

T.C.
DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ÇALIŞMA EKONOMİSİ VE ENDÜSTRİ İLİŞKİLERİ ANABİLİM DALI
ÇALIŞMA EKONOMİSİ VE ENDÜSTRİ İLİŞKİLERİ PROGRAMI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

YEREL YÖNETİMLERİN SOSYAL POLİTİKALARA
ETKİSİ

Ekin Gülşen ÇELİK

Danışman
Prof. Dr. Faruk SAPANCALI

İZMİR-2013

YÜKSEK LİSANS
TEZ/ PROJE ONAY SAYFASI

Üniversite : Dokuz Eylül Üniversitesi 2006800250
Enstitü : Sosyal Bilimler Enstitüsü
Adı ve Soyadı : Ekin Gülşen Çelik
Tez Başlığı : Yerel Yönetimlerin Sosyal Politikalara Etkisi

Savunma Tarihi : 09.10.2013
Danışmanı : Prof.Dr.Faruk SAPANCALI

JÜRİ ÜYELERİ

<u>Ünvanı, Adı, Soyadı</u>	<u>Üniversitesi</u>	<u>İmza</u>
Prof.Dr.Faruk SAPANCALI	DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ	
Prof.Dr.Tijen ERDUT	DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ	
Yrd.Doç.Dr.Naci SEVKAL	DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ	

Oybirliği
Oy Çokluğu ()

Ekin Gülşen Çelik tarafından hazırlanmış ve sunulmuş "Yerel Yönetimlerin Sosyal Politikalara Etkisi" başlıklı Tezi () / Projesi () kabul edilmiştir.

Prof.Dr. Utku UTKULU
Enstitü Müdürü

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “**Yerel Yönetimlerin Sosyal Politikalara Etkisi**” adlı çalışmamın, tarafımdan, bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

Tarih

.../.../.....

Ekin Gülşen Çelik

İmza

ÖZET

Yüksek Lisans Tezi

Yerel Yönetimlerin Sosyal Politikalara Etkisi

Ekin Gülşen ÇELİK

Dokuz Eylül Üniversitesi

Sosyal Bilimler Enstitüsü

Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Anabilim Dalı

Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Programı

Yerel nitelikteki kamu ve yarı kamusal hizmetlere olan talebi karşılamakla görevli ve yetkili yerel yönetimler yönetim yapımızda ekonomik, sosyal ve siyasal yönden önemli konuma sahiptirler. Özellikle 2012 yılında büyük kent yönetim modelinde yapılan yeniden düzenlemelerle görevler, yetkiler, sosyal politikalar ve hizmetlerle orantılı kaynaklar genişletilmiştir.

Bu çalışmamızda yerel yönetimlerin çerçevesi merkezi yönetimce belirlenmiş sınırlar içinde sosyal politikaları ve bu politikaların uygulamaları araştırıldı.

Birinci bölümde, yerel yönetimlerin literatürdeki tanımları ile bu yönetimlerin merkezi yönetimlerle ilişkileri, siyasi ve idari yönden biçimsel yapıları incelendi. Aynı bölümün ikinci kısmında ise sosyal politikaların evrensel tanımları, unsurları, sosyal politikalara kamu müdahalesi ve getirdiği sınırlar, sosyal hakların korunmasında sendikalar ve uluslararası örgütler; sosyal politikaların gelişimi ile Türkiye'de sosyal politikaların görünümü işlendi.

İkinci bölümde merkezi yönetimin görev ve sosyal politikalarının desentralizasyon yoluyla yerelleşmenin gerekçelerinin neler olduğu incelendi. Aynı bölümde, yerel özellikli sosyal politikaların merkezi yönetimce sunulmalarının kaynak israfı, zaman kaybı ve yerindelik prensipleriyle uymadığı sonucu örnek uygulamalarla açıklandı.

Üçüncü ve son bölümde ise, Türkiye'de yerel yönetimlerin sosyal politika uygulamaları ve yasal çerçevesi ve tüm bunlara dayanarak İzmir Büyükşehir Belediyesinin mevcut sosyal hizmetleri ayrıntılı bir şekilde incelendi.

Anahtar Kelimeler: Sosyal Politika, Yerel Yönetimler, Yönetişim.

ABSTRACT

Master's Thesis

Impact of Local Governments on Social Policies

Ekin Gülşen ÇELİK

Dokuz Eylül University

Graduate School of Social Sciences

Department of Labour Economics and Industrial Relations

Labour Economics and Industrial Relations Program

The local governments that are authorized and in charge of fulfilling the demand related with public and semi-public services of local character have an economically, socially and politically important position in our administrative structure. Especially in 2012, due to the regulations made in big city management model sources were expanded proportionally with duties, authorizations, social policies and services.

In this study the social policies of local governments limits of which were determined by central governments, and the applications of these policies were examined.

In first section, the definitions of local governments in literature, relations of these administrations with central governments and their formal structures in political and administrative aspect. In the second part of the same section, universal definitions of social policies, their elements, public intervention to social policies and the limits they put forward, syndicates and international organizations for protection of social rights, development of social policies and appearance of social policies in Turkey were handled.

In the second section, the localization justifications (by decentralization of central government's duties and social policies) were examined. In the same section, it was explained by application examples that presentation of social policies with local features by the central government is a waste of resources, time and also it is not compliant with the propriety principles.

In third and final section, the social policy applications of local

governments and their legal frame and accordingly the existing social services of Izmir Metropolitan Municipality were examined in detail.

Keywords: Social Policy, Local Government, Governance

YEREL YÖNETİMLERİN SOSYAL POLİTİKALARA ETKİSİ

İÇİNDEKİLER

TEZ ONAY SAYFASI	ii
YEMİN METNİ	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT	vi
İÇİNDEKİLER	viii
KISALTMALAR	xii
TABLolar LİSTESİ	xiv
ŞEKİLLER LİSTESİ	xv
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM KAVRAMLAR

I. YEREL YÖNETİM KAVRAMI	3
A. Tanım	3
B. Unsurlar	5
1. Demokrasi	6
2. Yerindelik İlkesi	6
3. Etkinlik	7
4. Merkezi Yönetimle İlişki	7
C. Yerel Yönetim Birimleri	9
1. Siyasi Yönden Yerinden Yönetim	10
2. İdari Yönden Yerinden Yönetim	10
a. Hizmet Yönünden Yerinden Yönetim	11
b. Coğrafi Yönden Yerinden Yönetim	11
D. Türkiye'de Yerel Yönetimler	12
1. İl Özel İdareleri	12
2. Belediyeler	14

3. Büyükşehir Belediyeleri	16
4. Köyler	22
II. SOSYAL POLİTİKA KAVRAMI	23
A. Tanım	23
B. Unsurlar	27
1. Amaçlar	27
a. Eşitlik	27
b. Koruma	28
c. Dayanışma	29
2. Araçlar	29
a. Kamu Müdahalesi	29
b. Sendikalar	32
c. Uluslararası Örgütler	34
C. Türkiye'de Sosyal Politika	37
1. Cumhuriyet Öncesi Dönem	37
2. Cumhuriyet Sonrası Dönem	38

İKİNCİ BÖLÜM

SOSYAL POLİTİKANIN YEREL DÜZEYDE ŞEKİLLENDİRİLMESİ

I. SOSYAL POLİTİKANIN YERELLEŞME GEREKÇELERİ	43
A. Yapısal Gerekçeler	44
B. Merkezi Sosyal Politikaların Etkisizleşmesi	47
C. Sosyal Politikanın Yerellik Özelliği	50
D. Yönetişim Anlayışı	53
1. Sosyal Politika Bağlamında Yönetişim	54
2. Yerel Boyutuyla Katılımcı Demokrasinin Sosyal Politikanın Oluşmasına Etkisi	57
II. YEREL SOSYAL POLİTİKA ALANLARI	59

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
TÜRKİYE'DE YEREL YÖNETİMLER BAĞLAMINDA SOSYAL POLİTİKA
UYGULAMALARI

I. YEREL DÜZEYDE SOSYAL POLİTİKAYA KATILIM	63
II. YEREL DÜZEYDE SOSYAL POLİTİKANIN YASAL ÇERÇEVESİ	67
III. YEREL YÖNETİMLER İÇİN SOSYAL POLİTİKA DÜZENLEMELERİ VE UYGULAMALAR	71
A. Çocuklar ve Gençler	71
B. Yaşlılar	74
C. Kadınlar	75
D. Engelliler	79
E. Yoksullar	82
F. Diğer Alanlar	85
1. Eğitim	85
2. Sağlık	87
3. Konut	90
IV. İZMİR BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ ÖRNEĞİNDE SOSYAL POLİTİKA UYGULAMALARI	95
A. İzmir İlinin Sosyo-Ekonomik Yapısı	95
B. İzmir Büyükşehir Belediyesinde Sosyal Politika Uygulamaları	99
1. Çocuk ve Gençlere Yönelik Uygulamalar	100
a. Çocuk ve Gençlik Merkezi	101
b. Abla-Ağabey-Kardeş Projesi	103
c. Yaz Okulları projesi	104
d. Süt Kuzusu Projesi	105
e. Risk Grubu Çocuklara Yönelik Verilen Hizmetler	105
2. Yaşlılara Yönelik Uygulamalar	106
a. Zübeyde Hanım Huzurevi	107
b. Sağlıklı Yaş Alma Merkezi	108
c. Gençler Yaşlılar Elele Projesi	108
3. Kadınlara Yönelik Uygulamalar	110

a. Yerel Karar Alma Mekanizmalarına Katılım	111
b. Kadın Danışma Merkezi ve Sığınma Evi	112
c. Ekonomik Güçlendirme ve Çalışma Hayatına Yönelik Hizmetler	114
4. Engellilere Yönelik Uygulamalar	118
a. Engelli Eğitim Merkezi	118
b. Çevresel Hizmetler	119
c. Sosyal Destek	120
d. Spor Desteği	121
5. Yoksullara Yönelik Uygulamalar	121
a. Yoksul ve Muhtaçlara Ayni ve Nakdi Yardım	122
b. Kimsesizlere Sıcak Yuva	123
c. İhtiyaç Sahibi Öğrencilere Yardım Projesi	123
d. Sosyal Destek Merkezleri	123
e. Yardıma Muhtaç Kesimlere Yemek Hizmeti Verilmesi	124
f. Gıda Paketi ve Yakacak Desteği	124
6. Diğer Sosyal Politika Faaliyetleri	124
a. Eğitim	124
b. Sağlık	127
c. Konut	129
C. İBB Çalışma İlişkileri	137
SONUÇ	148
KAYNAKÇA	154

KISALTMALAR

AB	Avrupa Birliği
ADNKS	Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi Sonuçları
BELTEK	Ankara Büyükşehir Belediyesi Teknik Eğitim Kursları
BM	Birleşmiş Milletler
ÇYDD	Çağdaş Yaşamı Destekleme Derneği
DB	Dünya Bankası
EBSO	Ege Bölgesi Sanayi Odası
EÇEV	Ege Çağdaş Eğitim Vakfı
EKAM	Ege Üniversitesi Kadın Sorunları Araştırma ve Uygulama Merkezi
ETUC	Avrupa İşçi Sendikaları Konfederasyonunun
GSYİH	Gayri Safi Yurt İçi Hasıla
ILO	Uluslararası Çalışma Örgütüdür
IULA	Yerel Yönetimler Birliği
IMF	Uluslararası Para Fonu
İBB	İzmir Büyükşehir Belediyesi
İGEP	İç Göç Entegrasyon Projesi
İSMEK	İstanbul Büyükşehir Belediyesi Mesleki Eğitim Kursları
İZMEK	İzmir Büyükşehir Belediyesi Mesleki Eğitim Kursları
KPSS	Kamu Personeli Seçme Sınavı
KSGM	Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü
NAFTA	Kuzey Amerika Serbest Ticaret Anlaşması
OECD	Ekonomik ve Kalkınma İşbirliği Örgütü
ÖSYM	Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Sınavı
ÖZVERİ	Ulusal Engelliler Veri Tabanı
s	Sayfa No
ss	Sayfa Sayıları
SHÇEK	Sosyal Hizmetler Çocuk Esirgeme Kurumu
STK	Sivil Toplum Kuruluşları
TEGEV	Türkiye Eğitim Gönüllüleri Vakfı
TOKİ	Toplu Konut İdaresince

TUİK	Türkiye İstatistik Kurumu
UNDP	Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı
vb	Ve benzerleri
YG-21	Yerel Gündem-21

TABLolar LİSTESİ

Tablo 1: İzmir İline İlişkin Coğrafi ve Demografik Göstergeler	s. 96
Tablo 2: İBB Sosyal Hizmet Harcamaları	s. 100
Tablo 3: İBB Çocuk ve Gençlik Merkezinde Açılan Kurslar ve Katılan Kişi Sayısı (2011)	s.102
Tablo 4: İBB Çocuk ve Gençlik Merkezlerince Yürütölen Sosyal Hizmetler ve Yararlanan Kişi Sayısı (2011)	s. 102
Tablo 5: İBB Çalışanların Sendika Üyelik Bilgisi	s. 137

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1: Yaş Gruplarına Göre İzmir’de Nüfusun Dağılımı	s. 98
Şekil 2: 2010-2011 Yıllık İşgücü Göstergeleri	s. 99
Şekil 3: Memur Personelin Kıdem Durumu	s. 138
Şekil 4: Memur Personelin Eğitim Durumu	s. 139
Şekil 5: Kadrolu İşçilerin Kıdem Durumu Dağılımı	s. 140
Şekil 6: Kadrolu İşçilerin Eğitim Durumları	s. 140

GİRİŞ

Sosyal politikayı ne yalnız insani kaygılar ve ne de sadece teknik uygulamalar olarak anlamak doğru olur. Çünkü sosyal politikalar öncelikli olarak siyasal bir tercih ve bir kurumsallaşmadır. Bu kurumsallaşmanın içeriğinde insan, insan hakları, eşitlik, paylaşım ve dayanışma gibi sonuçlar vardır.

Sosyal politika öncelikli olarak devletin sosyal, ekonomik, genel ve yerel ihtiyaçların karşılanmasının ana hatları ile belirlendiği bir politikadır. Yönetimsel yapıları, görevleri, yetkileri, organları devlet yönetimi sistemimiz sonucu merkezi yönetim tarafından belirlenen yerel yönetimlerin sosyal politikaların yerel düzeyde belirlenmesi, gereken araçların kullanılması açısından bu yönetimlerin işlevselliklerin önemi değişen küresel şartların etkileri ile giderek artmaktadır.

Yerel yönetimler, yerel geleneksel yaşamı, yerel kültürü, yerel sosyal aktiviteleri çağdaş yaşama özelliklerinin öncülüğünde geliştiren ve o kentte doğanların, o kente yerleşenlerin, o kent de görev yapanların sosyal, ekonomik ve yerel hizmetlerini yetkisi oranında gerçekleştiren yerel kamu tüzel kişilikleridir.

Yönetim biliminde en etkin ve üst yönetim biçimi olan devletin toplumsal yapısına uygun yönetim sistemi ne olursa olsun ister demokratik isterse demokratik olmayan devlet modeli sistemi olsun devlet yapısını oluşturan iki yönetim sistemi vardır. Bunlardan ilki merkezi yönetim, ikincisi ise devlet yönetimini tamamlayan her tür yetki, görev, hizmet ve sorumlulukları merkezi yönetim tarafından belirlenen yerel yönetimlerdir.

Devlet kamusal hizmetlerin sunulmasında bu hizmetlerin karşılanması için kaynak kullanımında yerel özellikteki kamusal ve yarı kamusal hizmetlerin bir kısmını yerel yönetimlere devrederek bu yönetimleri sürekli aktifleştirir. Küreselleşen günümüzün ekonomik, siyasal, sosyal ve kültürel yaşamında yerel yönetimler özellikle belediyeler devletin yönetim yapısını tamamlayıcı olmaları ile birlikte vazgeçilmez yerel ekonomik, siyasi ve sosyal kamusal örgütlerdir.

Günümüzde yerel yönetimler tarafından uygulanan sosyal politikaların gerekçe biçim ve sonuçlarının ele alındığı bu çalışma üç bölümden oluşmaktadır. Birinci Bölümde, yerel yönetim kavramı tanımlanmış ve ayrıca bu yönetimlerin kamu yönetimi içindeki tamamlayıcı rolü incelenmiştir. Bununla birlikte yerel

yönetimlerin ülkemiz açısından türleri, işleyişi, görev ve, hizmetleri ile bunlarla orantılı kaynaklarının neler olduğu incelenmiştir.

Birinci bölümde ayrıca sosyal politika kavramı da tanımlanmış ve özellikle sosyal politikanın amaç ve araçları üzerinde durulmuştur. Bu bağlamda Türkiye’de sosyal politikanın gelişimine kısaca değinilmiştir.

İkinci bölümde sosyal politikaların yerel düzeyde uygulanmasında, yapısal gerekçeler ile merkezi sosyal politikanın yerellik özelliği, yönetim anlayışı ve yerel sosyal politika alanları incelenmiştir.

Tezin üçüncü bölümünde ise, Türkiye’de yerel yönetimlerin sosyal politika hizmetlerinin yasal dayanakları, uygulamalar ve beklentiler ele alınmıştır. Bu bağlamda konu İzmir Büyükşehir Belediyesi örneğinde tartışılmış ve sonuç olarak bazı önerilere yer verilmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

KAVRAMLAR

I. YEREL YÖNETİM KAVRAMI

A. Tanım

Yerel yönetimler, belirli bir coğrafya alanında, ülke kesiminde yaşayan halkın ortak ihtiyaçlarını karşılamak üzere kurulmuş ve karar organları halk tarafından seçilen yönetim birimleridir. Yerinden yönetim ilkesinin uygulandığı yerel yönetimler, kamu tüzel kişiliğine sahip kuruluşlar olarak, merkezi yönetimin hiyerarşisi dışında ve ona karşı belirli ölçülerde bağımsız birimlerdir.¹

Yerel yönetimler, yerel geleneksel yaşamı, yerel kültürü, yerel sosyal aktiviteleri çağdaş yaşama özelliklerinin öncülüğünde geliştiren ve o kentte doğanların, o kente yerleşenlerin, o kent de görev yapanların sosyal, ekonomik ve yerel hizmetlerini yetkisi oranında gerçekleştiren yerel kamu tüzel kişilikleridir.

Yerel yönetimler ülkenin yönetim sisteminin bütünlüğünü tamamlayan kuruluşlardır. Yerel yönetimlerin kuruluş ilkeleri, görev ve yetkileri, gelir kaynakları yasama organı tarafından yasal düzenlemelerle belirlenir. Öte yandan yerel yönetimler, merkezi yönetimin hiyerarşik denetimi içinde olmamakla birlikte merkezi yönetim; ülke bütünlüğü sağlamak amacıyla yerel yönetimlerin de uymaları gereken ulusal amaçları, ilkeleri ve normları belirler.

Yerel yönetim, yönetim biliminde adem-i merkeziyet olarak bilinen bir siyasal kavramdır.² Ülkemizde bu siyasal yerel kavramın uygulama da iki türü vardır. Bunlardan birincisi, yetki genişliği ilkesine dayalı merkezi yönetimin merkezin dışındaki yönetimlerine, kendi adına bir kısım yetkileri devretmesidir.

Adem-i merkeziyetçiliğin ikincisi de, yerinden yönetim adını alır. Yerinden yönetim, yasalar uyarınca oluşturulmuş yönetim organlarının, yine yasaların belirlediği, ya da merkezce kullanılmakta olanlardan başka işlevleri görebilmeleri için, tüzel, siyasal ve ekonomik kaynakların kullanılmasında yetkilerle donatılmalarıdır.

¹ Zerrin Toprak, **Yerel Yönetimler**, Birleşik Matbaacılık, 8. Baskı, İzmir, 2010, s.13.

² Ruşen Keleş, **Yerinden Yönetim ve Siyaset**, Cem Yayınevi, 4. Baskı, 2000, (Yerinden Yönetim), s.19.

Yerel yönetimler, merkezi idarenin elindeki güç, yetki ve sorumlulukların merkez dışındaki diğer tüzel kişilerine devredilmesi olarak kabul edilmektedir. Bu yetki devri kamusal hizmetlerin görülmesi ve buna bağlı olarak harcamada bulunması, gelir kaynaklarının elde edilmesi ve politik karar alma konusunda olabilmektedir.³

Yerinden yönetim, yetki genişliğine dayanan merkezden yönetime göre daha güçlü bir yönetim biçimidir.⁴ Merkezi idare, yetki ve güç yönünden sahip olduğu bazı avantajlara rağmen bu hizmetleri etkin bir biçimde gerçekleştiremez. İşte devletler, hem bu sebepten, hem de demokratik düzenin gereklerinden ötürü merkezi yönetimin yanı sıra ondan ayrı olarak “yerel yönetim” örgütlerini kurmuşlardır⁵. Kimi ülkelerde, devletin ve yerinden yönetim kuruluşlarının yetkileri ve görevleri anayasalarında belirtilmiştir. Federal ülkelerin sistemleri bu şekildedir. Diğer ülkelerde ise, devlet tam yetkilidir ama özel kanunlarla bazı yetkileri, yerel yönetim kuruluşlarına bırakılır.⁶

Ülkemiz açısından yerel yönetimler görevlerini yerine getirirken, yetkilerini kullanırken, kaynaklarını tasarruf ederken, federal devlet yerel yönetimlerinden farklı görüntüye sahiptirler. Örneğin bizdeki yerel yönetimlerin görevlerini, yetkilerini ve kaynaklarını merkezi yönetim çerçevesindedir.

Yerel yönetimlere ilişkin evrensel nitelikler olarak belirtilen ve tanımlamada yer alan özellikler, Birleşmiş Milletler, Avrupa Konseyi, Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı ve Uluslararası Yerel Yönetimler Birliği (IULA) belgelerinde yer almakta ve şu şekilde sıralanmaktadır⁷:

- Yerel yönetim kuruluşları ülkenin yönetim sisteminin bütünlüğü içinde yer alır.
- Kuruluş ilkeleri, görev ve yetkileri, gelir sistemleri yasama organı tarafından belirlenir.
- Yerel yönetimler, merkezi yönetimin hiyerarşik denetimi altında değildir.

³ Dilek Dileyici ve Tarık Vural, **İdarelerarası Rekabet ve Mali Yerinden Yönetim, Kamu Ekonomisi ve Kamu Politikaları**, Seçkin Yayınları, Ankara, 2005, s.231.

⁴ Nuri Tortop, **Mahalli İdareler**, Yargı Yayınları, 6. Baskı, Ankara, 1999, s.11.

⁵ Halil Nadaroğlu, **Mahalli İdareler**, Beta Basım Dağıtım, 6. Baskı, İstanbul, 1998, s.4.

⁶ Tortop, s.11.

⁷ Halis Yunus Ersöz, **Sosyal Politikada Yerelleşme**, Yayın no:2010-99, İstanbul Ticaret Odası Yayınları, İstanbul, 2011, (Yerelleşme), s.58.

- Merkezi yönetim, yerel yönetimler üzerinde hukuka uygunluk denetimi yürütür. Ayrıca, ülke yönetiminde birlik ve bütünlüğü sağlamak amacı ile yerel yönetimlerin de uymaları gereken ulusal amaçları, hedefleri, ilkeleri ve standartları belirler.
- Yerel yönetimler, yürütülmesi kendilerine bırakılmış olan kamu hizmetlerine ilişkin kararları almak, tercihleri yapmak, bunlar için vergi salmak yetkisini de içerecek biçimde, çeşitli yollarla mali kaynak bulmak ve kendi iç organizasyon yapılarını kurmak bakımından idari özerklikten yararlanırlar.
- Karar organları ve bazı durumlarda da yürütme organı, yerel toplulukça seçilerek göreve getirilir.

İkinci paragrafta kısaca tanımladığımız yerel yönetimlerin tanımının gerek Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartına gerekse günümüzün modern yerel yönetim yapısına uygun olarak açık bir tanımı şu şekilde yapılabilir.

Belirli bir coğrafi alanla sınırlandırılmış yerleşim birimlerinde yaşayan yerel topluluk bireylerinin bir arada yaşamaları nedeniyle, sosyal ve kültürel zenginliğine ve refahına ilişkin yerel hizmetleri görmek üzere kurulan; karar organları ve bazı durumlarda da yürütme organı da yerel toplulukça seçilerek göreve getirilen, yasalarla belirlenmiş görevlere ve yetkilere, özel gelire, bütçeye ve personele sahip; merkezi yönetimle olan ilişkilerinde özerk olarak hareket edebilen; işleyişinde açıklığı, şeffaflığı, insan haklarını, çoğulcu ve katılımcı demokrasi ilkelerini yaşama geçiren; yetkilerin yerel topluluğa en yakın yönetim birimince kullanıldığı kamu tüzel kişileridir.⁸

B. Unsurlar

Yerel yönetimler merkezi idarenin elindeki güç, yetki ve sorumlulukların merkez dışındaki diğer tüzel kişilerine devredilmesi olarak kabul edilmektedir. Bu yetki devri kamusal hizmetlerin görülmesi ve buna bağlı olarak harcamada bulunması, gelir kaynaklarının elde edilmesi ve politik karar alma konusunda olabilmektedir.

⁸ Azim Öztürk, **21. Yüzyıl Türkiye'si İçin Yerel Yönetim Modeli**, Ümraniye Belediyesi Kültür Yayınları, İstanbul, 1997, s.43.

1. Demokrasi

Yerel yönetimler, gerek demokratik hayatta oynadıkları roller, gerekse kamu hizmetlerinin halka götürülmesinde yüklendikleri fonksiyonlar sebebiyle halkın yönetime katılımın ilk aşamasıdır.⁹

Yerel yönetimler, kendilerini en doğrudan biçimde ilgilendiren kamu işlerine ilişkin kararların alınmasına, yönetilenlerin katılmasına olanak veren bir yönetim tekniğidir. Bir yerel topluluğun sorunlarını kendi içinde seçtiği yöneticilerle çözmesini, yerel düzeyde demokrasi gerçekleştirir. Bu bakımdan yerel yönetimler demokratik yaşamın doğal bir halkasıdır.¹⁰

Yerel yönetimler, birçok hizmetin halka sunulmasında çabukluk ve kolaylık sağlar. Ayrıca, yerel topluluğu oluşturan bireylere, kendi sorunlarını çözmenin çeşitli yollarını deneme olanağını sağlar.¹¹

Yerel yönetimde, katılmanın önemi, kentin, dolayısıyla, toplumun bireye üstünlüğü kavramına dayanmaktadır. Bu kavram yerel yönetimleri, belirli bir anda sunduğu hizmetlerden bağımsız olarak, önemli ölçüde özerkliğe sahip bir dizi temsili kurumlardan oluşmakta sayar.¹²

Halkın yerel kamu işlerinde yönetime katılma hakkı, tüm AB ülkeleri tarafından paylaşılmış en demokratik temel ilkelerden biridir. Eğer bu yerel düzeyde gerçekleşiyorsa, bu hak doğrudan yerine getirilmiş olacaktır.¹³

2. Yerindelik İlkesi

Devletin geniş sınırlar içinde türlü görevleri vardır. Bu sınırlar içinde, devletin görevlerini yapabilmesi için, birçok kararlar alması gereklidir. Bütün bu kararların bir merkezden yönetilmesi sakıncalıdır. Merkezle yazışmalar, karar alınması ve diğer ilgili yerlere gönderilmesi çok zaman almazsa da merkezin olumlu kararını almak gecikebilir. O halde doğrudan yerel halkın katılımını gerektiren yerel yaşama ilişkin

⁹ Toprak, s.15.

¹⁰ Acar Örnek, **Kamu Yönetimi**, Meram Yayın, İstanbul, 1989, s.86.

¹¹ Keleş, Yerinden Yönetim, s.24.

¹² Ruşen Keleş ve Fehmi Yavuz, **Yerel Yönetimler**, Ankara, TurhanYayınevi, 1983, s.15.

¹³ Brian Dollery ve Lorenzo Robotti, "Local government and the Economics of Federalism", **The Theory and Practice of Local Government Reform**, (Ed: Brian Dollery, Lorenzo Robotti), Edward Elgar Publishing, Cheltenham, Northampton, 2009, s.11.

hizmetler hakkındaki kararın merkezi yönetimce değil, yerel yönetimce alınmalı ve uygulanmalıdır.

Eğer bütün kamu hizmetleri direk olarak merkezi yönetim ile karşılanırsa yönetim mekanizması aşırı yüklenir ve görevini yapamaz hale gelir.¹⁴ Öyle ki, günümüzde teknolojik gelişmelerin hızla artmaya devam etmesi, küreselleşme gibi nedenlerle merkezi yönetimlerin var olan hizmetlerine yenileri eklenmektedir. Ayrıca tüm bu gelişmeler hizmetlerin boyutlarını da zamanla değiştirmiştir. Bunların bölgesel ve yerel nitelikte olanlarının merkezi yönetim tarafından etkin şekilde yürütülmesi mümkün değildir. Bu hizmetlerin etkin yürütülmesi için yerel yönetimlere devredilmesi gereklidir.

3. Etkinlik

Yerel yönetimler, yerel çıkarlara, ekonomik, coğrafi ve siyasal duruma göre değişen koşullara daha iyi uyabilme olanağına sahiptir. Ünlü düşünür J.S. Mill bu konu da şöyle demektedir. Yerel insanlar, yerel anlayışlarıyla kendi yerel politikalarını ve servislerini yaratabilirler. Merkezi yönetim her ne kadar bilgili ya da deneyimli olsa da bunu yerel yönetimler kadar başarılı yapamaz. Örneğin bir okul için seçilecek en iyi yer, o şehirde yaşayan kişiler tarafından seçilebilir.¹⁵

Yerel yönetimler, halkın katılıma olanak sağlayarak sorunların daha sağlıklı bir şekilde belirlenmesinin yanında, çözümlerinde daha etkin ve tutarlı olmasını da sağlar. İşte etkin yerel yönetimler yerel yaşama ilişkin organları aracılığı ile yani yerel halkın temsilcileri ile karar alabilen ve aldığı kararları uygulayabilen yönetimlerdir.

4. Merkezi Yönetimle İlişki

Birbirinden oldukça farklı birer yönetim felsefesi olan merkezden yönetim ve yerinden yönetim anlayışlarından hangisi ağırlıklı olarak uygulanırsa, ülkenin kamu kurum ve kuruluşları bu tercihe göre biçimlenmekte, kamusal faaliyetler ve işleyiş

¹⁴ J.A. Chandler, **Local Government Today**, Manchester University Press, Thirt edition, 2002, Manchester, s.8.

¹⁵ J.A. Chandler, s.9

yine egemen yönetim tarzı çerçevesinde gerçekleşmektedir.¹⁶

Bütün ülkelerde merkezi yönetim örgüt, yetki ve fonksiyon bakımından konumu, yerel yönetimlerin üzerindedir. Merkezi yönetim, ülkenin huzuru, birliği, toplumun yararı ve yerel ihtiyaçların gereği gibi karşılanmasını gözetmek amacı ile yasalarda belirlenen esas ve yöntemler çerçevesinde yerel yönetimler üzerinde vesayet hak ve yetkisine sahiptir. Yerinden yönetim kuruluşlarının kendi dışındaki yönetsel kuruluşlar tarafından yasaların öngördüğü sınırlar içinde denetlenmesine vesayet denetimi adı verilmektedir.¹⁷ Çünkü devlet dediğimiz örgütün tüzel kişiliği gereği genel çerçeve merkezi yönetimce belirlenmelidir.

Yani merkezi yönetim, yerel yönetimler üzerinde belirli bir denetim yetkisi bulunmaktadır. Bu bizim ülkemizde “idari vesayet” olarak adlandırılır. Bu yetki kanuna dayanan ve kanunla belirlenen bir yetkidir.¹⁸

Yasal bir uygulama olan vesayet denetimi, kamu hizmetlerinin her yerde aynı yöntemle ve etkinlikle yapılabilmesi için uygulanmaktadır. Nitekim vesayet denetiminin amaçları içinde yer alan “toplum yararının korunması” ve “mahalli ihtiyaçların gereği gibi karşılanmasını” hedefler.

Başka bir açıdan, idari vesayet denetimi, merkezi yönetimin elinde bir yetkidir. Bu yetkinin her zaman kullanılması gerekmez. Bu denetim bir baskı ve yaptırım aracı olarak kullanılmamalıdır. Bunun tam tersi olarak öğretici, yol gösterici, geliştirici ve danışmanlık niteliğinde çağdaş ve yapıcı bir nitelikte ele alınabilir ve kullanılabilirse daha sağlıklı olur.¹⁹

Merkezi yönetim ile yerel yönetimler arasındaki ilişkilerin bir diğer önemli yönünü mali konular meydana getirmektedir. Bu iki yönetim arasında, görev ve yetki bölüşümünün hemen arkasından gelir kaynaklarının paylaşımı gelir.

Kamusal hizmetlerin bir kısmının yerel yönetimler tarafından verilmesi, bu yönetimlerin varlıklarını sürdürmeleri açısından zorunludur. Yani hizmetlerin, yetkilerin ve mali kaynakların bölüştürülmesi kaçınılmazdır. Bu durum merkezi

¹⁶ Bekir Parlak, “Avrupa Birliği Perspektifinden Merkezi Yönetim – Yerel Yönetim İlişkileri”, **Avrupa Birliğiyle Bütünleşme Sürecinde Türkiye’de Yerel Yönetimler**, (Ed: Bekir Parlak ve Hüseyin Özgür), İstanbul, 2002, s.42-43.

¹⁷ Tortop, s.165.

¹⁸ Bilal Eryılmaz, **Kamu Yönetimi, Düşünceler, Yapılar, Fonksiyonlar, Politikalar**. Okutman Yayınları, 4. Baskı, Ankara, 2011, (Kamu Yönetimi), s.195.

¹⁹ Eryılmaz, Kamu Yönetimi, s.196.

yönetim ile yerel yönetimler arasında ekonomik ilişkilerin doğmasına neden olmaktadır. Ancak bu ilişkilerin ve bölüşümün rasyonel olabilmesi için hem bir takım prensiplere hem de hukuki esaslara bağlanması gerekmektedir. Bunun sağlanamaması durumunda ekonomik açıdan israf, yönetsel açıdan yetki çatışması, siyasi açıdan da toplumsal huzursuzluk yaratacak bir takım kargaşaların doğması kaçınılmaz olur.²⁰

Hizmet eşittir kaynak kullanımı genel kuralı, merkezi yönetimce her zaman dikkate alınmalıdır. Aksi uygulama, merkezi yönetim ile yerel yönetimler arasındaki ilişkilerin istikrarsızlığını, merkezi yönetimin siyasi tarafsızlığını doğurur.

Ayrıca, yerel yönetimler, kendi karar organlarına sahip oldukları için, hükümetin izlediği genel politikadan farklı siyaset izleyebilirler. Bu farklılık ülkede siyasi çoğulculuğun da önemli unsurlarını meydana getirir.²¹

Çünkü yerel yönetimler, devletler gibi, demokratik sistemin temel siyasi kurumlarından. Merkezi yönetim, yerel yönetimlerle ilişki kurmak, yerel yönetimlerin yerel halkın günlük yaşamında rahat ve huzurun sağlanması için sundukları hizmetlerin akıcılığının kolaylaştırılmasını sağlamak zorunluluğundadır. Bu durum siyasal ilişkilerden öteye bir toplumsal değer taşımaktadır.

Ancak, siyasi iktidarlar, yerel yönetimleri, kamu hizmeti ve kamu politikaları bakımından belirli ölçüde rakip siyasi kuruluşlar olarak gördükleri için farklı siyasi partilere mensup olan belediyelerin güçlenmesi için gayret göstermemekte, bilakis zaman zaman engellemelerde bulunabilmekte ve hizmetlerin finansmanı için gerekli kaynağın kullanımında inisiyatifleri ellerinde tutmaktadırlar.²²

C. Yerel Yönetim Birimleri

Yerel yönetim birimlerini sınıflandırmada temel siyasi ve idari olmak üzere iki ayrımın yapılmaktadır. Ayrıca, yerel yönetimleri hukuki yapısı, işlevleri ve verdiği hizmetlerin nitelikleri yanında coğrafi kriterlerine göre farklı şekillerde sınıflandırmak mümkündür.

²⁰ Nadaroğlu, s.62.

²¹ Eryılmaz, Kamu Yönetimi, s.198.

²² Eryılmaz, Kamu Yönetimi, s.198.

1. Siyasi Yönden Yerinden Yönetim

Siyasi yönden yerinden yönetim, siyasi otoritenin merkezi yönetim ile yerinden yönetim arasında paylaşılması şeklinde de tanımlanabilmektedir.²³Bu sistemde siyasi otorite merkezde toplanmamış, çeşitli birimler arasında paylaşılmıştır. Siyasi yönden yerinden yönetim ilkesiyle ortaya çıkan il, cumhuriyet, kanton ve eyalet gibi yerel yönetim üniteleri, egemenliğin bir parçasına sahiptir. Bu ünitelere yasama ve yürütme konularında kısmı bir bağımsızlık verilmektedir. Ancak bunlar ulusal hükümet karşısında ikinci derecedeki egemen kuruluşlardır.²⁴

Siyasi yönden yerinden yönetim federal devlet yapısını ortaya çıkarmıştır. Federal devlet sistemi, üniter devlet sisteminden farklı ve ondan çok farklı bir siyasal sistemi temsil eder.²⁵

2. İdari Yönden Yerinden Yönetim

Bu yönetim biçiminde, yasama ve yargı organları merkezde toplanmıştır. Yerel yönetimlerin sadece yürütmeye ilişkin bazı yetkileri vardır.²⁶ İdari yönden yerinden yönetim, yerel nitelikteki kamu hizmetleriyle iktisadi, ticari, kültürel ve teknik bazı fonksiyonların, merkezi idarenin hiyerarşik yapısı dışındaki kamu tüzel kişiliklerince yürütülmesidir. Bu kamu tüzel kişileri; ya belli bir coğrafi bölgede yaşayan halkı ya da eğitim, ticaret, sanayi, kültür gibi belirli bazı hizmetleri (fonksiyonları) temsil ederler.²⁷ Burada amaç, yatırım ve hizmetlerin bir kısmının yerel kuruluşlara devredilmesi, yatırım ve hizmet kararlarının yatırım ve hizmetin yapılacağı yere en yakın idari birimlere devredilerek bürokrasinin ve maliyetlerin azaltılması, halkın katılım imkânlarının artırılarak katılımcı demokrasinin geliştirilmesidir.²⁸

İdari yönden yerinden yönetimin de iki türü bulunmaktadır. Bunlar, hizmet yönünden yerinden yönetim ve coğrafi yönden yerinden yönetimidir.

²³ Esat Çam, **Çağdaş Yerel Yönetim Sistemleri**, Der Yayınları, İstanbul, 2000, s.292.

²⁴ Eryılmaz, **Kamu Yönetimi**, s.69.

²⁵ Eryılmaz, **Kamu Yönetimi**, s.69.

²⁶ Süleyman Karataş, **Kamu İşletmeleri ve Yerel Yönetimler**, Veli Yayınları, İstanbul, 1992, s.210.

²⁷ Eryılmaz, **Kamu Yönetimi**, s. 71.

²⁸ Erol Kaya, **Yerel Yönetimler Reformu ve Belediyelerde Yeniden Yapılanma**, Kent Yönetimi Dizisi, İstanbul, 2003, s.33.

a. Hizmet Yönünden Yerinden Yönetim

İşlevsel yerel yönetim olarak da ifade edilen hizmet yönünden yerinden yönetim, belirli bir kamu hizmetinin merkez örgütünden ayrı ve hukuksal varlığa sahip kuruluşlar tarafından yönetilmesi, yerine getirilmesidir. Bir kamu hizmeti taşıdığı özelliği ya da teknik yapısı nedeniyle merkez tarafından idare edilemiyorsa, bu hizmete bağımsız bir varlık tanıma yoluna gidilmektedir.²⁹

Bugün ekonomik ve sosyal hayatta meydana gelen değişme ve gelişmeler sayesinde devletin ülkesinde yaşayan topluluklarına götürmesi gereken kamu hizmetleri o kadar çeşitlilik göstermiştir ki, bunların hepsinin devlet tarafından yerine getirilmesine imkan yoktur. Bilim ve teknikteki ilerlemeler sayesinde ortaya çıkan yeni ihtiyaçlar ve bunları karşılayacak olan hizmetlerin merkezde bir bütün halinde karşılanması için gerekli olan ihtisas ve işletme bilgisine, devletin klasik örgütleri sahip olamamakta veya gerekli teknik, ihtisas ve usullerin tamamını bünyesinde toplayamamaktadır. Bu nedenle merkezde “hizmet” itibarıyla bir yerinden yönetim sisteminin uygulanması zorunlu olmaktadır.³⁰

b. Coğrafi Yönden Yerinden Yönetim

Coğrafi yönden yerinden yönetim, o bölgede yaşayan insanlar arasında yardımlaşma ve birlik duygularının gelişmesine katkı sağlamaktadır. Çünkü Siyaset başkalarıyla işbirliği yapmayı, uzmanlaşmayı ve hoşgörüyü gerektirir. Yerinden yönetim, bu anlamda siyasi barışın da önemli bir teminatıdır. Öyle ki, iç barışın yerleştiği ülkeler, aynı zamanda coğrafi yerinden yönetim geleneğinin geliştiği toplumlardır. Ancak aşırı bir yerinden yönetim, ülkede birlik ve bütünlüğün bozulması, bölgeler arasındaki dengesizliğin artması riskini de taşır. Ayrıca, kamu hizmetlerinin ülkenin her yerine eşit bir şekilde sunulmasına da engel olabilir³¹

²⁹ İsmet Giritli, Pertev Bilgen ve Tayfun Akgüner, **İdare Hukuku**, Der yayınları. İstanbul, 2001, s.146.

³⁰ Halil Kalabalık, “Yerinden Yönetim Türleri ve Yerinden Yönetim Geçiş Sürecinde Kullanılan Teknikler”, **Kamu Yönetiminde Kalite I. Ulusal Kongresi Bildirileri**, TODAİE Yayınları No:289. Ankara, 1999 s.429.

³¹ Eryılmaz, Kamu Yönetimi, s.75.

D. Türkiye'de Yerel Yönetimler

Osmanlı İmparatorluğu kuruluştan genişleme dönemine girmesiyle o tarihi süreçte o dönemin özelliğine ve şartlarına göre devletin yönetsel yapısı eyalet sistemine göre örgütlenmiştir. 1839 Tazminat, 1850'de Islahat Fermanları ile yeniden yapılanma sürecine giren Osmanlı İmparatorluğu 1864 yılında Vilayet Nizamnamesi ile eyalet sisteminden il sistemi yönetimine göre örgütlenmeye başlamıştır.

Bugünkü Türkiye Cumhuriyeti'nin yönetim yapısı, 1864 tarihli Nizamnameyle başlamıştır. Zaman içerisinde kurumsallaşmış ve 1982 Anayasası hükümlerine göre Türkiye'de yerel yönetim birimleri; İl Özel İdaresi, Belediyeler ve Köyler olarak belirlenmiştir.

1. İl Özel İdareleri

İl Özel İdareleri, Osmanlı İmparatorluğu döneminde Fransız idare sisteminden esinlenerek 1864 tarihli Vilayet Nizamnamesiyle kurulmuştur. Bu nizamnameyle Osmanlı idare sistemi daha küçük bölümlere ayrılmıştır. Eyalet sistemi kaldırılmış yerine vilayet düzeni benimsenmiş, vilayetler için biri genel diğeri mahalli olmak üzere iki yönetim biçimi kabul edilmiştir.³²

Osmanlı İmparatorluğu'nun son döneminde, 1913 tarihinde çıkarılan geçici bir kanuna göre uzun süre yönetilen il özel idareleri, merkezi yönetimin il sınırları içinde görev yaparlar. 1913 tarihli bu kanun 2000'li yıllara kadar kullanılmıştır. Daha sonra ihtiyaçlara cevap veremez hale geldiğinden 2005 yılında il özel idarelerinin yeniden yapılandırılmasına hız verilmiş ve 5302 sayılı İl Özel İdareleri yasası yürürlüğe girmiştir. İl özel idareleri, merkezi yönetimin il sınırları içinde görevlerini sürdürmektedir. Ancak son yapılan 6360 Sayılı "Onüç İlde Büyükşehir ve Yirmi Altı İlçe Kurulması ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun" ile büyükşehirler il alanında il özel idareleri olmayacaktır. Bu durumda, 2014 yerel seçimlerinden sonra 65 olan il özel idaresi sayısı 52'eye inecektir.

³² Nuri Tortop, Burhan Aykaç, ve Hüseyin Yayman, **Mahalli İdareler**, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara, 2006, s.128.

İl Özel İdarelerinin tüzel kişiliğinin son bulduğu illerde, il özel idarelerinin yürüttüğü yetki, görev ve sorumluluklar, ilgisine göre bakanlıklar, bakanlıkların bağlı veya ilgili kuruluşları ile bunların taşra teşkilatı, büyükşehir belediyeleri, bağlı kuruluşları, ilçe belediyeleri, valilikler tarafından kullanılması ve yerine getirilmesi öngörülmüştür.³³

İl özel idareleri bir Anayasa kuruluşudur. Tamamen kaldırılmaları Anayasada değişiklik yapılmasına bağlıdır. Bu idarelerin mali güçlerinin azlığı dolayısıyla kaldırılması görüşü de savunulmuştur. Ancak bu kuruluşlar bilimsel açıdan, demokratik ve mahalli hizmetleri merkezi idarelerden daha iyi yürütebilecek kuruluşlardır. İl Özel idareler bir zorunluluğun ve ihtiyacın ifadesidir. Onları gereksiz gibi gösteren aksaklıkları bulmak ve onları düzeltmekle, yararı ve önemi kendiliğinden ortaya çıkacaktır.³⁴

Bu bağlamda 2005 yılında yapılan 5302 sayılı değişiklikle il özel idareleri alanında önemli değişiklikler yapılmıştır. 5302 sayılı kanun “il halkının mahalli nitelikteki ortak ihtiyaçlarını karşılamak üzere kurulan ve karar organları seçmenler tarafından seçilerek oluşturulan, idari ve mali özerkliğe sahip kamu tüzel kişileri” olarak tanımlanmaktadır. Daha önceki görev ve sorumluluklarına oranla daha geniş görev ve sorumluluklar yüklemiştir. İl özel idarelerinin görevleri 5302 sayılı Kanunun 6.maddesinde sıralanmıştır. Yeni düzenlemeyle eski Kanunda tek tek sayılan görevler yerine hizmet alanları sıralanmıştır. İl özel idaresinin görev alanları il sınırlarını kapsamaktadır. İl özel idaresinin il sınırları içinde yerine getirmesi gereken görevleri:

Sağlık, tarım, sanayi ve ticaret, ilin çevre düzeni planı, toprağın korunması, erozyonun önlenmesi, sosyal hizmet ve yardımlar, yoksullara mikro kredi verilmesi, çocuk yuvaları ve yetiştirme yurtları, ilk ve ortaöğretim kurumlarına arsa temini, binaların yapımı, bakımı ve onarımının sağlanması şeklindedir.

İl özel idarelerinin il sınırları dışındaki görevleri ise: İmar, yol, su, kanalizasyon, katı atık, çevre, acil yardım ve kurtarma, kültür, turizm, gençlik ve spor, orman köylerinin desteklenmesi, ağaçlandırma park ve bahçe tesisine ilişkin hizmetleri belediye sınırları dışında yapmak, olarak belirtilmektedir. Sıralanan

³³ DPT, http://www.dpb.gov.tr/bsehir_kanun.pdf (4. 10. 2012)

³⁴ Tortop ve diğerleri, s.130.

görevleri, il özel idareleri olanakları ve tespit edeceği öncelik sırasına göre yürütürler.

2. Belediyeler

Halka yakınlığı bakımından; ekonomik, sosyal, siyasal ve kültürel bakımlardan en çok ilgi çeken ve en çok ağırlık taşıyan birimlerin, bütün dünyada olduğu gibi ülkemizde de belediyeler olduğu düşünülebilir. Bundan dolayı belediyeleri yerel yönetimlerin en önemli yapı taşı olarak kabul edebiliriz.

Belediyeler, beldenin ve belde sakinlerinin yerel ve ortak ihtiyaçlarını karşılamak üzere kurulan, karar ve yürütme organı seçmenler tarafından seçilerek oluşturulan, idari ve mali özerkliğe sahip kamu tüzel kişisi olarak tanımlanmıştır.

Ülkemizdeki modernleşme hareketinin başladığı Tanzimat'la birlikte “belediye” ve “belediyecilik” kavramları etkinlik kazanmıştır. Tanzimat ile birlikte yürütülen yenileşme hareketlerine bağlı olarak 1854 yılında İstanbul'da ilk belediye örgütü kurulmuştur.³⁵

Cumhuriyet döneminde ise, belediyelerle ilgili yasal düzenlemelerin ilkinin 1930 yılındaki 1580 sayılı Belediye Kanunu ile gerçekleştiği görülmektedir. Ancak zamanın sürekli değişen şartlarının ve kentleşme gibi birçok etkenin, Belediye Kanunu'nun değiştirilmesini zorunlu kılmıştır.

Bu bağlamda 2004 yılında kamu yönetimi reformu kapsamında mahalli idare birimleri de etkilenmiş ve başta Belediye Kanunu olmak üzere, İl özel İdaresi Kanunu, Kamu Yönetimi Mali Kontrol Kanunu ve daha birçok yeni düzenleme yapılmıştır.

Bugün uygulamada olan kanun 5393 sayılı Belediye Kanunudur. Ancak son yapılan 6360 Sayılı “Onüç İlde Büyükşehir ve Yirmi Altı İlçe Kurulması ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun” ile belediyelerin kurulmasına ait düzenlemeler yapılmıştır. Bundan önce ki kanun olan 1580 sayılı kanun belediye kurulması için 20.000 nüfus kriterini esas almışken, 5393 sayılı belediye kanununda 50.000 nüfus şartını aramaktaydı. Ancak, yapılan son düzenleme ile 50.000'den az olmaması şartı tekrar 20.000 olarak değiştirilmiştir.

³⁵ Tortop ve diğerleri, s.148.

Kentleri ekonominin motoru haline getirmek amacıyla ekonomi ve ticaretin geliştirilmesi görevi, belediyeye verilmiş olan görevlerin başında gelmektedir. Bu görevin yerine getirilmesi için belediyeler, tıpkı merkezi idare gibi, turizm, sağlık, sanayi, ticaret ve eğitim alanlarındaki yatırımlara teşvik verme olanağı ile donatılmıştır.

Belediyenin görev ve sorumlulukları; 5393 sayılı kanunun 14. maddesinde belirtilmiştir. Buna göre;

- İmar, su ve kanalizasyon, ulaşım gibi kentsel alt yapı hizmetleri
- Coğrafi ve kent bilgi sistemleri; çevre ve çevre sağlığı, temizlik ve katı atık; zabıta, itfaiye, acil yardım, kurtarma ve ambulans hizmetleri
- Şehir içi trafiğin düzenlenmesi
- Defin ve mezarlıkların bakımı
- Ağaçlandırma, park ve yeşil alanların oluşturulması
- Konut; kültür ve sanat, turizm ve tanıtım, gençlik ve spor hizmetleri
- Sosyal hizmet ve yardım, nikâh, meslek ve beceri kazandırma projeleri oluşturmak
- Ekonomi ve ticaretin geliştirilmesi hizmetleri yapmak veya yaptırmak
- Büyükşehir belediyeleri ile nüfusu 100.000'in üzerindeki belediyeler, kadınlar ve çocuklar için konukevleri açmak zorundadır. Diğer belediyeler de mali durumları ve hizmet önceliklerini değerlendirerek kadınlar ve çocuklar için konukevleri açabilirler.³⁶
- Okul öncesi eğitim kurumları açmak
- Devlete ait her derecedeki okul binalarının inşaatı ile bakım ve onarımını yapmak veya yaptırmak, bu okulların her türlü araç, gereç ve malzeme ihtiyaçlarını karşılamak
- Sağlıkla ilgili her türlü tesisi açmak ve işletmek
- Mabetlerin yapımı, bakımı, onarımını yapmak³⁷
- Kültür ve tabiat varlıkları ile tarihî dokunun ve kent tarihi bakımından önem

³⁶ 6360 Sayılı Kanun ile nüfusu 50.000 olan 100.000 olarak değiştirilmiştir ve zorunlu ifadesi konulmuştur.

³⁷ 6360 Sayılı Kanun ile eklenmiştir.

taşıyan mekânların ve işlevlerinin korunmasını sağlamak ve bu amaçla bakım ve onarımını yapabilir, korunması mümkün olmayanları aslına uygun olarak yeniden inşa etmek

- Gerektiğinde, sporu teşvik etmek amacıyla gençlere spor malzemesi verir, amatör spor kulüplerine ayni ve nakdî yardım yapar ve gerekli desteği sağlar, her türlü amatör spor karşılaşmaları düzenler, yurt içi ve yurt dışı müsabakalarda üstün başarı gösteren veya derece alan öğrencilere, sporculara, teknik yöneticilere ve antrenörlere belediye meclisi kararıyla ödül verebilir.³⁸
- Gıda bankacılığı yapmak.³⁹

Belediyeler, hizmetlerin yerine getirilmesinde öncelik sırası olarak şu şartları göz önünde bulundurmaktadır;

- Belediyenin mali durumu ve hizmetin ivediliği dikkate alınarak belirlenir.
- Belediye hizmetleri, vatandaşlara en yakın yerlerde ve en uygun yöntemlerle sunulur. Hizmet sunumunda özürlü, yaşlı, düşkün ve dar gelirlilerin durumuna uygun yöntemler uygulanır.
- Belediyenin görev, sorumluluk ve yetki alanı belediye sınırlarını kapsar.
- Belediye meclisinin kararı ile mücavir alanlara da belediye hizmetleri götürülebilir.

3. Büyükşehir Belediyeleri

İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra dünyada olduğu gibi Türkiye'de de kentleşme hareketi hızlanmıştır. Ancak Türkiye hızlı kentleşmeye hazırlıksız girmiş, kentleşmenin yarattığı çok yönlü ve karmaşık sorunlarla karşı karşıya kalmıştır. Hızlı kentleşmeyle artan nüfus, büyük kentlerimizde dengesiz ekonomik güç, değişik inanç, kültür ve farklı değer yargılarına sahip insan grupları ortaya çıkarmıştır. Büyük kentlerde bir iş gücü fazlalığının ortaya çıkmasına, gecekondulaşmanın

³⁸ 6360 Sayılı Kanun ile değiştirilmiştir.

³⁹ Gıda Bankacılığı: Bağışlanan ve üretim fazlası, sağlığa uygun her türlü gıdayı tedarik eden, uygun şartlarda depolayan ve ürünleri doğrudan veya değişik yardım kuruluşları vasıtasıyla fakirlere ve doğal afetlerden etkilenenlere ulaştıran kar amacı gütmeyen dernek ve vakıfların oluşturduğu organizasyon. Ayrıca bağışta bulunan şirketler bağışlarının maliyet bedelini vergi beyannamelerinde gider olarak yazabilmektedirler.

merkezi kentleri adeta çevrelemesine yol açmıştır. Bu sorunların çözülmesi, coğrafi birlik ve hizmetlerde koordinasyonun sağlanması, metropolitan alan ölçeğinde plan ve program yapan, kararlar alan ve bunları uygulayabilen bir kurumsal yapının doğmasını gerekli kılmıştır.⁴⁰

Türkiye’de Büyükşehir yönetimlerine ilişkin olarak Anayasada doğrudan bir düzenleme yer almamakla birlikte; 1982 Anayasasının 127.maddesinin üçüncü fıkrasında Kanun “büyük yerleşim merkezleri için özel yönetim biçimleri getirebilir” denilmek suretiyle dolaylı bir düzenlemenin olduğu tespit edilmektedir. Büyükşehir belediyeleri Anayasa’nın 127.maddesinde yer alan hükme bağlı olarak 1984 yılında çıkarılan 3030 sayılı Büyükşehir Belediyelerinin Yönetimi Hakkında Kanunla düzenlenmiştir.⁴¹

Daha sonra 2004 tarih ve 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi kanunu ile düzenleme yapılmıştır. Bu kanuna göre; Belediye sınırları içindeki ve bu sınırlara en fazla 10.000 metre uzaklıktaki yerleşim birimlerinin son nüfus sayımına göre toplam nüfusu 750.000’den fazla olan il belediyeleri, fizikî yerleşim durumları ve ekonomik gelişmişlik düzeyleri de dikkate alınarak, kanunla büyükşehir belediyesine dönüştürülebilir hükmü bulunmaktaydı. Ancak 12 Aralık 2012 tarihli 6360 Sayılı Kanunu ile değişiklik yapılarak toplam nüfusu 750.000’den fazla olan il belediyeleri kanunla büyükşehir dönüşürülebilir hükmü yer almıştır. Buna göre;

Aydın, Balıkesir, Denizli, Hatay, Malatya, Manisa, Kahramanmaraş, Mardin, Muğla, Tekirdağ, Trabzon, Şanlıurfa ve Van illerinde, sınırları il mülki sınırları olmak üzere aynı adla büyükşehir belediyesi kurulmuş ve bu illerin il belediyeleri büyükşehir belediyesine dönüştürülmüştür.

Adana, Ankara, Antalya, Bursa, Diyarbakır, Eskişehir, Erzurum, Gaziantep, İzmir, Kayseri, Konya, Mersin, Sakarya ve Samsun büyükşehir belediyelerinin sınırları il mülki sınırları olmuştur.

Bu illere bağlı ilçelerin mülki sınırları içerisinde yer alan köy ve belde belediyelerinin tüzel kişiliği kaldırılmış, köyler mahalle olarak, belediyeler ise belde ismiyle tek mahalle olarak bağlı buldukları ilçenin belediyesine katılmıştır ve illerin bucakları ve bucak teşkilatları kaldırılmıştır.

⁴⁰ Ali Çelik, **Yerel Yönetimler**, T.C. Dokuz Eylül Üniversitesi Yayınları, İzmir 1995, ss.196-197.

⁴¹ Tortop ve diğerleri, s.215.

İstanbul ve Kocaeli il mülki sınırları içerisinde bulunan köylerin tüzel kişiliği kaldırılarak bağlı buldukları ilçe belediyesine mahalle olarak katılmıştır.

Ayrıca daha öncede belirttiğimiz gibi büyükşehir belediyelerindeki il özel idarelerinin tüzel kişiliği kaldırılmıştır.

6360 Sayılı Kanun ile Büyükşehir Belediyesinin tanımı; “sınırları il mülki sınırı olan ve sınırları içerisindeki ilçe belediyeleri arasında koordinasyonu sağlayan; idari ve mali özerkliğe sahip olarak kanunlarla verilen görev ve sorumlulukları yerine getiren, yetkileri kullanan; karar organı seçmenler tarafından seçilerek oluşturulan kamu tüzel kişisi” olarak değiştirilmiş ve büyükşehir belediyelerinin sınırları, il mülki sınırları” olarak genişletilmiştir. Bu kapsamda büyükşehir belediyelerine yeni görev ve yetkiler verilmiştir.

6360 Sayılı Kanun ile 5216 sayılı Kanununun 7. maddesinin başlığı “Büyükşehir ve ilçe belediyelerinin görev ve sorumlulukları” şeklinde değiştirilmiştir. Yapılan bir kaç değişiklikle görevler şu şekilde sıralanmıştır;

- İlçe ve ilk kademe belediyelerinin görüşlerini alarak büyükşehir belediyesinin stratejik planını, yıllık hedeflerini, yatırım programlarını ve bunlara uygun olarak bütçesini hazırlamak.

- Çevre düzeni planına uygun olmak kaydıyla, büyükşehir belediye ve mücavir alan sınırları içinde 1/5.000 ile 1/25.000 arasındaki her ölçekte nazım imar planını yapmak, yaptırmak ve onaylayarak uygulamak; büyükşehir içindeki belediyelerin nazım plana uygun olarak hazırlayacakları uygulama imar planlarını, bu planlarda yapılacak değişiklikleri, parselasyon planlarını ve imar ıslah planlarını aynen veya değiştirerek onaylamak ve uygulanmasını denetlemek; nazım imar planının yürürlüğe girdiği tarihten itibaren bir yıl içinde uygulama imar planlarını ve parselasyon planlarını yapmayan ilçe ve ilk kademe belediyelerinin uygulama imar planlarını ve parselasyon planlarını yapmak veya yaptırmak.

- Kanunlarla büyükşehir belediyesine verilmiş görev ve hizmetlerin gerektirdiği proje, yapım, bakım ve onarım işleriyle ilgili her ölçekteki imar planlarını, parselasyon planlarını ve her türlü imar uygulamasını yapmak ve ruhsatlandırmak, 20.7.1966 tarihli ve 775 sayılı Gecekondu Kanununda belediyelere verilen yetkileri kullanmak.

- Büyükşehir belediyesi tarafından yapılan veya işletilen alanlardaki işyerlerine büyükşehir belediyesinin sorumluluğunda bulunan alanlarda işletilecek yerlere ruhsat vermek ve denetlemek.

- Büyükşehir ulaşım ana plânını yapmak veya yaptırmak ve uygulamak; ulaşım ve toplu taşıma hizmetlerini planlamak ve koordinasyonu sağlamak; kara, deniz, su ve demiryolu üzerinde işletilen her türlü servis ve toplu taşıma araçları ile taksi sayılarını, bilet ücret ve tarifelerini, zaman ve güzergâhlarını belirlemek; durak yerleri ile karayolu, yol, cadde, sokak, meydan ve benzeri yerler üzerinde araç park yerlerini tespit etmek ve işletmek, işlettirmek veya kiraya vermek; kanunların belediyelere verdiği trafik düzenlemesinin gerektirdiği bütün işleri yürütmek.

- Büyükşehir belediyesinin yetki alanındaki mahalleleri ilçe merkezine bağlayan yollar, meydan, bulvar, cadde ve ana yolları yapmak, yaptırmak, bakım ve onarımı ile bu yolların temizliği ve karla mücadele çalışmalarını yürütmek; kentsel tasarım projelerine uygun olarak bu yerlere cephesi bulunan yapılara ilişkin yükümlülükler koymak; ilan ve reklam asılacak yerleri ve bunların şekil ve ebadını belirlemek; meydan, bulvar, cadde, yol ve sokak ad ve numaraları ile bunlar üzerindeki binalara numara verilmesi işlerini gerçekleştirmek.

- Coğrafi ve kent bilgi sistemlerini kurmak.

- Sürdürülebilir kalkınma ilkesine uygun olarak çevrenin, tarım alanlarının ve su havzalarının korunmasını sağlamak; ağaçlandırma yapmak; gayrisihhi işyerlerini, eğlence yerlerini, halk sağlığına ve çevreye etkisi olan diğer işyerlerini kentin belirli yerlerinde toplamak; inşaat malzemeleri, hurda depolama alanları ve satış yerlerini, hafriyat toprağı, moloz, kum ve çakıl depolama alanlarını, odun ve kömür satış ve depolama sahalarını belirlemek, bunların taşınmasında çevre kirliliğine meydan vermeyecek tedbirler almak; büyükşehir katı atık yönetim plânını yapmak, yaptırmak; katı atıkların kaynaktan toplanması ve aktarma istasyonuna kadar taşınması hariç katı atıkların ve hafriyatın yeniden değerlendirilmesi, depolanması ve bertaraf edilmesine ilişkin hizmetleri yerine getirmek, bu amaçla tesisler kurmak, kurdurmak, işletmek veya işlettirmek; sanayi ve tıbbi atıklara ilişkin hizmetleri yürütmek, bunun için gerekli tesisleri kurmak, kurdurmak, işletmek veya işlettirmek; deniz araçlarının atıklarını toplamak, toplatmak, arıtmak ve bununla ilgili gerekli

düzenlemeleri yapmak.⁴²

- Gıda ile ilgili olanlar dâhil birinci sınıf gayrisihhi müesseseleri ruhsatlandırmak ve denetlemek, yiyecek ve içecek maddelerinin tahlillerini yapmak üzere laboratuvarlar kurmak ve işletmek.

- Büyükşehir belediyesinin yetkili olduğu veya işlettiği alanlarda zabıta hizmetlerini yerine getirmek.

- Yolcu ve yük terminalleri, kapalı ve açık otoparklar yapmak, yaptırmak, işletmek, işlettirmek veya ruhsat vermek.

- Büyükşehirin bütünlüğüne hizmet eden sosyal donatılar, bölge parkları, hayvanat bahçeleri, hayvan barınakları, kütüphane, müze, spor, dinlenme, eğlence ve benzeri yerleri yapmak, yaptırmak, işletmek veya işlettirmek; gerektiğinde amatör spor kulüplerine nakdi yardım yapmak, malzeme vermek ve gerekli desteği sağlamak, amatör takımlar arasında spor müsabakaları düzenlemek, yurt içi ve yurt dışı müsabakalarda üstün başarı gösteren veya derece alan sporculara, teknik yönetici, antrenör ve öğrencilere belediye meclis kararıyla ödül vermek.⁴³

- Gerektiğinde mabetler ile sağlık, eğitim ve kültür hizmetleri için bina ve tesisler yapmak, kamu kurum ve kuruluşlarına ait bu hizmetlerle ilgili bina ve tesislerin her türlü bakımını, onarımını yapmak ve gerekli malzeme desteğini sağlamak.⁴⁴

- Kültür ve tabiat varlıkları ile tarihî dokunun ve kent tarihi bakımından önem taşıyan mekânların ve işlevlerinin korunmasını sağlamak, bu amaçla bakım ve onarımını yapmak, korunması mümkün olmayanları aslına uygun olarak yeniden inşa etmek.

- Büyükşehir içindeki toplu taşıma hizmetlerini yürütmek ve bu amaçla gerekli tesisleri kurmak, kurdurmak, işletmek veya işlettirmek, büyükşehir sınırları içindeki kara ve denizde taksi ve servis araçları dahil toplu taşıma araçlarına ruhsat

⁴² 5393 sayılı Kanunun 85. maddesiyle bu bende, “ağaçlandırma yapmak;” ibaresinden sonra gelmek üzere “gayrisihhi işyerlerini, eğlence yerlerini, halk sağlığına ve çevreye etkisi olan diğer işyerlerini kentin belirli yerlerinde toplamak; inşaat malzemeleri, hurda depolama alanları ve satış yerlerini,” ibaresi eklenmiş ve metne işlenmiştir.

⁴³ 6360 sayılı Kanunun 7’nci maddesiyle, bu bentte yer alan “amatör spor kulüplerine” ibaresinden sonra gelmek üzere “nakdi yardım yapmak,” ibaresi ile “derece alan sporculara” ibaresinden sonra gelmek üzere “, teknik yönetici, antrenör ve öğrencilere” ibaresi eklenmiştir.

⁴⁴ 6360 sayılı Kanun ile “Gerektiğinde” ibaresinden sonra gelmek üzere “mabetler ile” ibaresi eklenmiştir.

vermek.

- Su ve kanalizasyon hizmetlerini yürütmek, bunun için gerekli baraj ve diğer tesisleri kurmak, kurdurmak ve işletmek; derelerin ıslahını yapmak; kaynak suyu veya arıtma sonunda üretilen suları pazarlamak.

- Mezarlık alanlarını tespit etmek, mezarlıklar tesis etmek, işletmek, işlettmek, defin ile ilgili hizmetleri yürütmek.

- Her çeşit toptancı hallerini ve mezbahaları yapmak, yaptırmak, işletmek veya işlettmek, imar plânında gösterilen yerlerde yapılacak olan özel hal ve mezbahaları ruhsatlandırmak ve denetlemek

- İl düzeyinde yapılan planlara uygun olarak, doğal afetlerle ilgili plânlamaları ve diğer hazırlıkları büyükşehir ölçeğinde yapmak; gerektiğinde diğer afet bölgelerine araç, gereç ve malzeme desteği vermek; itfaiye ve acil yardım hizmetlerini yürütmek; patlayıcı ve yanıcı madde üretim ve depolama yerlerini tespit etmek, konut, işyeri, eğlence yeri, fabrika ve sanayi kuruluşları ile kamu kuruluşlarını yangına ve diğer afetlere karşı alınacak önlemler yönünden denetlemek, bu konuda mevzuatın gerektirdiği izin ve ruhsatları vermek.

- Sağlık merkezleri, hastaneler, gezici sağlık üniteleri ile yetişkinler, yaşlılar, engelliler, kadınlar, gençler ve çocuklara yönelik her türlü sosyal ve kültürel hizmetleri yürütmek, geliştirmek ve bu amaçla sosyal tesisler kurmak, meslek ve beceri kazandırma kursları açmak, işletmek veya işlettmek, bu hizmetleri yürütürken üniversiteler, yüksek okulları, meslek liseleri, kamu kuruluşları ve sivil toplum örgütleri ile işbirliği yapmak.

- Merkezi ısıtma sistemleri kurmak, kurdurmak, işletmek veya işlettmek.

- 6360 sayılı Kanun ile değiştirilerek; “afet riski taşıyan veya can ve mal güvenliği açısından tehlike oluşturan binaları tahliye etme ve yıkım konusunda ilçe belediyelerinin talepleri hâlinde her türlü desteği sağlamak” ibaresi konulmuştur. Kanunlarla büyükşehir belediyesine verilmiş görev ve hizmetlerin gerektirdiği proje, yapım, bakım ve onarım işleriyle ilgili her ölçekteki imar plânlarını, parselasyon plânlarını ve her türlü imar uygulamasını yapmak ve ilgili belediyeye bildirmek zorundadır.

- Büyükşehir Belediyeleri yolcu ve yük terminalleri, kapalı ve açık otoparklar yapmak, yaptırmak, işletmek, işlettmek veya ruhsat vermek, mezarlık

alanlarını tespit etmek, mezarlıklar tesis etmek, işletmek, işlettirmek, defin ile ilgili hizmetleri yürütmek, her çeşit toptancı hallerini ve mezbahaları yapmak, yaptırmak, işletmek veya işlettirmek, imar planında gösterilen yerlerde yapılacak olan özel hal ve mezbahaları ruhsatlandırmak ve denetlemek ve temizlik hizmetleri ve adres ve numaralandırmaya ilişkin görevlerini belediye meclisi kararı ile ilçe belediyelerine devredebilir, birlikte yapabilirler.

- 6360 ile eklenen fıkra ile Büyükşehir ve ilçe belediyelerine tarım ve hayvancılığı desteklemek amacıyla her türlü faaliyet ve hizmette bulunabilme imkanı da sağlanmıştır.

4. Köyler

Köy, insanların topluca bir arada yaşama ihtiyaç ve alışkanlıklarının sonucu olarak ortaya çıkmış en küçük yerleşim birimidir. Bu küçük yerleşim biriminde oturan insanların ortak nitelikteki yerel ihtiyaçlarını karşılamak üzere kurulan yönetim teşkilatına köy idaresi adı verilir.⁴⁵ Köyler doğal, geleneksel ve en küçük komün topluluklarıdır.

Geleneksel bir yerleşim birimi olan köyün tarihi insanlık tarihi kadar eskiye dayanmaktadır. İnsanlık tarihinin ilerlemesine bağlı olarak köylerin önemi azalmaya başlamıştır.⁴⁶ Kentleşme süreci yoğunlaştıkça, köy komünlerinin özelliği de değişmekte, dolayısıyla demografik hareketler kentlere doğru yönelmektedir. Bir kısım köyler de kırsal kent niteliğini kaybetmektedir.

Köy Kanununda, köyün görevleri ayrıntılı bir biçimde belirtilmiştir. Bunlar isteğe bağlı ve zorunlu olmak üzere iki kümede toplanmıştır. İsteğe bağlı görevler köylülerin isterlerse yaptıkları görevlerdir. Fakirlere yardım, cenaze kaldırma, hamam, çamaşırılık, pazar yeri, çarşı yapma, kitaplık kurma ve kitap getirme gibi hizmetler köyün isteğe bağlı görevleri arasında yer almıştır. Köyün zorunlu görevleri ise, yerine getirilmemesi durumunda ceza uygulanan görevlerdir. Sağlık, temizlik, yol, su ve okul işleri gibi bayındırlık işleri zorunlu işlerdir.⁴⁷

⁴⁵ Ahmet Ulusoy ve Tekin Akdemir, **Mahalli İdareler**, Seçkin Yayınları, Ankara 2001, s.189.

⁴⁶ Tortop ve diğerleri, s.108.

⁴⁷ Ulusoy ve Akdemir, ss.194-195.

Bugün gelinen noktada köy yönetimleri, kendilerine verilen görevlerin hemen hemen hiçbirini yerine getirememektedir. Köy gelirleri, kanunla verilmiş görevleri yürütmeye yeterli olmamaktadır. Köylere ait hizmetler büyük oranda il özel idareleri ve bakanlıkların il teşkilatlarınca yürütülmektedir. Ayrıca son olarak 6360 sayılı Kanun ile Büyükşehir belediyesine sahip olan illere bağlı ilçelerin mülki sınırları içerisinde yer alan köy ve belde belediyelerin tüzel kişiliği kaldırılmıştır. Bu köyler, mahalle olarak bağlı buldukları ilçenin belediyesine katılmıştır.

II. SOSYAL POLİTİKA KAVRAMI

A. Tanım

Politikadan anlaşılan, topluma yönelik faaliyetlerin hedefe ulaştırılmasıdır. Temel ilke en iyi sonucu hedeflemektedir. Elbette ki, sonuca giden yolda değişimler yaşanabilmektedir. Değişen statüler, sistemler, deneyimler ve davranışlar gibi. Ancak politika ile amaç; toplum, grup ya da organizasyon olarak bu değişikliği etkileyebilmektir. İşte o zaman politika gerçekten anlam bulur. Bunu şu şekilde örneklendirebiliriz: Hava hakkında bir politikamız yoktur. Çünkü hava ile ilgili değişiklik yapabilecek gücümüz yoktur. Ancak, çocuklarla ilgili bir politikamız olabilir ya da vardır. Çünkü onların hayatını politikamızın nasıl olduğuna bağlı olarak iyi ya da kötü etkileyebiliriz.⁴⁸

Kavram olarak sosyal sözcüğü ise, toplum ile ilgili konularda insanla ilgili sorunları ifade eden bir sözcüktür. Her sosyal organizasyon, sosyolojik anlamda insan topluluğunun birlikte yaşarken ürettiği sorunlara bir tür çözüm mekanizmasıdır. Nitekim insan topluluğu bu çözüm mekanizmalarını geliştirdikçe, bir arada ve barış içerisinde yaşamayı becerebildikçe topluluk olmaktan çıkar ve toplum olur.⁴⁹ Modern antropolojinin kurucularından Radcliffe Brown doktrini der ki; asıl gerçek olan toplumun organik doğasıdır. Toplum, tüm öğelerinin birbirleriyle dayanışma içinde

⁴⁸ Richard Titmuss, "What is social policy?" (Ed: Brian Abel-Smith, Kay Titmuss), **Social Policy: An Introduction**, Chapter 2, New York, NY, Pantheon Books, A Division of Random House, 1974, **Welfare States: Construction, Deconstruction, Reconstruction**, Volume 1, (Ed: Stephan Leibfried, Steffen Mau), Edward Elgar Publishing Ltd., 2008, s.138.

⁴⁹ Erdinç Yazıcı, **Sendikal Hareketler ve Yeni Misyon Arayışları**, Şeker-iş Yayını, Ankara, 1999, s.11.

olduğu organik, doğal bir organizmadır.⁵⁰

Sosyal politika kavramını da ne yalnız ahlaki kaygılar ne de bazı teknik uygulamalar olarak anlamak doğru olur. Sosyal politika her şeyden önce siyasal bir seçimdir, sonra da insana, insan haklarına, eşitlik gibi değerlere önem veriyorsak, gerek toplumsal gerek küresel düzeyde birlikte yaşayabilmek için etkin bir biçimde kullanılması gereken bir araçtır. Sosyal politika, yalnızca bir arada yaşayabilmenin ahlaki boyutunu kurmakla kalmaz, toplumu bir arada tutan veya bütünleştiren bir araç görevi görür.⁵¹

Sosyal politika iki yönü ile algılanmaktadır. Bunlardan ilki ve esası üzerinde çalışılan ve araştırılan akademik bir disiplindir. İkincisi ise; bireysel ve grup olarak, devlet, iş çevresi ve gönüllü organizasyonların hayata geçirdikleri, reel yaşamda etkili olan politiklardır. Nedir bu politikalar? İlk olarak bu politikalar bir hedefi ifade eder ya da ne olması gerektiğinin bir ifadesidir. Amaç, insan mutluluğunu geliştirmek ve bu mutluluk için gerekli ihtiyaçların yerine getirilmesini sağlamaktır.⁵²

Bu kavram ve açıklamalardan çıkan ilk görüş; sosyal politika, toplum huzurunu geliştirmeye yönelik hareketler bütünü ve bu hareketlerin ifade edildiği akademik bir araştırma alanıdır.⁵³

Kavram ilk olarak 19. yüzyılın ilkyarısında Almanya'da Prof. Rielf tarafından kullanılmış; daha sonra 1873 yılında Alman Sosyal Politika Derneği adlı bir dernek kurularak bilimsel bir disiplin olmaya doğru hızla ilerlemiştir.⁵⁴ Ülkemizde ise kavram, ilk olarak 1916-1917 yıllarında Ziya Gökalp'in başında bulunduğu "Yeni Mecmua"⁵⁵ da yer almıştır. Ancak kavramın terminolojiye girişi 1933-1934 yılında üniversite reformuyla ülkemize gelen Alman profesörlerden Prof.Dr. Gerhard Kessler sayesinde olmuştur.⁵⁶

Bazı yazarlar sosyal politikayı, hem kavram hem de içeriği konusunda, üzerinde uzlaşmaya varılamayan ve en çok tartışılan konulardan biri olarak

⁵⁰ Titmuss, s.140.

⁵¹ Meryem Koray, **Sosyal Politika**, İmge Kitabevi, 2. Baskı, Kasım 2005, s.22.

⁵² Ken Blakemore ve Edwin Griggs, **Social Policy an Introduction**, 3th Edition, Open University Press, Buckingham, 2007, s.1.

⁵³ Cliff Alcock, Sarah Payne ve Michael Sullivan , **Introducing Social Policy**, Pearson Education, US, 2004, s.1.

⁵⁴ Orhan Tuna ve Nevzat Yalçıntaş, **Sosyal Siyaset**, Filiz Kitapevi, İstanbul, 1991, s.21.

⁵⁵ 1917-1918 yılları arasında 66 sayısı çıkan, ilme, sanata ve ahlaka dair haftalık bir mecmuadır.

⁵⁶ Sevda Demirbilek, **Sosyal Politika Bağlamında Sosyal Hizmet**, DEU Yayınları, İİBF İzmir, 2009, s.65.

tanımlamaktadır. Kavram, Kıta Avrupa'sında “sosyal politika”, Kuzey Amerika literatüründe ise daha çok “sosyal refah politikası”, olarak kullanılmıştır. Bazı bilim adamları her iki kavramın aynı anlama geldiğini belirtirken, bazıları, sosyal politikayı, çok çeşitli politikaları içeren ve sosyal refah politikalarını da kapsayan bir kavram olarak değerlendirmektedir. Ayrıca, sosyal politikaları uygulayan devletlere kıta Avrupa'sında sosyal devlet, Kuzey Amerika'da refah devleti denilmektedir.⁵⁷

Her toplumsal kurum gibi sosyal politikanın doğuşu da bir evrim içinde oluşmuştur. Geleneklere dayanan çalışma koşullarından, yoksullara, yaşlı ve çocuk gibi güçsüzlere, sakatlara ve bir mesleğin gereksinim içinde olanlarına yardımlardan başlayarak kişisel ve toplumsal dayanışmalara kadar uzanmış, endüstri çağının doğuşu ile birlikte sosyal sınıfların ilişkilerine ve devletin yeni görevler yüklenmesine dönük oluşumlara kadar gelişmiştir.⁵⁸

Sosyal politikanın ortaya çıkışı endüstrileşme ile başlamıştır diyebiliriz. Öyle ki, endüstrileşme, gelişmelerin ve zenginliğin olduğu kadar sorun ve çatışmaların da kaynağı olmuştur. Ancak endüstrileşme sonrası ortaya çıkan emek ve sermaye arasındaki mücadele Batı'da siyasal demokrasinin gelişmesinde en büyük etken olmuştur. Emek ve sermaye çatışmaları artıkça; toplumsal dinamikler büyümüş, bunlar siyaseti demokratikleştirmeye doğru itmiş ve çatışmaları siyasete aktaran mekanizmalar gelişmiş, böylece hem toplumsal uzlaşmanın hem de toplumsal gelişmenin yolu açılmaya başlamıştır.⁵⁹

Sosyal politikanın kendi içinde geçirdiği anlam ve içerik değişikliği ile bugün için geçerli olan “geniş anlamda sosyal politika” uygulamalarını bazı nitelikleriyle tanımlamak mümkün görünmektedir;⁶⁰ Geniş anlamda sosyal politika; büyük ölçüde devlete ait bir politikadır ve varlığını insan haklarının ve demokrasinin gelişmesine borçludur, bir yandan demokratik bir sistem içinde devletin toplumsal sınıflar ve çıkarlar arasında uzlaşma sağlama ihtiyacı ve arayışıyla ilgilidir, öte yandan devletin daha geniş alanda toplumsal eşitlik ve toplumsal adalet sağlamak yükümlülüğünden

⁵⁷ Halis Yunus Ersöz, “Doğuşundan Günümüze Sosyal Politika Anlayışı ve Sosyal Politika Kurumlarının Değişen Rolü”, **İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası**, Cilt:53, Sayı:2, (Değişen Rolü), ss.119-120.

⁵⁸ Cahit Talas, **Türkiye'nin Açıklamalı Sosyal Politika Tarihi**, Bilgi Yayınevi, Birinci Basım, 1992, s.13.

⁵⁹ Koray, s.23.

⁶⁰ Koray, ss.27-28.

doğmaktadır.

Sosyal politikaların geniş anlamda sosyal eşitlik ve sosyal adalet sağlayıcı bir işlev ve bir nitelik kazanması, bu politikaların sosyoekonomik haklar gibi hukuki bir temele oturması ve vatandaşlık anlayışına sosyal bir boyut eklenmesiyle ilgilidir. İnsan hakları, önce işçi sınıfının mücadelesi ve toplumsal bir güç konumuna gelmesiyle insanı bir bakış açısıyla dikkate alan bir genişleme yaşamıştır. Bu nedenle geniş anlamda sosyal politika, toplumun çeşitli kesimlerine ve çeşitli toplumsal sorunlara yönelen, “sosyal vatandaşlık”, “sosyal eşitlik” ve “sosyal adalet” anlayışıyla bütünleşen bir politika niteliğine ulaşmıştır.

Bu konularda toplumsal dinamiklerin daha sınırlı kaldığı toplumlarda ise, sosyal politikaların hem kapsamı ve içeriği yetersiz kalmakta, hem de sosyal politikanın sosyal haklar ve sosyal vatandaşlıkla bütünleşemeyen bazı “sosyal hizmetler ve yardımlar” niteliğinden öteye geçmesi mümkün olmamaktadır.

Bu noktada kavramı sınırlandırmak ve çağdaş karşılığı ile tanımlamak gerekirse; genel olarak modern toplumlarda mevcut iktisadi sistemin toplumda yarattığı tahribatı telafi etmeye yönelik öncelikli olarak üretilen ve merkezinde devletin yer aldığı, sosyal sorunlara yönelik yapılan müdahalelerin bütünüdür.⁶¹

Sosyal politikalar şunlardır ve şu şekilde uygulanmaktadır şeklinde bir yargıya varmak da mümkün değildir. Her dönemin sosyal politikaya bakış açısı ve bu politikaların devlet politikalarındaki yeri ve önemi farklı olmuştur.

Ancak burada vurgulanması gereken nokta, sosyal politikanın zaman içinde değişim göstermesine karşılık, demokratik toplumlarda toplumsal uzlaşmaya ve dayanışmaya duyulan ihtiyacın sürmesidir. Demokratik hak ve özgürlüklere sahip, örgütlü toplumlarda, toplumsal dayanışma ve uzlaşmayı sağlamak, toplumu oluşturan birey ve gruplarda eşitlik, adalet ve güvenlik duygusunun yaratılmasına bağlıdır. Bugün sosyal politika bu işlevleri gerçekleştirmeye yönelik politika ve önlemlerin bir bileşkesi görünümündedir. Toplumsal ihtiyaçlar ve toplumsal talepler değiştikçe, sosyal politikanın amaçları ve uygulama alanları da değişecek, örgütlü grupların mücadele gücü, toplumsal talepleri politikaya dönüştürebilecektir.⁶²

⁶¹ Ayşe Buğra ve Çağlar Keyder, “Sosyal Politika Nedir?”, **İktisat, İşletme ve Finans Dergisi**, Cilt:20, Sayı:227, 2005, s.7.

⁶² Şerife Türcan Özşuca, “Sosyal Politikanın Gelişimi”, <http://iyh.istabip.org.tr/sirer/sp/7.pdf>, (04.05.2013), s.1.

Sonuç olarak sosyal politikayı; toplumsal paylaşımı, toplumsal gelişmeyi, bireysel ve toplumsal çıkarları uyumlaştırmayı, toplumsal dayanışma alışkanlığını kazanmayı, sosyal adalete ve sosyal eşitliğe ulaşamayan toplum katmanlarını hak paylaşımı ile uzlaştırmayı hedefleyen bir kamusal organizasyonun faaliyetleri olarak tanımlayabiliriz.

B. Unsurlar

1. Amaçlar

Endüstrileşme süreci siyasal güçler ile ekonomik güçleri birbirinden çok daha net biçimde ayrılmasına yol açtığından, toplumsal değişimi de tetikleyen bir faktör olmuştur. Bu nedenle endüstrileşme ile birlikte üretim ve teknolojiye eğitime, sağlıktan aile yapısına kadar hemen her alanda çarpıcı değişiklikler yaşanmıştır. Bu hızlı değişim en büyük etkisini toplumsal yapı üzerinde göstermiştir. Bu süreçte liberal düşünceler içinde varlığını sürdüren ve güçlenen burjuva sınıfı karşısında ağır çalışma ve yaşam koşullarına sahip işçi sınıfı ortaya çıkmıştır. Sosyal politika işte bu endüstrileşmenin yol açtığı ekonomik ve sosyal sorunlar içerisindeki güçsüz durumda olan işçi sınıfına yönelik uygulamalarla kendini göstermiştir. Başlangıçta ağırlıklı olarak işçi sınıfını hedef alan sosyal politika çok değişken kitlelere ve amaçlara yönelmiştir. Günümüzde sosyal politikanın amacı eşitlik, koruma ve dayanışma olarak belirginleşmiştir.

a. Eşitlik

Toplumsal sorunların farklılaşması, sosyal politika kavramının içeriğini de farklılaştırmıştır. Toplumda ekonomik refahın artması, özgürlük, adalet, eşitlik anlayışlarının değişmesi sosyal politikanın amaçlarını değiştirmiş; cinsiyet ayrımcılığı, çevre kirlenmesi, tüketici hakları, işsizlik sorunu gibi konular sosyal politikanın odağında yer almaya başlamıştır.⁶³

Toplumu oluşturan kişiler ve sosyal gruplar arasındaki, yaşam düzeyleri, toplumsal hizmetlerden yararlanma ve ekonomik olanaklara ulaşabilmede doğmuş

⁶³ Özşuca, s.2.

bulunan farkları azaltmak, sosyal politikanın başlıca amaçlarındadır. Bu amaçla, istihdam, eğitim, sağlık, konut, kırsal ve kentsel hizmetler gibi toplumsal hizmetlerden, kişilerin ve sosyal grupların dengeli ve adil bir şekilde yararlanmalarının sağlanması, sosyal politikanın ana unsurlarını oluşturmaktadır.⁶⁴

Sosyal politika adil bir gelir dağılımı sağlayarak refahın geniş toplum kesimlerine yaygınlaştırılması amaçlar. Sosyal politikalar ekonomik, sosyal ve diğer zenginliklerin dağılımındaki dengesizliklerin giderilmesini öngörür. Sosyal politikaların amacında eşitlik ya da dağıtıcı adalet düşüncesi vardır.

Günümüzün sosyal devletlerinin sosyal politikaları, ılımlı ve reformcu ideoloji ve eşitliksizliklerin düzeltilmesi amacına yönelik programlanır. Çağımızın politikası anlayışına göre nimet ve külfetlerin dengeli paylaşımı da denilen sosyal adalet ilkesi; sosyal politikalarda eşitliği amaçlamıştır.

b. Koruma

Sosyal bakımdan zayıf olanlara toplumsal örgütler ya da devletçe yardım edilmesi gereken bir ilkedir.

Sosyal politikalarda korumaya yönelik amaçta; özellikle sosyal devlet düzeninde bir toplumda, belli dönemlerde zıtlaşan (çatışan) çıkarlardan güçlü olanın değil, en fazla korunmaya muhtaç olanın korunması esastır.

Sosyal politikaların merkezi kamusal açıdan günümüzdeki önemli amaçları arasında birey ve ailelerin işsizlik, yaşlılık, emeklilik, hastalık ya da ölümden kaynaklanan gelir kayıplarına sosyal hizmetler yoluyla korunması refah düzeylerinin yükseltilmesi hedeflenmiştir.

Sosyal politikaların köken açısından bağlantılı olduğu merkezi kamusal çerçevede, sosyal güvenlik politikaların genel ve değişmez amacı; çalışanı ve yoksulu egemen güçlere ya da zenginlere karşı koruma ve bu kesitten elde edilen gelirlerden diğer kesimlere aktarma yaparak korumaya yöneliktir.

⁶⁴ Sami Güven, **Sosyal Politikanın Temelleri**, Ezgi Kitabevi, Bursa, 2009, ss. 24-25.

c. Dayanışma

Sosyal politika, sosyal yardımlar ve sosyal refah hizmetleri insanlığın başlangıcından beri var olmuşlardır. Çünkü yoksullar, fiziki veya zihni engelliler, hastalar, yaşlılar, kimsesiz çocuklar gibi kendi kendine bakamayan, ihtiyaçlarını gideremeyen bireylerin, ihtiyaçlarını geliştirmek için çeşitli yöntemler geliştirilmesi, bütün toplumların karşılaştığı en önemli problemlerden biri olmuştur.⁶⁵

Sosyal politikalarda dayanışma amacının yerel ayağı merkezîyetçilikten daha yaygın olarak gelişmektedir. Hatta merkezi politikaların dayanışma boyutunda yerel yönetimlere esnek hareket etme ve yetki kullanma çerçevesi düzenlenmiştir.

İlgili bölümlerde de açıklayacağımız gibi ailelere, çocuklara, gençlere ve çeşitli toplumsal gruplara yönelik hizmetler yerel yönetimlerin sosyal politikalarının en işlevsel olanıdır.

2. Araçlar

Toplumların refah düzeylerinin yükseltilmesi ile birlikte huzurunu sağlamayı amaç edinen sosyal politika, bu amaca ulaşmak için gelir dağılımını etkiletilici ve geliri yeniden dağıtıcı her türlü araçtan yararlanır.⁶⁶

Bu araçlar, sosyo-ekonomik sorunlarının çözümünde, bu sorunların ortaya çıkardıkları sonuçların hafifletilmesinde ve politikalara yön verilmesinde rol olarak toplum huzurunun ve adaletin gerçekleşmesini sağlar.

Burada üç temel sosyal politika aracından söz edeceğiz. Bunlar; kamu müdahalesi yani devlet tarafından yapılan düzenlemeler, sendikalar ve uluslararası kuruluşlar.

a. Kamu Müdahalesi

Sosyal politika halkın ve devletin varlığını ve geleceğini güvence altına almayı amaçladığı için bu konuda ilk sorumluluk devlete aittir. Sosyal politikalar

⁶⁵ Tuna ve Yalçıntaş, ss.27-30.

⁶⁶ Turan Yazgan, **İktisatçılar İçin Sosyal Güvenlik Ders Notları**, Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı, 1992, s.19.

devletin yasama, yürütme ve yargı organlarını taşır. Devlet bir taraftan çıkardığı yasalarla diğer taraftan oluşturduğu kurumlarla sosyal gelişme, sosyal denge, sosyal barış ve sosyal bütünleşmeyi sağlamaya çalışmakta, yasalarla düzenlenen faaliyetlerin uygulanmasını ve denetimini sağlamaktadır.⁶⁷

19. yüzyılda birçok sanayileşmiş ülke, insani, dini, askeri, ekonomik, siyasi, kültürel nedenler ve işçi sınıfının baskısıyla; insanlığa aykırı çalışma ve yaşama şartlarının ortadan kaldırılmak, özellikle çocuk ve kadın işçilerin korunması amacıyla, salgın hastalıkları önlemek, iş kazaları ile mücadele etmek, kirli rekabeti engellemek, emek verimliliğinin arttırılmak, devlet ve hukuk düzenini ayakta tutabilmek için çeşitli yasalar ve düzenlemeler yapma gereği duymuşlardır. Hatta bunu zorunluluk olarak benimsemişlerdir.⁶⁸

Devletin sosyal yaşama müdahale konusundaki anlayışı, sosyo-ekonomik sistemin yapısını da belirlemektedir. Müdahalenin niteliği ülkeden ülkeye ya da zaman içerisinde farklılıklar gösterebilmektedir. Bunu belirleyen iki temel unsur vardır. Bunlar, ekonomik kalkınma düzeyi ve ideolojik anlayıştır.⁶⁹

Endüstri Devrimi'nin başlamasıyla hakim olan ekonomik sistem ve onun düşünsel yapısını oluşturan liberal felsefe, devletin müdahalesinin sınırlandırılması noktasında etkin olmuş ve sınırlamalar, sosyal yapıyı derinden sarsacak etkiler ortaya çıkarmıştır. Bu etkinin devletin ve toplumun geleceğini sarsacak seviyeye ulaşması, liberal düşünceler yerine daha gerçekçi yaklaşımlar ve koruyucu müdahaleleri gündeme getirmiştir. Kamu müdahalesinin artışı ve kamu müdahalelerinin sosyal eşitsizlikleri ortadan kaldırmasa da hafifletme amacı taşıması, liberal devletten sosyal devlet düşüncesine doğru bir gelişme sürecine girmiştir.

Devletin sosyal sorunlar karşısında etkin bir rol oynamaya başlaması ve bu konuda uygulamaya koyduğu sosyal politika önlemleriyle ortaya çıkan sosyal devlet anlayışı içinde devlet ulusal geliri arttırmak için girişimci rolüne girmesine, ekonomiyi canlandırmak amacıyla uygun para, kredi ve vergi politikaları uygulamaya koymuştur.

Ayrıca toplumsal eşitliliğinin sağlanmasında alınacak önlemlerin başında yer alan gelirin adil bir biçimde dağılması da devletin en önemli görevidir. Artan oranlı

⁶⁷ Aysen Tokol, **Sosyal Politika**, 2. Baskı, Vipaş Yayınları, Ankara, 2004, (Sosyal Politika), s.23.

⁶⁸ Tuna, Yalçıntaş, ss.202-203.

⁶⁹ Abdülkadir Şenkal, **Küreselleşme Sürecinde Sosyal Politika**, Alfa Yayınları, İstanbul, 2005, s.59.

vergiler, vergi indirimleri ve vergi iadeleri, en az geçim düzeyinin saptanması gibi uygulamalarla sağlanmaktadır. Bu tür uygulamaların yanı sıra, eğitim, sağlık, konut gibi kamu hizmetleri, sosyal güvenlik ve sosyal yardım gibi önlemlerin tümü, sosyal eşitlik ve sosyal adalet sağlamaya, bireyler için kendilerini geliştirme olanakları bulacakları bir fırsat eşitliği yaratmaya yöneliktir.⁷⁰

20.yüzyılın sosyal devleti, ekonomik ve sosyal gelişmeye aynı derece önem veren, bu iki gelişmeyi birbirinden ayrılmaz kabul eden ve bu gelişmelerin sağlanmasında devlete önemli görevler yükleyen bir anlayıştır. II. Dünya Savaşı sonrasında en üst seviyesine ulaşan devletin sosyal niteliği, 1970'li yıllarda yaşanan krizlerin ardından, devlet müdahalesinin sınırlandırılması düşüncesi tekrar tartışma konusu olmuştur. Devlet müdahalesi ile sosyal politika uygulamalarının nerede başlayıp nerede biteceği, ülkeler arasındaki ekonomik, ideolojik ve sosyo-kültürel yapılarıdaki farklılıklara göre şekillenmektedir.

II. Dünya Savaşından 1970'lere kadar hemen hemen bütün gelişmiş ülkelerde devlet ekonomik gelişmenin anahtarı ve ulusal ilerlemenin garantisi olarak görülmüştür. Milli marş, bayrak ve bunun gibi duygular hakim olmuştur. Ancak planların merkezileşmesi uzun vadeli beklentilere karşı yeteri kadar başarı sağlayamamış, 1970'lere gelindiğinde bir çok gelişmekte olan ülkenin politikaları Dünya Bankası (DB) gibi kuruluşlar tarafından şekillendirilmiştir. 1980'lere gelindiğinde ise devlet aygıtının ekonomik ve sosyal gelişme konusundaki etkinliği sorusu sorulmaya başlamıştır. Bunun üzerine bir de Sovyetler Birliği ve Doğu Avrupa'daki kominizim de yıkılmasıyla ortaya liberalizm ile ikiz kadar benzeyen Yeni Sağ yaklaşımı (New Right) ve özelleştirmeler Washington Konseyi tarafından önerilmiştir. Bu yıllarda yani 1980'lerde DB ve Uluslararası Para Fonu (IMF) gibi organizasyonlar devletin etkinliğini azaltmış ve adeta kendi planlarına mahkum etmiştir.⁷¹

1990'larda bu piyasa tabanlı politikalar gelişmekte olan ülkelere özellikle yoksulluğu daha da artıracı etkiye neden olmuştur. Washington Konseyi ve özellikle IMF ağır eleştirilere maruz kalmış ve hemen ardında DB'si devlet ve piyasa arasındaki dengeyi sağlayacak bir politikayla ortaya çıkmıştır. Daha sonra bu

⁷⁰ Alper Topçuoğlu, **Sosyal Politika**, Karınca Matbaacılık, İzmir, 1987, s. 35.

⁷¹ Anthony Hall ve James Midgley, **Social Policy for Development**, Sage Publications, Los Angeles, 2008, ss.12-13.

özellikle İngiltere’de Üçüncü Yol (Third Way) olarak popüler hale gelmiş ve devletin gelişmedeki rolü tekrar tanımlanmıştır.⁷²

Üçüncü yol, eski sol görüşlerin etkisini yitirdiği ve yeni sağ fikirlerin de yeni gelişmeler karşısında yetersiz kaldığı bir dünyada sosyal demokrasinin yeniden canlanmasını temsil etmektedir.

Bu yeni düşünceye göre, devlet daha az müdahaleci olmalıdır. Devletin öncelikli görevi yasal çerçeveyi belirlemek, makro ekonomik dengeyi sağlamak, temel sosyal kurumlara ve alt yapı oluşumuna yatırım yapmak, yoksul ve savunmasız kişileri sosyal ağları ile korumak ve sürdürülebilir gelişme-kalkınma politikalarını desteklemek olmuştur.

b. Sendikalar

Sosyal politikaların ulusal taraflarından biri olan sendikalar, işçilerin gereksinimlerine cevap vermek, durum ve ortama göre onların çıkarlarının temsilcisi olmak ve korumak, toplu pazarlık ve toplu sözleşmelerle onların çalışma hayatındaki durumlarını değiştirmek için kurulan örgütlerdir.⁷³ Bu bağlamda ilgilendiği sosyal grubun genişliği ve bu grubun ekonomik yönden zayıflığı sendikaları, bütün ülkelerde ön plana çıkartmıştır.

Endüstri Devrimi ve endüstrileşmenin yarattığı sorunlara yanıt verme isteğinin ortaya çıkardığı sendikalar, sosyal politika uygulamalarında önemli bir rol oynayan mekanizmalardan biridir. Küreselleşme ile birlikte fonksiyonlarında değişiklik olsa da sendikalar, sosyal politika alanında hala etkin görevle üstlenmeye devam etmektedirler.

Sendika kavramı ilk olarak İngiltere’de 18. yüzyılda kurulmuş, diğer Avrupa ülkelerinde ve Kuzey Amerika’da daha sonra ortaya çıkmıştır. Gelişmekte olan ülkelerde ise sendikalar ancak II. Dünya Savaşı sonrasında kurulabilmişlerdir. Sendikaların devlet ve işveren tarafından kabul edilmesi tüm ülkelerde uzun mücadeleler sonucunda gerçekleşmiştir.⁷⁴

⁷² Hall and Midgley, s.13.

⁷³ Tokol, Sosyal Politika, ss.24-25.

⁷⁴ Tokol, Sosyal Politika, s.25.

Sendikaların sosyal politika oluşturulmasındaki rolü ülkeden ülkeye ve benimsedikleri ideolojiye göre ayrımlar göstermektedir. Ancak genel olarak sendikaların iki yoldan sosyal politika oluşturulması sürecine katıldıklarını söyleyebiliriz. Bunlardan ilki işverenlere karşı toplu pazarlıklar gerçekleştirdikleri ve dar anlamda sosyal politika olarak niteleyebileceğimiz roldür. İkincisi ise siyasal iktidara karşı ya siyasal partiler aracılığıyla ya da bir baskı grubu olarak sosyal politika oluşturulması sürecine katılımdır. Bu yöntem yine çalışanlara yönelik olsa da daha geniş kesimleri ilgilendirdiği için geniş kapsamda sosyal politika olarak gösterilebilir⁷⁵

Çalışan kesimin kendi gelecekleri üzerinde söz ve karar sahibi olması ve amaçlarının gerçekleşmesine katkı sağlamaları, modern toplumun bir unsuru olarak görülmüş ve ilerleyen süreçte sendikaların toplu pazarlık, grev ve toplu sözleşme hakları ile donatılması, çalışma hayatının güçlü bir aktörü olarak ortaya çıkmalarına ve sosyal politikaları şekillendiren etkin bir unsura dönüşmelerine neden olmuştur.⁷⁶ Elbetteki bu süreci kolaylaştırıcı olarak da devletlerin uyguladıkları sosyal ve ekonomik politikalarının örtüşmesi gerekir.

Günümüzde sendikalar bölgesel serbest ticaret alanlarında konumlarını güçlendirmeye çalışmaktadırlar. Kuzey Amerika Serbest Ticaret Anlaşması (NAFTA) ve AB çerçevesinde temel çalışma hakları uluslararası ticaret ilişkilerinde dikkate alınması gereken unsurlar olarak kabul görmüştür. AB’de Avrupa İşçi Sendikaları Konfederasyonunun (ETUC) Avrupa endüstri ilişkileri geliştirme çabası AB İş Konseyleri Direktifiyle ödüllendirilmiştir. Ebeveyn İzni 1995 yılında sosyal taraflar arasında imzalanmıştır. Çalışma ve yaşam koşullarında sosyal bilinç yaratma, Maastricht Anlaşması’nın sosyal bölümünde oluşturulmuştur. Bu ve benzeri gelişmeler Avrupa’nın küresel sendikacılık tecrübeleri için temel laboratuvar olacağı izlenimi vermektedir. Ayrıca ETUC, farklı görüşlerdeki ulusal üst örgütleri bir arada topladığından büyük önem taşımaktadır.⁷⁷

⁷⁵ Topçuoğlu, s.49.

⁷⁶ Tuna ve Yalçıntaş, s.214.

⁷⁷ Tokol, Sosyal Politika, s.145.

c. Uluslararası Örgütler

Sosyal politika alanındaki ana oyuncuların bir diğeri de uluslararası örgütlerdir. Bu kurumlar kendilerine özgü politikalarıyla ve bazen de çelişkili yollarla sosyal politikayı etkiler. Şüphesiz bu organizasyonlar içinde en fazla profile sahip olanlar da DB ve IMF'dir. Bu iki organizasyonun ekonomik durumu dengeleme ve yapısal ayarlamalara ilişkin politikalarının sonucu, sosyal politika oldukça fazla etkilenmektedir. DB'nin toplamda verdiği krediler 1996'dan 2000'e %2'den %39'a yükselmiştir. Bu biraz önce değindiğimiz gibi DB'nin, kredi alan ülkeler üzerindeki etkinliğini artırmış ve yapılan ayarlamalar sosyal politikayı farklı bir şekilde etkilemiştir. Uygulanan politikalar sonucu kamu harcamalarının kesilmesi sosyal hizmetleri etkilemiş, işsizlik ve iş yapısında değişiklikler (informal sektör) meydana getirmiş, sosyal güvenlik aracı olarak da sosyal fonlar oluşturulmuştur.⁷⁸

Uluslararası örgütlerin belli devletlerin çıkar algılamalarına göre düzenlendiği ve belli çıkarların gerçekleştirilmesi için birer araç olduğu uluslararası ilişkiler literatüründe sıklıkla yer almaktadır.

Ancak çalışma ve sosyal sorunların çözümüne ilişkin çözüm üretme amacıyla olan Birleşmiş Milletler (BM) örgütleri de vardır. Bu örgütlerin, IMF veya DB gibi etkinliğe ulaştıklarını ileri sürmek güç olmakla birlikte, önemli işlevler ifa etmektedirler. Bunlardan en önemlisi de Uluslararası Çalışma Örgütüdür (ILO).⁷⁹ Çünkü; ILO üç temsil ilkesine dayanan tek uluslararası örgüttür. Hükümet, işçi ve işveren temsilcilerinden oluşur. Kural koyma etkinliği, insan haklarını tanıma, çalışma ve yaşam koşullarının iyileştirilmesine dayanan insani bir idealin sürdürülmesinde rol oynamaktadır. Bu görünüm içinde, üye devletlerin sosyal politikalarına yol gösterme ve dünyada sosyal gelişmeleri hızlandırma amacı taşıyan uluslararası normlar hazırlamaktadır.⁸⁰

ILO, 1919 yılında Versailles Barış Antlaşmasınının 13. Bölümünde yer alan hükümlere dayanılarak kurulmuştur. Kuruluşuna egemen olan temel ilke; çalışma hayatında sosyal barışın ancak sosyal adaletle sağlanabileceği şeklindedir. 1939

⁷⁸ Hall ve Midgley, s.20.

⁷⁹ Hall ve Midgley, s.23.

⁸⁰ Zeki Erdut, **Küreselleşme Bağlamında Uluslararası Sosyal Politika ve Türkiye**, Dokuz Eylül Yayınları, 2002, s.41.

yılına kadar Milletler Cemiyetine bağlı olarak çalışan ILO⁸¹, II. Dünya Savaşından sonra BM'nin uzmanlık kuruluşu olmuştur.

Ayrıca, örgüt, istihdam ve çalışmayı etkileyen her şeyle ilgili küresel bir bilgi kaynağıdır. Çalışma yaşamına ilişkin kuralları geniş bir belgeleme ve güvenilir araştırma programlarına dayandırarak gerçekleştirmektedir. Mesleki eğitim ve bilgilerin yayılması üye devletleri ve sosyal tarafları çalışmaya ilişkin çeşitli sorunlar ve diğer önemli sosyal sorunlar konusunda aydınlatma olanağı tanımaktadır. ILO'nun teknik işbirliği ise; üye devletleri normları özendirmesine ve uygulamaya koymaya yardım etmesine olanak tanımaktadır.⁸²

ILO, BM yanında BM'ye bağlı diğer uluslararası örgütler ve bölgesel örgütler arasında işbirliğini geliştirmeye çalışmıştır. Teknik yardım alanında önemli gelişmeler sağlanmış, bu amaçla 1960 yılında Uluslararası Çalışma Araştırmaları Enstitüsü ile 1965 yılında Uluslararası İleri Mesleki ve Teknik Geliştirme Merkezi kurulmuştur. Her iki merkez örgütün faaliyetlerini destekleyici yönde önemli çalışmalar gerçekleştirmiştir. 1970'li yılların başında yaşanan ülkeler arasındaki bloklaşma ve onun getirdiği soğuk savaş nedeni ile çalışma hayatındaki sorunların politize edilmesi sorunu ile karşılaşmış, 1977-1980 yılları arasında Amerika Birleşik Devletlerinin üyelikten ayrılması örgütü mali açıdan önemli şekilde sarsmıştır. 1980'li yıllarda örgütün üye sayısı en üst düzeye yükselmiş ancak sözleşmelerin onay sayısı azalmıştır.⁸³

ILO'nun dört temel stratejik hedefi vardır. Bunlar,⁸⁴

- Çalışma yaşamında standartlar, temel ilke ve haklar geliştirmek ve gerçekleştirmek.
- Kadın ve erkeklerin insana yakışır işlere sahip olabilmeleri için daha fazla fırsat yaratmak,
- Sosyal koruma programlarının kapsamını ve etkinliğini artırmak,
- Üçlü yapıyı ve sosyal diyalogu güçlendirmek,

Bu hedefler bir dizi yolla gerçekleştirilmektedir:

⁸¹ Güven, s.161.

⁸² Erdut, s.41.

⁸³ Aysen Tokol, **Uluslararası Sosyal Politika**, Ezgi Kitapevi, Bursa, 1995, (Uluslararası), ss.19-20.

⁸⁴ ILO, http://www.ilo.org/public/turkish/region/eurpro/ankara/about/ilo_ne.htm (05.05.2012).

- Temel insan haklarını geliştirmek, çalışma ve yaşam koşullarını iyileştirmek, istihdam olanakları yaratmak üzere uluslararası politika ve programların oluşturulması.
- Uluslararası çalışma standartlarının oluşturulması; bu standartları uygulanmasının izlenmesi için uygun mekanizmanın oluşturulması, standartların ulusal mercilere, söz konusu politikaların hayata geçirilmesinde, yol gösterici olmaktadır.
- Ülkelerin söz konusu politikaları pratikte fiilen gerçekleştirmelerine yardımcı olmak için, kapsamlı bir uluslararası teknik işbirliği programının, sosyal tarafların aktif ortaklığı ile oluşturulması ve uygulanması.
- Bu çabaların tümünün geliştirilmesi için eğitim, öğretim, araştırma ve yayın faaliyetlerinde bulunulması.

1994'de ise, Philadelphia'da toplanan Uluslararası Çalışma Konferansında örgütün amaçlarını ve konularını yeniden belirten önemli bir deklarasyon kabul edilmiştir.⁸⁵ Örgütün çalışma alanını genişleten “Philadelphia Bildirisi” ile yaptığı antlaşmaya göre,⁸⁶

- Emek ticari bir mal değildir.
- Sürdürülebilir bir gelişme için ifade ve örgütlenme özgürlüğü esastır.
- Dünyanın herhangi bir yerindeki yoksulluk, dünyanın her yerindeki refahı tehdit etmektedir
- Bütün insanlar, ırk, inanç ya da cinsiyet farkı gözetmeksizin özgürlük ve saygınlık, ekonomik güvenlik ve eşit fırsat koşullarında maddi ve manevi gelişimlerini sürdürme hakkına sahiptirler.

1998 yılında ise, Uluslararası Çalışma Konferansı, “Çalışma Yaşamında Temel İlke ve Haklar Bildirgesi’ni” kabul etmiştir. Bu bildiri ile Konferans, uluslararası topluluğun işçi ve işverenlerin örgütlenme özgürlüğü ve etkin toplu pazarlık haklarına “iyi niyet çerçevesinde riayet etme, geliştirme ve gerçekleştirme” taahhüdünü ortaya koymuştur.

Bu konferansda ayrıca, üye ülkelerin zorla çalıştırma ya da zorunlu çalıştırmanın her tür şeklini ortadan kaldırma, çocuk emeğinin etkili biçimde

⁸⁵ Topçuoğlu, s.54.

⁸⁶ http://www.ilo.org/public/turkish/region/eurpro/ankara/about/ilo_pol.htm, (05.05.2012).

yasaklanması, istihdam ve mesleki düzeyde ayrımcılığın yok edilmesi yönünde çaba gösterecekleri taahhüdünde bulunmuştur. Çalışma Yaşamında Temel İlke ve Haklar Bildirgesi'nde üye ülkelerin, ilgili Sözleşmeleri imzalamamış olsalar dahi bu Bildirgede yer alan temel ilkelere riayet etmekle yükümlü olduklarını belirtmektedir.

C. Türkiye'de Sosyal Politika

Türkiye'de sosyal politikanın gelişimini cumhuriyet öncesi dönem ve cumhuriyet sonrası olarak iki ana bölüme ayırabiliriz.

1. Cumhuriyet Öncesi Dönem

Cumhuriyet öncesi dönem, ekonomik, sosyal ve siyasal koşullar bakımından sosyal politikaların oluşup gelişmesine uygun bir ortam oluşturamamıştır. XIII. yüzyılda kurulan İmparatorluk yıkılışına kadar tarım toplumu özelliği taşımıştır ve tarım için kullanılan toprağın mülkiyeti devlete ait olmuştur. Yüzyıllarca devam eden tımar sistemi toprak mülkiyetine sahip bir sınıfın doğmasını ve gelişmesini engellemiştir.⁸⁷

Osmanlı döneminde gerek endüstrileşme, gerek demokratikleşme oldukça sınırlı gerçekleşmiştir. Bu durumda, modern anlamda sosyal politikanın gelişmesi söz konusu olmamıştır. Yine de 1876 tarihli Kanun-i Esasi'nin kabul edilmesinden sonra Meşrutiyet yıllarında eğitim ve sağlık konularında Osmanlı'da bazı adımlar atıldığı söylenebilir.⁸⁸ Ancak, bir yıl geçmeden yürürlükten kaldırılmıştır. Bu durum 1908 İkinci Meşrutiyetin ilanına kadar sürdü. Bu dönemde sosyal politikaya ilişkin sınırlı düzenlemelere rastlıyoruz. Dönemin Medeni Kanunu olan “Mecelle” içinde çalışma yaşamına ilişkin kimi düzenlemeler yer almıştır. Mecellenin hizmet akdi ile ilgili 563. maddesine göre bir kimsenin bir hizmet akdi gereğince başka birine gördüğü iş karşılığında ücret alabilmesi için işçiliği meslek edinmiş olması gerekmektedir. Ayrıca Mecelle ücretlerin malla ödenmesini yasaklamış ve çalışma süresinin gün doğumu ile başlayıp gün batımı ile sona ereceğini hükme bağlamıştır.⁸⁹

⁸⁷ Tokol, Sosyal Politika, s. 8.

⁸⁸ Koray, s.155.

⁸⁹ Talas, ss.39-49.

Ancak, endüstrileşmenin doğmamış olması gibi sosyal sınıfların güçlenmesi de mümkün olmamış, böylece dar anlamdaki sosyal politikanın doğması için bile gerekli koşullar oluşmamıştır. Devletin sosyal sorunlara müdahalesi de koruyucu olmaktan uzak ve yasaklayıcı nitelikte olmuştur.⁹⁰

2. Cumhuriyet Sonrası Dönem

Osmanlı İmparatorluğu'ndan ilkel bir endüstri devralan Cumhuriyet Türkiye'si, ekonomik kalkınmayı sağlamak için endüstrileşmeye önem veren bir politika izlemeye yönelmiş ve henüz Cumhuriyet ilan edilmeden önce 1923 yılında İzmir'de Türkiye İktisat Kongresi toplanmıştır. Bütün illerden gelen işçi, işveren ve meslek temsilcilerinden oluşan Kongre'de ülkenin endüstrileşmesi konusunda izlenecek politika belirlenmiştir. Bu özel girişimciliğe önem veren bir endüstrileşme politikasıdır. Ancak, sermaye yetersizliği ve 1929 Dünya Ekonomik Krizi nedeniyle mümkün olmamıştır.⁹¹

Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşunun ilk yıllarına baktığımızda sosyal politikalar alanında kapsamlı ve duyarlı bir yönetim biçimi olmadığını görüyoruz. Sınırlı bir nüfus, zayıf endüstrileşme ve ilkel tarıma dayalı ekonomi, toplumsal koşulların çerçevesini oluşturmuştur. Durum böyle olunca, ne kentleşme sorunları ne işçi sınıfı sorunları gündeme gelmektedir.

Bu dönem için kısaca devletin çalışma ilişkileriyle yeteri kadar ilgilenmediğini söylemek mümkündür. Bunun başlıca nedenlerini şöyle sıralayabiliriz.⁹²

- Ülkenin ekonomik yapısının tarıma dayalı olması ve endüstrileşmenin henüz başlamamış bulunması,
- Devletin endüstrileşme politikasının liberal bir ekonomik politikaya dayanması nedeniyle bu alana müdahaleye gereksinim duymaması,
- Endüstri ilişkilerinin en önemli tarafını oluşturan gerçek bir işçi sınıfının henüz gelişmemiş ve örgütlenmemiş olması,

⁹⁰ Koray, ss.157-158.

⁹¹ Koray, s.158.

⁹² Koray, ss.159-160.

- Devletin politik yapısının ve politik rejiminin bu güçsüz işçi sınıfından gelecek istek ve baskılara karşı duyarlı olmaması.

Ancak, bu dönemde yapılan iki yasa sosyal politika tarihi açısından önemli bir yere sahiptir. Bunlardan ilki 1921 yılında kısaca Kömür Tozları Yasası olarak bilinen yasa Zonguldak ve Ereğli Kömür Havzası'nda kömür üretiminden sağlanan tozların satılarak maden işçileri için kullanılmasını öngörmüştür. İkincisi de yine aynı yıl çıkarılan Ereğli Havzası Maden İşçilerinin Hukukuna Müdair Kanun'dur. Bu Yasa, bireysel iş ilişkileri alanında koruyucu kurallarla sosyal sigortalara ilgili bazı kurallara yer vermiştir.⁹³

Cumhuriyetin ilk dönemlerinde ekonomik alanda benimsenen liberal anlayış 1932 yılından sonra bırakılmıştır. Dönemin toplumsal ve ekonomik dinamikleri liberal ekonomi için elverişli olmadığından liberal ekonominin yerini devletin ekonomide aktif bir rol üstlendiği devletçilik politikaları almaya başlamıştır. Elbetteki bu politikanın benimsenmesinde 1929 Büyük Ekonomik Bunalımın etkisi de olmuştur.

1936 yılında çıkarılan 3008 sayılı ilk iş kanununda da temel aktör devlettir. Devletleştirmeye paralel iş uyuşmazlıklarına devlet aracılığı ile çözüm aranmıştır. Grev ve lokavta yer verilmemiştir. İşgücü piyasasının devlet tarafından düzenlenmesini öngören Yasa, otoriter bir çalışma ilişkileri sistemi getirmiştir. Sendikal hakların yasaklanması ile işçilerin örgütlenmesinin gecikmesi Türk endüstri ilişkilerinin tümüyle güdümlü bir biçim almasına neden olmuştur. Toplu çalışma ilişkilerinin oluşmadığı sistemde, II. Dünya Savaşı'nın da etkisiyle devletin sistemdeki otoriter tavrı artarak devam etmiştir.⁹⁴

3008 sayılı ilk iş kanununun uygulama sahasını genişletmek için 1945 yılında 4792 sayılı kanunla İşçi Sigortaları Kurumu, 1946 yılında 4837 sayılı kanunla İş ve İşçi Bulma Kurumu ve aynı yılda 4841 sayılı kanunla Çalışma Bakanlığı kurulmuştur. 1945-1950 yılları arasında iş kazaları, meslek hastalıkları, analık, ihtiyarlık ve hastalık sigortaları kurulmuştur. İşçilere yapılan bu düzenlemeler yanında 1949 yılında da memurların durumunu düzenleyen Emekli Sandığı kurulmuştur. II. Dünya Savaşı sürecinde endüstri ilişkileri sisteminde hakim konuma

⁹³ Tokol, Sosyal Politika, s.14.

⁹⁴ Tokol, Sosyal Politika, s.15.

gelen devlet, bu hakim rolünü 1980'lere kadar sürdürmüştür.

Türkiye'de sosyal politikalara ilişkin esaslı bir kırılma noktası 1961 Anayasası'yla gerçekleşmiştir. Bu anayasada öncelikle Anayasal güvence altına alınan sosyal hukuk devleti ilkesi ile işçilere toplu sözleşme ve grev hakkının verilmesi sayesinde sendikal ve sosyal haklar genişletilmiş oluyordu.

1961 anayasası ile çalışma yaşamının düzeni hem bireysel, hem de toplu düzeyde gelişmiş ve 1961-1980 arasında (12 Mart 1970 ara rejiminin dışında) önemli atılımlar yapmıştır. Bu toplumsal atılımlar gösteriyor ki, bu dönemde siyasal rejimin hemen tüm kurul ve kuralları ile işleyen çoğulcu, özgürlükçü ve katılımcı bir demokrasiye çok yaklaşmış olmasıdır. Ancak 1961 Anayasası, Türkiye için lüks sayılarak yerine çelişkilerle ve demokratik rejime yabancı düzenlemelerle dolu 1982 Anayasası konulunca, çalışma yaşamının düzeninde bir bozulma başlamış ve bu, özellikle sendika, toplu pazarlık ve grev hakları söz konusu olduğunda, açık olarak kendini göstermiştir.⁹⁵

1982 Anayasası devletin laik, demokratik, hukuk ve sosyal devlet olduğunu söylemeye devam eder ancak 65. madde ile "Devlet sosyal ve ekonomik alanlarda Anayasa ile belirlenen görevlerini, ekonomik istikrarın korunmasını gözeterek, mali kaynaklarının yeterliliği ölçüsünde yerine getirir" hükmünü koyarak sosyal ve ekonomik hakların sınırını da koymaktadır.⁹⁶

Sosyal Devlet anlayışının ve kitlesel üretim tarzının 1970'li yılların başından itibaren ekonomik, toplumsal ve siyasal alanlarda güç kaybetmesi ve esnek üretim sistemine geçiş, başta gelişmiş batılı ülkeler olmak üzere tüm dünyada yeni liberal eğilimlerin ağırlık kazanmasına yol açmıştır.⁹⁷

Türkiye'de Turgut Özal döneminde uygulanmaya başlanan neo-liberal politikalar sonucunda ülke ekonomisinde canlanma görülmüş, dış ticarete olumlu gelişmeler yaşanmıştır; ancak, iç-dış borçlar, enflasyon ve işsizlik artmıştır.

Gerçekten de, Türkiye'de 1980 sonrası sosyal politika önlemlerine neo-liberal ekonomi politikası damgasını vurmuştur. Kamu kesiminin ekonomi içindeki yerini ve görevlerini azaltıp özel sektörü ön plana çıkarma çalışmaları başladı.

⁹⁵ Talas, s.74.

⁹⁶ Koray, ss.166-167.

⁹⁷ Sertaç Güleç, "1945-1980 Yılları Arasında Türkiye'de Refah Devleti", **Yerel Siyaset Dergisi**, Temmuz 2008, s.55.

Özelleştirme uygulamaları işsizlik sorununun daha da büyümesine ve kayıt dışı istihdamın giderek çoğalmasına yol açmıştır. Ekonomik yapı ve yaşamda karşılaşılan sorunların kronikleşmesi, ekonomi politikalarına sürekli bir güncellik kazandırırken sosyal politikaların yeterince önemsenmemesine sebep olmuştur.⁹⁸

Artık, “çalışan yoksul” olgusu sadece belirli kesimlere ve mikro işletmelerine özgü bir olgu olmaktan çıkmış, göz ardı edilemeyecek boyutlara ulaşarak çalışanlarının çoğunluğu için tipik bir durum haline gelmiştir.⁹⁹

Sosyal politika uygulamalarına ilişkin 1980 sonrasında yaşanan en önemli değişim devletin bir yandan doğrudan sosyal yardım harcamalarını arttırması, diğer yandan da sosyal dayanışmayı teşvik edici uygulamalarla oluşacak mali külfeti mümkün olduğu ölçüde topluma aktarma çabası içinde oluşudur. Bu çerçevede Başbakanlığa bağlı Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu ve Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonu bünyesinde yapılan harcamalar öne çıkmaktadır.¹⁰⁰

1990’larda çok ciddi bir işlevi olmayan fonun çoğu zaman başka amaçlarla kullanıldığı da görülmüştür. Sistemik sosyal yardım uygulamalarına benzer bir şekilde ilk kez 1999 depreminden ve hemen ardından gelen 2001 ekonomik krizinden sonra, koalisyon hükümeti zamanında kullanılmaya başlanan bu fonun işlevi, daha sonra iktidara gelen Adalet ve Kalkınma Partisi (AKP) hükümeti döneminde önem kazanmıştı.¹⁰¹ Fonun gelirleri ise; Kanun ve kararnamelerle kurulu bulunan veya kurulacak olan fonlardan Bakanlar Kurulu kararıyla yüzde 10'a kadar aktarılacak miktarlardan, gelir ve kurumlar vergisi toplamının yüzde 2,8'inden, trafik para cezalarının yüzde 15'inden, bütçeye konulacak ödeneklerden, her nevi bağış ve yardımlardan ve diğer gelirlerden oluşmaktadır.

Günümüz Türkiye'sinde devletin sosyal yardım harcamalarında sosyal vatandaşlık hakları çerçevesinde değil de açık bir şekilde yoksulların kontrol altında tutulabilmesinin ve muhtemel bir sosyal patlamanın önlenmesinin araçlarından biri

⁹⁸ Ömer Zühtü Altan, **Sosyal Politika**, T.C. Anadolu Üniversitesi Yayını, No:1744, 1. Baskı, Eskişehir, 2007, s.77.

⁹⁹ Ayşe Buğra, **Kapitalizm, Yoksulluk ve Türkiye'de Sosyal Politika**, İletişim Yayınları, 2008, s.201

¹⁰⁰ Nadir Özbek, “Osmanlı'dan Günümüze Türkiye'de Sosyal Devlet”, http://www.ata.boun.edu.tr/htr/Kaynakca/312/Ozbek_Osmanlidan%20Gunumuze%20Sosyal%20Devlet.pdf, (03.02.2013), s.24.

¹⁰¹ Buğra, ss. 212-213.

olarak yaklaşılmaktadır. Devlet, sosyal politika alanında sorumluluğunu azaltmak üzere toplumsal girişimleri teşvik etmeye çalışılmakta ve sivil toplum söylemi neo-liberal ideolojinin bir uzantısı haline dönüştürülmektedir.¹⁰²

Neo-liberal ekonomik çizginin temel unsurları olan özelleştirme, serbestleştirme, kuralsızlaştırma, işgücü piyasalarında esneklik, devletin ekonomik alanındaki düzenlemelerinin asgarileşmesi ya da hiç olmaması, devletin küçültülmesi gibi söylemler günümüzde yoğun bir biçimde hayata geçirilmiştir.¹⁰³

¹⁰² Özbek, ss. 25-26.

¹⁰³ Onur Metin, “Sosyal Politika Açısından AKP Dönemi: Sosyal Yardım Alanında Yaşananlar”, **Çalışma ve Toplum Dergisi**, 2011-1, s.193.

İKİNCİ BÖLÜM

SOSYAL POLİTİKANIN YEREL DÜZEYDE ŞEKİLLENDİRİLMESİ

Sosyal politikalar temelde merkezi yönetimlerin toplumsal yaşama yönelik asli görevlerindedir. Devlet olmanın temel unsurlarından olan sosyal politikaların çerçevesi merkezi yönetimlerce çizilir. Sosyal politikaların nasıl uygulanacağını ya da sosyal politikada belirlenen amaçların hangi araçlar kullanılarak gerçekleştirileceğinin hukuki çerçevesini merkezi yönetim belirler.

Yaşadığımız dönemde özellikle yerel yönetimlerin hemen her ülkede önemli bir güce sahip oldukları gözlenmektedir. Güçlü finansman yapıları, sundukları hizmetlerin yaygınlığı ve etkinliği, bu birimlere küçümsenemeyecek bir üstünlük kazandırmıştır. Bu özellikler, yerel yönetimlerin görev ve sorumluluk alanları ile buna bağlı işlevlerini arttırmıştır. Bu yüzden de günümüzde yerel yönetimler tarafından sürdürülen sosyal nitelikli politikalar, sosyal politikaların etkinliklerini, boşluklarını doldurmaktadır. Devletin ekonomik ve sosyal yaşam içindeki yerinin liberal ekonomi politikaların öne çıktığı pek çok ülke de daralması, günümüzde yerel yönetimlerin işledikleri sosyal politikalara ayrı bir önem kazandırmıştır. Bu ülkelerde genel bütçe içinde sosyal nitelikli politikaların finansmanı için ayrılan paylardaki azalmaya karşın, giderek güçlenen yerel yönetim bütçesinden sosyal politikaların finansmanı için ayrılan paylarda gözlenen çoğalma da bu düşünceleri doğrulamaktadır.¹⁰⁴

Hiçbir merkezi yönetim modeli sadece kendi yönetim kurumları ile en alt toplumsal birimlere kolayca erişemez. Erişebilecek, hizmet sunabilecek, sorun tespit edilebilecek, belirlenen sosyal politikaları daha pratik uygulayabilecek yerindelik prensibine dayalı kurumlar oluşturur.

I. SOSYAL POLİTİKANIN YERELLEŞME GEREKÇELERİ

Endüstrileşme, üretim ile tüketimin yoğunlaşması kentleşme sürecini hızlandırmıştır. Bu durum son yıllarda çok daha fazla tartışılan yerel yönetimleri etkin bir yönetim olgusu haline gelmiştir. Sosyal ve ekonomik yapıyı düzenleyici

¹⁰⁴ Altan, s.10.

yetkiye sahip günümüz modern ve sosyal devlet anlayışı sosyal politikaların yerel boyutu olan uygulamalarında yerel yönetimleri aktifleştirmiştir.

Sosyal politikanın yerelleşme gerekçelerini dört grup altında inceleyebiliriz.

A. Yapısal Gerekçeler

Yerel yönetimler, dünyadaki siyasi gelişmelere bağlı olarak, farklı yönetim yaklaşımları içinde uygulanan ve son yıllarda çok fazla tartışılan bir yönetim olgusu haline gelmiştir.

Tarih çoğu kez, işlerin yürütülüş şekli ve buna uygun yapı ve kurumlar üzerinde önemli etkilerde bulunur. Yerel toplulukların yönetimi de bu belirlemenin dışında değildir. Ancak günümüz yerel yönetimleri, aslen 19.yüzyılda ortaya çıkmıştır ve birçok yönden Endüstri Devrimi süreciyle yakından ilişkilidir. Çünkü özellikle kentleşme ve endüstrileşme ilerledikçe, daha geniş bir hizmet yelpazesine duyulan ihtiyaç reddedilemez bir hal almıştır.¹⁰⁵

19. yüzyılda işlevleri artan ve faaliyet alanı büyük ölçüde genişleyen yerel yönetimler, bu seyrini 20. yüzyılda da sürdürmüştür.

İkinci Dünya Savaşı sonrasında, gelişmiş ülkelerde izlenmekte olan ve 1929 ekonomik bunalımı nedeniyle ağır eleştirilere uğrayan liberal iktisat politikaları, yerini Keynesyen politikalara bırakmış ve bu ülkelerde sosyal devlet anlayışı hakim olmaya başlamıştır.

Sosyal devlet, sosyal ve ekonomik yapıyı düzenleyici bir role sahiptir. Vatandaşları arasında doğumla ya da farklı nedenlerle ortaya çıkan eşitsizlikleri dengeleyici politikaları oluşturan ve uygulayan bir sistemi ifade etmektedir. Sosyal devlet eğitim, sağlık, işsizlik gibi sosyal sorunların ortadan kaldırılması noktasında sosyal politikalar geliştirerek müdahalelerde bulunan; ayrıca vatandaşlarına günün yaşam koşullarına uygun standartları sağlamayı ve bunu geliştirmeyi hedefleyen bir devleti ifade etmektedir.¹⁰⁶

¹⁰⁵ Guy Daly ve Howard Devis, “Yerel ve Bölgesel Yönetim, Yönetişim ve Sosyal Politika”, **Sosyal Politika, Kuramlar ve Uygulamalar**, Der: Pete Alcock, Margaret May, Karen Rowlingson, Çev: Barış Yıldırım vd., Siyasal Kitabevi, 2011, s.355.

¹⁰⁶ Taner Artan, **Yerel Yönetimlerde Sosyal Hizmetler**, Sabev Yayınları, 2012, s.17.

1970'li yılların ortalarına kadar olan dönemde devlet sosyal politikaların sağlanmasında birincil aktör olurken, yerel yönetimler de artan ve çeşitlenen kamusal hizmetlerin yerel düzeydeki uygulayıcısı konumuna gelmiştir.¹⁰⁷

Bu dönemde, eğitim, sağlık, konut ve benzeri hizmetlerin gerçekleşmesi kentsel düzeyde kapsamlı bir yerel devlet örgütlenmesini zorunlu kılmıştır. Yani, söz konusu dönemde yerel yönetim, sosyal devletin önemli bir parçası haline gelmiştir.¹⁰⁸

Fakat, yerel yönetimler aracılığı ile yapılanlar da dahil devletin etkinliklerinin büyümesinin ve buna duyulan inancın bir uzlaşmaya dayandığı dönem, 1970'li yıllarda sorgulanmaya başlanmıştır.¹⁰⁹

1970'lere kadar uygulanan ekonomik sistemin çökmesi, uluslararası alanda yeni ekonomik model arayışlarına sebep olmuştur. Bu dönemden sonra klasik liberal akımın da ötesinde, yeni liberalleşme politikaları dile getirilmeye ve uygulanmaya başlanmıştır. Yeni dönemin ekonomik söylemi, siyasi alanda da kendini göstermiş ve literatürdeki yerini Neo-liberalizm olarak almıştır.

Neo-liberal politikaların benimsenmeye başladığı yıllar devletin ekonomiden çekilerek küçülmeye başladığı başta finans piyasaları olmak üzere mal, hizmet ve faktör piyasalarının bütünleştiği yani küreselleşmenin başladığı dönem olmuştur.

Dünyada yaşanan küreselleşme sürecinin, ilk bakışta ona zıt gibi görünen bir biçimde yerelleşme eğilimlerini güçlendirdiği ifade edilmektedir. Küreselleşmenin olumsuz sonuçlarına, yerelleşmenin olumlu katkı sağlayacağı düşünülmektedir.¹¹⁰

Yerel yönetim, ulusal dinamiklerle birlikte küresel dinamikler de hesaba katılarak şekillendirilmekte, uluslararası örgütler, uluslararası ekonomik, siyasal ve bunun gibi küresel güç dinamikleri, yerel yönetim yapılanmasının çerçevesini ve seyrinde değiştirmekte, uluslararası belgeler giderek artan ölçüde yerel yönetimlerin de ilgi alanında yer almakta ve içerdiği düzenlemelerle ulusal yerel yönetimlerin şekillenmesinde belirleyici rol oynayabilmektedir.¹¹¹ Ülkelerde yaşanan

¹⁰⁷ Ömer Köse, "Yerel Yönetim Olgusu ve Küreselleşme Sürecindeki Yükseliş", **Sayıstay Dergisi**, Sayı:52, <http://dergi.sayistay.gov.tr/icerik/der52m1.pdf>, (05.02.2013), s.19.

¹⁰⁸ Tarık Şengül, "İkinci Dünya Savaşı Sonrasında Kentsel Gelişim ve Yönetim Paradigmalarında Yaşanan Dönüşüm Üzerinde Bir Değerlendirme", **Kentsel Ekonomik Araştırma Sempozyumu**, Cilt:2, Devlet Planlama Teşkilatı, Mart 2004, s.220.

¹⁰⁹ Daly ve Devis, s.356.

¹¹⁰ Fatih Yüksel, "Sosyal Devletin Dönüşüm Sürecinde Yerel Yönetimlerin Yeni İşlevleri", Ankara Üniversitesi, **Sosyal Bilimler Fakültesi Dergisi**, Sayı:62-1, s.290.

¹¹¹ Köse, s.37.

bu dönüşümün nedeni kendi içsel dinamiklerinden çok, DB ve benzeri uluslararası kuruluşların dayatmalarından kaynaklanmaktadır.¹¹²

1980 sonrası dönem kentlerin hızlı dönüşümüne tanık olmuştur. Bu dönüşümün en önemli özelliği, emeğin yeniden üretiminin önceliğini yitirmesi, buna karşın sermayenin desteklenmesine yönelik politikaların ön plana çıkması olmuştur. Bu süreç içinde kentlerin yönetimin de sınırları belli olan yerel yönetimler sorumluluklarının dışına taşarak, sermayenin de içinde aktif biçimde yer aldığı koalisyonların sorumluluğuna girmeye başlamışlardır. Kentlerde yerel toplulukların temsiliyeti sınırlı kalmış, bunun gerçekleştiği durumda ise, katılımın çerçevesi, daha yaşanılır kentler yaratmaktan çok, daha fazla rant elde etme kaygıları tarafından belirlenmiştir.¹¹³

Uluslararası finans kuruluşları artan yoksulluğu, neo-liberal reformların yaygınlaşması ve derinleşmesinin önünde bir engel olarak görmektedirler. DB'nin 1980'li yıllar boyunca programlarını neo-liberal yapısal reformlar üzerinde yoğunlaştırması yoksulluk konusunu ancak bu reformların olumsuz bölüşüm etkilerine yönelik eleştirilerin yoğunlaşmaya başladığı bir dönemde, 1990 yılların başında yeniden hatırlamış olması bu gözlemi doğrular niteliktedir.¹¹⁴

Sosyal devletin krizi ve onu izleyen neo-liberal politikaların yarattığı toplumsal hoşnutsuzluk özellikle solda yeni arayışlar ortaya çıkartmıştır. Bu arayışların bir kısmı, devlet ve piyasa arasında bir yol aramaya yönelmiş; bu da beraberinde sivil toplum temelli çözümleri gündeme getirmiştir.¹¹⁵

Bu dönemde merkezi hükümetlerin gücü zayıflarken, yerel yönetimler ve sivil toplum örgütleri belirgin bir şekilde iktidarı paylaşan güçler olmaya başlamıştır. Ayrıca, merkezi yönetimlerin rolleri sınırlanırken, yerel yönetimler kentsel alanda ciddi aktörler olarak öne çıkmıştır.¹¹⁶

¹¹² Birgül Ayman Güler, “Yerel Yönetimlerde Reform Sorunu”, **Çağdaş Yerel Yönetimler**, Cilt:10, Sayı:3, 2011, s.8.

¹¹³ Şengül, s.223.

¹¹⁴ Fikret Şenses, “Neoliberal Küreselleşme Kalkınma için Bir Fırsat mı, Engel mi?”, **Economic Research Center, Middle East Technical University**, <http://erc.metu.edu/menu/series04/0409.pdf>, (03.01.2013), ss.5-6.

¹¹⁵ Şengül, s.227.

¹¹⁶ Bedrettin Keskin, “Kentsel Yoksulluğa Yönelik Yerde ve Yerel Müdahale: Sosyal Belediyecilik”, **Süleyman Demirel Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi**, Sayı:26, Ağustos 2012, ss.175-176.

Bu öne çıkışta, demokratikleşme, kamu gücünü halka yakınlaştırma ve yönetim eğilimlerinin de etkisi söz konusu olmaktadır. Aynı zamanda, ulusal kimliklerin küresel kimlik haline dönüşme mücadelesi sürecinde ortaya çıkan birtakım çelişki ve tepkilerin azaltılmasında, yerel kimliklerin ya da farklılıkların yaşatılmasında, yerel kültürün, örf ve adetlerin korunmasında, yerel yönetimlerin sağlayabileceği büyük katkılardan söz edilmektedir.¹¹⁷

Yine küreselleşme ile beraber kentler daha fazla inisiyatifi ele almaya başlamış, bazı küresel kentlerin ulus devlet etkinliğini ve gücünü aşan bir niteliğe sahip olduğu görüşü kabul görmüştür. Bunun sonucunda iktidar çoklu aktörlerin paylaşımına girmiştir.¹¹⁸

Günümüzde yerel eşitsizlikler ve yerel gereksinmelerin de aralarında bulunduğu sosyal politika gündemleriyle daha etkili bir şekilde ilgilenebilmek için yerel yönetime duyulan ihtiyaca ilişkin meseleler, varlıklarını sürdürmektedir. Yerel yönetimler, kendi bölgelerinde yaşayan insanların sağlık, eğitim, ekonomik durum, konut, çevre, güvenlik ve güvencelerinin iyileştirilmesine dönük planların yapılması ve koordinasyonundaki kritik rolleri sürdürecektir. Yerel yönetimlerin bu tür girişimlere önderlik etmemesi durumunda, yerel ve bölgesel yönetim şu anki durumundan çok daha tutarsız ve parçalı bir hale gelebilir.¹¹⁹

B. Merkezi Sosyal Politikaların Etkisizleşmesi

Ülke halkının her alandaki yaşam koşullarını iyileştirmek için gerekli maddi ve maddi olmayan önlemlerin alınması ya da vatandaşların refahını artırmak için asgari bir yaşam düzeyi sağlamayı görev bilen devletin, sosyal politikanın sağlanmasında iki temel boyutu vardır. Birincisi, ülke genelindeki makro politikalar ve bunların uygulanma koordinasyonudur. İkincisi ise, yerel ölçekteki sosyal sorunlar ve bunlara yönelik mikro politika uygulamalarıdır. Birinci politik düzey, merkezi yönetimlerin işidir. Bunlar; İstihdam, mali yapı, sosyal güvenlik ve eğitim gibi konunun ilgili boyutları dikkate alınarak yapılan planlama ve koordinasyon işidir. İkinci boyut ise, makro politikaların yerel ihtiyaçlarla uyumunu sağlamaya yönelik

¹¹⁷ Yüksel, s.290.

¹¹⁸ Keskin, s.172.

¹¹⁹ Daly ve Devis, s.353.

ve daha çok uygulama boyutudur. Sosyal devlet geleneğinin güçlü olduğu ülkelerde bu boyut hep yerel yönetimlere bırakılmıştır. Çünkü yerel yönetimler, genel politikaların yerel ihtiyaçlara uyumunu sağlamada, halkın yerel ihtiyaçlarının düzeyini belirlemede ve bunları gidermeye yönelik uygulamalarda, merkezi yönetim kuruluşlarına göre çok daha önemli avantajlara sahiptirler.¹²⁰

Güçlü bir yerel yönetim, sosyal devletin yapmak istediklerinin sonuçlanması açısından güven sağlamaktadır. Ulusal sınırlar boyunca aynı şekilde kamu hizmeti sunma yerel düzeyde herhangi bir devlet üzerinde özel talep yaratır. Etkili ve duyarlı yerel yönetimler farklı yöre, mahalle ve işlerindeki insanların çok çeşitli ilgi alanlarını tanır ve yapılan sosyal hizmetlerin en etkili bir şekilde oluşturulmasını sağlayabilir. Ayrıca sosyal ve mekânsal eşitsizliklere karşı da koruyucu olabilir.¹²¹ Yerel hizmetlerle, orantılı sorumluluklar, kaynakları ve yetkileriyle merkezi yönetimden devralınır ya da talepler baskıya dönüşebilir.

Yetki ve sorumluluk dağıtabilmek iyi yönetmenin ilkesi olmuştur. Doğal kaynak, sermaye ve insan varlığı potansiyelini, gelecek kuşakları da gözeterek hizmetleri planlamak gereği, görev ve hizmet paylaşımını gündemde tutmaktadır. Kaynakların yanı sıra dengeli olmayan nüfus faktörüne bağlı olarak eşitliği ve sosyal dengeleri sağlamak, kurumsal ilişki düzenlemelerini gerektirmektedir.¹²²

Genellikle ülkelerin başkentlerinde konumlanan merkezi hükümet sıklıkla yerel halk ve onların istekleri konusunda bilgisiz kalmaktadır. Ağır merkezi karar verme mekanizmaları ve fon yönlendirme deneyimleri, bunların kaynaklarını etkili kullanamadıklarını göstermiştir. Giderek artan sorumluluklar ve kaynaklar, devlet aygıtı içinde bölgesel ve işlevsel gelişmeyi kolaylaştırmak ve sosyal politikayı geliştirmek için yerele devredilmesi temel bir araç olarak görülmektedir. Bunun faydalarını özetlersek¹²³, Yerel ihtiyaçlar ve yerele özel en uygun planların hazırlanması konusunda çabuk yanıt verme yeteneğini geliştirir. Daha güçlü

¹²⁰ Bilal Eryılmaz, "Sosyal Belediyecilik", **Sosyal Politikalar Dergisi**, <http://sosyalpolitikalar.com.tr/kapak-soruturmasi/35-kapak-soruturmas-qsosyal-belediyecilikq.html>, (03.10.2013), (Sosyal Belediyecilik).

¹²¹ Jefferey M. Sellers ve Anders Lidström, "Decentralization, Local Government, and the Welfare State", **Governance: An International Journal of Policy, Administration, and Institutions**, Cilt:20, Sayı:4, October 2007, ss.610-611.

¹²² Özcan Sezer ve Tarık Vural, "Kamu Hizmetlerinin Sunumunda Devletin Değişen Rolü ve Merkezi Yönetim ile Yerel Yönetim Arasındaki Yetki ve Görev Paylaşımı", **Maliye Dergisi**, Sayı:159, Temmuz-Aralık 2010, s.208.

¹²³ Hall ve Midgley, s.14.

motivasyon sağlayarak yerel bölge personelinin sorumluluk kapasitesini geliştirir. Yerel temsilciler bir çok görevi alarak merkezin iş gücünü azaltır. Birimler arası koordinasyon yerel seviyede daha etkili sağlanır. Devletin sorumluluğu yerel katılım ile daha güvenli hale gelir.

Kendi çevrelerinde güvenli destek alan güçlü yerel yönetimler ayrıca eşitlikçi sosyal devletin çok kapsamlı programları için gerekli siyasi kaynakları sağlayabilir.¹²⁴

Merkezi yönetim ve yerel yönetimler arasında yeni bir işbölümünün yapılması ve çoğu görev ve yetkinin, kullanılacak kaynaklarla birlikte yerele devredilmesi hem evrensel bir eğilim hem de Türkiye'nin üye olmayı hedeflediği Avrupa Birliği'(AB) ndeki temel uygulamadır.¹²⁵

Ancak, belirtmek gerekir ki, yetkinin dağılımı birçok tehlikeyi de içinde barındırmaktadır. Bazı durumlar sadece gösteriş amacı ya da etkili olmayan sorumluluk mekanizması içerebilmektedir. Bu durum ciddi bir biçimde tartışılmaktadır. Örneğin, bağımsızlıklarını sonradan kazanan Kenya, Uganda ve Tanzania gibi bir çok Afrika ülkesinde otoriter neo-popülist rejim gerçek kimliğini gizlemiş ya da Latin Amerika'daki eşitliği destekleyici yerinden yönetim politikaları verimliliğin etkinliğini alttan sarsmıştır. Bunun nedeni ısrarcı merkezi hükümet politikaları ve yerel elitlerin hakimiyet gücü olmuştur. Bunlar genellikle güçlerini kullanarak ya da himayeci politik sistem ile yerel kaynakları kontrol altına almaya çalışmışlardır.¹²⁶

Gerçekten, yerelleşme, yerel demokrasiyi güçlendirmek için önem taşımaktadır. Yerel özerklik için yerel yönetimlerin merkezi yönetimlerin ağır vesayet baskısından kurtarılmaları gerekmektedir. Ancak, yerelleşmenin bir taraftan, yerel halkın yönetime katılmasını sağlayarak demokrasiyi geliştirecek bir görevi yerine getirirken, öte taraftan yerel tiranlığı ve despotizmi de ortaya çıkarabilecek bir etki göstermesi olasıdır. Merkezi yönetimin, yerel yönetimlerden daha iyi yapabileceği bazı görevleri vardır. Koordinasyon, standart oluşturma, genel kuralları ve ilkeleri tespit etme, hukuka uygunluk denetimi gibi bir takım görev ve fonksiyonlar merkezi

¹²⁴ Sellers ve Lidström, s.611.

¹²⁵ Korel Göymen, "Yerel Kalkınma Önderi ve Paydaşı Olarak Belediyeler", **Yerel Kalkınmada Belediyelerin Rolü**, Pendik Belediyesi Kültür Yayınları, 2004, İstanbul, (Belediyeler), s.52.

¹²⁶ Hall ve Midgley, s.14.

yönetimin elinden alınmamalıdır. Yerel yönetimlerin her istediklerini yapabilmeleri yerel demokrasiyi yozlaştırabilmektedir. Öyle ki, günümüzde yerelleşme de bir diğer küresel gerçektir.¹²⁷

Bunun yanında Hindistan'daki “panchayati raj”¹²⁸ yerel yönetim sistemi ve Filipinlerdeki durum başarılı örnekler olarak gösterilebilir. Brezilya'nın Ceara eyaletinde sosyal servislerin sağlanmasında önemli başarılar sağlanmıştır. Hakların dengesi federal, yerel yönetim ve sorumluklar arası isabetli bir biçimde dengelenmiştir.¹²⁹

Yerel yönetimlerin eğer örgütsel yapı ve donanımları sürekli mükemmelliğe yönelikse, gerçek ihtiyaç sahiplerinin belirlenerek, sosyal hizmetlerin dağıtılması konusunda daha etkin olabileceği söylenebilir. Nitekim yerel yönetimler, ihtiyaç sahipleriyle aynı beldede yaşamaktadır ve dolayısıyla onlara ulaşmaları ve sorunlarını tespit etmeleri, yerel yönetimler açısından çok daha kolaydır.

C. Sosyal Politikanın Yerellik Özelliği

Yaşadığımız yüzyılın en belirgin özelliği, toplumsal, ekonomik ve politik yapıların hızlı evrimi ve teknolojik gelişmişlik düzeyinin giderek yükselmesidir. Tüm bu oluşumlar genelde yönetim olgusunu ve bunun bir parçasını oluşturan yerel yönetimleri önemli ölçülerde etkilemektedir.

Değişimin dünya ölçeğinde olması, demokratikleşme, adem-i merkezileşme, yerel yönetimin güçlendirilmesi, katılım, insan hakları, özgürlük, eşitlik, açıklık, şeffaflık, stratejik yaklaşım, yaşam kalitesi, etkin hizmet sunumu, halka yöneliklik, çevrenin yeniden doğuşu, insanı yönetim ve değişim kavramları dünya toplumlarının

¹²⁷ Can Aktan, “Globalleşme, Bölgeselme, Yerelleşme” **Dış Ticaret Dergisi**, Aktaran: Hürriyet Olgun, “Türkiye’de Büyükşehir Belediyelerinde Küre-Yerelleşme (Globalization) ve Yerellik (Subsidiarity) Kavramları Çerçevesinde Bir Bakış”, **Sosyo Ekonomi Dergisi**, Yıl:3, Sayı:5, 2007-1, ss.111-112.

¹²⁸ Kırsal alan yerel yönetim birimlerinin hepsini birden ifade edebilecek biçimde "panchayati raj" denilmektedir. Üç kademeli bir kırsal alan yerel yönetim sistemi oluşturulmuştur. Bunlar köy düzeyinde kırsal alan, orta büyüklükteki kırsal alan ve bölge düzeyindeki kırsal alan yerel yönetim birimleridir. Bunların hepsi için ortak olan ve genel prensipler konulmuştur. Ayrıca, yerel yönetim birimleri üzerinde yoğun bir vesayet denetimi bulunmaktadır.

¹²⁹ Hall ve Midgley, s.14.

gündemlerinin en üst sıralarında yer almaktadır.¹³⁰ Bugünkü toplumsal hareketler de bunları talep etmenin sonucunda oluşmaktadır.

Sosyal politikaların yerelleşmesinde üç ana konu üzerinde durulmaktadır. Bunlar, yerel sosyal politikaların daha verimli, katılımcı dolayısıyla daha demokratik ve daha sürdürülebilir olması konularıdır. İlk konu olan daha verimli olma durumu; karmaşık toplum yapısı içinde bireysel ihtiyaçlar, özel bağlamda daha yakın bir şekilde uygun hale getirilmiş sosyal politikalarla daha hassas bir şekilde karşılanarak esas olana ulaşmaya dayanmaktadır. İkinci konu daha demokratik olma durumudur. Bu güven duyma fikrine dayanmaktadır. Politikaların yerelleşmesi vatandaşın aktifleşmesini ve güçlenmesini kolaylaştırır. Ortam karar alma süreçlerinde sivil toplum örgütlerine açılır ve demokrasi güçlenir. Son olarak da sürdürülebilirlik konusu gelir. Hizmetlerin yerel düzeyde geliştirilmesi ve sürdürülebilmesi sosyal devletin artan harcamalarının kontrol edilebilmesi ihtiyacına dayanmaktadır. Yerel ekonomik aktörler ve sosyal gruplar kendi gereksinimleri doğrultusunda sosyal hizmetler için yeni kaynaklar yaratabilirler.¹³¹

Siyasal iradenin yerel-ulusal ölçekte açıkça ortaya konması gerekmektedir. Bunun anlamı, sürdürülebilirlik ve uygulama alanında ilgili konularda değer ve çıkarları birbiriyle bağlantı kuracak ve geliştirecek siyasal yönteminin karar vericiler tarafından benimsenmesi; benimsenen bu kültürün halka açık ve net biçimde anlatılarak uygun stratejik düzenlemelerle hayata geçirilmesidir. Tüm anlatılanların ilk bakışta uygulanabileceği alan olarak topluluk anlamında yerel, yönetim anlamında ise yerel yönetimler dikkat çekmektedir.¹³²

Sonuçta kamu politikaları belirlenirken toplumsal, genel ve yerel ihtiyaçlar doğru belirlenir ise kaynakların da yerinde ve etkin kullanımını sağlamış olacaktır.

Yerel yönetimlerin varlık nedeni halkın güven ve desteğini sağlayarak, katılımcı, demokratik, halkın dilek, istek ve önerilerine dayalı hizmet sunmaktır. Yerel yönetimleri, merkezi yönetimden ayıran en önemli özellik “mahalli ve

¹³⁰ Mustafa Ökmen, “Globalleşme-Yerelleşme Dinamikleri ve Bir İnsan Hakkı Olarak Yerel Yönetimler”, **Yerel ve Kentsel Politikalar**, (Ed: Akif Çukurçayır-Ayşe Tekel), Çizgi Kitabevi, Konya 2003, ss.29-30.

¹³¹ Alberta Andreotti, Enzo Mingione ve Emanuele Polizzi, “Local Welfare Systems: A Challenge for Social Cohesion”, **Urban Studies**, Cilt:49 Sayı:9, July 2012, s.1926.

¹³² Hamit Palabıyık, “Yönetimden Yönetişime Geçiş ve Ötesi Üzerine Kavramsal Açıklamalar”, **Amme İdaresi Dergisi**, Cilt 37, Sayı 1, Mart 2004, s.63.

müşterek ihtiyaçları karşılamak amacıyla” kurulmuş olmaları ve bu anlayışla hizmet sunmalarındır.

Sosyal politikalara duyulan ihtiyacın arttığı özellikle kentlerde, merkezi ve yerel yönetimlere ayrı ayrı farklı düzeylerde görevler düştüğü açıktır. Kentleşme olgusu, her şeyden önce ulusal bir sorundur ve ulusal temelde politikalar üretilerek uygulanmasını gerekli kılmaktadır. Bunun yanında, konut ihtiyacının giderilmesine yardımcı olma ve konut alanlarının ve kent arazilerinin planlanması, altyapı ihtiyacının giderilmesi, kente gelen insana rehberlik etme ve sosyolojik sorunlarına eğilerek kentle eklemlenmelerini sağlayacak sosyal politikaların üretilmesi ise, merkezi yönetimin de desteğiyle yerel yönetimlere düşmektedir.¹³³

Ayrıca, sosyal ve kültürel hizmetlerin yöresel özelliklere göre farklılıklar göstermesi ve yöreye özgü değişik ihtiyaçların ortaya çıkması, bu tür hizmetlerin yerel yönetimler tarafından yerine getirilmesini zorunlu kılmaktadır. Sosyal politikanın başarıya ulaşması bakımından, doğrudan mahalli düzeydeki ihtiyaç sahiplerini hedef alabilme yeteneğine sahip olan yerel yönetimlerin devreye girmesi çok önemlidir.¹³⁴

Aynı şekilde, bir beldedeki yoksullara, bakıma muhtaç olanlara, emgellilere, çocuklara ve kadınlara yönelik sosyal programların uygulanması ve doğrudan transfer harcamalarının yapılması, merkezi yönetimin sosyal programlarına göre çok daha sonuç getirici olmaktadır. Sosyal hizmetlerin yerel yönetimlerce yerine getirilmesinin ardında yatan en önemli olgu, bu hizmetlerin yerel niteliğinin genel niteliğinden fazla olmasıdır.¹³⁵

Öte yandan, özellikle belediyelerin görev alanına giren çeşitli kentsel hizmetler günümüzde giderek daha fazla sosyal boyutu olan hizmetlere dönüşmektedirler. Kentte yaşayanların ihtiyaçları da giderek daha fazla yerel hizmetler lehine değişmektedir. Birbirini besleyen bu iki olgu, belediyelerin geleneksel belediyeçilik hizmetlerinin yanı sıra sosyal hizmetlere, sosyal yardımlara ve sosyal niteliği olan eğitim, sağlık kültürel faaliyetler ve spor gibi diğer belediyeçilik alanlarında da aktif olmalarına neden olmaktadır. Üstelik sosyal ve

¹³³ Fatih Yüksel, “Sosyal Devletin Dönüşüm Sürecinde Yerel Yönetimlerin Yeni İşlevleri”, **Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Fakültesi Dergisi**, Sayı:62-1, Ocak-Mart 2007, s.294.

¹³⁴ Hamza Ateş, “Sosyal Belediyeçilik”, **Çerçeve Dergisi**, Ocak 2009, s.90.

¹³⁵ Ateş, s.91.

kültürel hizmetlerin kentte yaşayanların giderek daha fazla ilgisini çekmesi, yerel halk ile daha doğrudan irtibatı olan belediye yöneticisi hem hizmet bakımından, hem de seçimlerde daha fazla oy alabilme amacının gerçekleştirebilmesi bakımından kısaca “sosyal belediyecilik” olarak tanımlanan hizmetlere yönelmektedir.¹³⁶

Kente gelen ve kentsel adet ve davranış kalıplarına uyum sağlayabilme gibi hizmetlerin, yerel yönetimler tarafından yerine getirilmesi daha etkili sonuçlar ortaya çıkarabilir. Böylece, ilgili alanlarda sorunların daha doğru tespiti mümkün olurken, aynı zamanda kaynakların daha etkin ve verimli kullanılması söz konusu olabilecektir. Yerel yönetimler, kente göç eden insanların ilk muhatap oldukları kurumlar olmaları, onların, hem temel bir gereklilik olarak barınma ihtiyaçlarının, hem de kent hayatına uyum bakımından diğer taleplerinin karşılanması için önemli hizmetler yerine getirebilmektedirler.

D. Yönetişim Anlayışı

Küreselleşme, iletişim teknolojilerindeki gelişmeler, liberalleşme hareketleri, dış yatırımlar, gelişmiş uluslararası ilişkiler ve daha birçok gelişme sosyal açıdan güçlenmenin yanı sıra yöneten ile yönetilen arasındaki ilişkinin yeniden tanımlanmasını gerektirmiştir.

Bilgiye eskisine göre çok daha kolay ulaşılan bu yeni dönemde, demokrasi ve yönetim anlayışına ilişkin yeni kavramlar ortaya çıkmıştır. Yönetimler; saydamlık, bilgi paylaşımında açıklık, hesap verebilirlik gibi unsurlar açısından sorgulanmaya ve değerlendirilmeye başlanmıştır.

Bu yeni yönetim anlayışı olarak ifade edilen yönetim kavramı, devlet merkezli yönetim yerine toplum merkezli ve yapabilir kılma stratejisini esas almaktadır. Yönetişim, kamu, özel ve sivil toplum işbirliğinde yönetime katılmak anlamında, ideolojik temelleri aynı ancak katılımın mekânsal boyutlarına göre yerel, ulusal ve küresel alanda gerçekleşmektedir.¹³⁷

¹³⁶ Ateş, s.91.

¹³⁷ Zerrin Toprak, “Yönetim Stratejilerindeki Gelişmeler”, **Türk İdare Dergisi**, Yıl:72, Sayı:426, 2000, ss.37-53’den aktaran Hamit Palabıyık, “Yönetimden Yönetişime Geçiş ve Ötesi Üzerine Kavramsal Açıklamalar”, **Amme İdaresi Dergisi**, Cilt: 37, Sayı:1, 2004, s.63.

Konumuz gereği yönetim kavramını, sosyal politika ve yerel boyutta katılımcı demokrasinin sosyal politikanın oluşmasına etkisi açısından inceleyeceğiz.

1. Sosyal Politika Bağlamında Yönetişim

Yönetişim; en yalın tanımıyla birlikte yönetmek demektir.¹³⁸ Yönetenler ile yönetilenler arasındaki karşılıklı etkileşimi ve çoklu aktörlerin beraberce iş yapabilmelerini ifade eder. Yönetişim bir mekanizma, bir süreç, bir bütün, bir yöntem olarak kavranmaktadır.

Yönetişim, bir dizi işlevin ve bunlardan doğan sorumluluğun devletin sivil topluma aktarıldığı türde ilişki anlamına gelmektedir. Çok sayıda aktörü kapsayan bu politikada yönetim, birlikte planlama, birlikte yönetim ve katılmayı olanaklı kılan bir ortam yaratma, toplumsal aktörlerin eylemlerinin hedeflenen sonuçlara varması için onları etkin kılmada belirleyici role sahiptir¹³⁹.

Yönetişim, karar alma ve hangi kararların uygulanmasına ilişkin bir süreçtir. Yönetişimde, resmi ve resmi olmayan aktörler karar alır ve bu kararları uygular. Yönetişimin bir aktörü devlettir. Diğer aktörler tartışma konusu olmaktadır. Bu durum devlet düzeyine göre değişmektedir. Örneğin; kırsal alanlarda diğer aktörler, toprak sahibi nüfuzlu kişiler, çiftçi dernekleri, kooperatifler, Sivil Toplum Kuruluşları (STK), araştırma enstitüleri, finans kurumları, dini liderler, siyasi partiler ve ordu olabilmektedir. Bu durum kentsel alanlarda daha da kompleks olabilmektedir. Ulusal düzeyde bu bahsettiğimiz aktörlere ek olarak, medya, lobiciler, uluslararası bağışçılar ve çokuluslu şirketler karar verme ve karar verme sürecini etkileyen bir rol oynayabilmektedirler.¹⁴⁰

Tüm bu aktörler yani devlet ve ordu dışındakilerin hepsi sivil toplumu oluşturmaktadırlar. Bazı toplumlarda ise buna ek olarak sivil topluma organize suç organları da girebilmektedir. Kentsel alanlarda toprak mafyaları gibi suç örgütleri kararları etkileyebilmektedir. Böyle resmi olmayan karar vericiler sonuç olarak

¹³⁸ Fikret Toksöz, **İyi Yönetişim El Kitabı**, 1.Baskı, Tesev Yayınları, İstanbul, 2008, s.17.

¹³⁹ İlker Haktankaçmaz, "Türk Kamu Yönetiminde Yönetişimin Uygulanabilirliği", **Amme İdaresi Dergisi**, Cilt:37, Sayı:1, 2004, s.48.

¹⁴⁰ What is Good Governance, <http://www.unescap.org/pdd/prs/ProjectActivities/Ongoing/gg/governance.asp> (08.10.2012).

yolsuzluğa yol açabilmektedir.¹⁴¹

İyi bir yönetim için, kamu yönetiminin; sorgulayabilir, şeffaf, eşitlikçi ve katılımcı bir yaklaşımla insan hakları ve hukukun üstünlüğü ilkeleri gözetilerek gerçekleştirilmesi yönetimin temel amacını ortaya koymalıdır. Yönetim, saydamlığı sağlayarak halkın hem bilgiye erişmesini hem de yapılan tüm işlerin halk tarafından açık şekilde bilinmesini amaçlar.

“Yönetim” ya da “iyi yönetim” kavramı ilk defa DB tarafından kullanılmıştır. 1989 yılında DB’nin, Dünya Gelişme Raporu’nun takdim kısmında iyi yönetim kavramından söz edilmektedir. Daha sonra 1992 yılında DB’nin başka bir raporunda ekonomik gelişmede ve dünya standartlarının yakalanması bakımından önemli gördüğü iyi yönetimin birçok özelliği ortaya konmuştur. Yönetim kavramı daha sonraları da OECD (Ekonomik ve Kalkınma İşbirliği Örgütü) ve BM tarafından kullanılmıştır. 1992’de gerçekleşen Rio Zirvesi, Habitat Toplantıları ve 1997’de BM, yönetim çerçevesinde 21.yüzyılın katılımcı devlet modelini Yerel Gündem-21 (YG-21) programı ile ortaya koymuşlardır.

“İnsanlık, tarihsel bir dönüm noktasındadır” cümlesiyle açılan YG-21, uluslararası ve ulusların kendi içerisindeki eşitsizliklere, giderek artan yoksulluk, açlık, hastalıklar ve cehalete, ekosistemlerdeki kötüleşmeye dikkati çeken, sürdürülebilir kalkınma ve çevre sorunlarını çözümüne yönelik bir eylem planıdır.

Yönetimin temel ilkeleri, tutarlılık (öngörülebilirlik), sorumluluk, hesap verilebilirlik, adillik, saydamlık, katılımcılık, etkinlik, hukuka bağlılık, yerindelik, ve ölçülülük olarak sıralanabilir.¹⁴²

1. Tutarlılık: Verilen kararların gerek birbirleriyle, gerekse zaman içerisinde uyumlu olması devletin yapacağı düzenlemelerin öngörülebilir olmasını ve vatandaşların güven duyacakları bir ortamda ileriye yönelik gelişim yatırımlarını gerçekleştirmelerini sağlar.

2. Sorumluluk: Hükümet toplumsal değişimlere hızla cevap verebilecek kapasiteye sahip olmalı ve esnek olmalıdır.

¹⁴¹ <http://www.unescap.org/pdd/prs/ProjectActivities/Ongoing/gg/governance.asp> (08.10.2012).

¹⁴² Toksöz, ss.18-19.

3. *Hesap verebilirlik*: Kamu yetkililerinin, kamu kaynaklarının nasıl kullanıldığı, bütçelendiği ve raporlandığı konularında sorumlu olması ve gerektiğinde hesap verebilmesidir.

4. *Adillik*: Kamu sektörünün aldığı kararlarda toplumun her hangi bir kesimini kayırcı uygulamalar yapmaması ve vatandaşın tabi olduğu kuralların açık ve net şekilde ortaya konarak herkese aynı şekilde uygulanması vatandaşların devlete güven duymalarını sağlar.

5. *Şeffaflık*: Kamu yetkililerinin karar alma süreçlerini ve kararlarını diğer paydaşlara açık ve paylaşılr olarak gerçekleştirmesidir.

6. *Katılımcılık ve Yerindelik*: Karar alma süreçlerinin hazırlıktan uygulamaya ve oradan da izlemeye kadar olan aşamalarında bireyden başlayarak sivil toplumun ve halkın etkin biçimde sürece dahil olmasını ifade eder. Kamu sektörünün aldığı kararların katılımcı bir anlayış ile alınması, kararların o karardan etkilenecekleri kapsayacak düzeyde verilmesi kararların uygulanma olasılığını artırır.

7. *Etkinlik ve oransallık*: Yönetimin aldığı kararların herkese eşit ve eş zamanlı uygulanması ve elde edilmesi beklenen sonuçlar ile gerek kullanılacak kaynaklar, gerekse olumsuz etkilenecek kesimlere olan etkileri arasında makul bir ilişki olması anlamına gelir.

8. *Hukuka bağlılık*: Yönetimin hukuk kuralları içinde kalarak, objektif bilgiye dayalı karar vermesi ve kararların hukuk yolu ile denetlenmesini ifade eder.

Yönetişim ile birlikte, hakların ve özgürlüklerin korunması, duyarlılık, yeterlilik, eşit hizmet gibi konular devlet kurumlarının kalkınma politikaları alanlarında öne çıkan bir önem kazanmıştır. Toplum merkezine daha çok dayanan bu yönetim anlayışı, vatandaşların dahil olma ve birlikte çalışma konusunda cesaretlendirmekte ve aktif bir sivil toplum ile sorumluk bilincinin geliştirmektedir.

İyi yönetim övgüye değer bir amaçtır. Gerçekten iyi bir yönetim için önceliklerin belirlenmesi en önemli faktördür. Ancak bu son derece zordur. Bu ülkeden ülkeye ve ülkenin içerisindeki siyasi yönetime göre farklılık gösterebilecektir. Öncelikleri tanımlama çabası da şüphesiz çatışmaları yaratacaktır. Birçok ülke için özellikle yoksul ülkeler için iyi yönetim uzak bir ihtimaldir. Çünkü yoksulluğun azaltılması gibi önemli amaçları olan ülkeler, zayıf, belki de o hiç olamayan kurumları ve gelişmemiş insan kaynakları ile yapılması gerekenlere

karşılık veremeyebilirler ve bunların altında ezilmeleri muhtemeldir.¹⁴³

İyi yönetişimi bütünüyle ele almak zordur fakat ideal olduğu açıktır. Çok az ülke ve toplumda bütünüyle iyi yönetişimin sağlanmasına yaklaşmıştır. Ancak, sürdürülebilir insani kalkınmayı sağlamak için bu ideal yolda çalışılmalıdır. Devleti, hukukun üstünlüğünü ve insan haklarını koruyan bir devlet haline gelmesini sağlamayı amaçlar.

2. Yerel Boyutuyla Katılımcı Demokrasinin Sosyal Politikanın Oluşmasına Etkisi

Yerel yönetimler halkın yönetime katılmasını sağlayan ve halka kendi kendilerini yönetme erdemi kazandıran en önemli kuruluşlar olmalarının yanında, demokrasinin en etkin bir şekilde hayata geçirildiği kuruluşlardır. Yerel yönetimler düzeyinde temsilciler ile seçmenler arasındaki coğrafi ve toplumsal uzaklığın, ulusal düzeye oranla daha az olması, demokrasi kuramının öngördüğü hem gerçek bir seçme sürecinin hem de etkili bir halk denetiminin gerçekleşmesini sağladığı ileri sürülmektedir.¹⁴⁴

Merkezi hükümetin birçok yetki ve gücünü uluslararası bölgesel kuruluşlara devrettiği günümüzde ülke düzeyinde kamusal hizmetleri yerine getirecek kamu kurumu olarak, daha çok yerel yönetimler ön plana çıkmaya başlamıştır. Bu öne çıkışta, demokratikleşme, kamu gücünü halka yakınlaştırma ve yönetişim eğilimlerinin de etkisi söz konusu olmaktadır.¹⁴⁵ “Yerel yönetişim” (local governance) kavramı, yönetişim sürecinin özellikle yerel idarelerle karşılıklı etkileşim içinde gerçekleştirilmesini anlatmaktadır.¹⁴⁶

Yerel yönetişim, kent düzeyinde sivil toplum örgütleri, özel sektör kuruluşları ve diğer kamu kurum ve kuruluşları ile hizmetlerin etkin ve verimli şekilde sunulması, kentle ilgili planların yapılması, yerel kararların oluşturulması gibi

¹⁴³ Merilee S. Grindle, “Good Enough Governance: Poverty Reduction and Reform in Developing Countries”, **Governance : An International Journal of Policy, Administration, and Institutions**, Vol:17, No:4, Blackwell Publishing, October 2004, s.543.

¹⁴⁴ Oya Çitçi, “Temsil, Katılma ve Yerel Demokrasi”, **Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi**, Cilt:5, Sayı:16, Kasım 1996, s.6.

¹⁴⁵ Yüksel, s.290.

¹⁴⁶ Palabıyık, s.71.

alanlarda işbirliği ve karşılıklı etkileşim içinde hareket etmesini gerektiren bir süreçtir. Bu süreç bir yandan yönetimlerin hizmet üretimini aksatmadan sürdürebilmesini, diğer yandan da yurttaşların her düzeyde yönetimde rol oynamaları ve yetkililerle ortaklaşa çalışarak yönetilmeyi mümkün kılabilmesini gerektirmektedir.¹⁴⁷

Yerel yönetim kavramı üç temel prensip üzerine kurulmuştur;¹⁴⁸

1. *Duyarlı Yönetişim*: Yönetim için bu ilkenin amacı doğru faaliyetlerde bulunmak yani, vatandaşın tercihleri ile tutarlı hizmet sunmak.

2. *Sorumlu Yönetişim*: Mali kaynakları ihtiyatlı bir şekilde yönetmektir. Yönetim daha verimli çalışma ile daha az maliyetle ve toplum için mali ve sosyal riskleri yöneterek beldede yaşayanların güvenini sağlamalıdır. Yerel yönetim kalite ve kalite miktarını artırmaya ve kamu hizmetlerine erişimi kolaylaştırmaya çaba harcamalıdır. Bunu yapmak için de en iyi performans gösteren yerel yönetim ile performanslarını kıyaslamalıdır.

3. *Hesap verebilir Yönetişim*: Yerel yönetim seçmelerine karşı hesap verebilme sorumluluğunda olmalıdır. Dürüstlikle kamu yararına hizmet etmesini sağlayan uygun kriterlere bağlı kalmalıdır.

Bu ilkeler çerçevesinde somutlaşan yerel yönetime vatandaş odaklı yerel yönetişim denir. Vatandaş hak temelli bir yaklaşım yoluyla güçlendirilir. Aşağıdan yukarıya kadar bütün kademeler hesap verme ilkesiyle yetkilendirir. Vergi mükellefi ve kamu hizmetleri tüketicisi olarak halk, yönetim performanslarını değerlendirebilir ve bunun sağlanması için gerekli ağlar sağlanmalıdır.¹⁴⁹

Yerel yönetimlerde bireylerin özgürlüklerini kullanabilmeleri daha kolaydır. Yerel yönetimler insanların özgürleştirilmesinde, kurumların demokratik yönetime yatkınlığı ile demokrasinin yaşanabilmesinde ve insanların demokratik eğitim kazanmalarında birincil kuruluşlardır.¹⁵⁰

¹⁴⁷ Özer Köseoğlu, “Yeni Belediye Kanunda Yerel Demokrasiye İlişkin Gelişmeler”, <http://www.yerelsiyaset.com/v4/sayfalar.php?goster=ayrinti&id=294> , (15.02.2013).

¹⁴⁸ Anwar Shad ve Furhawn Shad, “Citizen-Centred Local Governance: Strategies to Combat Democratic Deficits”, **Society for International Development**, Cilt:50, Sayı:1, 2007, ss.76-77.

¹⁴⁹ Shad ve Shad, s.77.

¹⁵⁰ Kemal Görmez, **Yerel Demokrasi ve Türkiye**, Vadi Yayınları, Ankara 1997, s.62.

O yüzden de bireyin yönetime gerçekten katılabileceği en uygun düzey olan “yerel”in yönetimidir. Kent yönetimi günlük hayatın bugünü ve yarını için özel öneme sahip birçok kararın alındığı, uygulamanın yapıldığı yerdir. Bu yönetim, söz konusu kararların alınmasında, uygulanmasında halkın etkinliğinin sağlanabileceği ve aynı zamanda, topluluğun yararı için bireylerin bilgi ve yeteneklerinin harekete geçirilebileceği en uygun konumda bulunan yönetimdir.¹⁵¹

Ayrıca, hükümetin hazırladığı Kamu Reformu Temel Kanununu Tasarısı yerel yönetim çerçevesiyle genelde uyumludur. Devletin örgütsel yapısına ilişkin yeniden düzenleme yapılmasına ilişkin 2003 yılında kamuoyuna açıklanmıştır. Düzenleme, şuan hazırlanmakta ve yoğun bir şekilde tartışılmakta olan Anayasanın çıkarılıp uygulamaya konulması ile gerçekleşecektir. Tasarıda, yerel yönetimlerin de devraldıkları bazı görev, yetki ve sorumlulukları kentteki paydaşlarla paylaşmaları bekleniyor. Bu işbirliğinin kent demokrasisine kazandırabileceklerinin ötesinde, paydaşların kurum ve kişi olarak sahip oldukları uzmanlık, bilgi ve deneyim kentlerin karmaşık ve yeni teknolojiler ve yenilikçi yaklaşımlar gerektiren sorunlarının çözümünde önemli katkılar sağlayabileceği beklentisi bulunmaktadır.¹⁵²

Ancak, demokratik sistem bütünüyle işlemez ise, onun alt sistemlerinin de gereği gibi işlemesi beklenemez. Yerel yönetimlerin, demokrasinin beşiği olduğu görüşüne göre; ülke çapında gelişmiş bir demokrasi olmadıkça yerel demokrasiden söz edilemez. Çağdaş bir yerel yönetim sisteminin kurulmasında ve yaşatılmasında temel aktör halktır. Yaşadığı beldeye sahip çıkan bir halk ve sorunlarına sahip çıkabilen yönetim olmadan, demokratik, etkin ve verimli yerel yönetimin varlığından söz edilemez.

II. YEREL SOSYAL POLİTİKA ALANLARI

Yerel yönetimlerin sosyal politikanın sağlanmasına katılımı incelendiğinde, bu kurumların dönemden döneme ve ülkeden ülkeye değişmekle birlikte önemli sosyal politika fonksiyonlarını yerine getirdiği görülmektedir.

¹⁵¹ Ferzan Yıldırım, “Yerel Demokrasi ve Kentteki Gençlik”, **Gençlik ve Kent Yönetimi**, (Ed: Ferzan Yıldırım), Demokrasi Kitaplığı, İstanbul 2002, ss.18-19.

¹⁵² Göymen, Belediyeler, s.53.

Günümüzde küreselleşmeyle birlikte tüm yapılarda köklü değişiklikler ve dönüşümler meydana gelmiş, bir yandan ulus devlet gittikçe nitelik değiştirirken, diğer yandan yönetimde yerelleşme olgusu vurgulanmaya başlamıştır

Yaşanılan bu süreç, kamu yönetim sistemini ve yerel yönetim denince akla ilk gelen kurumlar olan belediyeleri de gerek organizasyon yapılarında ve iş süreçlerinde gerekse de yerine getirdikleri fonksiyonlarda yenilenmeye ve değişime zorlamaktadır. Bu dönüşüm sürecinde artık belediyelerden yol, su, park, temizlik gibi klasik kentsel altyapı ve teknik hizmetler dışında sosyal, kültürel, ekonomik ve eğitsel bir dizi yeni alanda yükümlülük ve sorumluluklar üstlenmesi beklenmektedir.

Gün geçtikçe yerel yönetimlerin, genel sosyal politikaların ve ilkelerinin yerele uyarlanması, halkın yerel ihtiyaçlarının dikkate alınıp buna göre belirlenmesinde ve bu politikaları üretirken halk katılımını sağlamada olduğu gibi birçok avantaja sahip olduğu kabul edilerek “yerelleşmenin” etkinliği ve verimliliği vurgulanmaktadır.¹⁵³

Yerel yönetimler, kendi sınırları içerisinde yaşayan birey, aile ve toplulukların üç ayrı kaynaktan gelen sorunlarıyla yakından ilgilenmek durumundadır. Bunlar; temelde toplumsal sistemin işleyiş ve yapısından kaynaklanan ve özellikle büyükşehirlerde acil müdahaleyi gerektirecek boyutlara ulaşan yoksulluk, dilencilik, suçluluk ve benzeri sorunlar; yerel yönetimlerin kendi hizmet alanları içinde meydana gelen afetlerden dolayı zarar gören bireylerin karşılaştıkları ve çevresel koşulların da etkisiyle somutlaşan çocuk, yaşlı ve engellilerin karşılaştıkları sorunlardır.¹⁵⁴

Belediyelerce sunulan başlıca sosyal hizmetler ve yararlanan gruplar şöyle özetlenebilir.¹⁵⁵

1. *Çocuklara yönelik olarak*; eğitime katkıda bulunulması, yeterli beslenmeye yönelik katkı sağlanması, sokak çocuklarının rehabilitasyonu için çalışmalar yapılması, kreş hizmetleri, koruyucu sağlık hizmetleri ve çeşitli sosyal-kültürel faaliyetler gerçekleştirilmesi,

2. *Gençlere yönelik olarak*; kötü alışkanlıklar ve madde bağımlılığının önlenmesi, meslek edindirme yardımı, eğitim yardımı, iş edindirme çalışmaları,

¹⁵³ Keskin, s.172.

¹⁵⁴ Murat Aydın, **Yerel Yönetimler ve Sosyal Politika**, Yedirenk Yayınları, İstanbul 2008, s.6.

¹⁵⁵ Ateş, s.93.

gençlik merkezleri kurulması, eğlence ve spor alanları yapılması, çeşitli sosyal-kültürel faaliyetler gerçekleştirilmesi,

3. *Yaşlılara yönelik olarak;* kurum bakımı, sağlık yardımı, teknik malzeme sağlanması ve ihtiyaca yönelik mekânsal düzenlemeler, gıda, giyim, yakacak ve ulaşım hizmetlerinden yararlanmaya yönelik ayni ve nakdi yardımlar, çeşitli sosyal-kültürel faaliyetler gerçekleştirilmesi,

4. *Engellilere yönelik olarak;* fizik tedavi ve rehabilitasyon merkezlerinde tedavi ve bakım hizmetleri, günlük yaşamı kolaylaştırmaya yönelik mekânsal düzenlemeler, teknik malzeme yardımı, gıda, giyim, yakacak ve ulaşım hizmetlerinden yararlanmaya yönelik ayni ve nakdi yardımlar, meslek ve iş edindirme kursları, çeşitli sosyal-kültürel faaliyetler,

5. *Yetişkinlere ve muhtaç ailelere yönelik olarak;* ayni ve nakdi yardımlar, fakir ve çok çocuklu aileleri desteklemeye yönelik yardımlar, aile eğitim merkezleri yapımı gibi hizmetler.

6. Şehirleşme sorunları, şehir topluluğu; şehir ekolojisi, sosyal konut politikaları ve kentsel dönüşüm projeleri ve politikaları.

7. İş-Kur koordinasyonu altında ve ortak projeler etrafında işsizlik; meslekî eğitim ve aktif istihdam politikaları. Yerel Yönetimler, işveren ve meslek örgütleriyle veya İş-Kur gibi istihdam kurumlarıyla birlikte aktif istihdam politikaları çerçevesinde yardıma muhtaç kesimden işgücü taşıyanlara yönelik mesleki eğitim programları düzenlemek ve kişileri iş sahibi yapmak gibi sosyal yardım sürelerini kısaltabilir.

Yerel yönetimler, merkezi yönetim ile birlikte kamu hizmetlerini yerine getiren kuruluşlar olarak daha çok geniş anlamda sosyal politikanın konusuna giren hizmetlerin yerine getirilmesinde görev almışlardır. Bununla birlikte birçok gelişmiş ülkede kamu sektörü istihdamının önemli bir kısmı yerel yönetim birimleri bünyesinde dir.¹⁵⁶

Bu kurumlar toplu pazarlık müzakerelerindeki tutumları ve toplu iş sözleşmelerinde ülke genelinde örnek olabilecek çağdaş düzenlemeleri ile çalışma koşullarının iyileştirilmesine öncülük edebilir, bölgesel istihdam politikaları uygulayabilirler. Diğer bir ifadeyle yerel yönetimler kamu hizmetlerinin

¹⁵⁶ Ersöz, Yerelleşme, s.66.

sağlanmasına katılımlarının yanı sıra dar anlamdaki sosyal politika alanında da fonksiyon icra edebilmektedirler.¹⁵⁷

Toplumların gelişmişlik düzeyinin artmasında, insana verilen değer etkin rol oynamıştır. İnsanlar, ne kadar açıklıkla ya da farklı sorunlarla mücadele etmişse o kadar sosyal patlamalar meydana gelmiştir. Bu sosyal patlamaların önüne geçmek için insanların ihtiyaçlarının karşılanmasında bilinçli bir yapılanmaya gidilmelidir. Halka yakınlık, hizmette yerellik ilkesi etkin bir şekilde uygulanmalıdır.¹⁵⁸

İşte yerel yönetimlere, tam bu noktada büyük görevler düşmektedir. Yerel yönetimler, halkın katılımcılığının artmasında başrolü oynamaktadır. Bu yüzden halk kendi kendini yönetme ve katılımcılık konusunda ne kadar bilinçlenirse siyasi mekanizmayı kontrol eder ve sistemin devamlılığını sağlar. Bunun sonucunda da toplum refahında artışlar meydana gelir, hayat standartları ve yaşam kalitesi yükselir.¹⁵⁹

Yerel büyümenin anahtarı beşeri sermayedir. Şehirlerini güçlendirmek isteyen başkanlar kazanımlarını, beşeri sermayelerini geliştirmekten ve desteklemekten kazanır.¹⁶⁰

Şehirlerdeki nüfus gittikçe artmakta ve bütün bu insanların yaşam kalitesi şehirlerin nasıl yönetildiğine bağlıdır. Başarılı bir yerel yönetim beşeri sermayeye, kamunun güvenliğine ve temel servislere odaklanarak daha iyi bir yaşam sağlayabilir. Yerel yönetim yeniden dağılım faaliyetlerinde başarılı olamazsa şehir yoksulluğun ve suçun merkezi haline gelir.¹⁶¹

¹⁵⁷ Ersoz, Yerelleşme, s.66.

¹⁵⁸ Rafet Çevikbaş, "Sosyal Hizmetler Etkinliklerinde Belediyeler", **Yerel Siyaset Dergisi**, Sayı:36, Ocak 2010, s.26.

¹⁵⁹ Çevikbaş, s.27.

¹⁶⁰ Edward L. Glaeser and Jordan Rappoport, "Cities and Governments", Publishers: Shahid Yusuf, Simon Evenett, Weiping Wu, **Facets of Globalization, International and Local Dimension of Development**, World Bank Discussion Paper No:415, s.139.

¹⁶¹ Glaeser and Rappoport, s.140.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TÜRKİYE'DE YEREL YÖNETİMLER BAĞLAMINDA SOSYAL POLİTİKA UYGULAMALARI

I. YEREL DÜZEYDE SOSYAL POLİTİKAYA KATILIM

Toplum yapısı olarak dayanışmacı ve toplumsal konularda işbirliği yaklaşımı içinde olduğumuz geçmişten gelen bir yaklaşımdır. Yerel yönetim kültürümüze baktığımızda vakıf, imece, lonca ve avarız sandıklarında çok öncelerden süregelen bir birliktelik ve katılım olduğunu görürüz. Yerel hizmetlere gönüllü katılım yaklaşımı toplumumuz için yeni bir olgu değildir. Ancak ekonomik ve sosyokültürel gelişme ile bağlantılı olarak sivil toplum girişimlerinin zayıfladığını ve merkeziyetçi anlayışın güçlü olmasından dolayı gönüllüğün yeteri kadar gelişmediğini söylemek mümkün.

19.yüzyılda Osmanlı'da başlatılan savunmaya dönük merkezin güçlendirilmesi amaçlanmaktaydı. Yeni kurulmaya başlayan belediyeler, merkezde toplanan gücün paylaştırılacağı bağımsız aktörler olarak değil, merkezin taşradaki uzantıları olarak görülmekteydi.¹⁶²

Bu durum Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulmasından sonra da büyük ölçüde aynı kaldı. Genç Cumhuriyet'in karşı karşıya kaldığı ciddi sosyal ve ekonomik koşullar, savaşın yıkıntısının kaldırılması ve yaralarının sarılması zorunluluğu, yerel sermaye ve girişimci sınırlılıkları ve rejime dönük muhalefet, merkeziyetçi yapının sürdürülmesinin temel gerekçeleri oldu.¹⁶³

Ancak, son yıllarda Türkiye'de yönetim tarzı hem küreselleşmenin bir sonucu olarak hem de AB adaylığının getirdiği yükümlülükler nedeniyle önemli oranda değişikliğe uğramıştır. Saydam, hesap verilebilir, ve katılımcı bir kamu yönetiminin gerekliliği ve merkezi yönetimin küçültülerek yerel yönetimlere görev, yetki ve sorumluluk devri ön plana çıkmaya başlamıştır.

Bu bağlamda Türk kamu yönetiminde 1990'lı yıllardan itibaren dile getirilen bir model olarak yönetim ortaya çıkmıştır. İstanbul'da düzenlenen Habitat II

¹⁶² Haktankaçmaz, s.52.

¹⁶³ Korel Göymen, "Türkiye'de Yerel Yönetimler ve Yönetişim: Gereksinmeler, Önermeler ve Yönelimler", **Çağdaş Yerel Yönetimler**, Cilt:9, Sayı:2 Nisan 2000, (Yönetişim), s.6.

Konferansında sunulan Türkiye Ulusal Raporu ve Eylem Planında Yönetişim modeli önerilmiştir.¹⁶⁴

Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP) ile devletimiz arasında 1997 yılı sonunda imzalanan Ülke İşbirliği Anlaşması'nda “iyi yerel yönetişimin ve yerel demokrasinin geliştirilmesindeki temel araç” olarak tanımlanan YG-21 Programı, uluslararası bir başarı yakalamış bulunmaktadır. YG-21 Programı bu başarısını, kamu kuruluşları, yerel yönetimler ve sivil toplum üçgeninde yerel karar alma süreçlerini geliştirerek sağlamıştır.

Günümüzde yönetişim tartışmalarının, kalkınmakta olan ülkelerde uygulanan ekonomik programların sonucu olarak ortaya çıktığı bir gerçektir. İyi yönetişimle kalkınmakta olan ülkelerde yatırımcılar için uygun ortamların hazırlanması, hukukun uygulanmasında güçlü yönetimlerin oluşturulması, bürokraside yolsuzluğun önlenmesi ve etkin yönetimin gerçekleştirilmesi amaçlanmaktadır.¹⁶⁵

Ülkemizde yönetişim çeşitli platformlarda farklı içeriklerle tartışılmaktadır. UNDP'nin Türkiye Yönetişim Programı'nda; yönetişim, bir ülkenin idaresinde tüm düzeylerde, politik, ekonomik ve idari otoritenin kullanımudur. Yönetişim, vatandaşların çıkarlarını birleştirdiği, farklılıkları arasında orta yol bulduğu, hak ve sorumluluklarını hayata geçirdiği, mekanizmaları, süreçleri ve kurumları kapsar şeklinde tanımlanmıştır.

UNDP'nin Türkiye'de yerel yönetim ve sivil katılım konusundaki çalışmaları aşağıda belirtilmiş alanlara odaklanmıştır:¹⁶⁶

1. Katılımcı yaklaşımlar kullanılarak ulusal ve yerel düzeyde kurumsal çerçevenin ve elverişli ortamın oluşturulması.

2. Başta yerel düzeyde seçilmiş olan yerel yönetimler ve onlara destek sağlayan ulusal kurumlar olmak üzere yerel demokratik kurum ve kuruluşların kapasitelerinin güçlendirilmesi ve vatandaşın katılımının ve toplumun güçlendirilmesinin desteklenmesi

3. Çeşitli aktörler arasında ortaklıkların bilgi ve kaynak paylaşımının kolaylaştırılması.

¹⁶⁴ DPT; **Kamuda İyi Yönetişim Özel İhtisas Komisyonu Raporu**, Dokuzuncu Kalkınma Planı 2007-2003, T.C. Başbakanlık, Devlet Planlama Teşkilatı, Yayın No: DPT: 27-ÖİK: 674, Ankara 2007, s.16.

¹⁶⁵ Palabıyık, s.75.

¹⁶⁶ <http://www.undp.org.tr/Gozlem2.aspx?WebSayfaNo=3310>, (15.12.2012)

4. Çoğulcu ve kapsayıcı katılımcı yapıların sağlanmasına yönelik yerel ve bölgesel yönetim ve katılım yapıları arası işbirliğinin güçlendirilmesi.

5. Kent konseyleri, gençlik konseyleri ve kadın konseyleri gibi toplum katılım yapılarının güçlendirilmesi.

6. Mahalle yönetimi, taban örgütleri ve adem-i merkezi kamu yapılarına odaklanılacak şekilde, toplumun güçlendirilmesini amaçlayan girişimlerinin gerçekleştirilmesi.

Yerel yönetimler yasalarındaki düzenlemeler ve çalışmalar, çoğulcu örgütsel katılımın, idarede etkinliğin şeffaflığı, hesap verilebilirlik, katılımcılık, gönüllülüğün ve yerelliğin etkinliği esas alınmıştır.

Yerel Yönetimlere katılımın artırılması için yapılan çalışmalar özellikle son yıllarda artmaktadır. Kent konseyleri bunların başında yer almaktadır. Ayrıca hemen her belediyenin ve özel idarenin sahip olduğu web sitelerinde vatandaşlara elektronik ortamda şikayet ve isteklerini iletme, yönetim konusunda halkı bilinçlendirme çalışmaları bulunmaktadır.

Daha önce YG-21'in oluşturulduğu yerlerde, kent konseyi veya benzeri adlarla oluşturulmuş yapıların yasal dayanağının varlığı öngörülmüştür. Bunun sonucu da günümüzdeki kent konseyidir. Kent konseyi, 5393 sayılı belediye yasasının 76. maddesinde şu şekilde yer bulmuştur: “Kent konseyi, kent yaşamında; kent vizyonunun ve hemşerilik bilincinin geliştirilmesi, kentin hak ve hukukunun korunması, sürdürülebilir kalkınma, çevreye duyarlılık, sosyal yardımlaşma ve dayanışma, saydamlık, hesap sorma ve hesap verme, katılım ve yerinden yönetim ilkelerini hayata geçirmeye çalışır”.

Kent konseyi yönetmeliği 8 Ekim 2006 tarih 26313 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir ve 6 Haziran 2009 tarihli değişiklikle kent konseyinin görevleri şu şekilde sıralanmıştır.

- a. Yerel düzeyde demokratik katılımın yaygınlaştırılmasını, hemşerilik hukuku ve ortak yaşam bilincinin geliştirilmesini, çok ortaklı ve çok aktörlü yönetim anlayışının benimsenmesini sağlamak,
- b. Sürdürülebilir gelişmenin sağlanması ve bu konuda ortaya çıkan sorunların çözümüne yönelik planların hazırlanması ve uygulanmasını sağlamak,

- c. Kente ilişkin temel stratejiler ve faaliyet planlarının belirlenmesinde, uygulama ve izleme süreçlerinde tüm kenti kapsayan ortak bir aklın oluşturmasına katkıda bulunmak,
- d. Yerellik ilkesi çerçevesinde katılımcılığı, demokrasiyi ve uzlaşma kültürünü geliştirmek,
- e. Kentin kimliğine ilişkin tarihi, kültürel, doğal ve benzeri değerlere sahip çıkmak ve geliştirmek,
- f. Kent kaynaklarının etkili, verimli ve adil kullanımına katkıda bulunmak,
- g. Sürdürülebilir kalkınma anlayışına dayalı kentin yaşam kalitesini geliştiren, çevreye duyarlı ve yoksulluğu giderici programları desteklemek,
- h. Sivil toplumun gelişmesine ve kurumsallaşmasına katkıda bulunmak,
- i. Çocukların, gençlerin, kadınların ve engellilerin toplumsal yaşamdaki etkinliklerini arttırmak ve yerel karar alma mekanizmalarında aktif rol almalarını sağlamak,
- j. Kent yönetiminde saydamlık, katılım, hesap verebilirlik, öngörülebilirlik ilkelerinin uygulanmasına katkıda bulunmak,
- k. Kent konseyinde oluşturulan görüşlerin değerlendirilmek üzere ilgili belediyeye gönderilmesini sağlamaktır.

Bu kapsamda her bölgenin özellikleri ve ihtiyaçlarına uygun olarak çalışma grupları oluşturulmuştur. Başlıca çalışma grupları ise ulaşım, imar ve şehircilik; eğitim, öğretim, bilişim ve sosyal işler; kültür, turizm ve sanat; sağlık ve spor; tarım ve hayvancılık; çevre ve orman; ekonomi ve çalışma; afet; engelliler gibi adlar altında oluşturulmakta ve bu alanlarda faaliyette bulunmaktadır. Çalışma grupları üniversite ve meslek odalarının, sivil toplum kuruluşlarının, kamu kurum ve kuruluşlarının temsilcilerinden oluşmaktadır. Her bir çalışma grubu, faaliyet gösterdiği alanlarla ilgili kentin sorunlarının çözümlerine öneriler sunmayı amaçlamaktadırlar.

Kent Konseylerinin uygulamasının en zayıf yönü ise, alınan kararların sadece danışma niteliğinde olmasıdır. Alınan kararların uygulamasının zorunlu olması kent konseylerinin verimliliğini artıracaktır.¹⁶⁷

¹⁶⁷ Selçuk Yalçındağ, **Belediyelerimiz ve Halka İlişkiler**, TODİE Yayınları, Yayın No: 275, Ankara 1996, s.141.

Son dönemde hazırlanan mevzuatta yönetişimin alt yapısının oluşturulmaya çalışıldığı gözlenmekle birlikte, bazı sorun alanlarının varlığı göze çarpmaktadır. Herşeyden önce bu konuya ilişkin olarak çeşitli kurumsal aktörler arasında bir uzlaşıya varılmış değildir. Yönetişimin ilkeleri mevzuat düzeyinde belirlenmiştir, fakat sistemin etkili olarak uygulanmasına ve izlenmesine ilişkin gerekli mekanizmalar oluşturulmuş değildir. 58'inci Hükümet döneminde başlatılan Kamu Yönetimi Reformu çalışmaları kapsamında hazırlanan Kamu Yönetiminin Temel İlkeleri ve Yeniden Yapılandırılması Hakkında Yasa Tasarısı katılımcılık, saydamlık, öngörülebilirlik, hesap verebilirlik, yerindelik, beyana güven, insan haklarına saygı ve sonucunda odaklılık gibi ilkeleri kamu hizmetlerinin yerine getirilmesinde esas alınacak ilkeler olarak saymakta ve ayrıca bilgi edinme hakkı, elektronik devlet, stratejik yönetim, yerel ombudsmanlar gibi konularda düzenlemeler getirmektedir. Bu yönüyle tasarının bir “Yönetişim Kanun Tasarısı” hazırlanmış ancak, Tasarının hazırlanması aşamasında yönetişim ilkelerinin özellikle katılımcılık ve şeffaflık bağlamında geçirildiğini söylemek zordur.¹⁶⁸

Siyasi merkezi otorite yönetim ve katılımcılığın yerel sosyal politikaya katkılarında geçmişte olduğu gibi günümüzde de engel alışkanlıklarını gidermekte isteksizliklerini hissettirmişlerdir. Kent konseyleri buna verilebilecek somut bir örnektir.

II. YEREL DÜZEYDE SOSYAL POLİTİKANIN YASAL ÇERÇEVESİ

Sosyal devlet anlayışında, devletin sosyal barışı ve sosyal adaleti sağlamak amacıyla sosyal ve ekonomik hayata müdahalesi gerekli görülür. Bu anlayış Türkiye Cumhuriyeti Anayasa Hukuku'na 1961 Anayasası ile birlikte girmiş ve 1982 Anayasası'nda yerini korumuştur. Buna göre “Türkiye Cumhuriyeti sosyal bir hukuk devletidir” ibaresi bulunmaktadır. Bir sosyal devletin vatandaşlarına sağlaması gereken haklar arasında ise, ailenin korunması, çalışma hakkı, adil ücret hakkı, sosyal güvenlik hakkı, sağlık hakkı, çevre hakkı, eğitim hakkı gibi haklar yer almaktadır. Yani, sosyal devlet sosyal bakımdan dezavantajlı kesimleri güçlüler karşısında koruyarak sosyal adaleti ve sosyal dengeyi sağlamakla yükümlü devlettir.

¹⁶⁸ DPT, Kamuda İyi Yönetişim Özel İhtisas Komisyonu Raporu, ss.16-17.

Yoksul ve muhtaç kesimlere yardım ederek, insanlık onuruna yaraşır bir yaşam düzeyi sağlması, sosyal adaletin gerçekleşmesine elverişli ortamın yaratılması sosyal devletin temel görevleri arasında kabul edilir.

Sosyal politika alanında yapılan birçok araştırmada sınırlı da olsa yerel yönetimlerin sosyal devletin fonksiyonların yerine getirilmesi rolüne değinilmiştir ve yerel yönetimlerin mahalli düzeydeki hizmetlerin sunulmasında daha etkin olduğu sonucuna varılmıştır.

İl özel idareleri ve köyler, temel kentsel hizmetleri karşılayabilecek gelir ve personelden yoksun ve doğrudan merkezi idarenin tasarrufuna açık alarak faaliyetlerini sürdürmek durumunda kaldıklarından, yasal ve idari etkinliklerini zamanla yitirmişler ve belediyeler yerel yönetim sisteminin temel kuruluşu haline gelmiştir. Türkiye'de belediyeler, özellikle 1990'lı yılların ortalarından itibaren muhtaç durumda olan yoksullara yönelik hizmetlerin sunumunda çeşitli fonksiyonlar yerine getirmektedir.¹⁶⁹

2004 yılından başlamak üzere Türkiye'deki yerel yönetimler alanını düzenleyen üç temel yasa yeniden hazırlanmak suretiyle yürürlüğe girmiştir. Bu yasalar, 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu, 5393 sayılı Belediye Kanunu ve Büyükşehirlerin dışındaki uygulanan 5302 sayılı İl Özel İdaresi Kanunudur.

5302 sayılı İl Özel İdaresi Yasasında sosyal politikaya yeni bir anlayışla yaklaşılmaktadır. Bu yasada İl Özel İdarelerinin toplumun dezavantajlı kesimlerine yönelik sosyal hizmetler sunabileceği, sosyal yardımlarda bulunabileceği, yoksullara mikro kredi verilebileceği, çocuk yuvaları ve yetiştirme yurtları hizmetlerini karşılayabileceği ve eğitim kurumlarına arsa temin edebileceği hükümleri yer almaktadır. Ayrıca, bu yasada il özel idarelerin hizmet sunumunda özürsüz, yaşlı, düşkün ve dar gelirlilerin durumlarına yönelik uygun yöntemlerin uygulanacağı hükmü yer almaktadır.¹⁷⁰

Ayrıca Yasanın 65. maddesinde İl özel idaresi sağlık, eğitim, spor, çevre, trafik ve kültür hizmetleriyle yaşlılara, kadın ve çocuklara, özürsüzlere, yoksul ve düşkünlere yönelik hizmetlerin yapılmasında ilde dayanışma ve katılımı sağlamak,

¹⁶⁹ Halis Yunus Ersöz, "Türkiye'de Belediyelerin Sosyal Politika Alanındaki Rolü ve **Yeni Belediyecilik** Anlayışının Esasları", **Kamuda Sosyal Politika, Yerel Yönetimler ve Sosyal Politika**, Memur-Sen, Sayı-No: 9, Yıl:2009-2, (Yeni Belediyecilik Anlayışı), s.43.

¹⁷⁰ Ersöz, Yerelleşme, s.136.

hizmetlerde etkinlik, tasarruf ve verimliliği artırmak amacıyla gönüllü kişilerin katılımına yönelik programlar uygular.

5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu ile büyükşehir belediyelerine sosyal politikalar bağlamında birçok görev verilmiştir. Gerektiğinde mabetler ile sağlık, eğitim ve kültür hizmetleri için bina ve tesisler yapmak, kamu kurum ve kuruluşlarına ait bu hizmetlerle ilgili bina ve tesislerin her türlü bakımını, onarımını yapmak ve gerekli malzeme desteğini sağlamak, sağlık merkezleri, hastaneler, gezici sağlık üniteleri ile yetişkinler, yaşlılar, engelliler, kadınlar, gençler ve çocuklara yönelik her türlü sosyal ve kültürel hizmetleri yürütmek, geliştirmek ve bu amaçla sosyal tesisler kurmak, meslek ve beceri kazandırma kursları açmak, işletmek veya işlettirmek, bütçede yoksul ve muhtaçlar için ayrılan ödeneği kullanmak, özürllülerle ilgili faaliyetlere destek olmak üzere özürllü merkezleri oluşturmak bu nitelikteki görevleri arasındadır.

Ayrıca, bu hizmetleri yürütürken üniversiteler, yüksek okullar, meslek liseleri, kamu kuruluşları ve sivil toplum örgütleri ile işbirliğinde bulunmaktadır.

Ülkemizde belediyeler, 5393 sayılı Belediye Yasası ile de batı ülkeleri gibi olukça geniş yetkilerle donatılmıştır. Bu yasa ile belediyelerin sosyal politika alanındaki görev ve yetkilerinde önemli artışlar olmuştur.¹⁷¹ 5393 sayılı kanunda belediyelerin görevleri 14. maddede yer almıştır. Bu madde ile 1580 sayılı kanunda benimsenen liste usulü sayımdan kısmen vazgeçilmiştir.¹⁷² Ancak genel yetki ilkesi, batılı belediyelerin sahip olduğu bir ilke olup, belediyelerin kanunların yasaklamadığı ya da başka yönetim birimlerine bırakılmamış alanlarda yerel hizmetleri yerine getirmede yetkili olmasıdır. 5393 sayılı kanun da aslında böylesi bir hüküm yer almakta ve yasa koyucu belediyeleri genel yetkili kılmayı amaçlamakla birlikte bu hükmün yürürlüğü durdurulmuştur.

Sosyal politika alanında belediyelere verilen görev ve sorumluluklar şu şekilde sıralanmıştır. Kanununun 14. maddesinin a fıkrasında; imar, su ve kanalizasyon, ulaşım gibi kentsel alt yapı; coğrafi ve kent bilgi sistemleri; çevre ve çevre sağlığı, temizlik ve katı atık; zabıta, itfaiye, acil yardım, kurtarma ve ambulans; şehir içi trafik; defin ve mezarlıklar; ağaçlandırma, park ve yeşil alanlar; konut; kültür ve

¹⁷¹ Ersöz, Yeni Belediyecilik Anlayışı, s.44.

¹⁷² Cengiz Derdiman, **Yeni Düzenlemelere Göre Yerel Yönetimler**, Alfa Yayınları, İstanbul 2005, s.31.

sanat, turizm ve tanıtım, gençlik ve spor; sosyal hizmet ve yardım, nikâh, meslek ve beceri kazandırma; ekonomi ve ticaretin geliştirilmesi hizmetlerini yapar veya yaptırır. Yine bu kısımda Büyükşehir belediyeleri ile nüfusu 100.000'i geçen belediyeler, kadınlar ve çocuklar için koruma evleri açma zorunluluğu görevi verilmiş¹⁷³, diğer belediyeler ise mali durumları ve hizmet önceliklerini değerlendirerek kadınlar ve çocuklar için konukevleri açabilirler.

Aynın kanununun 14. maddesinin b fıkrasında ise; okul öncesi eğitim kurumları açabilir; devlete ait her derecedeki okul binalarının inşaatı ile bakım ve onarımını yapabilir veya yaptırabilir, her türlü araç, gereç ve malzeme ihtiyaçlarını karşılayabilir; sağlıkla ilgili her türlü tesisi açabilir ve işletebilir; kültür ve tabiat varlıkları ile tarihi dokunun ve kent tarihi bakımından önem taşıyan mekanların ve işlevlerinin korunmasını sağlayabilir; bu amaçla bakım ve onarımını yapabilir, korunması mümkün olmayanları aslına uygun olarak yeniden inşa edebilir. Gerektiğinde, öğrencilere, amatör spor kulüplerine malzeme verir ve gerekli desteği sağlar, her türlü amatör spor karşılaşmaları düzenler, yurt içi ve yurt dışı müsabakalarda üstün başarı gösteren veya derece alan sporculara belediye meclisi kararıyla ödül verebilir. Gıda bankacılığı yapabilir görevleri sayılmıştır.

5393 sayılı kanun 69. maddesinde ise; düzenli kentleşmeyi sağlamak, beldenin konut, sanayi ve ticaret alanı ihtiyacını karşılamak amacıyla belediye ve mücavir alan sınırları içinde, özel kanunlarına göre korunması gerekli yerler ile tarım arazileri hariç imarlı ve alt yapıyı arsalar üretmek; konut, toplu konut yapmak, satmak, kiralamak ve bu amaçlarla arazi satın almak, kamulaştırma yapmak, bu arsaları trampa etmek, bu konuda ilgili diğer kamu kurum ve kuruluşları ve bankalarla iş birliği yapmak ve gerektiğinde onlarla ortak projeler gerçekleştirmek yetkisine sahiptir.

Batılı ülkelerde 20.yüzyıldan beri bir sosyal politika aracı olarak görülen ve ülkemizde çok yaygın olmayan belediyenin kiralamak amacıyla konut üretimine katılmasını düzenlemiştir.¹⁷⁴

5393 sayılı kanun 76. ve 77. maddeleri de sosyal politika açısından önem teşkil etmektedir. 76. maddesinde kent konseyinin, kent yaşamında kent vizyonunun

¹⁷³ 6360 Sayılı Kanun ile zorunluluk ibaresi getirilmiştir.

¹⁷⁴ Ersöz, Yeni Belediyecilik Anlayışı, s.133.

ve hemşerilik bilincinin geliştirilmesi, kentin hak ve hukukunun korunması, sürdürülebilir kalkınma, çevreye duyarlılık, sosyal yardımlaşma ve dayanışma, saydamlık, hesap sorma ve hesap verme, katılım ve yerinden yönetim ilkelerini hayata geçirmeye çalışacağı ifade edilmektedir.

Yine aynı kanun 77. maddesinde ise gönüllü katılım düzenlenmiştir. Belediye; sağlık, eğitim, spor, çevre, sosyal hizmet ve yardım, kütüphane, park, trafik ve kültür hizmetleriyle yaşlılara, kadın ve çocuklara, özürllürlere, yoksul ve düşkünlere yönelik hizmetlerin yapılmasında beldede dayanışma ve katılımı sağlamak, hizmetlerde etkinlik, tasarruf ve verimliliği artırmak amacıyla gönüllü kişilerin katılımına yönelik programlar uygular şeklinde düzenlenmiştir.

Kanun, belediyelere sosyal politika açısından yüklediği görevlere gönüllü katılımı sağlamayı da ekleyerek, yerel yönetimlerin sosyal politika hizmetlerini etkinleştirmeyi hedeflediği görülmektedir.

III. YEREL YÖNETİMLER İÇİN SOSYAL POLİTİKA DÜZENLEMELERİ VE UYGULAMALAR

Türkiye’de sosyal hizmetler uzun yıllar merkezi yönetim kurumları tarafından yerine getirilmiştir. Bu durum merkezi planlama noktasında avantajlar sağlasa da yerel ihtiyaçlara duyarlı hizmet sunumu gibi sorunları da içinde taşımaktaydı. Özellikle 2004-2005 yıllarında yapılan yasal düzenlemelerle görev ve yetkilerinin genişlemesine paralel olarak yerel yönetimler de sosyal hizmet alanlarında hizmet üretmeye başlamışlardır. Belediye ve diğer sosyal alanlardaki son yıllarda yapılan düzenlemeler sosyal hizmet sunumunu yerel yönetimlerin sorumlulardan biri olarak tanımlamaktadır.

A. Çocuklar ve Gençler

Günümüzde yoksulluğun ortaya çıkardığı risklere en fazla maruz kalan kitleyi çocuklar oluşturmaktadır. Çocuklara yönelik sosyal hizmetler ve sosyal yardımlar; çocukların en iyi biçimde yaşamalarını ve fiziksel, zihinsel, duygusal, sosyal ve ahlaki bakımdan özgür, saygın, onurlu ve sağlıklı olarak gelişebilmelerini amaçlayan

BM Çocuk Hakları Sözleşmesi ile temel hak olarak tanımlanmaktadır. Öyle ki, “çocukların özel olarak korunarak yasalar ve diğer yollarla sağlık, özgürlük ve saygınlık koşullarında bedensel, zihinsel, ahlaki, manevi ve toplumsal olarak gelişmelerine olanak sağlayacak fırsat ve kolaylıklardan yararlanmalarından” söz edilmektedir. “Çocuğun toplumsal güvenlik olanaklarından yararlanarak, sağlık içinde gelişme ve yetişme hakkı” olduğuna vurgu yapılmaktadır. Ayrıca, “devletin bu amaçla çocuğa ve annesine özel bakım ve korunma olanakları sağlama yükümlülüğü” üstünde durulmaktadır.

Çocukların korunmasına yönelik faaliyetlere ulusal devletlerin yanı sıra yerel yönetimlerde etkin bir biçimde katılmaktadır. 5395 Sayılı Çocuk Koruma Kanunu’nda tedbir kararı gerektiren “korunmaya ihtiyacı olan çocuk” ve “suça sürüklenen çocuk” olarak iki ayrı tanım bulunmaktadır. Kanun çerçevesinde gerek korunmaya ihtiyacı olan çocuklar ile suça sürüklenen çocuklardan ceza evine girmeyenler hakkında bakım ve danışmanlık tedbirinin uygulanmasında yerel yönetimlere sorumluluk verilmesi hususu düzenlenmiştir.

Yerel yönetimler tarafından yerine getirilecek sorumluluklar suçun ortaya çıkmasına neden olan koşulların oluşumunu önleyici çalışmaları kapsadığı gibi, Çocuk Koruma Kanunu’nun 5. maddesinin (a) ve (e) bentlerinde yazılı ve suça sürüklenen veya suç mağduru çocuklara yönelik danışmanlık, bakım ve barınma gibi koruyucu ve destekleyici tedbirleri uygulamayı ayrıca 6. maddesinde belirtildiği şekliyle korunma ihtiyacı olan çocuğu ilgili kurumlara (Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü) bildirim yükümlülüğünü de kapsamaktadır.

Bu kanunlar, yerel yönetim kuruluşlarına çocuk ve gençlerin yaşam şartlarını yakından takip etme, yetersiz bakım ve koruma altında bulunan çocuk ve gençlerin davranışsal, duygusal ve sosyal sorunlarının giderilmesi için gerekli tedbirleri alma veya ilgili kurumlara bildirme ve çocuk/gençlik koruma merkezleri gibi çocuk ve gençlerin sağlıklı gelişimine katkı sağlamaya yönelik kurumsal yapıları oluşturma sorumluluğunu yüklemektedir.¹⁷⁵

¹⁷⁵ Hakan Aydın, “Yerel Yönetimlerin Sosyal Sorumlulukları Çerçevesinde Çöküntü Bölgesi ve Suç İlişkisi”, **Mahalli İdareler Aylık Mesleki ve Mevzuat Dergisi**, http://www.mahalliidarelerdergisi.org/Hakan_AYDIN+Yerel_Yonetimlerin_Sosyal_Sorumluluklari_Cercevesinde_Cokuntu_Bolgesi_Ve_Suc_Iliskisi_yazi31.html, (10.01.2013).

Çocuk ve gençlere yönelik olarak yapılan son değişiklikle 5393 sayılı Kanun'da Büyükşehir belediyeleri ile nüfusu 100.000'i geçen belediyelerin çocuklar için koruma evleri açması zorunluluğu getirilmiştir, diğer belediyelerde ise inisiyatifine bırakılmıştır. Belediyeler ortak yasal mevzuata göre işlerini yapmalarına rağmen, hangi hizmet alanlarına ağırlık verileceği belediyenin kendi inisiyatifindedir. Bu nedenle belediyelerin uygulamaları arasında nitelik ve nicelik yönünden farklılıklar bulunabilmektedir.

Çocuk ve gençlere yönelik belediyelerin faaliyetleri, gençlik merkezleri açmak, gençlere yönelik spor, kültür ve sanat, meslek edindirme gibi faaliyetleri yürütmek; çocuk meclisleri oluşturmak; çocuk kulüpleri kurmak; risk altında bulunan çocukların rehabilitasyonu ve topluma kazandırılması için merkezler açmak; şenlikler, geziler, yarışmalar düzenlemek; pansiyon binaları inşa etmek; çocuk oyun sahaları ve parkları kurmak; eğitim merkezi adı ile üniversite giriş sınavlarına hazırlık ve yetiştirme kursları düzenlemek şeklinde olabilmektedir.

Kente açık ve yeşil alanların olması; oyun ve eğlenceler için uygun mekanların bulunması; ulaşımın güvenli olması; yaşam çevresinin sosyal ve fiziksel sağlık koşullarına uyması, her kesimden daha fazla çocuklar için önemlidir. İstismara ya da ihmale uğramış çocukların rehabilitasyon ve tedavileri ile çocuk istismarı ve ihmalinin önlenmesine ilişkin programlar geliştirerek, konu ile ilgili bilinç oluşturulmasını sağlar, ihmal ve istismar rehabilitasyon merkezleri açar. Sokak çocuklarının topluma ve ailelerine kazandırılması için çalışmalar yapar.¹⁷⁶

Yukarıda da belirtildiği gibi belediyelerin çocuklara ve gençlere yönelik sorunlulukları arasında sosyal hizmet sunmak, koruma evleri açmak, danışmanlık ve barınma tedbirlerini yerine getirmek bulunmaktadır. Bu çerçevede belediyelerin rolü şu şekilde olmalıdır;

- Çocuk ve gençlere ilişkin verilerin toplanması ve bunlara ilişkin analizler yapılarak çocuk ve gençlerin ihtiyaç duydukları tüm sosyal hizmetler belirlenmeli
- Çocuk ve gençlere yönelik risk gerçekleşmeden önlemler alınmalıdır. Bunun için kent planlamalarında çocuk ve gençler dikkate alınmalı, rehberlik ve

¹⁷⁶ Yusuf Genç, "Yerel Yönetimler ve Sosyal Hizmet Uygulamaları", **Kamuda Sosyal Politika, Yerel Yönetimler ve Sosyal Politika**, Memur-Sen, Sayı-No: 9, Yıl:2009-2, s.64.

danışmanlık hizmetleri sunulmalı, eğitim ve beceri geliştirici hizmetler verilmeli ve bu hizmetler düzenli olarak izlenmeli ve sonuçları baz alınarak güncellenmeli

- Çocuk ve gençlerin yönetime katılmaları sağlanmalı ve her konuda görüşlerini ifade etme hakkı verilmeli
- Belediye çalışanlarının ilgili konularda eğitilmeli
- Tüm bunların yanında toplumsal duyarlılık artırılmalı ve halkın aktif katılımının sağlanması gereklidir.

B. Yaşlılar

Yaşlılara yönelik sosyal politikanın temelinde, insani yaklaşımlar bulunmaktadır. Yaşlanma, en temel insani durum olduğuna göre, yaşlanma ile ortaya çıkabilecek olan güçlüklerle ilgilenmek ve gerekli kuruluşlar ile bunları gidermek de en insani hareket olmaktadır.¹⁷⁷

Ülkemizde yaşlı nüfusun toplam nüfus içindeki payının 20. yüzyılın sonuna kadar yüzde 5'in altında yer aldığı görülmektedir. 2000 yılı Genel nüfus sayımı sonuçlarına göre 65 ve daha yukarı yaş nüfus toplamının yüzde 5.7'sini oluşturmaktadır. Mevcut demografik eğilimler devam edeceği varsayımından hareketle yapılan hesaplamalar, 21. yüzyılın tüm dünyadaki beklentilere paralel olarak Türkiye'de de yaşlı yüzyılı olacağına işaret etmektedir.¹⁷⁸

BM tarafından 12 Nisan 2002'de Madridte gerçekleştirilen Uluslararası Madrid Yaşlanma Hareketi Planı'nda "hak" şeklinde Uluslararası sabit bir hal almıştır. Türkiye'de ise, bu ilke 1961 Anayasası ve 1982 Anayasalarında "sosyal ve ekonomik haklar" başlığı altında kendisine yer bulmuş; 1982 Anayasası'nın 60-62. maddelerinde, devletin yaşlılık gibi "sosyal riskleri" engelleyici tedbirler ve koruyucu önlemler almasındaki rolü belirtilmiştir.¹⁷⁹

¹⁷⁷ Faruk Taşçı, "Yaşlılara Yönelik Sosyal Politikalar: İsveç, Almanya, İngiltere ve İtalya Örnekleri" **Çalışma ve Toplum Dergisi**, 2010/1, <http://calismatoplum.org/sayi24/tasci.pdf>, (10.01.2013), s.4.

¹⁷⁸ DPT, **Türkiye'de Yaşlıların Durumu ve Yaşlanma Ulusal Eylem Planı**, Sosyal Sektörler ve Koordinasyon Genel Müdürlüğü, Yayın No DPT: 2741, 2007, s.7.

¹⁷⁹ Taşçı, s.8.

Yerel yönetimler yaşlı hizmetlerinde iki konuda hizmet vermeye yönelmişlerdir. Bunlar;¹⁸⁰ korunmaya muhtaç yaşlıya sahip çıkma gerekliliği ile bu gerekliliğin ve yaşlıya yönelik hizmetin ancak yataklı bakım üniteleri yoluyla karşılanabileceği yargısıdır.

Yerel yönetimlerce işletilen yaşlı kurumlarının adı, ihtiyarlar yurdu, düşkünler yurdu, güçsüzler yurdu, bakım yurdu olarak adlandırılmıştır. Merkezi yönetimin Konya'da ilk huzurevi açtığı 1966 yılına kadar altı ayrı şehirde yataklı bakım kurumlarıyla yerel yönetimler Cumhuriyet döneminin öncüleri olmuşlardır.¹⁸¹

Yaşlıların kentin gündelik yaşamından soyutlanmadan yaşayabilmesi için yerel yönetimlerin sağlayacakları başlıca hizmet alanları; fiziksel erişilebilirliğin sağlanması, barınma ve dolaylı gelir desteği, sağlık servisleri, gündelik yaşama katılım organizasyonu ve huzurevleri açmak işletmek gibi fonksiyonların üstlenilmesidir. Bunların yanında bakıma muhtaç yaşlıları tespit edip evde bakım hizmetleri sunar. Sosyal hizmet ünitesinde yaşlı hizmet birimi açmak suretiyle; birime başvuran yaşlıların sosyal incelemesi, yaşlılara verilebilecek hizmetlerin belirlenmesi ve gerekli düzenlemelerin yapılması, yaşlılara yönelik boş zaman uğraşları, geziler, kamplar ve çeşitli sosyal etkinliklerin düzenlenmesi gibi organizasyonları yapar.¹⁸²

Özellikle, belediyeler kentlerinde ikamet eden ve fiziki güçlük çeken yaşlı ailelerin konutlarını periyodik aralıklarla bakımlarını yapmaktadırlar

C. Kadınlar

Kadınların ve kadın sorunlarının yerel karar alma süreçlerinde temsil edilmesi, hem yerel kalkınma hedefine ulaşmayı kolaylaştıracak, hem kadınların ve dolayısıyla hanelerin yaşam kalitelerini yükseltecek, hem de kadınların vatandaşlık ve kentlilik haklarından yararlanmalarına imkan sağlayacaktır. Bu sağlıklı, yaşanabilir, sürdürülebilir, insani yerleşim ve kentsel çevrelerin ön koşuludur.

Kadına yönelik uygulanan sosyal politikaların en önemlisi kadına yönelik şiddeti önlemeye yöneliktir. Ülkemizde yakın zamana kadar kadına yönelik koruma

¹⁸⁰ DPT, Türkiye'de Yaşlıların Durumu ve Yaşlanma Ulusal Eylem Planı, s.29.

¹⁸¹ DPT, Türkiye'de Yaşlıların Durumu ve Yaşlanma Ulusal Eylem Planı, s.30.

¹⁸² Genç, ss.64-65.

hizmetleri konusunda sorumluluğun merkezi yönetime ait olduğu genel kabul görmüştür. Sosyal Hizmetler Çocuk Esirgeme Kurumu (SHÇEK) ve Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü (KSGM) bu hizmetleri merkezde planlayan ve hizmet sunumunda görev alan birimlerdir.

Ancak, son yıllarda ülkemizde 2006/17 Başbakanlık Genelgesinde, kadına yönelik şiddetin önlenmesi ve korunma hizmetlerinin geliştirilmesi konusunda, bu hizmetlerin sadece merkezi yönetimin sorumlu olduğu anlayışı terk edilerek merkezi yönetimin yanında yerel yönetimler ve sivil toplum kuruluşlarının da ortak sorumluluğu ve işbirliği benimsenmiştir.¹⁸³

Kadına yönelik olarak 5393 sayılı Kanun'da büyükşehir belediyeleri ile nüfusu 100.000'i geçen belediyelerin kadınlar için koruma evleri açması zorunluluğu getirilmiştir. Buna bağlı olarak birçok belediyede kadın sığınma evleri açılmıştır.

Türkiye'de ilk kez SHÇEK'e bağlı olanlar dışında ilk sığınmaevi 1990 yılında Bakırköy Belediyesi tarafından hizmete açılmıştır. Aile içi şiddet maruz kalmış, ekonomik yetersizlikler, terk edilme, istenmeyen gebelik, aile içi geçimsizlik, cinsel taciz, aile baskısı, töre baskısı ve zorla evlendirme ile boşanma nedeniyle evsiz kalma gibi şiddet olguları sebebiyle yerel yönetimlere başvuran kadın, belediyenin bu alandaki hizmetlerinden yararlanabilmektedir. 15 Eylül 2008 tarihi itibarı ile ülkemizde 17 belediyenin (doğrudan kendisinin ya da STK ile işbirliği içinde bulunduğu) sığınmaevi bulunmaktadır.¹⁸⁴ Eklenen 6360 sayılı kanuna göre bu sayının artması gerekmektedir.

5393 sayılı ve 5302 sayılı kanuna sosyal hizmet kavramı altı çizilerek belirtilmişse de, bu kanunların ilgili maddelerinde şu şekilde bir hüküm de yer almaktadır. "Hizmetlerin yerine getirilmesinde öncelik sırası; mali durum, hizmetin önceliği ve hizmetin verildiği yerin gelişmişlik düzeyi dikkate alınarak belirlenir."

Kadına yönelik koruma hizmetleri yerel yönetimler için oldukça maliyetli bir hizmettir. Maliyetli olmasından çok daha önemli bir konu vardır ki o da böyle bir hizmet için uzman bir kadroya duyulan ihtiyaçtır Çünkü şiddete uğrayan kadınlar ciddi psikolojik travmalar yaşamış ve bazı durumlarda çocuklarıyla gelmek

¹⁸³ T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, **Kadın Statüsü Genel Müdürlüğü, Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Ulusal Eylem Planı 2012-2015**, Ankara, 2012, s.23.

¹⁸⁴ Ebru Özberk, **Şiddete Maruz Kalan Kadınlara Sunulan Hizmetler**, T.C. Başbakanlık Kadın Statüsü Genel Müdürlüğü, Ekim 2008, s.62.

durumunda kalmış kişilerdir. Bu insanlar, uzmanların sürekli gözetimi ve danışmanlığına ihtiyaç duyan bireylerdir.¹⁸⁵

Yerel yönetimlerden nüfusça orta ve büyük ölçekli belediyeler Kadın Danışma Merkezleri açarak bu konuda kadınlara hizmet götürme birimleri oluşturmuşlardır. İzmir Belediyeleri bu konuda oldukça ileri düzeydedir.

Belediyelerce kadına yönelik olarak gerçekleştirilen diğer faaliyetler; kadın kulüpleri açmak, buralarda, eğitim, kültür ve sportif faaliyetlerde bulunmak, aile yaşam merkezleri kurmak, kadınlar için mesleki veya el sanatları kursları açmak, okuma yazma kursları açmak, aynı ve nakdi yardımda bulunmak ve düğün şöenleri düzenlemektir.

Yerel yönetimler hizmet verdiği nüfusun yarısını oluşturan kadınların eğitim sorununun çözümüne yönelik de çeşitli çalışmalar yürütmektedir. Bu çalışmalar okuma yazma kursları açmaktan, okulunu yarım bırakmış kadınların öğrenimlerini tamamlama kurslarından, üniversite hazırlık kursları açmaya kadar çeşitlilik gösterir. Yine kız çocuklarının okula gönderilmesine yönelik faaliyet ve proje yapma, bu alanda yapılan çalışmaları destekleme, kız çocuklarının eğitimlerine (özellikle bu sorunun görüldüğü yerelerde) destek vermek, evde bakım hizmetlerinin yaygınlaştırılması vasıtasıyla bu işler nedeniyle (kardeş, hasta, engelli, yaşlı bakımı) okula gidemeyen kız çocuklarının eğitime devamlarını sağlama yerel yönetimlerin bu alanda yapabileceği çalışmalardır.¹⁸⁶

Türkiye İstatistik Kurumu'nun (TÜİK) ülkemizde bakanlık ve bağlı kurum/kuruluş, üniversite, belediye, konfederasyon ve sendikalar tarafından gerçekleştirilen yaygın eğitim faaliyetleri hakkında bilgi edinmek amacı ile 2009 yılında yaptığı araştırmanın sonuçları bu durumu açık bir biçimde ortaya koymaktadır. Araştırmaya göre en fazla kurs, belediyeler tarafından düzenlenmiştir (11.726 kurs). Araştırma kapsamında bulunan kuruluşlar tarafından düzenlenen kursa katılanların %56,2'sini (677.459 kişi) kadınlar oluşturmaktadır. Buna karşılık kursu

¹⁸⁵ İlker Haktankaçmaz, "Yerel Yönetimler Neden Kadına Yönelik Koruma Hizmetlerinin Sunumunda Temel Aktör Olamazlar?", **İdarecinin Sesi**, Ocak-Şubat 2012, http://www.tid.web.tr/ortak_icerik/tid.web/149/11-%20M.%20ilker%20haktan%20kaçmaz.pdf, (11.01.2013), (Kadına Yönelik Koruma), s.49.

¹⁸⁶ Ebru Hanbay Çakır, "Kadın İstihdamında Yerel Yönetimlerin Rolü, Görevleri ve Sorun Alanları", Amasya'da Kadın İstihdamının Arttırılmasına Destek Projesi(KADES), KADIN EMEĞİ KONFERANSI, **Kadın İstihdam ve Sorun Alanları, Bildiri Kitabı**, Türkiye Ekonomi ve Araştırma Vakfı (TEPAV), Ankara 2011, s.78.

tamamlayanlar içerisinde kadınların oranı %50,2 (406.346 kişi)'dir.¹⁸⁷

Yerel yönetimler özellikle meslek edindirmeye yönelik pek çok kurs ve faaliyet düzenlemektedir. Ancak bu kursların pek çoğu yine cinsiyete bağlı işbölümünün yansımalarını taşımaktadır. Kadınlara yönelik bu kursların çoğu takı tasarımı, ahşap boyama, nakış, dikiş, sekreterlik, hasta, yaşlı ve çocuk bakıcılığı, ev hizmetleri asistanlığı, telefon operatörlüğü, kuaförlük, cilt bakımı/manikür/pedikür, modelistlik, halkla ilişkiler, satış elemanı, bilgisayar vb. alanlarda açılmaktadır.¹⁸⁸

Ancak, bu eğitimlere devam eden bazı kadınlar bu kurslara hobi olarak devam etmektedir. İstihdam amaçlı devam eden pek çok kadın bu kurslardan aldıkları eğitim sonucunda herhangi bir işe yerleşememekte, işe yerleşen kadınlardan çoğu ise yeterli ücreti kazanamadığı için bir süre sonra evine geri dönmektedir.¹⁸⁹

Ayrıca kadının istihdamına yönlendirilmesi için, çocuk ve bağımlı bakımında kadınların yüklerini hafifletmek önemlidir. Ancak Türkiye'de okul öncesi çocuk bakımına ilişkin sistematik bir politika olmadığı gibi var olan hizmetler de dağınık ve sınırlıdır.

Bazı belediyeler 5393 sayılı Belediyeler Kanunu'nun 14. maddesini temel olarak kendi personellerine ve hizmet bölgelerindeki halka yönelik düşük ücretli ya da ücretsiz çocuk bakım merkezleri açmaktadırlar. Ancak belediyelerin bu alandaki hizmetleri erken çocukluk bakımı ve eğitimi çoğunlukla personel destek hizmeti olarak sundukları ve halka yönelik sunulan bu tür ücretsiz ya da düşük ücretli hizmetlerin yok denecek kadar az oluşu gözlenmiştir.¹⁹⁰

Bugün çoğu belediyemizde Kadın Danışma Merkezi/Aile Danışma Merkezleri ve bazı belediyelerimizde de Kadın Sığınmaevleri bulunmaktadır. Bu kurumlar kadının şiddete karşı korunması, bilgilendirilmesi ve istihdama teşvik edilmesi ve danışmanlık gibi hizmetler sağlamaktadır. Ancak yapılması gereken sadece bunlardan ibaret değildir. Toplumun tamamının bir değişim ve gelişim içinde olması gerekmektedir. Bunun için sosyo-ekonomik, kültürel, siyasi ve hukuksal

¹⁸⁷ Çakır, s.78.

¹⁸⁸ Çakır, s.79.

¹⁸⁹ Çakır, s.80.

¹⁹⁰ Boğaziçi Üniversitesi Sosyal Politika Forumu, **Türkiye'de Çocuk Bakım Hizmetlerinin Yaygınlaştırılmasına Yönelik Bir Öneri, Mahalle Kreşleri**, Mart 2009, <http://www.aciktoplumvakfi.org.tr/pdf/turkiyede-cocuk-bakim-hizmetlerinin-yayginlastirilmesine-yonelik-bir-oneri.pdf>, (10.02.2013), s.19.

alanda yapısal değişimin sağlanması zorunludur.

D. Engelliler

Herkes gibi engelli bireyler de engellilik derecesi ne olursa olsun, insan onuruna yaraşır bir yaşam sürme hakkına sahiptir. Engellilerin toplum hayatının bütün alanlarına eşit vatandaş olarak katılmaları, sosyal politikaların başta gelen görevlerindedir.

Engelliler ile yerel yönetimler arasında, eğitim, engellilerin işgücü piyasasına katılımı fiziksel ve mimari çevre, sosyal hizmet ve yardımlar gibi alanlarda sürekli bir ilişki bulunmaktadır.

Ülkemizde engellilerle ilgili bilgilerin toplanması ve araştırmaların yapılması tam katılım ve eşitlik sağlayacak önlemler için yasal temellerin oluşturulması ulusal düzeydeki programların gerçekleştirilmesinde ve hizmetlerin etkin ve kaliteli hale getirilmesinde merkezde bakanlıklara, yerelde ise belediyelere önemli görev ve sorumluluklar düşmektedir.

1999 yılında Türkiye’de ilk kez gerçekleştirilen “I. Özürlüler Şurası” temel kararları arasında özürlüler kanununun çıkarılması yer almıştır. Engellilere ilişkin kanuni hakların belirlenmesi ve gerekli talepler belirlenmesi ile engelliğe yönelik sosyal politikaların şekillendirilmesi gerçekleşmiştir. 2005 yılında gerçekleştirilen II. Özürlüler Şurası ise, “Özürlüler ve Yerel Yönetimler” ana temasıyla Özürlüler Kanunu’nun çıkmasını hızlandırarak merkezi ve yerel yönetimlerin sosyal politikalarının temelleri belirlenmiştir.

II. Özürlüler Şurası üç adet alt temadan oluşmaktadır. Bunlar; fiziksel çevre, engellilerin iş gücü piyasasına katılımı ve sosyal hizmet ve yardım konularıdır.

5378 sayılı Özürlüler Kanunu ile başta yerel yönetimler olmak üzere ilgili kamu kurum ve kuruluşlarının getirilen yükümlülüklerin hayata geçirilmesine yol göstermek amacıyla, 12.07.2006 tarihinde 2006/18 sayılı Başbakanlık Genelgesi yayımlanmıştır.

5378 sayılı Kanunun geçici 2. maddesi ise yerel yönetimlere çok açık yükümlülükler getiren bir düzenlemedir. Bu maddede “kamu kurum ve kuruluşlarına ait mevcut resmi yapılar, mevcut tüm yol, kaldırım, yaya geçidi, açık ve yeşil alanlar,

spor alanları ve benzeri sosyal ve kültürel alt yapı alanları ile gerçek ve tüzel kişiler tarafından yapılmış ve umuma açık hizmet veren her türlü yapılar bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten itibaren yedi yıl içinde özürhüleri erişebilirliliğine uygun duruma getirilir” hükmü yer almaktadır. Toplu taşımacılık hizmetlerinin ele alındığı Kanunun geçici 3. maddesinde ise; “Büyükşehir belediyeleri ve belediyeler, şehir içinde kendilerince sunulan ya da denetimlerinde olan toplu taşıma hizmetlerinin özürhüleri erişilebilirliğine uygun olması için gereken tedbirleri alır. Mevcut özel ve kamu toplu taşıma araçları, bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten itibaren yedi yıl içinde özürhüleri için erişilebilir duruma getirilir.” hükmü ile 2012 yılına kadar büyükşehir belediyeleri ve belediyelerin denetim görevleri olan sistemler dahil olmak üzere, toplu taşıma taşıtlarında ve sistemlerinde engelliler için ulaşılabilirlik önlemlerini tamamlamaları gerekmektedir.

Bunun yanında 5393 Sayılı Belediye Kanununda engellilere yönelik hükümler de öngörölmüştür. Belediyenin Görev ve Sorumlulukları başlığını taşıyan Belediye Kanunu Madde 14/5'e göre, “Belediye hizmetleri, vatandaşlara en yakın yerlerde ve en uygun yöntemlerle sunulur. Hizmet sunumunda özürhü, yaşlı, düşkün ve dar gelirliilerin durumuna uygun yöntemler uygulanır”. Ayrıca, Belediye Başkanının görev ve yetkileri başlığını taşıyan Belediye Kanunu Madde 38/n'ye göre ise, “Bütçede yoksul ve muhtaçlar için ayrılan ödeneği kullanmak, özürhüleri yönelik hizmetleri yönetmek ve özürhüleri merkezini oluşturmak” belediye başkanının görevleri arasında yer almaktadır.

26261 sayılı “Büyükşehir Belediyeleri Özürhü Hizmet Birimleri Yönetmeliği” Büyükşehir Belediyeleri Özürhü Hizmet Birimleri Yönetmeliği'nin 8. maddesinde belirlenen hükümlerle engelli dostu sosyal politikaların temel alanları netice itibariyle somut olarak belirlenebilmiştir. Buna göre bu birimler, aşağıdaki görevleri ifa etmek durumundadır:

- a. Özürhü bireylerle ilgili veri tabanı oluşturmak.
- b. Özürhüleri toplum hayatı ile bütünleşmelerini sağlayıcı ve kolaylaştırıcı çalışmaları yürütmek, sportif, sosyal ve kültürel aktiviteler yapmak, teşvik etmek ve yaygınlaştırmak.
- c. Üniversiteler, özel kuruluşlar, özürhüleri hizmet amacıyla kurulmuş vakıf, dernek ve bunların üst kuruluşları, kamu kurum ve kuruluşları ile kamu

kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarıyla ortak çalışmalar yaparak özürllürlere yönelik toplum temelli rehabilitasyon programlarını uygulamak.

- d. Birime başvuran özürllü ve ailelerine psiko-sosyal danışmanlık ve rehberlik hizmetleri vermek, özürllülikle ilgili konularda eğitilmelerini, bilgilendirilmelerini ve bilinçlenmelerini sağlayıcı, konferans, seminer, sempozyum gibi etkinlikler düzenlemek.
- e. Özürllülüğü önlemeye yönelik kitap, dergi, broşür gibi basılı, sesli ve görsel yayınları hazırlamak, yayımlamak ve dağıtmak.
- f. Özürllü ve aileleri için bilgilendirme, bilinçlendirme hizmetleri vermek, bu hizmetleri verecek personelin teknik bilgi ve beceriye sahip olması için gerekli eğitimi almasını sağlamak.
- g. Özürllüleri nitelikli işgücü haline getirerek, çalışma yaşamına katılmalarını sağlamak üzere meslekî rehabilitasyon ve eğitim programları için başvuran özürllüleri değerlendirerek uygun mesleki rehabilitasyon ve mesleki eğitimleri vermek.
- h. Ekonomik durumu yetersiz özürllürlere ayni ve nakdi yardım yapmak.
- i. İhtiyaç halinde özürllülerin durumlarına uygun araçlarla buldukları mekanlardan hastane, okul ve rehabilitasyon merkezi gibi yerlere ulaşımını sağlamak.
- j. Bakıma muhtaç özürllürlere ve yaşlılara bakım hizmeti sunmak veya bu hizmeti ilgili mevzuat gereğince satın almak.

Tüm bu çıkarımlardan yerel yönetimlerin engellilere yönelik sosyal politikalarını özetleyecek olursak şu sonuçlara varmaktayız.

Yerel yönetimler toplumda engellilerin sosyal ekonomik, bedensel ve psikolojik sorunlarının tespiti, bakım, rehabilitasyonu ile işe yerleştirme, toplumsal yaşama katılım ve örgütlenmelerine yönelik çalışmalar yapar. Engelli kesimin toplumsal yaşama katılımını sağlamak için özel fiziki düzenlemeler ile yerleşim alanlarının kullanımına kolaylık sağlayıcı plan ve programlar gerçekleştirir.

Belediye Kanununun 76. maddesine göre belediyelerin yönlendiriciliği ile oluşturulan Kent Konseylerinin, Engelli Meclisleri ve çalışma grupları ile koordineli hizmet veren belediyeler engelli vatandaşlara daha etkin ve hızlı hizmet götürmektedir.

E. Yoksullar

Yoksulluk günümüzde devletlerin karşılaştığı önde gelen sorunlardan bir tanesidir. Bu sorunun ekonomik olduğu kadar sosyo-kültürel boyutları da bulunmaktadır. Yoksullukla mücadelede, merkezi yönetim kadar yerel yönetimler de hayati öneme ve role sahiptirler.

BM tarafından yayınlanan İnsani Gelişme Endeksi'nde 79. sırada yer alan Türkiye, gelir sıralamasında ise 15. sıradadır. Görülüyor ki, yoksulluk sadece kişi başına gelir artırımını ile azaltılamıyor. Bu sonucu doğuran unsurların arasında kaynak dağılımında yapılan tercihler (sosyal politika alanına daha az kaynak ayrılması) veya ayrılan kaynakların etkin bir şekilde kullanılamaması (hizmet sunumundan kaynaklanan sorunlar) rol oynayabilir. Kuşkusuz Türkiye'de bu unsurların her ikisi de mevcuttur.¹⁹¹

2007-2013 dönemini kapsayan Dokuzuncu Kalkınma Planı'nda da adil gelir paylaşımı vurgusu yapılmakta olup, insan odaklı bir gelişme yaklaşımı benimsenmektedir. Bu çerçevede, beşeri gelişme ve sosyal dayanışma başlığı altında gelir dağılımının iyileştirilmesi, sosyal içerme ve yoksullukla mücadele stratejilerinin geliştirilmesine yer verilmektedir.

Yerinden yönetim anlayışının bir gereği olarak yerel halkın sorunlarına karşı daha duyarlı olan yerel yönetimlerin yoksullukla mücadele alanında daha etkin politikalar geliştirmesi ve daha isabetli kararlar alması mümkündür. Yerel Yönetimler, yardıma muhtaç insanların ihtiyaçlarının gerçekçi bir şekilde tespiti ve en uygun araçlarla karşılanması konusunda diğer kamu kurum ve kuruluşlarına göre daha yüksek bir kabiliyet ve kapasiteye sahip olabilmektedir. Bu nedenle yoksulluk sorununun çözümünde yerel yönetimlerin katkısı büyük önem taşımaktadır.¹⁹² Özellikle belediyelerimiz ölçek ve bütçe mali kaynaklarını zorlayarak yoksulluk sorununa yerinde kısmen de olsa ilgisiz kalmıyorlar.

¹⁹¹ TEPAV; **Sosyal Hizmetlerin Sunumunda Kademelenme**,
http://www.tepav.org.tr/upload/files/1285329379-1.Sosyal_Hizmetlerde_Kademelenme.pdf,
(02.03.2013)

¹⁹² Mustafa Önen, "Yerel Yönetimlerin Yoksullukla Mücadelesi: Malatya Belediyesi Örneği", **Sayıştay Dergisi**, Sayı:79, s.64.

İl özel idareleri de, sosyal refahın geliştirilmesi, yoksullukla mücadele ve muhtaç durumda olanlara sosyal koruma sağlanmasına yönelik olarak çeşitli sosyal hizmet ve yardım faaliyetleri yürütmektedir. 5302 sayılı İl Özel İdaresi Kanunu'nun 6. maddesinin (a) bendinde düzenlenmiştir. Söz konusu hüküm ile il özel idareleri il sınırları içinde mahalli müşterek hizmetler kapsamında olmak şartıyla “gençlik ve spor, sağlık, kültür, sosyal hizmet ve yardımlar, yoksullara mikro kredi verilmesi, çocuk yuvaları ve yetiştirme yurtlarına” ilişkin hizmetleri yapmakla görevlendirilmiştir. Yine, 5302 sayılı Kanun'un 43. maddesinin (h) bendinde “yoksul, muhtaç ve kimsesizler ile özürllere yapılacak sosyal hizmet ve yardımlar”, (m) bendinde “sosyo-kültürel ve bilimsel etkinlikler için yapılan giderler” il özel idaresi bütçesinden yapılacak giderler arasında sayılmıştır.

Ancak il özel idarelerinin tüm bu görevleri yerine getirme imkânı bulunmadığından öncelik sırasını, mali durum ve hizmetin ivediliği ve verildiği yerin gelişmişlik düzeyini dikkate alarak belirlemesi gerekmektedir.

5393 Sayılı Belediye Kanununun 13. maddesinin başlığı “Hemşehri Hukuku”dur ve bu maddeye göre, “Belediye, hemşehriiler arasında sosyal ve kültürel ilişkilerin geliştirilmesi ve kültürel değerlerin korunması konusunda gerekli çalışmaları yapar. Bu çalışmalarda üniversitelerin, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının, sendikaların, sivil toplum kuruluşları ve uzman kişilerin katılımını sağlayacak önlemler alınır” şeklindedir.

Belediye Kanununun 14. maddesi olan belediyenin görevleri kısmında şehir halkı içinde yoksul olanlar var ise bunlara yardımda bulunmak, görevler arasına girmektedir. Belediye Kanununun belediye başkanının görevlerini saydığı 37. maddesinin (n) bendinde açıkça, “Bütçede yoksul ve muhtaçlar için ayrılan ödeneği kullanmak, özürllere yönelik hizmetleri yürütmek ve özürllüler merkezini oluşturmak.” Yer almaktadır. Yine aynı Kanununun 60. maddesinin (i) bendinde, “Dar gelimli, yoksul, muhtaç ve kimsesizler ile özürllere yapılacak sosyal hizmet ve yardımlar,” denilerek, bu husus belediyenin görevleri arasında sayılmıştır. Ayrıca Belediye Kanununun 76. maddesinde yer alan Kent Konseyi ve 77. maddesinde yer alan Belediye Hizmetlerine Gönüllü Katılım hususları da, başta o şehrin varsa yoksullukla mücadele yöntemlerine ışık tutacak hükümlerdir.

Yukarıda sayılan görevler 5216 Sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanununda da

yer almaktadır. Demek ki, belediyenin hizmet alanı içinde hemşehri hukuku anlamında yoksul kişilerin belirlenmesi ve gerekli yardımların yapılması belediyenin görevleri arasında yer almaktadır.

Belediye Kanunu, Büyükşehir Belediye Kanununda belediyelerin yerel halkın ihtiyacı olan hizmetlerin ya belediye tarafından yapılmasını ya da yapılmasının sağlanmasını düzenlediği görülmektedir. Yine aynı İl Özel İdarelerinde olduğu gibi, hizmetlerin yerine getirilmesinde önceliğin “belediyenin mali durumu ve hizmetin ivediliği” dikkate alınarak belirleneceği yasada vurgulanmaktadır.

Yerel yönetimler yoksullukla mücadelede gerek meslek edindirme kursları şeklinde, gerekse ayni ve nakdi yardımlar, ücretsiz sağlık hizmeti sunma, aşevleri kurmak ve muhtaçlara bedava yemek ve ekmek dağıtmak; yakacak yardımında bulunmak; gıda paketleri dağıtmak; gıda, giyim ve diğer ihtiyaç maddeleri ile ev eşyası dağıtımını yapılan hayır marketleri kurmak gibi yollarla bu sorunun çözümü için çalışmaktadır. Bunların yanı sıra askerlik görevini yapan askerlerden maddi durumu kötü olanların ailelerine sosyal yardım ve destek sağlamaktadırlar.

Yoksulluk ve nedenlerinin araştırılarak yoksullara götürülen hizmetlerin ve yardımların planlaması, geliştirilmesi yoksulla mücadele programları oluşturulması ve yoksulların topluma uyumları için sosyal ve ekonomik yardım programları geliştirilmesi ve uygulanması da yerel yönetimlerin faaliyetleri arasındadır. Bu konuda bazı belediyelerimiz YG-21 ve Avrupa Birliği Projelerinden yararlanmıştır. Yoksullukla mücadele konusunda dünyada ortak uygulanmaya çalışılan bu projeler sürdürülebilirlik ilkesi ile yapılan yardımların sürekliliği ve yoksulluğun temelde yok edilmesi için gerekli çalışmaların yapılmasını benimsemiştir.¹⁹³

Devletin belediye dışında diğer birimlerinin özellikle yoksullukla ilgili kurulmuş kurum ve kuruluşları yanında yoksullukla mücadelede sivil toplum kuruluşlarından olan dernek ve vakıflar tarih boyunca hep en önde olmuşlardır. Hilal-i Ahmer, Darülaceze, Darüşşafaka, ilk akla gelenlerdir. Günümüzde de birçok dernek ve vakıf özellikle yoksullukla mücadelede görev almaktadır. Dolayısıyla belediyelerin bu anlamdaki görevleri için en önemli husus, işbirliğidir. İşbirliği, sanayi, üniversite, diğer meslek ve kamu kuruluşları, kalkınma ajansları ve sivil toplum kuruluşlarına kadar uzanmaktadır. Bu işbirliğinde aktif rol belediyelere

¹⁹³ Genç, s.64.

düşmektedir.¹⁹⁴

Toplumun talep eksenli sosyal ihtiyaçlarını kısmen karşılayan belediyeler, kentte merkezi yönetim ve yerel aktörlerin faaliyetleri sonucunda oluşan rantın bir kısmını yerel halka dağıtarak, sosyal adalet anlayışına sınırlı da olsa katkı sağlamaktadır.

F. Diğer Alanlar

1. Eğitim

Türkiye'nin en önemli sorunlarından bir tanesi de eğitimidir. Eğitim sorunu çözümlenemediği sürece uygulanan politika ne olursa olsun işlerliği olmayacağı kesindir. Eğitim-öğretim hizmetlerinde verimi, etkinliği ve halkın katılımını sağlayacak bir eğitim modelinin uygulanması gereklidir. Bu nedenle merkezi yönetim ile yerel yönetimlerin birlikte sorumluluk alması bir zorunluluk haline gelmiştir.

Dünya üzerinde birçok ülkede yerel yönetimler örgün ve yaygın eğitimin belli bölümlerini üstlenmektedir. Ülkemizde ise Cumhuriyet'in ilan edildiği yıllardan bu yana merkezi yönetimler eğitimin temel sağlayıcısı ve denetleyicisi olmuştur. 1990'lı yılların temel tartışmalardan biri olan yerelleşme ve yerel yönetimlere yetki devri meselelerinde eğitimin yerelleşmesi de gündeme gelmiştir. Milli Eğitim Bakanlığı'nın yapılanmasında ve eğitim yasalarında köklü değişiklikler olmamasına karşın, bu yıllardan sonra özel işletmeler ve sivil toplum kuruluşlarının eğitim sunumunda önceki dönemlere nazaran daha aktif bir konuma geldiğini görülmektedir.¹⁹⁵

ILUA, birçok ülkeyi kapsayan bir araştırmasında, halk eğitiminin yerel yönetimleri doğrudan etkileyen bir etkinlik oluşunu vurgulamıştır. Halk eğitiminin yerel toplumların gereksinimlerine dayalı olarak yürütülmesi gerektiği için, yerel halkın duyduğu gereksinimleri karşılamak durumunda olan yerel yönetimlere bu

¹⁹⁴ Fahrettin Önder, "Yoksullukla Mücadelede Belediyelere Düşen Görevler", **Yerel Siyaset Aylık Bilimsel Dergi**, Sayı:13, Ocak 2007,

<http://www.yerelsiyaset.com/v4/sayfalar.phpgoster=ayrinti&id=578>, (13.03.2013).

¹⁹⁵ Murat Özdemir, "Eğitim Yönetiminde Yerelleşme Siyasaları", **Amme İdaresi Dergisi**, Cilt:41, Sayı:3, Eylül 2008, s.164.

konuda önemli görevler düşmektedir.¹⁹⁶

Belediyelerin eğitim ve kültür alanındaki görevleri, başta Anayasa Mahkemesi tarafından yürürlüğü durdurulan okul öncesi eğitim kurumları açabilme görevi olmak üzere devlete ait her derecedeki okul binalarının inşaatı ile bakım ve onarımını yapabilme veya yaptırabilme ile her türlü araç, gereç ve malzeme ihtiyaçlarını karşılayabilmeleridir.

5393 sayılı Belediye Kanununun 15. maddesinde İl sınırları içinde büyükşehir belediyeleri, belediye ve mücavir alan sınırları içinde il belediyeleri ile nüfusu 10.000'i geçen belediyeler, meclis kararıyla; turizm, sağlık, sanayi ve ticaret yatırımlarının ve eğitim kurumlarının su, termal su, kanalizasyon, doğal gaz, yol ve aydınlatma gibi alt yapı çalışmalarını faiz almaksızın on yıla kadar geri ödemeli veya ücretsiz olarak yapabilir veya yaptırabilir, bunun karşılığında yapılan tesislere ortak olabilir; sağlık, eğitim, sosyal hizmet ve turizmi geliştirecek projelere İçişleri Bakanlığının onayı ile ücretsiz veya düşük bir bedelle amacı dışında kullanılmamak kaydıyla arsa tahsis edebilir şeklinde belirtilmiştir.

Bunun yanında belediyelere 222 sayılı İlköğretim ve Eğitim Kanunu ile de meslek ve beceri kursları açma görevi verilmiştir.

Belediyelerin yetişkin eğitimi hizmetleri alanına yönelmesinde birçok faktörün etkisi vardır. Çoğunlukla kırdan kente göçün neden olduğu kentsel nüfus artışı çeşitli problemler doğurmaktadır. Bu sorunlar genellikle uyum sorunları başlığı altında değerlendirilmektedir. Bu insanların kentsel mesleklere yönlentilmeleri, kentle bütünleşmeleri, kent kültürünü benimsemeleri ve yaşama geçirmeleri için halk eğitimi etkinliklerine zorunluluk vardır. Bu sorunlar yerel yönetimleri eğitsel, kültürel etkinlikler ve sosyal yardımlar gibi sosyal alanlarda daha fazla etkinlik düzenlemeye itmektir.¹⁹⁷

Ülkemizde belediyelerin yetişkin eğitimi alanındaki faaliyetlerine baktığımızda bu tür faaliyetlerin büyük ölçüde büyükşehir belediyeleri ve büyükşehir ilçe belediyeleri tarafından yerine getirilmekte olduğu görülmektedir. İlk kurs Ankara Büyükşehir Belediyesi tarafından 1994, İstanbul Büyükşehir Belediyesi tarafından

¹⁹⁶ Cevat Geray, "Yerel Yönetimlerin Eğitim ve Kültür İşlevleri", **Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi**, Cilt:3, Sayı:6,Kasım 1994, (Eğitim ve Kültür), s.4.

¹⁹⁷ Geray, Eğitim ve Kültür, ss.3-4.

1995 yılında açılmıştır.¹⁹⁸

Meslek edindirme kursları, emek yoğun üretimden teknoloji yoğun üretime geçilmesiyle artan işsizlik sorunun çözümüne yönelik çalışmalar ile istihdamı geliştirmek için çalışmalar yapmak, programlar geliştirmek, meslek edindirme ve geliştirmeye yönelik kurslar düzenleyerek istihdamın gelişmesine katkı vermek amacıyla oluşturulmaktadır. Bu hizmetler yürütülürken Milli Eğitim Müdürlükleri, üniversiteler ve meslek liseleri ile işbirliği yapılarak çalışılmaktadır. Ülkemizde vasıfsız elemanların sayılarının çok fazla olması nedeniyle iş istihdamı açısından bu kursların önemi artmaktadır. Büyükşehir Belediyeleri bu konularda ciddi mesafeler olarak uygulamaya koymuştur. İstanbul'da İstanbul Büyükşehir Belediyesi Mesleki Eğitim Kursları (İSMEK), İzmir'de İzmir Büyükşehir Belediyesi Mesleki Eğitim Kursları (İZMEK), Ankara'da Ankara Büyükşehir Belediyesi Teknik Eğitim Kursları (BELTEK) gibi uygulamalar bu alana ilgi ve ihtiyacı açıkça ortaya koymaktadır.¹⁹⁹

2. Sağlık

Sağlık kavramı birçok alanı kapsadığı için, sağlık hizmetlerinin üretimi bir çok kamu ve özel sektör aktörünü ilgilendirmektedir. Ülkemizde, sağlık hizmetlerinin ana aktörünün Sağlık Bakanlığı olmasına rağmen, bu hizmetlerin farklı bir çok kurum ve kuruluş tarafından üretildiği görülmektedir.

Yerel yönetimlerin, sağlık hizmetlerini bir kamu hizmeti olarak değerlendirip, bu çerçevede proje ve yatırımlara yönelmesi, var olanlarını geliştirmesi ve koruyucu sağlık hizmetleri vermesi sosyal devlet anlayışının doğal bir sonucudur.

Belediyelerin sağlıkla ilgili görev ve yetkileri, 5393 sayılı Belediye Kanunu'nda düzenlenmiştir. Buna göre madde 14'de; su ve kanalizasyon, çevre ve çevre sağlığı, temizlik ve katı atık, acil yardım, kurtarma ve ambulans, defin ve mezarlıklar görev ve sorumlulukları arasında sayılmıştır. Belediyeler, sağlıkla ilgili her türlü tesisi açabilir ve işletebilirler. Ayrıca nüfusu 10.000'i geçen belediyeler, meclis kararıyla, sağlık yatırımlarını faiz almaksızın on yıl kadar geri ödemeli veya ücretsiz olarak yapabilir veya yaptırabilir, bunun karşılığında yapılan tesislere ortak olabilirler. Sağlık için geliştirilecek projelere İçişleri Bakanlığının onayı ile ücretsiz

¹⁹⁸ Ersöz, Yerelleşme, s.193.

¹⁹⁹ Genç, s.66.

veya düşük bir bedelle amacı dışında kullanılmamak kaydıyla arsa tahsis edebilirler. Yine madde 49'da; belediye ve bağlı kuruluşlarında, norm kadroya uygun olarak çevre, sağlık, veterinerlik, tabip, uzman tabip, ebe, hemşire, veteriner, kimyager, teknisyen ve tekniker gibi uzman ve teknik personel yıllık sözleşme ile çalıştırılabilir.

Yerel yönetimlerle ilgili son yasal düzenlemelerle sağlık hizmeti bu yönetimlerin önemli işlevlerinden birisi haline gelmiştir. Ancak yerel yönetimlerin mali ve kurumsal kaynaklarının yetersizliği nedeniyle, kapsamlı sağlık hizmeti sunmaya yönelik bir alt yapı eksikliği de bulunmaktadır.

Sağlık hizmetlerinin tüm halka eşit, tarafsız ve ulaşılabilir bir şekilde sunulması gerekir. Mevcut durumda, belediye yapılanması içerisinde sağlık hizmetleri örgütlenmesi genellikle sağlık işleri müdürlüğü ile sınırlı kalmakta, kaynak yetersizliği ve personel eksikliği nedeniyle belediye sınırları içerisindeki tüm yerleşim yerlerine ulaşamamaktadır. Bu durumda belediyelerin sağlık hizmetlerinden sorumlu olmaları halinde hizmetlerde ciddi aksamalar olabileceğini göstermektedir. Belediyelerin oy kaygısı ile hareket etmeleri sonucunda da birinci basamak, koruyucu sağlık ve çevre sağlığı gibi konuların ihmali beraberinde ciddi sorunları da getirebilir.²⁰⁰ Belediyelerimiz bugünkü mali kaynak, idari ve örgütsel uygulamaları ile sağlık hizmetlerini gereğince yerine getirecek konumda değildir.

Sağlık, hem yerel hem de küresel düzeyde, çevremizle doğrudan bağlantılıdır. Sağlıklı bir yaşam tarzı, konut kalitesi, iş, ulaşım, gıda, toprak, su ve hava kalitesi, sağlık önlemleri, katı atıklar, iklimin istikrarı konularını da içermektedir. Kent yapısının kalitesi insan sağlığı için bir temel niteliğindedir. Bugünün kentlerindeki problemler yoksulluk, eşitsizlik, kirlilik, işsizlik, işe, mallara ve hizmetlere erişim zorlukları, toplumsal bağlılığın azlığı, konut ve diğer alanlardaki düşük kalite ile ilişkilidir. Dünya Sağlık Örgütü Şartı'nda tanımlanmış olan sağlık kavramı, sağlık politikalarının sadece sağlıkla çalışan uzmanların alanı ile ilgili olmadığı, sağlığın sadece hastalığın olmaması durumu değil, sağlığın fiziksel, zihinsel ve sosyal esenlik hali olduğudur.²⁰¹

²⁰⁰ Asım Balcı, **Kamu Hizmetleri ve Yerinden Yönetim: Sağlık Hizmetleri Sunumunun Yeniden Yapılandırılması**, Nobel Basımevi, Ankara 2005, s.137.

²⁰¹ İsmail Başaran, "Sağlıklı Kentler Kavramının Gelişiminde Sağlıklı Kentler Projesi", **Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, Cilt:9, Sayı:3, 2007, s.208.

Bu anlayışın bir uzantısı olarak 20. yüzyılın son çeyreğinde “sağlıklı şehirler” olgusu ön plana çıkmıştır. Dünyada ve Avrupa’da sağlıklı şehirler olgusunun yaygınlaşmasıyla birlikte Türkiye’de bazı belediyeler, “sağlıklı şehirler” gerekliliğini yerine getirebilmek için çeşitli girişimlerde bulunmuşlardır. Türkiye’de Sağlıklı Şehirler Birliği’nin kurulması ile ilgili çalışmalar 2003 yılında başlatılmıştır. İçişleri Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı ve ulusal ağa üye kentlere çağrı yaparak “Tüzük Hazırlama Komisyonu” kurmuştur. 20.02.2004 tarihinde Sağlık Bakanlığı, Bursa Valiliği, Bursa İl Sağlık Müdürlüğü ile 3. Faz üyesi olan Bursa Büyükşehir, Eskişehir / Tepebaşı, Bartın, Yalova Belediyelerinin katıldığı bir toplantı düzenlenmiş ve tüzükle ilgili öneriler alınmıştır. Sağlıklı Şehirler Birliği, Bakanlar Kurulu’nun 13.12.2004 tarih ve 2004/62215 sayılı kararı ile kurulmuş ve bu karar 22.12.2004 tarihli Resmi Gazete’de yayınlanmıştır.²⁰²

“Sağlıklı Şehir” olarak ifade edilen bir şehrin özellikleri şu şekilde sıralanmıştır:²⁰³

- Nitelikli konut da dahil olmak üzere temiz, bir fiziksel çevreye sahip,
- Dengeli ve uzun vadede devam edebilecek bir ekoloji sistemi olan,
- Güçlü, dayanışmacı toplumsal yapının var olduğu,
- Toplumdaki bireylerin kendi hayat, sağlık ve refahını etkileyecek kararlarda katılım ve kontrole sahip olduğu,
- Şehirde yaşayan tüm bireylerin yemek, su, barınak, gelir, güvenlik, iş vb. temel gereksinimlerinin karşılandığı,
- Her türlü temas, ilişki ve iletişim olanağıyla değişik kaynak ve deneyimlere ulaşılabilindiği,
- Geniş, yenilikçi ve canlı bir şehir ekonomisinin var olduğu,
- Tarihsel özelliklere uyumlu ve onları geliştiren bir yapıya sahip olan,
- Yüksek sağlık düzeyine sahip bir şehirdir.

²⁰² Elif Karakurt Tosun, “Türkiye’de Sağlıklı Şehirler Planlama Çalışmaları”, **Ekonomi, Sosyoloji ve Politika Dergisi**, Yıl:4, Sayı:1, 2008, s.1.

²⁰³ Tosun, s.2.

3. Konut

Günümüzün en önemli sorunlarından bir diğeri ise, kırsal nüfusun hızlı bir şekilde kentlere akın etmesidir. Bu da beraberinde barınma ve konut sorununu önemli bir problem haline gelmesine neden olmuştur. Hızlı nüfus artışı ile kentlerin bu duruma hazırlıksız olması, plansız, çarpık bir yapılanmaya neden olmuştur.

Öte yandan konut sorununu sadece bu yönü ile ele almak, konut sorununu eksik ele almak anlamına gelecektir. Her şeyden önce Türkiye'deki konut sorunu sadece bir üretim sorunu değildir. Yeterli konut üretimine rağmen kiracı sayısının yüksekliği, gecekonduların varlığı, sorunun paylaşım boyutunu gündeme getirmektedir. Türkiye'de konut sorununun temelinde toplumun büyük bir kesimini oluşturan alt ve orta sınıfların konut edinmesindeki ekonomik zorluklar yatmaktadır.²⁰⁴

Konut edinmeye ilişkin haklar, İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'nin 25. maddesinde belirtilmiştir. Konut, bireye ait kişisel bir mekan olup, ikamet edenin kentsel varlığının temel simgesi, toplumun temel yaşama birimidir. Konut stoku, kentin yapılaşmış alanının büyük bölümünü kaplamaktadır. Konut bir insanın yaşamında sahip olmak için en büyük bedeli ödediği harcama kalemi olup; çalışma, dinlenme ve ulaşım ile birlikte kent yaşamının temel işlevlerinden biridir.²⁰⁵

Hızlı nüfus artışı ile insanların barınma ihtiyacı gidererek, yaşanılır bir çevrede uygun konutların üretilmesi işinin devlet tarafından çok ciddi bir şekilde ele alınmasının gerekliliğini ortaya koymuştur. Bu sorunların çözümünde merkezi hükümetin yanında yerel yönetimlere özellikle de belediyelere büyük görevler düşmektedir.

Anayasa'nın 57. maddesinde "Devlet şehirlerin özelliklerini ve çevre şartlarını gözeterek bir planlama çerçevesinde, konut ihtiyacını karşılayacak tedbirleri alır, ayrıca toplu konut teşebbüslerini destekler" hükmü bulunmaktadır.

²⁰⁴ Mithat Arman Karasu, "Türkiye'de Konut Sorununun Çözümünde Farklı Bir Yaklaşım; Belediye-Toplu Konut İdaresi-Konut Kooperatifleri İşbirliği Modeli", **Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi**, Güz 2005, (İşbirliği Modeli), s.58.

²⁰⁵ Avrupa Kentli Hakları Deklarasyonu, <http://www.mimarlarodasiansankara.org/?id=964>, (25.03.2013).

Bu hüküm vatandaşların konut sahibi olması bakımından oldukça önemlidir. Bu durumda başta merkezi yönetime, belediyelere ve bunların denetiminde konut kooperatiflerine, kentlerde oturanlara, sağlıklı, düzenli, çevre şartlarına uygun yaşam imkânı sağlamak ve bunu gerçekleştirmek üzere önemli görevler düşmektedir.

Konut sorununun çözümü zaten konut politikalarında günümüze kadar yer almış bulunan bu üç aktörün doğru biçimde işbirliğinde saklıdır. Belediyelerin arsa ve altyapı desteğiyle, talebin konut kooperatiflerince örgütlendiği, Toplu Konut İdaresince (TOKİ) yeterli kredi desteğine sahip bir konut üretim modelinin alt ve orta gelir grupları için bir umut olduğu açıktır.²⁰⁶

Türkiye’de konut, ancak 1960’lı yıllardan sonra ekonomik, toplumsal ve siyasal bir sorun olarak önem kazanmıştır. 1970’li yılları takiben bazı büyük belediyelerin, dar gelirli aileler için konut yaptırma girişimlerinde buldukları görülmektedir. Bu belediyelerden birisi olan İzmit Belediyesi, kendisinin de ortak olduğu kooperatifler kurarak, 1978’den itibaren hızla sanayileşmekte olan bu bölgenin konut yığılmasını geliştirmeye çalışmıştır. Bu amaçla, kentin gelişme alanlarında mülga Bayındırlık ve İskan Bakanlığı’nın da yardımıyla geniş topraklar kamulaştırılmış ve özel örgütler kurulmuştur. İzmit Belediyesi; gecekondu önleme bölgesi olarak kamulaştırdığı, bugün için Derince Belediyesi sınırları içinde bulunan ve Yenikent olarak adlandırılan alanda yaklaşık 5.000 konutluk arsalarını konut kooperatifleri birliğine 775 sayılı Gecekondu Yasası kapsamında tahsis ederek konut üretimine katkıda bulunmuştur.²⁰⁷

Öte yandan Ankara Belediyesi, Batıkent adlı uydu kenti geliştirmek üzere, kamulaştırma çabalarını devletin desteği ile başarıya ulaştırmış ve 1980 yılında konut yapımına başlamıştır. Sayıları 1989’da 107’ye ulaşan ve türlü kesimlerden Ankaralıyı toplayan kooperatiflerce kurulan bir kooperatifler birliği, Kent-Koop kentin 10 kilometre kadar batısında 55 bin birimlik bir toplu konut sitesini gerçekleştirmiştir. Kent-Koop’un ortağı bulunan Ankara Belediyesi, kamulaştırdığı toprakları özel bir yönetmelik uyarınca Kent-Koop’a devretmiş bulunmaktadır. Ankara ve İzmit’teki bu örneklerle, daha başkalarını da eklemek olanağı vardır. İzmir’de Batıkent modeline dayanan, 8548 konutluk Egekent-1 kurulmuş, temelleri 1992’de atılan 1417 konutluk

²⁰⁶ Karasu, İşbirliği Modeli, s.62.

²⁰⁷ Ruşen Keleş, **Kentleşme Politikası**, İmge Kitapevi, 9.Baskı, Ankara 2006, (Kentleşme), ss.454-455.

Egekent-2 de 1995 sonunda tamamlanmıştır. Benzeri adımlar, Bursa, Antalya, Manisa, Erzurum, Elazığ, Kastamonu, Menemen, Söke, Silivri, Urla, Adana, Ordu, Merzifon, Silivri gibi belediyelerde de atılmıştır.²⁰⁸

1980’li yıllarda Toplu Konut Fonu yoluyla sağlanan devlet desteği ile konut kooperatiflerinin belediye önceliğindeki girişimleri başarılı sonuçlar vermiştir. Devlet, belediye ve kooperatif üçgenine dayalı bir model olarak kent kooperatifçiliği, başarılı işler yapmıştır.²⁰⁹

1930 gibi erken bir tarihte, 1580 ve 5656 sayılı kanunlarla belediyelere bırakılan; yaptırılacak konutların tipi, satış ve kiralama koşulları, hak sahiplerinde aranacak şartlar ve öncelik sırasının tespiti gibi yetkiler yönetmelikle günümüzde TOKİ’ye geçmiş, yapılacak konutlar konusunda belediyelere söz hakkı verilmemektedir. Eleştirel bir yaklaşım olarak zaten TOKİ’ de, gerçek anlamda, sosyal konut üretmeyi hiçbir zaman gündemine almamış, “prestij projeleri” adı altında, bir kamu kurumundan beklenmeyecek bir biçimde, üst gelir gruplarına yönelik konut üretmiştir.²¹⁰

Konut sorunu günümüze kadar varlığını sürdürmekle birlikte, sorunun içeriği ve algılanış biçiminde önemli değişiklikler olmuştur. Yaşanan değişiklikleri ülkenin geçirmiş olduğu toplumsal, kültürel ve ekonomik değişimlerden ayrı düşünmek mümkün değildir. Özellikle ekonomik alanda meydana gelen değişim konut üretim biçimleri ve konut finansmanı konusunda belirleyici olmaktadır. 1970’lerdeki “üretici belediyeçilik” anlayışının 1980’den sonra gözden düşmesi, 1990’lı yıllarda konut piyasasına tümüyle ticari kredilerin hakim olması bu durumun tipik örnekleridir.²¹¹

Yaşanan değişim sürecinden konut politikalarında önemli bir aktör olan belediyeler de etkilenmektedir. Belediyeler konut üretiminden kent topraklarının imara açılmasına, altyapılı arsa temininden talebin örgütlenmesine kadar konut sektörüyle ilgili birçok konuda etkin bir biçimde rol almaktadır. Diğer taraftan,

²⁰⁸ Keleş, Kentleşme, s.546.

²⁰⁹ Cevat Geray, “Konutta Kooperatif ve Belediye İşbirliği”, **Çağdaş Yerel Yönetimler**, Cilt:3, Sayı:1, Ocak 1994, (Belediye İşbirliği), s.40.

²¹⁰ Mithat Arman Karasu, “Devletin Değişim Sürecinde Belediyelerin Konut Politikalarında Farklılaşan Rolü”, **Süleyman Demirel Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, Cilt:14, Sayı:3, Yıl:2009, (Farklılaşan Rolü), s.256.

²¹¹ Karasu, Farklılaşan Rolü, s.246.

belediyelerin etkinlik derecesi ve etkinliğin hangi alanda yoğunlaşacağı ekonomik ve siyasi gelişmelerce belirlenmektedir.

5393 sayılı yasanın 69. maddesinde belediyelere imarlı ve alt yapı arsalar üretmek; konut, toplu konut yapmak, satmak, kiralamak ve bu amaçlarla arazi satın almak, kamulaştırma yapmak, bu arsaları trampa etmek, bu konuda ilgili diğer kamu kuruluşları ve bankalarla iş birliği yapmak ve gerektiğinde onlarla ortak projeler geliştirmek yetkisi tanınmıştır.

Yine devam eden maddede o belediye ve mücavir alan sınırları içinde kendisine, eşine ve on sekiz yaşından küçük çocuklarına ait konutu olmayan dar gelirli kişiler ile afete maruz kalanlara, sanayi bölgelerinden nakledilecekleri ve üyelerinin tamamı bu durumda olan kooperatiflere, bedeli 2942 sayılı Kamulaştırma Kanunu hükümlerine göre oluşturulan takdir komisyonu tarafından belirlenecek tutardan aşağı olamamak üzere arsa tahsisi yapılabilir. Durumları 775 sayılı Gecekondu Kanununun 25. maddesine uyan kimselere de bu maddeye göre arsa ve konut sağlanabilir. Bu fıkranın uygulama esasları, İçişleri Bakanlığı ile Çevre ve Şehircilik Bakanlığı tarafından müştereken hazırlanacak çerçeve yönetmeliğe uygun olarak belediye meclisleri tarafından çıkarılacak bir yönetmelikle düzenlenir şekilde belirtilmiştir.

Ancak amaçlanan yasal düzenlemeler yapılmış olmakla birlikte, belediyelerin bu yetkileri ne amaçla ve nasıl kullanacağı soruları önemini korumaktadır. Belediyelerin elde ettikleri bu yetkileri, konut sorununun aslı mağduru olan dar ve orta gelir gruplarına yönelik olarak kullanması beklenir. Ancak günümüzde belediyelerin bunu yapmak yerine, üst gelir gruplarına yönelik konut ürettiği görülmektedir. Ülkemizde sıkça rastlanan bu uygulamalar kamu kurumu niteliğindeki belediyeler bakımından doğru değildir.²¹²

Yine eleştirel bir yaklaşım olarak, İstanbul Büyükşehir Belediyesine ait Kiptaş tarafından satılan lüks villalar, Ankara Büyükşehir Belediyesi tarafından yapılan Dikmen Vadisi Projesi bu yanlış uygulamalara verilebilecek örneklerdir. Belediyeler elde ettikleri yeni yetkileri konut sorununun aşılması için bir fırsat olarak görmemekte, lüks konut üretiminden kar sağlamayı, kentsel ranttan pay almayı

²¹² Karasu, Farklılaşan Rolü, s.259.

amaçlamaktadırlar.²¹³

TOKİ'nin planlı kentleşme ve konut seferberliği kapsamında yürütülen uygulamalardan biri de, belediyelerle işbirliği içinde gerçekleştirilen Gecekondu Dönüşüm/ Kentsel Yenileme Projeleridir. Bu projeler, kentin sağlıksız alanlarının yeniden kente kazandırılması ile birlikte, bu sağlıksız alanlarda yaşayan vatandaşlarımızın da modern yerleşim alanlarında ikamet etmesini sağlamayı hedeflemektedir.²¹⁴

Türkiye'de yerel yönetimlerin gündeminde yer alan Kentsel Dönüşümün amacı; çağdaş yapılaşma kurallarına uymayan, eskimiş kent parçalarının yıkılarak hazırlanan planlara uygun olarak inşa edilmesidir.

5393 sayılı kanunun 75. maddesinde; belediye, kentin gelişimine uygun olarak eskiyen kent kısımlarını yeniden inşa ve restore etmek; konut alanları sanayi ve ticaret alanları, teknoloji parkları ve sosyal donatılar oluşturmak, deprem riskine karşı tedbirler almak veya kentin tarihi ve kültürel dokusunu korumak amacıyla kentsel dönüşüm ve gelişim projeleri uygulayabilir. Kentsel dönüşüm ve gelişim projelerine konu olacak alanlar meclis üye tam sayısının salt çoğunluğunun kararı ile ilan edilir. Kentsel dönüşüm ve proje alanlarında yıkılarak yeniden yapılacak münferit yapılarda ilgili resim ve harçların dörtte biri alınır. Bir yerin kentsel dönüşüm ve gelişim proje alanı olarak ilan edilebilmesi için; o yerin belediye veya mücavir alan sınırları içinde bulunması ve en az 50.000 m² olması şarttır. Kentsel dönüşüm ve gelişim proje alanlarında bulunan yapıların boşaltılması, yıkımı ve kamulaştırılmasında anlaşma yolu esastır. Kentsel dönüşüm ve gelişim projesi kapsamında bulunan mülk sahipleri tarafından açılacak davalar mahkemelerde öncelikle görüşülür ve karara bağlanır.

Farklı bir bakış olarak, aslında gecekondu alanlarını iyileştirme amacına dayalı yapılması gereken çalışmalar, amacı dışında belediyeye gelir sağlamak için kullanılmaktadır. Bu durumda, dönüşüm ve yenileme projeleri daha çok kentin rant alanlarına yakın bölgelerdeki gecekondu için uygulanmakta, kentin diğer gecekondu alanları göz ardı edilmektedir. Oysaki amaç konut üretip satmak değil,

²¹³ Karasu, Farklılaşan Rolü, s.259.

²¹⁴ TOKİ, **Konut Edindirme Rehberi**, Bilkent Plaza, Ankara 2006, s.25

çağdaş kentsel alanlar yaratmak olmalıdır.²¹⁵

İstanbul ve çevresinde gerçekleştirilen kentsel dönüşüm uygulamalarından; üst ve orta gelir grubunun faydalandığı, gecekondulardaki kiracıların ise dönüşümlerde konut hakları ihlal edilen ve kaybeden taraf olduğu gözlenmektedir. Kentsel dönüşümle yaşanan süreç, kentlerin gayrimenkul ve rant odaklı büyümesi sonucunu ortaya çıkarmış; toplumsal ve çevresel gelişmeyi yetersiz bırakmış ve yine bu süreçte oluşan yapı stoku yeterince sağlam olmamıştır.²¹⁶

Anayasa'da konut hakkı, halkın konut gereksinimini karşılamak devlet için bir görevdir şeklinde belirtilmiştir. Bu durumda, konut politikalarının oluşturulmasında sosyal kaygılar ön planda olmalıdır. Ancak günümüzde uygulamaların bu durumdan saptığı görülmektedir. Gerek kentsel dönüşüm projeleri gerekse TOKİ'nin doğrudan konut üretimine ağırlık vermesi konut sektörünün rant yaratıcı boyutunun öne çıktığını göstermektedir. Bu durumda, hem belediyeler asıl kimliğinden uzaklaşmakta hem de günümüze kadar devam eden konut sorununun çözümü ertelenmektedir.

IV. İZMİR BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ ÖRNEĞİNDE SOSYAL POLİTİKA UYGULAMALARI

A. İzmir İlinin Sosyo-Ekonomik Yapısı

İnsanlık tarihinin 8500 yılına tanıklık eden İzmir, körfezin kıyısına kurulmuş olup Türkiye'nin üçüncü en büyük kenti ve en önemli ikinci limanıdır. Anadolu Yarımadası'nın batısında, Ege Denizi'nin kıyısında yer alan şehrin yüzölçümü 12.012 km²'dir.

İzmir, Çanakkale'den Fethiye'ye kadar uzanan geniş bir hinterlandın limanı konumundadır. Liman kenti olmasının yanında, hammadde kaynakları, nitelikli işgücü ve ulaşım olanaklarının genişliği, sanayinin gelişmesine olanak vererek İzmir'i bölgenin ticaret merkezi konumuna getirmiş durumdadır. Sanayi sektöründe üretilen mallar, dünya standartları ölçüsünde kaliteye sahiptir.

²¹⁵ Karasu, İşbirliği Modeli, s.81.

²¹⁶ Gönül Bakır, "Konut Hakkı ve İhlalleri: Kentli Haklarının Doğuşu", <http://www.sosyalhaklar.net/2010/bildiri/balkir.pdf>, (26.03.2013), s.345.

Ayrıca tarıma dayalı endüstriler de oldukça gelişmiştir. Pamuk, üzüm, incir, kuru meyve, sebze, baharatlar, alkollü içecekler, hayvan yemi ve tütün, bölgede üretilen başlıca ürünlerdir. Bunların dışında, demir-çelik, petro kimya, otomotiv, çimento, ayakkabı, gübre, tarım makineleri ve seramik sanayi iç ve dış pazara yönelik olarak üretim yapıyor.

Türkiye'nin en batısında yer alan İzmir, bu coğrafi konumu, tarihi boyunca bir liman ve ticaret kenti olarak dışa açık yapısıyla batılı tarzda gelişen kültürünü Anadolu gelenek ve görenekleriyle birleştirmiştir. Kültür turizmini köklü tarihi ve antik uygarlıklarıyla; inanç turizmini farklı inanışlara ev sahipliği yapmasıyla; termal turizmini jeotermal kaynakları ve tesisleriyle; eko turizmini de doğa, deniz, kum, güneş gibi güzellikleriyle bütünleştirip güçlendirmiştir. İzmir ayrıca standardı yüksek tesisleri, yıl içinde düzenlenen fuar ve festivalleriyle kongre turizmi için de elverişli bir metropoldür.

TÜİK'in hazırladığı 2011 yılı Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi Sonuçlarına (ADNKS) göre, Türkiye nüfusunun %5,3 İzmir'de yaşamaktadır. Bu da 3.965.232 kişidir.²¹⁷

Tablo 1: İzmir İline İlişkin Coğrafi ve Demografik Göstergeler

Coğrafi ve Demografik Göstergeler	Türkiye	Ege Bölgesi	İzmir
Yüz ölçümü (km)	78.36	90	1.2
Nüfus (2011 ADNKS'ye göre)	74.724.269	9.687.692	3.965.232
Yıllık Ortalama Nüfus Artış Hızı (2010-2011) (Binde)	13,49	-0,61	4,14
Nüfus Yoğunluğu (2011) (kişi/km)	97	109	330
Şehirleşme Oranı (2011) (Yüzde)	76,8	73,2	91,4
Net Göç Hızı (2010-2011) (Yüzde)	-	0,13	2,26

Kaynak: Fulya Bayraktar ve Faruk Sekmen, İzmir İli Potansiyel Yatırım Konuları Araştırması, http://www.izka.org.tr/files/2013/01/izka_kalkinmabankasi_web.pdf, (19.01.2013), s.15.

²¹⁷ TÜİK, **2011 Yılı Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi**, TÜİK Matbaası, Ankara, 2012, s.3.

12.012 km² yüzölçümüne sahip olan İzmir’de nüfus yoğunluğu (kilometre kareye düşen nüfus) yaklaşık 330 kişidir. Türkiye nüfus yoğunluğunun 97 kişi/km² olduğu dikkate alındığında, İzmir’in yoğun bir yerleşim yapısına sahip olduğu ortaya çıkmaktadır.

İzmir hem bölgesel, hem ulusal ölçekte bir göç çekim merkezi olmuştur. Türkiye’de şehir nüfus oranı %76 iken İzmir’de bu oran % 91 düzeyindedir. Yıllık nüfus artış hızı ise %4,1 olarak hesaplanmıştır. 2010–2011 yılları itibarıyla İzmir’de yıllık nüfus artış hızı %4,14 iken, Türkiye’nin nüfus artış hızı %13,49 olup, İzmir ilinin nüfus artış hızı ülke ortalamasının çok altında olduğu görülmektedir.

Net göç ve net göç hızı verilerine bakıldığında, yıllar boyunca yüksek oranda göç alan illerin başında gelen İzmir’in, son dönemlerde net göç hızında düşüş görülmektedir. Nitekim 2000 yılı Genel Nüfus Sayımına göre 40 civarında olan net göç hızı, 2011 itibarıyla %2,26 oranına gerilemiştir. Aynı dönemde Ege bölgesinde de göç oranı ivme kaybederek %22,66’dan %0,13 seviyelerine düşmüştür. Bu durumun ortaya çıkmasında, artık İzmir’in göç alma kapasitesinin aşınmasının payı olduğu düşünülmektedir.²¹⁸

Cinsiyet açısından nüfus yapısına bakıldığında, kadın-erkek nüfusu sayıca eşite yakındır. Nüfusun, 1.986.144’ü kadın ve geriye kalan 1.979.088’i ise erkeklerden oluşmaktadır.²¹⁹

2011 yılı itibarıyla Türkiye genelinde nüfusun %50,2’si erkek, %49,8’i kadın nüfus iken, İzmir ilinde nüfusun %49,9’u erkek, %50,1’i kadın nüfusundan oluşmaktadır.

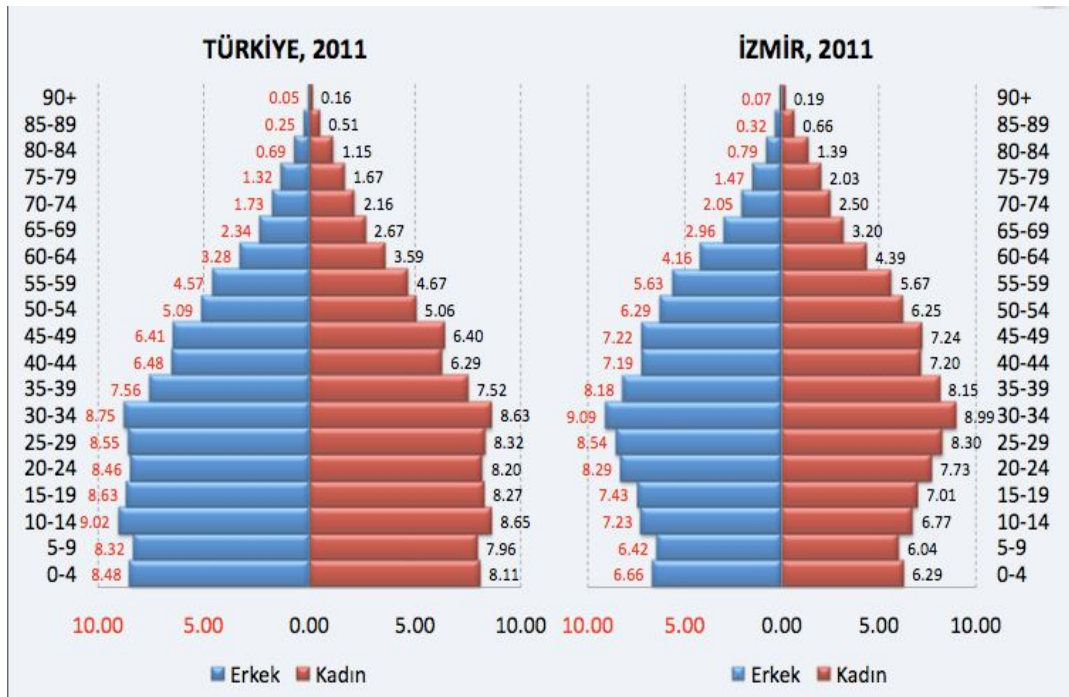
İzmir ve Türkiye için Tablo 2’deki nüfus piramitlerini incelediğimizde, önemli farklılıklar görülmektedir. Türkiye’de toplam nüfus içinde en büyük payı sırasıyla 10-14 yaş grubu %8,8, 30-34 yaş grubu %8,7, 15-19 yaş grubu %8,5 ve 25-29 yaş grubu %8,4 almaktadır. 0-4 yaş grubu ve 20-24 yaş grubu da %8,3 pay almaktadır. İzmir’de ise 30-34 yaş grubu %9 payla ilk sırada gelirken, 25-29 yaş grubu %8,4 ile ikinci, 35-39 yaş grubu %8,2 payla üçüncü ve 20-24 yaş grubu da %8 pay ile dördüncü sırada gelmektedir. Görüldüğü gibi Türkiye genelinde öğrenim

²¹⁸ Bayraktar ve Sekmen, s.27.

²¹⁹ TÜİK, 2011 Yılı Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi, s.7.

çağındaki genç yaş grubu ve çalışma çağındaki gruplar nüfusun önemli bir bölümünü oluştururken, İzmir’de genç ve orta yaş grupları nüfusun önemli bir bölümünü oluşturmaktadır. Yani İzmir ili nüfusu Türkiye ortalamasına göre daha yaşlı bir görünüm arz etmekte, piramidin orta kısımları nüfusun büyük bölümünü oluşturmaktadır. Türkiye’de 20 yaş altı genç nüfusun oranı %33,7 iken İzmir’de bu oran %26,9 düzeyindedir. Yine 60 yaş üstü nüfusun toplam nüfusa oranı Türkiye için %10,8 iken İzmir’de %13,1 düzeyindedir.

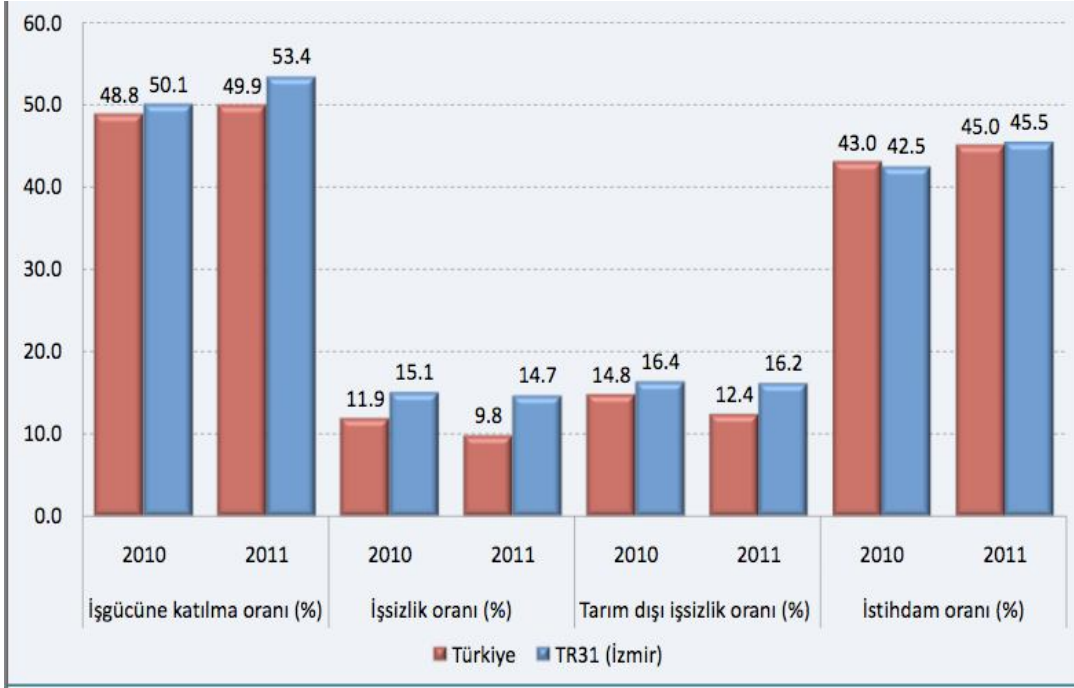
Şekil 1: Yaş Gruplarına Göre İzmir’de Nüfusun Dağılımı



Kaynak: http://izka.org.tr/files/planlama/5_bolgesel_istatistikler/SayilarlaTurkiyeizmir_Ocak.pdf, (06.02.2012), s.39.

Tablo 3’de 2011 yılı itibarıyla 15 yaş ve üzeri nüfus grubu üzerinden hesaplanan Türkiye genelinde işsizlik oranı %9,8 ve istihdam oranı %45 olarak gerçekleşmiştir. İzmir’de ise işsizlik oranı %14,7, istihdam oranı ise %53,4 olarak gerçekleşmiştir. İzmir’de işsizlik oranının Türkiye ortalamasının üstünde seyrettiği, işgücüne katılma oranı (çalışan ve işsizleri kapsayan) Türkiye ortalamasının üzerinde olduğu görülmektedir. Yani İzmir’de daha fazla oranda kişi iş hayatında olmak istiyor diyebiliriz.

Şekil 2: 2010-2011 Yıllık İşgücü Göstergeleri



Kaynak: http://izka.org.tr/files/planlama/5_bolgesel_istatistikler/SayilarlaTurkiyeizmir_Haziran.pdf, (10.02.2013), s.41.

TÜİK'in en son 2001 verilerine göre ürettiği cari fiyatlarla iller bazında kişi başına gayri safi yurtiçi hasıla sıralamasında İzmir 3.215 ABD doları ile Türkiye ortalamasının (2.146 ABD doları) üstündedir. İzmir bu bakımdan tüm 81 il arasında altıncı sıradadır. İzmir'deki gelir dağılımı eşitsizliği, ülke geneli ile paralellik arz etmektedir.²²⁰

B. İzmir Büyükşehir Belediyesinde Sosyal Politika Uygulamaları

İzmir Büyükşehir Belediyesi (İBB) sınırları içerisinde 2009 yerel seçimlerinin hemen öncesinde yapılan değişiklik sonrasında Karşıyaka ve Bornova sınırları içindeki Bayraklı ilçesi; Konak sınırları içindeki Karabağlar ilçesi olmak üzere iki yeni ilçe kurulmuştur. Ancak, 2009 yerel seçimlerinde 21 olan İBB sınırları 2012 Aralık ayında yapılan yeni düzenleme ile belediye sayısı büyükşehir belediye sınırları il sınırları olunca, İBB sınırları içindeki ilçe belediye sayısı 30 olmuştur.

²²⁰ İzmir Kalkınma Ajansı, **İzmir Bölge Planı 2010-2013**, Ekim, 2010, http://izka.org.tr/files/planlama/2_bolge_plani_dokumanlari/2010_2013/20102013_Izmir_Bolge_Plan_i.pdf (10.02.2013), s.20.

İBB sosyal hizmet faaliyetlerini Sosyal Projeler Dairesi Başkanlığı, Kültür ve Spor Dairesi Başkanlığı, Çevre Koruma ve Kontrol Dairesi Başkanlığı, Eşrefpaşa Başhekimliği ve Sosyal Hizmetler Dairesi Başkanlığı koordinasyonunda gerçekleştirmektedir.

Genel olarak İBB'nin son 3 yılda sosyal hizmet alanındaki harcamaları aşağıdaki tabloda gösterilmiştir. Buna göre, İBB'nin sosyal hizmet harcamalarının genel bütçe içindeki payı %7 ile %9 arasında değişmektedir. İlgili bölümlerde bunların dağılımını, kişi sayısı ve miktar olarak inceleyeceğiz.

Tablo 2: İBB Sosyal Hizmet Harcamaları

	2010	2011	2012
Kültür, Eğitim ve Sosyal Hizmetler	77.907.95,57	66.058.718,87	77.586.772,49
Sağlık ve Spor	42.345.026,82	36.758.752,57	48.826.227,64
Genel Bütçe İçindeki Pay	% 9	% 7	% 9

Kaynak: 2010-2011-2012 İBB Faaliyet Raporları.

İBB'nin sosyal politika uygulamalarını çocuk ve gençler, kadınlar, yaşlılar, engelliler, yoksullar ve diğer sosyal politika faaliyetleri altında eğitim sağlık ve konut açısından inceleyeceğiz.

1. Çocuk ve Gençlere Yönelik Sosyal Politikalar

2011 yılı ADNKS verilerine göre çocuk ve genç nüfusun oranında Türkiye ortalaması ile İzmir ortalaması arasında belirli farklıklar bulunmaktadır. Türkiye'de 20 yaş altı genç nüfusun oranı %33,7 iken İzmir'de bu oran %26,9 düzeyindedir. Genç nüfus içerisinde erkeklerin oranı ile kadınların oranı genelde olduğu gibi yine eşite yakındır. Ayrıntılı olarak daha önce verdiğimiz Tablo 1'i incelediğimizde 0-14 yaş toplam nüfusun %19, 15-24 arası yaş grubu toplam nüfusun %15'i kadarını oluşturmaktadır.

İBB, semtlerde kurduğu çocuk ve gençlik merkezleri ve özel olarak çocuklara uyguladığı projeler ile psikolojik danışmanlık, eğitim ve öğretime rehberlik, sportif, sanatsal ve kültürel faaliyetlere katılımın sağlanması gibi pek çok faaliyette bulunmaktadır.

İBB'nin çocuk ve gençlere yönelik sosyal politika uygulamalarını beş grupta incelemek mümkün.

a. Çocuk ve Gençlik Merkezi

Merkez, 07-22 yaş arası, kentsel olanaklara erişimi kısıtlı çocuk ve gençler ile onların ailelerine hizmet vermek amacıyla Aralık 2009'da açılmıştır. Çalışmalar bütüncül bir yaklaşımla çocuklardan yola çıkarak aileleri de kapsayan bir sosyal destek sürecinin yönetilmesi ve takibine yönelik olarak yürütmektedir.

Merkezde, bir Psikolog, iki Sosyolog, bir Sosyal Hizmet Uzmanı, bir Çocuk Gelişimci ve eğitimciler görev yapmaktadır.²²¹

Çocuk ve gençlerin ihtiyaçları ve talepleri doğrultusunda sunulan hizmetleri şu şekilde özetleyebiliriz.

- Bireye, aileye ve gruba yönelik psikolojik danışmanlık hizmetleri,
- Sağlıklı yaşam destek eğitimleri (Beslenme, trafik kuralları, vücudumuzu tanıyalım eğitimleri)
- Çocuk ve gençlerin sanatsal, kültürel ve sportif faaliyetlere yönlendirilmesi (sanatsal eğitim çalışmaları ve kültürel geziler)
- Çocuk ve gençler için eğitim destek hizmetleri (Derslere yardımcı etüt çalışmaları, okuma yazma etkinlikleri)
- Çocuk ve gençlerin eğitime devamlarını sağlamak ya da eğitime yeniden kazandırmak amacıyla yapılan okul ve ailelerle işbirliği çalışmaları,
- Aileler için ihtiyaç duydukları konularda eğitim ve danışmanlık hizmetleri (Kadın Sağlığı, Hijyen, Çocuk Bakımı, Ergenlik konularında eğitimler)
- Annelere yönelik sanatsal, kültürel ve eğitsel faaliyetler (Türkçe okuma yazma desteği, ahşap boyama-keçe-takı tasarımı dersleri, kültürel geziler)
- Ailelere yönelik sosyal hizmetler (sosyal inceleme çalışmaları, bilgilendirme ve yönlendirme, kurumsal işbirliği çalışmaları, sosyal yardımlara yönlendirme, vaka takipleri)

Sosyal Projeler ve Hizmetlerden Sorumlu Daire Başkanlığı 2011 yılı

²²¹ İBB, Çocuk ve Gençlik Merkezi, <http://www.izmir.bel.tr/StandartPages.asp?menuID=1992>, (11.02.2013).

içerisinde Çocuk ve Gençlik Merkezi'ne 587 çocuk ve gencin kaydını yapmıştır.²²² 2012 yılında ise bu sayı artarak 717 olmuştur.²²³

2011 yılı İBB faaliyet raporuna göre, yıl içerisinde eğitim ve destek çalışmalarına katılan kişi sayısı aşağıdaki şekilde belirtilmiştir.

Tablo 3: İBB Çocuk ve Gençlik Merkezinde Açılan Kurslar ve Katılan Kişi Sayısı (2011)

Resim etkinliği: 194	Sanat etkinliği: 71
Türkçe dersleri: 121	Oyun grubu: 61
Gitar kursu: 105	Etüt çalışması:60
Seramik etkinliği:24	Org kursu:15
Bağlama kursu:19	Müzik grubu çalışmaları:22
Dans etkinliği: 33	Yaratıcı drama: 17
Film gösterimleri: 64	Okuma yazma:9
Bilgilendirici eğitimler: 60	Quilling atölyesi:36
Fen ve doğa etkinliği: 57	Ahşap boyama: 9

Kaynak: 2011 İBB Faaliyet Raporu, s.225.

2011 faaliyet raporuna göre sosyal hizmetlerden yararlananların sayıları da Tablo 6'de gösterilmiştir.

Tablo 4: İBB Çocuk ve Gençlik Merkezlerince Yürütülen Sosyal Hizmetler ve Yararlanan Kişi Sayısı (2011)

Aile görüşmeleri: 374	Ev ziyaretleri: 41
Çocuk görüşmeleri: 348	Tedbir kararı uygulamaları: 2
Kurum görüşmeleri: 58	Vaka Takibi: 11
Sosyal İnceleme: 17	Kurum incelemesi: 1

Kaynak: 2011 İBB Faaliyet Raporu, s.226

²²² İzmir Büyükşehir Belediyesi, **2011 Faaliyet Raporu**,
<http://www.izmir.bel.tr/UploadedPics/FaaliyetRaporlari/2011/2011FaaliyetRaporu.pdf>,
(15.01.2013), s.225.

²²³ İzmir Büyükşehir Belediyesi, **2012 Faaliyet Raporu**,
<http://www.izmir.bel.tr/UploadedPics/FaaliyetRaporlari/2012/2012FAALIYETRAPORU.pdf>,
(01.05.2013), s.216.

Çocuk ve gençler merkeze ilk kayıt oldukları andan itibaren ailelerini de kapsayan bir gelişim sürecine girmektedirler. Gerek görüldüğü hallerde çocuğun yaşadığı çevreyi ve ailesini daha yakından tanımak ve bu doğrultuda problem ve ihtiyaçları tespit edebilmek amacıyla ev ziyaretleri ve sosyal incelemeler yapılmaktadır. Bu çalışmalar sonucunda merkez çözüm önerileri geliştirerek aile ve kurumlar ile paylaşmaktadır ve çözümün her aşamasında aile ile birlikte olarak destek vermektedir.²²⁴

b. Abla-Ağabey-Kardeş Projesi

Gönüllü üniversite öğrencilerinin kentte yaşayan ihtiyaç sahibi ilköğretim okulu öğrencilerine etüt çalışmaları ile destek vermesi, bu dayanışma ile üniversite öğrencilerinin rol model olarak ilköğretim öğrencilerine örnek olmalarının sağlanması amacıyla oluşturulmuş bir platformdur.²²⁵

Proje şu şekilde uygulanmaktadır. Gereksinimi olan çocukları kardeşleri gibi benimseyecek, onları yaşama hazırlayacak ve sosyalleştirecek; aynı zamanda okumaya teşvik edecek üniversite öğrencisi veya üniversite mezunu gençler bu çalışmayı, kış döneminde cumartesi günleri, yaz döneminde hafta içi gerçekleştirmektedirler. Abla ve ağabeyler yaz döneminde çalışmalarını köylerdeki çocuklarla yapmaktadırlar. Gönüllü abla ve ağabeyler, önceden ev ziyaretleri ile belirlenen ailelerin evlerine konuk olmakta, uzman ekip tarafından belirlenen etkinlikleri çocuklarla birlikte uygulamaktadırlar. Ayrıca önemli gün ve haftalarda ve çeşitli zamanlarda düzenlenen kültürel-sosyal-sportif etkinliklere birlikte katılmaktadırlar.²²⁶

Bu projenin amacı; gençlerin, kentlilik bilinci çerçevesinde, kentin sosyal alandaki gereksinimlerine yönelik duyarlılıklarını arttırmak; abla-ağabey ve kardeşlerin, Cumhuriyet temel ilke ve değerlerine bağlı, barışçı, düşünen, sorgulayan, özgüven sahibi, çevreye duyarlı, farklı görüş ve inançlara saygılı, insan ilişkilerinde cinsiyet, ırk, din, dil farkı gözetmeyen, dinlemeyi bilen bireyler olarak yetişmelerine katkıda bulunmaktır. Kentsel olanaklara ulaşımı sınırlı küçük çocukların, rol-model

²²⁴ İzmir Büyükşehir Belediyesi 2011 Faaliyet Raporu, s.226.

²²⁵ İzmir Büyükşehir Belediyesi 2011 Faaliyet Raporu, s.233.

²²⁶ <http://gonulluyum.izmir.bel.tr/2/biz-kimiz?>, (15.02.2013).

olarak benimseyebileceği üniversite öğrencisi ya da mezunu gençlerle buluşturmak, karşılıklı etkileşimle yaşamdan beklentilerini yükseltmek, çocukları üniversite eğitimi almaları ve ailelerin koşullarını bu duruma uyarlamaları için özendirmeştir.

227

Abla-ağabey proje kapsamında sosyolog, halkla ilişkiler uzmanı, çocuk gelişimci, eğitimci gibi uzmanlardan oluşan 7 kişilik bir ekip çalışma yapmaktadır.

2011 yılı içerisinde abla ağabey kardeş projesine 323 kardeş, 225 abla-ağabey kaydı yapılmıştır.²²⁸ 30 gönüllü abla-ağabey ile birlikte yaz programı kapsamında 8 köyde, 300 çocuğa ulaşılmıştır.²²⁹ 2012 yılında ise, 328 gönüllü kişi ile 346 kardeş öğrenciye ulaşılmıştır.²³⁰

Proje 2007 yılından beri devam etmekte ve Türkiye'nin genelinde de oldukça ilgi görmüş ve desteklenmiştir.

c. Yaz Okulları projesi

Yaz Okulları Projesi, çocukların yaz dönemi tatillerini kültürel ve sosyal aktiviteler ile değerlendirerek, onları kötü alışkanlıklardan uzak tutarken eğitim-öğretim döneminde başarı oranlarının artmasını amaçlamaktadır.

Öyle ki eğitim sisteminin genel amaçları arasında yapıcı, yaratıcı ve verimli kişiler yaratmak, yetiştirmek bulunmaktadır. Çocuğun okuldan sonra kalan boş zamanın değerlendirilmesi burada önemli bir konudur. Yaz okulları boş zamanın değerlendirilmesi araçlarından biridir. Böylece çocuk boş zamanını kendisine ve topluma yararlı olacak biçimde okuma, güzel sanatlar, oyun, gezi, eğlence, spor gibi yollarla değerlendirir.

Boş zaman eğitimi ve halkın boş zamanın değerlendirmesi bakımından devlet üzerine büyük sorumluluklar düşmektedir. Özellikle belediyelerin bu konuda görevleri giderek artmaktadır. Bu nedenle İBB özellikle yoksul semtlerde çalışmalarını yapmaktadır.

²²⁷ <http://gonulluyum.izmir.bel.tr/2/biz-kimiz?>, (15.02.2013).

²²⁸ İzmir Büyükşehir Belediyesi 2011 Faaliyet Raporu, s.226.

²²⁹ http://gonulluyum.izmir.bel.tr/Haberler/21_ (15.02.2013).

²³⁰ İzmir Büyükşehir Belediyesi 2012 Faaliyet Raporu, s.222.

İBB, yaz okulu projesi kapsamında ilk olarak 1 Temmuz 2011 tarihinde kayıtlar alınmaya başlamıştır. Karabağlar, Gaziemir, Toros, Evka-1 ve Evka- 4 kurs merkezi olmak üzere toplam 5 kurs merkezinde; satranç, bilgisayar, İngilizce, gitar, bağlama, resim kursu, oyun atölyesi, sanat atölyesi, öykü atölyesi çalışmaları başlamıştır. İlgili kurslara 2011 yılında 894²³¹, 2012 yılında 508 öğrencinin kaydı yapılmıştır.²³²

d. Süt Kuzusu Projesi

İBB, Tire Süt Kooperatifi işbirliğiyle gerçekleştirdiği Süt Kuzusu Projesi çerçevesinde, muhtarlar aracılığıyla belirlenen çocuklara, iki haftada bir olmak üzere haftalık iki litre süt veriliyor.²³³ 2011 yılında toplam 4.004.166 adet 200 ml. bardak ve 4.073.706 adet litrelik UHT süt 207.669 öğrenciye düzenli olarak dağıtılmıştır ve dağıtılmaya da artarak devam etmektedir.²³⁴

İBB bu projeye çocukların sağlıklı beslenmesine katkı sağlamak amacıyla 2005 yılında “Okul Sütü” Projesi ile başlamıştı. Ancak, Milli Eğitim Bakanlığı’nın tüm okullarda süt dağıtma kararı almasının ardından, 2012-2013 eğitim öğretim yılında söz konusu projeyi zorunlu olarak durdurmuş ve okula gitmeyen 0-5 yaş arası çocukları hedefleyen Süt Kuzusu Projesi’ni başlatmıştı

İBB bu proje hem ile hem yerli üreticiye destek veriliyor hem de gelişim çağındaki çocuklara düzenli olarak süt dağıtılıyor.

e. Risk Grubu Çocuklara Yönelik Verilen Hizmetler

Risk grubu çocuklar, ailesi ile ilişkisi az ya da çok devam etmekle birlikte günün önemli bir bölümünde aile denetimi ve desteği olmaksızın yaşadığı mekandan uzakta kendi isteği ve ya da ailesinin isteği ile çalıştırılan, ailesinin sosyo-ekonomik ve kültürel durumu nedeniyle eğitim olanaklarından kısmen ya da tamamen yoksun bırakılmış olan, sokakta yaşama, madde kullanma ve sokağın diğer olumsuzlukları

²³¹ İzmir Büyükşehir Belediyesi 2011 Faaliyet Raporu, s.235

²³² İzmir Büyükşehir Belediyesi 2012 Faaliyet Raporu, s.223.

²³³ İBB, <http://www.izmir.bel.tr/projelerb.asp?pID=9&psID=0>, (15.02.2013).

²³⁴ İzmir Büyükşehir Belediyesi 2011 Faaliyet Raporu, s.225.

karşısında risk altında bulunan 6-18 yaş grubundaki çocuklardır.²³⁵

İBB, İLO ve Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığının 2001 yılında ortak anlaşmasıyla başlattıkları Çocuk İşçiliği ile Mücadele-Sanayi Alanlarında Çalışan Çocukların Eğitime Yönlendirilmesi ve Çocuk İşçiliğinin Sona Erdirilmesi Programı (ILO-IPEC) çerçevesinde İzmir ilinde seçilen meslek dallarında (ayakkabı, oto tamir, tekstil, mobilya) 15 yaş ve altındaki çalışan çocukların işten çekilmesi ve eğitime yönlendirilmesi, 15-18 yaş arasındaki çocukların çalışan çocukların çalışma koşullarının iyileştirilmesi amacıyla işyeri işyeri izleme ve Çalışan Çocuklar Sosyal Destek Merkezi Kurulmuştur. Proje 2007 yılında tamamlanmıştır. Proje boyunca işyerlerinde tespit edilen çocuklar durumlarına uyan eğitimlere yönlendirilmiş, çocuklarına ve ailelerine psikososyal destek ve gelir getirici etkinliklere yönlendirme çalışmaları yapılmıştır. Çocukların sorunları İBB Eşrefpaşa Hastanesi tarafından çözümlenmiştir²³⁶

Ayrıca 2004 Türkiye’de British Council²³⁷ desteği tarafından başlatılan daha sonra Türkiye çapında Sosyal Sorunluluk Derneğine, İzmir’de İBB’ye devredilen dezavantajlı konumda, sokağa düşme riski olan çocuklara kişisel girişimlerine katkıda bulunmayı amaçlayan Sokak Ligi Projesi kapsamında, takımlar oluşturularak, çocuklara futbol eğitimi verilmiş ve gelişim destek modülleri uygulanmıştır. 125 çocuk ve 25 kişilik uzman ekiple sürdürülmüştür.²³⁸

2. Yaşlılara Yönelik Uygulamalar

İzmir ili nüfusu Türkiye ortalamasına göre daha yaşlı bir görünüm arz etmektedir. Daha önce verdiğimiz Tablo 2’yi tekrar inceleyecek olursak. 2011 ADNKS’ye göre, 2011 yılında 65 yaş ve üzeri nüfus %9,7 civarındadır. Ayrıca 65 yaş ve üzeri kadın nüfusu erkek nüfusundan fazla olduğunu görülmektedir. 85 yaş üzeri kadın nüfusu erkek nüfusunun iki katı kadardır.

²³⁵ İzmir Büyükşehir Belediyesi, Çevre Koruma ve Koordinasyon Daire Başkanlığı, Sağlıklı Kentler Proje Koordinatörlüğü, **İzmir Kent Sağlık Profili**, İzmir 2009, s.274.

²³⁶ İzmir Kent Sağlık Profili, s.274.

²³⁷ Birleşik Krallığın uluslararası eğitim ve kültürel fırsatlardan sorumlu en büyük organizasyonu. İngiltere, Galler ve İskoçya’da kayıtlı bir hayır kurumudur. Kaynakların yaklaşık 1/3’ü devlet tarafından sağlanmakta, geri kalanı İngilizce eğitimi ve seviye tespit sınavları gelirleri ile uluslararası ticari faaliyetlerinden gelmektedir

²³⁸ İzmir Kent Sağlık Profili, s.274.

İç Göç Entegrasyon Projesi (İGEP) ihtiyaç analizi raporunda yer alan 2005-2030 nüfus projeksiyonu çalışmasına göre yaşlı bağımlılık oranının da %9,72'den 2030 yılında %18,68 olacağı öngörülmektedir.²³⁹

İzmir İl Sağlık Müdürlüğü 2006 verilerine göre, İBB sınırları içerisinde 65 yaş ve üzeri nüfusun %22,75'i okur yazar değil, %53,63'ü ilkokul ve altı eğitim düzeyine sahiptir. Eğitim düzeyinin düşük olması, istihdam sorunlarına ve işsizlik oranının yükselmesine neden olarak ileri yaşlarda yoksulluğun artması kaçınılmaz olmaktadır.²⁴⁰

Hem yukarıda saydığımız tüm bu nedenler hem de İzmir'in yumuşak iklimi ve uygun coğrafi koşulları nedeni ile il dışından emekli nüfus tarafından da tercih edilen bir il konumuna gelmiş olması artan yaşlı nüfusu için mevcut kapasitenin ve hizmet çeşitliliğinin artırımı sonucunu beraberinde getirmiştir.²⁴¹

İBB'nin yaşlılara yönelik sosyal politikaları üç grupta toplanmıştır. Bunlar ağırlıklı olarak yaşlılara yönelik sosyal bakım hizmetleridir.

Bu hizmetlerle yaşlıların yaşam düzeyleri geliştirilmesi, toplumsal hizmetlerden yararlanma ve ekonomik olanaklara erişebilmede doğacak farklılıkların azaltılması amaçlanmaktadır. Böylece toplumdaki yaşlı bireyler toplumun bütün kesimleriyle uyum içinde olacak ve sosyal denge sağlanabilecektir.

a. Zübeyde Hanım Huzurevi

Zübeyde Hanım Huzurevi, ekonomik ve sosyal yoksunluk içinde bulunan bakıma muhtaç yaşlıların huzur ortamı içinde bakılması, korunması, sağlıklarının kontrol altında tutulması, sosyal ve psikolojik ihtiyaçlarının giderilmesi amacıyla hizmet vermektedir. 304 kişi kapasiteli huzurevinde yaşayan yaşlıların büyük kısmına ücretsiz bakılmaktadır. 2011 yılında 314²⁴², 2012 yılında ise 608 yaşlıya hizmet verilmiştir.²⁴³

²³⁹ İBB, <http://www.izmir.bel.tr/projelerb.asp?pID=94&psID=0>, (15.02.2013).

²⁴⁰ İzmir Kent Sağlık Profili, s.275.

²⁴¹ <http://www.izmir.bel.tr/projelerb.asp?pID=94&psID=0>, (15.02.2013).

²⁴² İzmir Büyükşehir Belediyesi 2011 Faaliyet Raporu, s.228.

²⁴³ İzmir Büyükşehir Belediyesi 2012 Faaliyet Raporu, s.218.

Mart 2008 yılında yapılan bir araştırmada İBB sınırları içerisinde kamuya bağlı huzurevlerinde 1.821 yaşlının sırada beklediği görülmektedir.²⁴⁴

b. Sağlıklı Yaş Alma Merkezi

Sağlıklı Yaş Alma Merkezi, 55 yaş ve üzeri, evinde yaşayan bireylerin, bir araya gelebilecekleri, sosyal ve fiziksel aktivitelerini artırabilecekleri bir merkez olarak 2007 yılından bu yana hizmet verirken aynı zamanda da alzheimer hastalığını önleyici yada öteleyici çalışmalar yapmayı sürdüren bir merkezdir.²⁴⁵

Üyelik sistemi ile çalışan merkezde, üyelerin talepleri doğrultusunda yoga, jimnastik, müzik ve elişli çalışmaları yapılmakta, geziler ve eğlenceler düzenlenmekte, bilgilendirme toplantıları ve sinema günleri organize edilmektedir.

Yaş Alma ve Dayanışma Merkezinde 2011 yılında 64 yeni üye kaydı yapılmış ve toplam üye sayısı 443'e ulaşmıştır.²⁴⁶ 2012 yılında ise, 76 yeni üye katılmıştır.²⁴⁷

c. Gençler Yaşlılar Elele Projesi

Sosyal İşler Şube Müdürlüğü önderliğinde, Ege Üniversitesi İç Hastalıkları Anabilim Dalı, İBB Sağlıklı Yaş Alma Merkezi, Çağdaş Yaşamı Destekleme Derneği (ÇYDD), Ege Çağdaş Eğitim Vakfı (EÇEV) ile görüşmeler yapılarak proje uygulama ve eğitim ekibi oluşturulmuştur. Çeşitli bölgelerden yaşlılar ile görüşmeler yapılmış, yaşlıların projeye katılımı sağlanmıştır. Projede yer alacak öğrenciler öncelikli olarak ÇYDD ve EÇEV'de gönüllü çalışan ya da burs alan üniversite öğrencileri arasından ön görüşme yapılarak belirlenmiştir.²⁴⁸

Yaşlıların yaşadığı hem fiziksel, hem de sosyal olumsuzluklar, çeşitli sosyal proje ve çalışmalarla toplumun yaşlanma konusunda bilinçlendirilmesinin önemini ortaya çıkartmaktadır. Bu kapsamda projeye hedeflenen; toplumsal bir kaynak olarak yaşlılar üzerinde odaklanarak, kuşaklar arasında karşılıklı, üretken paylaşımın geliştirilmesini amaçlayan girişimlerde bulunulması, yaş grubu ayrımcılığından

²⁴⁴ İzmir Kent Sağlık Profili, s.276.

²⁴⁵ İBB, <http://www.izmir.bel.tr/projelerb.asp?pid=8&psID=0>,(15.02.2013)

²⁴⁶ İzmir Büyükşehir Belediyesi 2011 Faaliyet Raporu, s.228.

²⁴⁷ İzmir Büyükşehir Belediyesi 2012 Faaliyet Raporu, s.218.

²⁴⁸ <http://www.izmir.bel.tr/projelerb.asp?pid=94&psID=0>, (15.02.2013).

kaçınılarak, bütün yaş gruplarının bir araya gelmesini kolaylaştıran toplantılar düzenleyip, toplumlarda kuşaklar arası ilişkileri sürdürmek ve geliştirmek amacıyla olanakların artırılması, kuşaklar arası dayanışmanın teşvik edilip güçlendirilmesi konularında çalışmalar yapılmasıdır.²⁴⁹

2011 yılında projeye 97 genç ve 47 yaşlı katılmıştır.²⁵⁰ 2012 yılında ise 57 yaşlı ve 112 gence ulaşılmıştır.²⁵¹

Yaşlı ziyaretleri, haftada bir kez olmak üzere, ayda dört kez gerçekleşmekte, haftalık ziyaretler en az bir saat sürmektedir. Eğitimler sırasında uzmanlar ve gençlerin fikirleri ile yapılandırılmış yaşlı ziyaretlerinde aşağıdaki faaliyetler gerçekleştirilmektedir.²⁵²

- Demans, alzheimer, bunama gibi rahatsızlıkların ötelenmesi amacı ile birlikte hafıza geliştirici scrabble, puzzle gibi bulmacaların çözülmesi
- Ev kazalarına karşı evi gözlemlene, yaşlıya bu konuda yardımcı olma
- Kitap ve gazete okuma
- Hafif ev yardımı
- Hafif çarşı yardımı
- Yaşlılara dışarıdaki işleri için refakat etme
- Uygun yaşlılarla sözlü tarih/anı çalışması
- Konser, tiyatro, yürüyüş gibi ortak etkinliklerde projeye katılan genç ve yaşlıların bir araya gelmesi

Proje ekibi, ihtiyaç duyuldukça hem yaşlılara hem de gençlere danışmanlık hizmeti vermektedir. Gönüllü gençlerle kurulan mail grubu aracılığı ile haberleşilmekte, özellikle İzmir dışından gelen öğrencilerle hem İzmir ile ilgili, hem de ihtiyaç duydukları konularla ilgili bilgilendirme yapılmaktadır.²⁵³

²⁴⁹ <http://www.izmir.bel.tr/projelerb.asp?pID=94&psID=0>, (15.02.2013).

²⁵⁰ İzmir Büyükşehir Belediyesi 2011 Faaliyet Raporu, s.228.

²⁵¹ İzmir Büyükşehir Belediyesi 2012 Faaliyet Raporu, s.220.

²⁵² <http://www.izmir.bel.tr/projelerb.asp?pID=94&psID=0>, (15.02.2013).

²⁵³ <http://www.izmir.bel.tr/projelerb.asp?pID=94&psID=0>, (15.02.2013).

3. Kadınlara Yönelik Uygulamalar

TÜİK 2011 ADNKS verilerine göre İzmir ilinde nüfusun 1.986.144'ü kadın ve 1.979.088'i ise erkeklerden oluşmaktadır.

Okuma yazma bilmeyen oranı kadınlarda %7,2, erkeklerde %1,7'dir. Kadının eğitimdeki dezavantajı istihdam ve işgücüne katılımında da sürmektedir. İstihdam oranına baktığımızda erkeklerde %57, kadınlarda %23'tür. İşgücü katılım oranı ise erkeklerde %67, kadınlarda %27,2'dir.²⁵⁴

İzmir İlinde 65 yaş ve üzeri nüfusun toplam nüfus içindeki payı kadınlarda %9,97, erkeklerde ise %7,66'dır. Medyan yaş ise; kadınlarda 34, erkeklerde 33'dir.²⁵⁵ TÜİK verilerine göre; doğumda beklenen yaşam süresi erkeklerde ulusal düzeyde 72, kadınlarda 77,1 olarak hesaplanmıştır.²⁵⁶ Bu veriler kadınların erkeklerden daha uzun yaşadığını göstermektedir. Kadınların yaşam sürelerinin daha uzun olması ve erkeklerin eşlerinin ölümünden dolayı tekrar evlenme eğilimi olması nedeniyle bütün ülkelerde olduğu gibi Türkiye ve İzmir ilinde de kadın dullar erkek dullardan daha fazladır. Kadınlar eşleri öldüğünde destek olacak kimseleri kalmadığı için yalnız kalmakta ve yeterli sağlık hizmeti alamamaktadır.²⁵⁷

Ayrıca kadın aile içi şiddete (özellikle eşlerin ve erkek çocukların şiddetine) maruz kalabilmektedirler. İzmir İl Emniyet Müdürlüğü verilerine göre 2007 yılında arasında genel adap, aile nizamı ile şahsa karşı işlenen 9.385 suç vakasının %31,8'i (2.992 kişi) aile fertlerine kötü muamele nedeniyle işlem görmüştür.²⁵⁸

İBB, 30 ilçe sınırları içerisinde kadınları kamu kurum ve kuruluşları, STK'lar ve üniversitelerin işbirliği ile çeşitli hizmetler sunmaktadır.

Özellikle 2006-2009 yılları arasında sürdürülen çalışmalar sonucunda Birleşmiş Milletler Kadın ve Kız Çocuklarının İnsan Haklarının Korunması ve Geliştirilmesi Ortak Programı dahilindeki diğer beş il (Kars, Nevşehir, Şanlıurfa, Trabzon ve Van) ile birlikte İzmir "Kadın Dostu Kent" ilan edilmiştir.

²⁵⁴ İzmir Büyükşehir Belediyesi, Çevre Koruma ve Koordinasyon Daire Başkanlığı, Sağlıklı Kentler Proje Koordinatörlüğü, **İzmir Kent Sağlık Gelişim Planı 2009-2013**, 1. Baskı, İzmir, 2011, s.73.

²⁵⁵ TÜİK 2011 Yılı Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi, s.10.

²⁵⁶ TÜİK, <http://www.tuik.gov.tr/Gosterge.do?id=3712&metod=IlgiliGosterge>, (16.02.2013).

²⁵⁷ İzmir Kent Sağlık Profili, s.277.

²⁵⁸ İzmir Kent Sağlık Profili, s.277.

İBB'nin kadınlara yönelik sosyal politika uygulamalarını üç grupta incelemek mümkün.

a. Yerel Karar Alma Mekanizmalarına Katılım

İBB'de kadınların ve kadınlara yönelik STK'ların yerel karar alma mekanizmalarında söz hakkı edinmelerine yönelik ilk olarak Ocak 2008'de kadın kuruluşu temsilcilerinden oluşan "Yerel Meclisleri İzleme Birimi" kurulmuştur. Böylece hem yerel kadın kuruluşlarının güçlenmesi için uygun bir ortam sağlamış hem de kadınların ve kadın kuruluşlarının yerel karar alma süreçlerinde daha çok yer almaları sağlamıştır. Kadın kuruluşları yerel meclisleri izleme birimleri aracılığı ile yerel kararları izleyip denetleyebilmektedir.

Ayrıca İzmir'in Kadın Dostu Kent ilan edilmesinden sonra atılan önemli adımlardan biri de 2008 Nisan ayında Türkiye'de ilk kez İBB'nin aldığı kararla, kadına yönelik çalışmalar yapmak için "Kadın-Erkek Eşitliği Komisyonu" kurulması olmuştur.²⁵⁹ İzmir bu adımıyla Türkiye'ye örnek olmuş ve daha sonra Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde Kadın-Erkek Komisyonu kurulma kararı alınmıştır.

Yerel karar alma mekanizmaları açısından değerlendirildiğinde 2009 yılında yapılan yerel seçimlerde Belediye Meclis üyesi seçilen 879 üyenin 100'ü (%11,4), İl Genel Meclisi'ne seçilen 121 üyenin 15'i (%12,4), seçilen 744 muhtarın 55 (%7,4) kadındır.

Ayrıca İzmir Kent Konseyi Kadın Meclisi; kamu, özel, ve sivil ortaklıklı katılımcı yönetim anlayışı içinde din, dil, ırk, kültür, sınıf, eğitim ve düşünce farkı gözetmeksizin evrensel hukuk ve insan hakları bağlantılı, İzmir il sınırları içinde yaşayan tüm kadınların kent yönetiminde ve karar alma süreçlerinde daha aktif bir rol almalarını, demokratik katılımcı yapının güçlendirilmesini hedefleyen ve gönüllülük esasına dayalı örgütlenme olarak Ekim 2010 yılından beri faaliyetlerini sürdürmektedir.

²⁵⁹ İzmir Kent Sağlık Gelişim Planı, s.73.

b. Kadın Danışma Merkezi ve Sığınma Evi

İBB Kadın Danışma merkezi; insan hakları konusunda ihlale uğrayan ve risk altında olan kadınlara, hukuksal ve psikolojik destek vermek, toplumda var olan kurum ve hizmetlere kolayca ulaşmalarını ve meslek edinmelerini sağlamak, kadın hakları konusunda bilgilendirmek ve farkındalık yaratmak, sosyal ve kentsel yaşama işlevsel katılımlarını sağlamak amacıyla hizmet vermektedir.²⁶⁰

Merkez 10 Mart 2008 tarihinde açılmıştır.²⁶¹ 2008 yılında 319, 2009 yılında 374, 2010 yılında 311, 2011 yılında 349 kadın²⁶², 2012 yılında 729 kadın ve çocuk gelmiştir.²⁶³

Kadın Danışma Merkezinin 2011 yılı Faaliyet Raporu verilerine göre yıl içerisinde yapılan hizmetler şu şekilde belirtilmiştir.

- Psikolojik danışmanlık talebiyle başvuran 151 kadına 456 seans danışmanlık hizmeti verilmiştir.
- Hukuksal danışmanlık talebiyle gelen 83 kadına 115 kez danışmanlık hizmeti verilmiştir.
- Sosyal yardım yönlendirme ve bilgilendirmeleri için başvuran 70 kadına, 187 kez sosyal hizmet desteği verilmiştir.
- Sığınma evi başvurusuyla gelen 158 kadının (140 kadın, 77 çocuk) İzmir Büyükşehir Belediyesi Kadın Sığınma Evine, 18 kadın ise ihtiyaçları doğrultusunda diğer sığınma evi ve barınma merkezlerine yerleştirilmiştir.

İBB'nin 28 kapasiteli Kadın Sığınma evinde ise; şiddete ve ayrımcılığa maruz kalmış veya tehdit altında bulunan kadınlar ile 18 yaşına kadar kız, 12 yaşına kadar erkek çocuklarının, geçici bir süre için başta barınma olmak üzere temel ihtiyaçlarını karşılamayı ve bu süreçte kadın ve çocukların güçlendirilmesini amaçlamaktadır.

Sığınma evinde kalan kadınlarla yapılan çalışmalarda temel ilke, kişinin tespit edilen ihtiyaçları ve talebi doğrultusunda hareket edilmektedir. Sırasıyla yapılan çalışmalar; ilk görüşme, sağlık taraması, ihtiyaç tespiti ve risk analizi, psikolojik

²⁶⁰ Kadın Danışma Merkezi, <http://kadindanisma.izmir.bel.tr/Pages/Bagimsiz.aspx?id=1>, (18.02.2013).

²⁶¹ İBB, Kadın Danışma Merkezi ne Sığınmaevi, <http://www.izmir.bel.tr/projelerb.asp?pID=7&psID=0>, (18.02.2013).

²⁶² Kadın Danışma Merkezi, <http://kadindanisma.izmir.bel.tr/pages/bagimsiz.aspx?id=11>, (18.02.2013).

²⁶³ İzmir Büyükşehir Belediyesi 2012 Faaliyet Raporu, s.223.

danışmanlık, hukuksal danışmanlık, okuma yazma kursu, meslek kurslarına yönlendirme, iş arama süreçlerine destek, güçlendirme çalışmalarıdır. Kadın Sığınmaevi sonrasında kadın danışma merkezi tarafından belli aralıklarla takibi yapılmaktadır.²⁶⁴

2011 yılında kadın sığınma evinden ayrıldıktan sonra yaptıklarına ilişkin veriler şu şekildedir. Kadınların %17,7'si eşine geri dönmüş, %14,5'i ailesinin yanına gitmiş, %17,7'si ev tutup ayrılmış, %5,6'sı yatılı bir iş bulmuş, %17,7'si başka bir sığınma evine, %5,6'sı başka bir ildeki sığınma evine gitmiş. %5,6'sına ilişkin bir cevap yok, ayrıca %4'ü diğer nedenlerden dolayı kurumdan ayrılmış.

Genel olarak İzmir sınırları içerisine baktığımızda; SHÇEK'e bağlı 2, Aliğa, Bornova, Buca, Çiğli, Gaziemir, Karşıyaka, Konak, Narlıdere ilçelerinde belediyelere bağlı 8 adet kadın danışma merkezi/birimi bulunmaktadır.

Belediyelerin kadına yönelik hizmetlerinde en çok eleştirilen noktalardan biri de çalışan personelin yeterli donanıma sahip olup olmadığıdır.

Merkezde; üç psikolog, iki sosyolog, bir anaokulu öğretmeni, bir hukuk danışmanı ve birim sorumlusu, bir birim sorumlu yardımcısı, bir büro çalışanı hizmet vermektedir. Merkezde çalışanların bugüne kadar aldıkları eğitimleri aşağıdaki şekilde sıralayabiliriz.²⁶⁵

- Mor Çatı Vakfı “Kadın Danışma Merkezi Hizmeti ve Kalitesi” eğitimi.
- Yerel Eşitlik Eylem Planı Uygulama eğitimi
- Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele eğitimi
- Sığınmaevi Personeline yönelik Hizmet İçi Eğitim
- “İzmir Kalkınma Ajansı Sosyal Kalkınma Mali Destek Programı Proje Hazırlama” Eğitimi
- İzmir Barosu, Aile İçi Şiddetle Mücadelede Hukuksal Süreç Eğitimi.
- İGEP'in “İhmal ve İstismara Uğrayan Çocuklara Yönelik Destek ve Aile Danışmanlık Hizmetleri”, “Uyuşturucu Kullananlara Karşı Danışmanlık ve Çocukların İletişim Becerilerini geliştirmeyi amaçlayan İletişim”, “Çocukların Eğitim Kurumlarıyla Yeniden Bütünleşmesine Yönelik Modeller”, “Sağlık ve Hijyen”, “Stratejik Planlama” Eğitimleri.

²⁶⁴ İzmir Büyükşehir Belediyesi 2011 Faaliyet Raporu, s.234.

²⁶⁵ <http://kadindanisma.izmir.bel.tr/Pages/Bagimsiz.aspx?id=1>, (18.02.2013).

- “Travma ve Travmaya Yaklaşım Biçimi” Eğitimi.
- “Öfke Yönetimi” Eğitimi.
- “İkincil Travma ve Etkileri” Eğitimi
- İçişleri Bakanlığı Mahalli İdareler Genel Müdürlüğü tarafından düzenlenen “Şiddete Uğramış Kadınlar İçin Sığınmaevleri Projesi” kapsamında çeşitli kurumlarda eğitim vermek üzere “Eğitici Eğitimi” ve “Kadın Sığınmaevi ve Danışma Merkezi Çalışanları Hizmet İçi Eğitimi”
- Şiddete Uğramış Kadınlar için Sığınmaevleri Projesi kapsamında düzenlenen, “Kadın Sığınmaevi ve Danışma Merkezi Çalışanları Hizmet içi Eğitimi”
- İBB Çocuk ve Gençlik Merkezi tarafından düzenlenen “Çocuk İstismarı ve Sürecin Takibi” eğitimi.
- SHÇEK tarafından düzenlenen “Çocuk Koruma Kanunu ve Uygulaması” konulu eğitimi.
- Toplumsal Cinsiyet Eşitliği ve Yerel Yönetimler.
- Temel İlk Yardım.
- TAPV (Türkiye Aile Sağlığı Vakfı) tarafından düzenlenen "Kadın Sağlığı Eğitimi Programı" eğitimi alarak eğitim verme konusunda da yetkinleşmişlerdir.

Ayrıca İBB, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı İzmir İl Müdürlüğü ve İlçe Belediyelerin sığınma evleri yetkilileri ile ortaklaşa yürüttüğü “Aile İçi Şiddet Mağdurlarına Daha İyi Hizmet Verebilmek için Yenilikçi Yaklaşımlar” projesi 2012 Ocak ve Haziran ayları arasında gerçekleşmiştir. Öncelikle proje katılımcıları Viyana’da Aile İçi Şiddete Yönelik yaklaşım ve çalışmaları konusunda bir dizi ziyaret yapmış, eğitim alınmış ve İzmir’de projenin yaygınlaşması çalışmaları yapılmıştır.

c. Ekonomik Güçlendirme ve Çalışma Hayatına Yönelik Hizmetler

İBB, kadınların ekonomik ve sosyal alanda güçlenmesi, kentlilik bilinci kazanması, haklarını öğrenmesi ve sağlık alanında bilgilendirilmesi gibi pek çok alanda eğitim ve projeler yürütmektedir.

Öyle ki, kadının güçlendirilmesi kendi başına bir hedef olmasının yanında diğer kalkınma hedeflerine ulaşmanın kritik araçlarından biridir. Yoksulluğu yenme ve sosyal huzuru sağlama çabaları kadınların ekonomik ve sosyal kalkınmadaki kritik rolü etrafında toplanmaktadır.

“Kentli Olmaya Okuma Yazma Öğrenerek Başlıyorum” Projesi

Birleşmiş Milletler Kadınların İnsan Haklarının Geliştirilmesi Ortak Programı çerçevesinde Sabancı Vakfı hibe programının desteği ile 2008 yılında hayata geçirilmiştir. Kadifekale Toplum Merkezinde gerçekleştirilen projede 40 kadına ulaşılmış. Aynı zamanda bu 40 kadının çocuklarına da kurs boyunca okul öncesi eğitim verilmiştir. Hayatında hiç okul yüzü görmemiş olan 40 kadın okur-yazarlık diplomalarını alarak hayatlarına yeni bir yön verme şansını da elde etmişlerdir.

“İzmirin Lider Kadınları” Projesi

İzmir Valiliği, Ege Bölgesi Sanayi Odası (EBSO) ve YG-21 ile birlikte 2008-2009 yıllarında gerçekleşen projede, iş dünyası, yerel yönetimler, sivil toplum kuruluşları gibi her sektörden seçilen 40 kadın belirlenmiş ve verilen 6 aylık eğitim ile alanlarında daha verimli hale gelmeleri hedeflenmiştir.

Kadınlara Yönelik Kent ve Körfez Turu

Özellikle dar gelirli ailelerin yaşadığı semtlerdeki kadınların kentimizi tanıyarak kentlilik bilinci kazanmaları amacıyla 2005 yılından bu yana “Kentimizi Tanıyorum” adlı kent ve körfez gezileri düzenleniyor.

Yassıada ve S aşalı Doğal Yaşam Parkı Gezileri

2009 Aralık ayından 2012 yılına kadar 10.500 kadın bu gezilere katılmıştır ve devam etmektedir.

8 Mart Kadın Festivalleri

2010 yılından itibaren İBB 8 Mart Etkinliklerini bir hafta süren bir festival ile kutlamaktadır. Festival boyunca kadın el emeklerinin sergilendiği stantların dışında her gün çeşitli söyleşiler, tiyatro ve konserlerin yer aldığı bu etkinliklere İzmirli

büyük ilgi göstermektedir.

İzmir Meslek Edindirme ve Beceri Kursları (İZMEB)

2006 yılından bu yana faaliyet yürüten İZMEB bünyesinde açılan kurslarda toplam 34.971 devamında kursiyerlerin 28.268i kadın 6.703'ü erkekten oluşmaktadır. Buca EVKA1, Bornova EVKA4, Çamdibi, Karabağlar, vb İZMEB Kurs merkezlerinde verilen kurslar, bilgisayar, bilgisayarlı muhasebe, kasiyerlik, ingilizce, grafik tasarım, sıhhi tesisat, takı tasarım, ahşap boyama, vb. konulardadır.

İZMEB faaliyetlerine “eğitim” bölümünde daha ayrıntılı olarak değineceğiz.

Eşrefpaşa Hastanesinin Kadına Yönelik Çalışmaları

2004 yılından bu yana yapılan sağlık taramalarında kadınlara smear testi ve mamografi çekimi yapılmaktadır. 2009 yılından bu yana verilen Temel İlk Yardım eğitimlerinin en büyük katılımcıları kadınlardır.

Eşrefpaşa Hastanesi bu hizmetleri ile doğru sağlık davranışlarının kadınlar aracılığı ile geniş halk kitlelerine ulaşmasını sağlamayı amaçlamaktadır.

Temel İlk Yardım Eğitimleri

2009 yılında başlayan çalışma kapsamında 25 yerde toplam 1.534 kişiye verilen eğitime %95 oranında kadın katılmıştır.

Bu eğitimler ile kişi kendisi, çevresi ve yakınları için hayat kurtarıcı müdahaleleri öğreniyor, olağanüstü durumlarda doğru ve bilinçli uygulamalar ile oluşabilecek sakatlıkların önlenmesini sağlayabilmektedir.

İzmir'in Sağlıklı Anneleri Projesi

2009 yılında EBSO ile Eşrefpaşa Belediye Hastanesinin ortaklaşa yaptığı projede, başta mahalle ve fabrikalar olmak üzere 24 yerde toplam 2.617 kadına ulaşılmıştır. Proje süresi Kasım 2009'da bittiği halde çalışmalar halen devam etmektedir. Proje kapsamında 15–49 yaş arası kadınlara; annelik ve üreme sağlığı, kadın sağlığı, hamilelik, menopoz gibi konularda eğitim verilmiştir. Ayrıca yine proje kapsamında kadınlara smear testi, diş ve sağlık taramaları da uygulanmıştır.

“Önder Aileler” Projesi

İzmir’de özellikle 11 metropol ilçede çoğunluğunu kadınların oluşturduğu gönüllü önder ailelerden oluşan bir bilgi ve erişim ağı oluşturulmuştur. Bu bilgi ve erişim ağı sayesinde toplumun ihtiyaç duyduğu konularda öncelikle çoğunluğunu kadınların oluşturduğu önder aileler eğitim yolu ile bilinçlendirilmektedir. Önder ailelerin komşularının bilinçlenmesinde aktif rol almalarının sağlanması neticesinde çarpan etkisi ile toplumun geneline ulaşılması hedeflenmektedir.

2007 Aralık ayından itibaren sürdürülmekte olan Önder Aileler Projesi kapsamında ailelere üç dönem Madde Bağımlılığı farkındalık eğitimleri verilmiştir. Bu kapsamda eğitim alan kişi sayısı 1.049’dur. 2012 yılında da 289 kişi daha katılmıştır.²⁶⁶

Ayrıca, Önder Aileler Projesi kapsamında 2011-2012 döneminde devam eden eğitimler, Ege Üniversitesi Kadın Sorunları Araştırma ve Uygulama Merkezi (EKAM), İBB Kadın Danışma Merkezi, Kardeş Aile Projesi ve İzmir Barosu işbirliği ile gerçekleştirilmektedir. Yapılan tüm eğitimlerin sonunda katılımcılara sertifika verilmektedir.

“Kardeş Aileler” Projesi

İzmir’e göçle gelmiş ailelere kente uyum sağlamaları ve kentin olanaklarından faydalanmaları konusunda destek vermektedir. Bu amaçla, İzmir’de yaşayan ve kentin imkânlarından yararlanma konusunda kendine yeterli ve çevresine duyarlı kentli aileler ile göçle gelen ailelerin tanışması ve aralarında kardeş aile bağı kurmaları hedeflenmektedir.

2011 yılında, 33 göç ailesi ile 33 kentli aileye ulaşılmıştır.²⁶⁷ 2012 yılında ise toplam 312 aileye Kardeş Aile Projesi ile destek verilmiştir.²⁶⁸

Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Eğitimleri

EKAM işbirliği ile yapılan “Toplumsal Cinsiyet Eşitliği” eğitimleri devam etmektedir. Bu eğitimlerle amaç toplumsal cinsiyet eşitliği konusunda farkındalık yaratıp tutum değişikliği kazandırarak ataerkil bakış açısını zayıflatmaktır.

²⁶⁶ İzmir Büyükşehir Belediyesi 2012 Faaliyet Raporu, s.220.

²⁶⁷ İzmir Büyükşehir Belediyesi 2011 Faaliyet Raporu, s.230.

²⁶⁸ İzmir Büyükşehir Belediyesi 2012 Faaliyet Raporu, s.219.

Gelin Kadın Gözünden Hayatı Konuşalım Eğitim Programı; Mercekten Yaşama Kadınlık Durumları, Aile İçi Şiddet, Ailede Etkin İletişim, Yasalar ve Biz: Haklarımızı Biliyor muyuz? gibi başlıklardan oluşmaktadır. Toplam: 487 kişi katılmıştır.²⁶⁹

4. Engellilere Yönelik Uygulamalar

Ulusal Engelliler Veritabanına (ÖZVERİ) göre; kayıtlı, adresi ve engelli sağlık kurulu rapor bilgisi bilinen Türkiye’de 1.559.222 engelli bulunmaktadır. İzmir ilindeki engelli birey sayısı ise 98.564 olarak saptanmıştır.²⁷⁰

2006 yılı İl Sağlık Hizmetleri Müdürlüğü verilerine göre İBB sınırları içerisinde engelli nüfusun %75,7’sinin sağlık güvencesi bulunmaktadır.²⁷¹

İBB, engellilerin eğitimi ve rehabilitasyon için gerçekleştirdiği çalışmalar ve engellilere verdiği destekten ötürü, 2005 yılında Başbakanlık Özürlüler İdaresi tarafından "Engelli Dostu Belediye" seçilmiştir.²⁷²

2010 yılını da “Engelliler Yılı” ilan eden İBB “İzmir Engelleri Kaldırıyor” projesini de hayata geçirerek, 5378 Sayılı Özürlüler Yasasının öngördüğü, engellilerin kamu hizmetlerine ve kamusal alanlara erişimlerini kolaylaştırma çalışmaları yapmıştır.

Ayrıca İBB, “ENGELSİZMİR 2013 Kongresi” ile, engellilere yönelik stratejik plan oluşturmanın yanı sıra, engellilerin kentsel yaşamın tüm boyutlarına katılıp katkıda bulunmasının olanaklarını arttırmayı amaçlıyor.²⁷³

İBB’nin engellilere yönelik çalışmalarını üç başlık altında toplanmıştır.

a. Engelli Eğitim Merkezi

Türkiye’de İlk defa İzmir’de açılan Engelli Eğitim Merkezi, 2000 yılından bu yana engelli vatandaşların rehabilitasyon, danışmanlık, kişisel gelişim ve destek

²⁶⁹ Kadın Danışma Merkezi, <http://kadindanisma.izmir.bel.tr/Pages/EtkinlikDetay.aspx?Id=23>, (20.02.2013).

²⁷⁰ Sosyal Güvenlik Kurumu Rehberi, <http://sgkrehberi.com/haber/11037/> (07.04.2013).

²⁷¹ İzmir Kent Sağlık Gelişim Planı, s.75

²⁷² İBB, <http://www.izmir.bel.tr/projelerb.asp?pID=60&psID=0>, (22.04.2013).

²⁷³ <http://www.izmir.bel.tr/projelerb.asp?pID=60&psID=0>, (22.04.2013).

hizmetlerine gereksinimi için bilgilendirme ve yönlendirme amaçlı hizmetlerini sunmaktadır.²⁷⁴

Engelli hizmet aracı ve sosyal servis hizmetleri, rehberlik ve psikolojik danışmanlık, resim, bireysel eğitim, el sanatları ve sportif etkinlikler gerçekleştirilmektedir. Ayrıca engelli vatandaşlar ve yakınları için özellikle bahar ve yaz aylarında çeşitli geziler ve etkinlikler düzenlenmektedir.

Faaliyet kapsamında merkezden 150 engelli birey uğraş, terapisi, beden eğitimi, resim dersi, okul öncesi eğitim, okul dönemi eğitimi ve psikolojik danışmanlık alanında hizmet almıştır. Merkezde resim dersi eğitimi alan engelli öğrenciler düzenlenen Monami Resim Yarışması'ndan 17 adet madalya, Konak Rotary Kulübü'nden 1.lik ve 3.lük ödülü, İzmir Rotary Derneğinin karikatür yarışmasından ise jüri ödülü almışlardır. 2011 yılında engelliler merkezi faaliyetlerinden 16.795 engelli kişi faydalanmıştır.²⁷⁵ 2012 yılında ise 14.727 engelli kişiye hizmet verilmiştir.²⁷⁶

Türkiye'de ilk defa İBB Engelli Merkezi tarafından uygulanan "uğraş terapisi" rehabilitasyon desteği ve aile bütçelerine katkı sağlanma imkanı verilmiştir.²⁷⁷

b. Çevresel Hizmetler

Ulusal Özürlüler Veri Tabanına kayıtlı olan özürlü bireylerin %66,9'u kaldırımların, yaya yollarının ve yaya geçitlerinin özürlü bireyin kullanımına uygun olmadığını düşünmektedir. Yaşadıkları yerdeki fiziksel çevre düzenlemeleri ile ilgili olarak, kayıtlı olan özürlü bireylerin % 66,3'ü oturdukları binanın, % 59,5'i dükkan, market, mağaza ve lokantaların, % 58,4'ü kamu binalarının, % 55,4'ü postane ve banka benzeri yerlerin özürlü bireyin kullanımına uygun olmadığını belirtmiştir.²⁷⁸ İBB'nin projelendirdiği ve yaptığı kamu binalarında engelli tuvaleti, asansör ve engellilerin bina içerisinde dolaşımını sağlayacak mekânsal yapı sağlanmıştır.²⁷⁹

²⁷⁴ <http://www.izmir.bel.tr/projelerb.asp?pID=60&psID=0>, (22.04.2013).

²⁷⁵ İzmir Büyükşehir Belediyesi 2011 Faaliyet Raporu, s.233.

²⁷⁶ İzmir Büyükşehir Belediyesi 2012 Faaliyet Raporu, s.221.

²⁷⁷ <http://www.izmir.bel.tr/projelerb.asp?pID=60&psID=0>, (22.04.2013).

²⁷⁸ TÜİK, Özürlülerin Sorun ve Beklentileri Araştırması 2010, Ankara, Kasım 2011, s.27

²⁷⁹ İzmir Kent Sağlık Profili, s.282

Kayıtlı olan özürlü bireylerin % 30,9'u kendi başına toplu taşıma aracını kullandığını, % 69,1'i ise toplu taşıma aracını kendi başına kullanmadığını beyan etmiştir. Toplu taşıma aracını kendi başına kullanmama nedenleri incelendiğinde, % 89,6'sı refakatçisiz dışarı çıkamadığını, % 12,9'u toplu taşıma araçlarının özür durumuna uygun olmadığını, % 6,7'si özel araç kullandığını belirtmiştir.²⁸⁰

İzmir'de engelli vatandaşların kent yaşamına aktif olarak katılabilmeleri için; toplu taşıma hizmetlerinden (otobüs, metro, vapur) yaklaşık 50 bin kişi ücretsiz yararlanıyor. Engelli bireylere 750 biniş yüklü toplu ulaşım kartı, "ağır engelli" bireylerin yakınlarına da refakatçi kartı sağlanıyor. Fuar Engelliler Eğitim Merkezince, randevu sistemi ile 4 adet engelli minibüsü hizmet vermektedir.²⁸¹

İzmir genelinde cadde, meydan ve bulvarlarda bulunan yaya yürüyüş yollarındaki rampalar, engellilerin kullanımına uygun yeniden düzenleniyor. Katlı kavşaklarla, yoğun trafik akışına sahip caddeler ve metro istasyonlarında yürüyen merdivenli, asansörlü yaya üstgeçitlerinin yapımı devam etmektedir.

Daha önce Kültürpark'ta deneme çalışmaları gerçekleştirilen görme engelliler için "hissedilebilir yüzey" uygulaması Karşıyaka Girne Caddesi'nde gidiş-geliş toplam 4 kilometrelik Girne Caddesi boyunca, kaldırım üzerinde görme engelli vatandaşların bastonu ile hissedebileceği şekilde kabartılı bir şerit oluşturuluyor. Kent genelinde belirli noktalarda karo ve parke olan kaldırımlarda görme engelliler için yüzey uygulaması çalışmalarına başlanacak.²⁸²

c. Sosyal Destek

İBB, engelli birey ve ailelerinin yaşam standartlarının iyileştirilmesi amacıyla, hasta bezi, manüel tekerlekli sandalye, akülü sandalye, yedek akü, hasta yatağı ve masası ile görme engelli bastonu yardımı yapmaktadır. 2011 yılında 84 adet manüel tekerlekli sandalye, 44 adet akülü tekerlekli sandalye, 33 adet yedek akü, 42 adet hasta yatağı ve masası, 15 adet görme engelli bastonu ile 252.464 adet hasta bezi faaliyet kapsamında ihtiyaçlı engelli kişilerin taleplerine göre dağıtılmıştır.²⁸³ 2012 yılında 1.640 engelli vatandaşa ihtiyaç duydukları alanda malzeme yardımı

²⁸⁰ TÜİK, Özürülülerin Sorun ve Beklentileri Araştırması 2010, s.31.

²⁸¹ <http://www.izmir.bel.tr/projelerb.asp?pID=60&psID=0>, (22.04.2013).

²⁸² <http://www.izmir.bel.tr/projelerb.asp?pID=60&psID=0>, (22.04.2013).

²⁸³ İzmir Büyükşehir Belediyesi 2011 Faaliyet Raporu, s.227.

yapılmıştır.²⁸⁴

d. Spor Desteği

Tekerlekli Sandalye Basketbol Takımını, 1996-97 sezonunda faaliyete geçiren İBB, engellilerin basketbol sporuyla buluşmasında ve takımın kurumsallaşmasına büyük katkı sağlamıştır.

Tekerlekli Sandalye Basketbol Takımı, 2001-2004 yıllarındaki yenilgisiz şampiyonluğunu yanı sıra, 105 maç hiç yenilmeden dünya rekoru kırmışlardır.²⁸⁵

5. Yoksullara Yönelik Uygulamalar

İzmir'de gelir dağılımı eşitsizliği ülke geneliyle paralellik göstermektedir. Daha öncede belirttiğimiz gibi İzmir'in GSYİH'dan aldığı pay Türkiye ortalamasının üstünde olsada işsizlik oranının ülke ortalamasının üstünde olduğu görölmektedir.(Tablo 3)

İzmir'in giderek yoğunlaşan ve kentleşen nüfusu, artan yaş ortalaması, değişen aile yapısı ve ortalama hanehalkı büyüklüğündeki düşüş gibi etkenler ilin bölgesel ve ulusal ölçekte bir göç çekim merkezi olmasıyla birleştiğinde, bölgede oldukça dinamik bir nüfus yapısı oluşmaktadır. Yine işsizliğin ve özellikle genç işsizliğin yükselme eğilimi göstermesi, yaşanan ekonomik krizler gibi etkenler, bölgede yoksulluğu derinleştirmektedir.²⁸⁶2012 yılı kadınlarda işsizlik oranı Türkiye'de %10,8; İzmir'de % 21,2'dir.2012 yılı genç işsizlik oranı İzmir'de %25,8; Türkiye'de %17,5'dur.

İzmir Büyükşehir Belediyesi 2010-2017 Stratejik Planında Kent yaşamında sosyal dengeyi sağlamak amacıyla yoksulluk kültürü ile mücadele edilecektir. Bunun için kaynaklara erişim imkânları dar olan vatandaşlara sağlık ve eğitim ihtiyaçları öncelikli olacak şekilde desteklenmeye devam edilecektir denmektedir. Özellikle göçten kaynaklanan sosyo-ekonomik bütünleşme ve çevre bağlantılı problemleri hafifletmek için İGEP'le eş güdümlü olarak yürütölen projeler ve sosyo-ekonomik planlama rehberleriyle kente göçle gelen ailelerin adaptasyonu hızlandırılmaya

²⁸⁴ İzmir Büyükşehir Belediyesi 2012 Faaliyet Raporu, s.217.

²⁸⁵ <http://www.izmir.bel.tr/projelerb.asp?pID=60&psID=0>, (22.04.2013).

²⁸⁶ İzmir Kalkınma Ajansı, İzmir Bölge Planı 2010-2012, s.90.

çalışılmıştır.²⁸⁷

Hızlı nüfus artışı, iç göçler, plansız kentleşme ve ekonomik krizler gibi nedenlerden dolayı derinleşen yoksulluk soruna İBB'nin de sorumluluk almak zorunda kaldığı görülmektedir.

a. Yoksul ve Muhtaçlara Ayni ve Nakdi Yardım

İBB sosyo-ekonomik dezavantajlılığın etkilerini azaltmak amacıyla ihtiyacı olan vatandaşlara ayni ve nakdi yardım yapmaktadır.

Merkez ilçe ve beldelerdeki sosyal destek veren İBB, ayni ve nakdi yardımlarla desteklediği muhtaç aileleri muhtarlarla birlikte gerçekleştirilen çalışmalarla belirlenmektedir. Fakir ve muhtaç ailelere, şehit ailelerine ve gazilere, 65 yaş üstü ihtiyaç sahibi yaşlılara, engelli vatandaşlara ve afetzedelere belediye *yardım eli* şeklinde ulaşıyor.²⁸⁸

İBB, 2006 yılında 8.1 milyon liralık olan sosyal yardımları, 2007 yılında 14.7 milyon liraya, 2008'de ihtiyaç sahibi İzmirli'lere verilen sosyal desteğin toplam bedeli 17.4 milyon lira olmuştur. 2009 yılında rakam 21.4 milyon liraya, 2010 yılında da 22.7 milyon liraya çıkarılmış. 2011 yılında yapılan yardımların toplam tutarı 23.7 milyon liraya ulaşmıştır.

2011 yılı içerisinde 2 kez toplu yardım yapılmıştır. Bu kapsamda yapılan toplu yardımlardan ilki Ağustos ayında (ramazan bayramı dolayısı ile) 47.461 kişiye nakdi yardım yapılmıştır. İkincisi Ekim ayında (kurban bayramı dolayısı ile) 44.332 kişiye nakdi yardım yapılmıştır. 593 kişiye çek ile yardım yapılmıştır. 23 kişiye havale ile yardım yapılmıştır. 308 aileye sağlık (ilaç ve tıbbi malzeme yardımı) yardımı yapılmıştır.²⁸⁹ 2012 yılı içerisinde de aynı şekilde iki kez toplu yardım yapılmıştır. Toplam, 56.832 kişi yaralanmıştır. Bunun yanında ayrıca, 304 kişiye çek yolu ile, 5 kişi ile havale yolu ile yardım yapılmış, 187 aileye sağlık yardımı yapılmıştır.²⁹⁰

²⁸⁷ İzmir Büyükşehir Belediyesi 2010-2017 Stratejik Planı, s.223

²⁸⁸ <http://www.izmir.bel.tr/projelerb.asp?pID=9&psID=0>, (24.04.2013).

²⁸⁹ İzmir Büyükşehir Belediyesi 2011 Faaliyet Raporu, s.224

²⁹⁰ İzmir Büyükşehir Belediyesi 2012 Faaliyet Raporu, s.215.

b. Kimsesizlere Sıcak Yuva

İBB Müyesser Turfan Güçsüzlerevi ile aralarında psikolog ve hemşirenin de bulunduğu ekibiyle kimsesizlere destek verilmektedir.

Yılda ortalama 300 kişinin yararlandığı Müyesser Turfan Güçsüzlerevi'nden 18-60 yaş arası, kendi işini yapabilir derecede sağlıklı, sürekli bakım gerektiren hastalığı bulunmayan kimsesiz erkekler 3 ay süreyle yararlanabiliyor. Zabıta ekipleri, devriye gezen emniyet güçleri ya da ihbar üzerine harekete geçen Güçsüzler Evi yetkilileri tarafından buldukları yerden alınan evsizler, hem soğuk havalardan korunuyor hem de sıcak bir yuvaya sahip oluyor.

Merkezde kalan kişilere, kalıcı çözümler üretmeleri konusunda rehberlik ediliyor, barınma, yemek, temizlik ve sağlık hizmeti veriliyor. Yaşı uygun olanlar Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğü ile yapılan koordineli çalışma ile huzurevi veya bakım merkezlerine yerleştiriliyor, çalışabilecek durumda olanlar İŞKUR'a yönlendirilerek iş bulmaları sağlanmaktadır.²⁹¹

c. İhtiyaç Sahibi Öğrencilere Yardım Projesi

Bu projenin amacı ihtiyaç sahibi öğrencilerin gereksinimleri çerçevesinde malzeme desteği sağlanmasıdır. 2011 yılında ihtiyaçlı olduğu tespit edilen 320.461 ilköğretim öğrencisine yardım yapılmıştır.²⁹²

2012 yılında bu sayı artarak devam etmiştir. Bu proje kapsamında 194.922 öğrenciye süt, 8.294 öğrenciye mont ve ayakkabı, dezavantajlı grupların bulunduğu 25 okuldaki 3.299 ihtiyaç sahibi öğrencilere, İzmir Şehit Aileleri İnsan Hakları ve Yardımlaşma Derneğine toplam 3.299 çift bot yardımı yapılmıştır. Yine aynı şekilde 45 okula kırtasiye seti yardımı yapılmıştır.²⁹³

d. Sosyal Destek Merkezleri

Kentsel olanaklara erişimi kısıtlı vatandaşlara toplumla bütünleşerek sosyal yaşama dahil olmaları amacıyla oluşturulmuştur.

²⁹¹ <http://www.izmir.bel.tr/projelerb.asp?pID=9&psID=0>, (24.04.2013).

²⁹² İzmir Büyükşehir Belediyesi 2011 Faaliyet Raporu, s.225.

²⁹³ İzmir Büyükşehir Belediyesi 2012 Faaliyet Raporu, s.215.

e. Yardıma Muhtaç Kesimlere Yemek Hizmeti Verilmesi

İzmir sınırları içerisinde ikamet eden fakir ve yardıma muhtaç kesimlere, (yaşlı, hasta, engelli, kadın, çocuk ve bazı dezavantajlı kesimler), sosyal hizmet veren sivil toplum kuruluşlarına, okullara ve vakıflara Eşrefpaşa Hastanesi'ndeki hastalara, Huzurevi'ndeki yaşlılara (Bu başlık altında toplanan toplam 61 birime) ulaştırılacak şekilde; hem hafta içi hem de hafta sonu olmak üzere her gün değişen sayılarda bir yıl içerisinde toplam 1.289.335 kişilik yemek, 120.614 kişilik kumanya hizmeti götürülmüştür.

Üniversitelerde öğrenim gören, ilde ikamet eden veya öğrenimini yapmak üzere kente gelen, yurtlarda kalan, güç şartlarda eğitilmiş bireyler olmaya çalışan üniversite öğrencilerine sabah saatlerinde 4 farklı noktada olmak üzere çorba-ekmek dağıtılmaktadır. 2011 yılı sonu itibarıyla 76.726 öğrenciye çorba hizmeti verilmiştir. 2012 yılında ise 98.330 kişiye kumanya, 1.289.715 kişilik yemek dağıtılmıştır.²⁹⁴

f. Gıda Paketi ve Yakacak Desteği

İBB, 2011 yılında merkez ilçelerde belde ve mahalleler de dahil olmak üzere toplam 48 bin ihtiyaçlı aileye gıda paketi, 1.200 aileye de 11 bin 500 adet çuval yakacak dağıtımını gerçekleştirmiştir.²⁹⁵ 2012 yılında ise, ihtiyaç sahibi 798 aileye 7098 çuval odun dağıtılmıştır.²⁹⁶

6. Diğer Sosyal Politika Faaliyetleri

a. Eğitim

İzmir'deki eğitim durumuna göre ADNKS 2011'de sayılar şu şekilde ortaya çıkmıştır. İzmir'de toplam kadın nüfusu 1.829.358, bunun 68.433'ü hiç okuma yazma bilmemektedir. Okuma-yazma bilen fakat hiç okula gitmeyenlerin sayısı 322.663, ilkokul mezunu kadın sayısı 527.217 olarak; erkek nüfusuna baktığımızda ise; toplam erkek nüfusu 1.814.940'tır. 15.018'i hiç okuma yazma bilmemekte, 268.790'ı

²⁹⁴ İzmir Büyükşehir Belediyesi 2012 Faaliyet Raporu, s.218.

²⁹⁵ <http://www.izmir.bel.tr/projelerb.asp?pID=9&psID=0>, (24.04.2013).

²⁹⁶ İzmir Büyükşehir Belediyesi 2012 Faaliyet Raporu, s.215.

okuma yazma bilmekte fakat hiç okula gitmemiştir; ilkokul mezunu erkek sayısı 411.712 olarak hesaplanmıştır.

İzmir ilinde 2006-2007 yılında İlçe ve ilk kademe belediyeler, Genel Kurmay Başkanlığı, sivil toplum kuruluşları ve Adalet Bakanlığı gibi kurumların işbirliği ile yaygın eğitim kurumlarınca toplam 1.448 adet kurs programı düzenlenmiş ve bu programlara toplam 11.729 kursiyer katılmıştır. Bu durum İzmir ilindeki okur-yazarlık oranının Türkiye ortalamasının üzerinde olması açısından olumlu bir etki olarak yorumlanmaktadır.²⁹⁷

İzmir'in eğitim göstergeleri genel olarak Türkiye ortalamasının üzerindedir. Örneğin okulöncesi 3-5 yaş grubunda okullaşma oranı Türkiye'de %31, İzmir'de %42'dir. Üniversite ve üzeri mezunların oranı Türkiye'de %11, İzmir'de %14'tür.

İBB'nin eğitime destek hizmetleri; okul öncesi eğitim kurumları, okuma-yazma kursları, meslek edindirme kursları ve bina iyileştirme çalışmaları olarak yer almaktadır.

İBB'ye bağlı bir şirket olan İzelman aracılığı ile gerek belediye bünyesinde çalışan gerekse ihtiyaç duyan aileler için toplam 8 anaokulu ve 2 etüt merkezi hizmet vermektedir.²⁹⁸

İBB ile Türkiye Eğitim Gönüllüleri Vakfı (TEGEV) arasında düzenlenen protokol sonucu oluşturulan, Bornova, Çiğli, Buca, Karşıyaka ve Konak ilçelerinde bulunan toplam 8 öğretim biriminde eğitim çalışmaları yapılmaktadır. EÇEV ile düzenlenen protokolle Bornova ve Karşıyaka ilçesinde bulunan eğitim merkezlerinde, eğitim olanaklarından yeterince yararlanamayan muhtaç durumdaki başarılı öğrencilere yönelik çeşitli eğitimler verilmektedir.²⁹⁹

İzmir'de kentlilik bilincinin oluşması ve kentlinin yaşam kalitesinin yükselmesi amacıyla salonlara erişimi kısıtlı bölgelerdeki okullarda ve semt merkezlerinde gezici sanat otobüsü aracılığıyla etkinlikler götürülmektedir. 2011 yılında çeşitli ilköğretim okullarında, liselerde, 23 Nisan Şenliği kapsamında Doğal Yaşam Parkı'nda ve Aşık Veysel Rekreasyon Alanı'nda ve 80. Enternasyonal Fuar kapsamında olmak üzere 65 adet gösterim ve dinleti gerçekleştirilmiştir.³⁰⁰

²⁹⁷ İzmir Kent Sağlık Profili, s.34.

²⁹⁸ İzmir Kent Sağlık Profili, s.39.

²⁹⁹ İzmir Kent Sağlık Profili, s.39.

³⁰⁰ İzmir Büyükşehir Belediyesi 2011 Faaliyet Raporu, 219.

İBB, özellikle kadınlara ve gençlere yönelik “Meslek Edindirme ve Beceri Kursları” projesiyle, kentin eğitim seviyesini ve nitelikli çalışan sayısını yükseltmeyi hedeflemektedir. Milli Eğitim Bakanlığı ve Halk Eğitim Müdürlükleri ile işbirliği içinde, herhangi bir sebeple örgün eğitimden yoksun kalmış ya da eğitimini yarıda bırakmış kişilerin mesleki ve sosyal gelişimlerine katkı sağlamaya çalışmaktadır.

2011 yılında İzmir Meslek Edindirme ve Beceri Kursları kapsamında toplam 37 branş açılmış, 3.697 kursiyer kaydı alınmıştır. Evka-1, Evka-4, Belgem, Gültepe-Toros, Çiğli, Egekent, Gaziemir, Karabağlar ve Kültürpark olmak üzere toplam 9 kurs merkezinde pratik İngilizce-1, pratik İngilizce-2, pratik İngilizce-3, bilgisayar kullanımı, bilgisayar okur yazarlığı, bilgisayar destekli muhasebe, ofis programları kullanımı, bilgisayar destekli proje (Autocad), bilgisayar teknik servis elemanı, yönetici asistanı, katı sıvı yakıtlı kalorifer ateşçisi, doğalgaz yakıtlı kalorifer ateşçisi, elektrik ark-boru kaynakçısı, sanayi makinecisi(Tekstil nakışı), kasiyer, kadın üst giysileri dikimi, kadın giysileri dikimi, imitasyon takı imalatçısı, Trabzon hasır takı örücülüğü, tel kırma, davul derisi ile süs eşyası yapımı, gümüş kazaz örücülüğü, basit iğne teknikleri (el nakışları), kurdele nakışı, çeyiz ürünleri hazırlama, kağıt sanatı (kağıt oyma), ebru, resim yağlı boya, bağlama, gitar, drama, diksiyon, aşçı çırağı, pastacılık, hasta-yaşlı refakatçisi, saç yapımı ve bakımı ve sahne makyajı/Temel Makyaj, branşlarında kurslar açılmaktadır.³⁰¹

2011 yılında, açılan kurslara düzenli olarak devam eden ve başarılı olan 1.307 kursiyer sertifika almaya hak kazanmıştır.³⁰² 2012 yılında ise 1.260 kursiyer sertifika almaya hak kazanmıştır.³⁰³

İBB, eğitime destek projeleri kapsamında okulların bakım onarımlarına da ağırlık vermektedir. İlköğretim ve ortaöğretimde çocukların sağlıklı ortamlara kavuşturulması için kent genelinde sürdürülen çalışmalarla dört yılda 425 okul yenilenmiştir.³⁰⁴ 2011 yılında ihtiyaçlı olan toplam 40 okula talepleri doğrultusunda 370 adet yazı tahtası, kalemi ve silgisi teslim edilmiştir.³⁰⁵

İBB, ekonomik olanakları kısıtlı olduğu bölgelerde yaşayan öğrencilere soğuk kış günlerinde kışlık kıyafet desteğinde bulunmaktadır. 2011 yılında ise 10 okulda 4

³⁰¹ İzmir Büyükşehir Belediyesi 2011 Faaliyet Raporu, 232.

³⁰² İzmir Büyükşehir Belediyesi 2011 Faaliyet Raporu, 232.

³⁰³ İzmir Büyükşehir Belediyesi 2012 Faaliyet Raporu, s.221.

³⁰⁴ İBB, <http://www.izmir.bel.tr/projelerb.asp?pid=10&psid=0>, (04.03.2013).

³⁰⁵ İzmir Büyükşehir Belediyesi 2011 Faaliyet Raporu 2011, 225.

bin öğrenci yararlanmıştır.³⁰⁶

İBB, geçmiş dönemlerde huzurevi olarak inşa edilen atıl durumdaki bir binayı Dokuz Eylül Üniversitesi'ne bağışlamış ayrıca binanın üniversite tarafından öğrenci yurduna dönüştürülmesi için 2,5 milyon destek sağlamıştır.³⁰⁷

Bunların dışında daha önceki bölümlerde belirttiğimiz abla-ağabey projesi ve önder aileler projesi, çocuk merkezleri, kadın danışma merkezler ve yaz okulları ile eğitime dolaylı yada dolaysız olarak destek vermeyi sürdürmektedir.

b. Sağlık

İzmir'de temel sağlık göstergeleri genel olarak ülke ortalamasının üstünde seyretmektedir. 2007 yılı TÜİK verilerine göre, 100.000 nüfusa düşen yatak sayısının Türkiye ortalaması 260, İzmir'de bu oran 320'dir.³⁰⁸ 2007 yılı verilerine göre İzmir'de 26 Sağlık Bakanlığı, 3 Üniversite, 17 Özel ve 1 diğer olmak üzere toplam 47 hastane ve toplam 11.311 adet yatak bulunmaktadır.³⁰⁹

İBB'nin yönetiminde 1 adet hastane bulunmaktadır. 1908 yılında hizmete açılmış olan Eşrefpaşa Hastanesi İl Özel İdaresi tarafından 1950 yılından itibaren İBB tarafından yönetilmektedir.

Özellikle 2005 yılından sonra Eşrefpaşa hastanesi için yeni bir dönem başlamıştır. 4 katlı yeni poliklinik binası yapılmıştır. Deprem yönetmeliğine uygun olarak inşa edilen ve olası bir deprem durumunda "tam kapasiteli acil hastane" olarak tüm ihtiyaçlara cevap verebilecek şekilde tasarlanan yeni bina, 2 bin 565 m² oturma alanına sahip. 4 katlı binanın toplam alanı 9 bin 300 metrekaredir.. Eski binalar ve tam donanımlı 9 ameliyathane yenilenmiştir. Ayrıca yeni modern cihazlarla donatılan hastane personel bakımından güçlendirilmiş durumdadır.

Hastane 400 yatak kapasitelidir. 70 uzman hekim, 17 pratisyen hekim, 8 dış hekimi, 520 destek personeli (hemşire, teknisyen ve diğer çalışanlar) olmak üzere yaklaşık 615 kişi görev yapmaktadır.³¹⁰ Eşrefpaşa Hastanesi toplumun her kesimine hem koruyucu sağlık hizmetlerini hem de 2. basamak sağlık kurumu olarak tanı ve

³⁰⁶ <http://www.izmir.bel.tr/projelerb.asp?pID=10&psID=0>, (04.03.2013).

³⁰⁷ <http://www.izmir.bel.tr/projelerb.asp?pID=10&psID=0>, (04.03.2013).

³⁰⁸ TÜİK, Bölgesel Göstergeler 2010, TR31 İzmir, TÜİK Matbaası, Ankara, Mayıs, 2011, s.6.

³⁰⁹ TÜİK, Bölgesel Göstergeler 2010, TR31 İzmir, s.44.

³¹⁰ İBB, <http://www.izmir.bel.tr/projelerb.asp?pID=6&psID=0>, (04.03.2013).

tedavi hizmetlerini sağlamaktadır. Hastanede; Acil Servis, İç Hastalıkları, Gastroenteroloji, Genel Cerrahi, Kadın Hastalıkları ve Doğum, Çocuk Hastalıkları, Çocuk Psikiyatrisi, Prematüre Servisi, Ortopedi ve Travmatoloji, Üroloji, Nöroloji, Kulak Burun Boğaz, Fizik Tedavi, Göz, Kardiyoloji, Psikiyatri, Plastik Cerrahi, Dermatoloji, Göğüs Hastalıkları, Enfeksiyon Hastalıkları, Diyaliz Merkezi, Dış Polikliniği, Diyet Polikliniği ve Acil Servis; ayrıca Radyoloji Servisi dahilinde Röntgen, Kemik Dansitometresi, Mamografi ve Ultrasonografi birimleri bulunmakta, yine Biyokimya, Bakteriyoloji, Parazitoloji ve Patoloji laboratuvarları bulunmaktadır. Endeskopi ve Kolonoskopi tetkikleri yapılmaktadır. Menopoz Polikliniği, Sigara Bırakma Polikliniği, Meme Hastalıkları Polikliniği, Hepatit Polikliniği, İnfertilite Polikliniği, Perinatoloji Polikliniği gibi özel dal poliklinikleri ile de hizmet sunulmaktadır.³¹¹

Eşrefpaşa Hastanesi, İBB'nin son birkaç yılda gerçekleştirdiği yatırım ve projelerle, kentin en modern ve donanımlı hastanelerinden biri haline gelmiştir. Hastane daha önceki yıllarca gezici sağlık araçları sağlık taramaları yapmaktaydı. Ancak, Sağlık Bakanlığı Tedavi Hizmetleri Genel müdürlüğü tarafından 21.12.2010 tarih ve 2010/81 no.lu gezici sağlık araçları ve mobil üniteler hakkında yayımlanan genelge ile yürütülen bu hizmetler durdurulmuştur.³¹²

Gezici sağlık hizmeti veremeyen hastane, mahallelere ve okullara eğitim hizmeti götürmektedir. 2011 yılında “Toplum Sağlığı Çalışmaları” adı altında eğitim ve fuar faaliyetleri planlayan, sürdüren bir çalışma grubu kurulmuştur. Eğitim çalışmaları İBB Eşrefpaşa Hastanesinin projelerinin yanı sıra mahalle, dernek, sivil toplum kuruluşları vb. kurumlardan gelen eğitim taleplerini değerlendirerek, gerekli izinlerin ve yasal sorumlulukların doğrultusunda eğitimleri planlamakta, eğitim yapılacak yer ve katılımcılar ile ilgili ön hazırlıkları yerine getirmekte, eğitimin sağlıklı koşullar altında uygun sayıda kişi ve kişilerle verilmesini üstlenmektedir. Ayrıca eğitim sonrası mahalle yaşayanlarının gereksinimi ve/veya dilekçe ile talepleri doğrultusunda hastane tamamı ücretsiz olmak üzere sağlık taramaları yapmaktadır. Bu sağlık taramaları sırasında Kan örneği başlığı altında Hemogram, Açlık Kan Şeker, Üre, Kreatinin, AST, ALT, Amilaz, Kolesterol, Trigliserid, VLDL,

³¹¹ <http://www.izmir.bel.tr/projelerb.asp?pID=6&psID=0>, (04.03.2013).

³¹² İzmir Büyükşehir Belediyesi 2011 Faaliyet Raporu, s.205

HDL, LDL, Fosfor, TSH, HBsAg, Anti HCV, Brucella ile Kan Grubu herkese bakılmaktadır. Bunlara ek olarak 40 yaş üstü erkeklere PSA, 30-60 yaş arası kadınlara smear, 40–65 yaş arası kadınlara Mamografi yapılmakta ve sonuçlar hekimler tarafından değerlendirilmektedir.³¹³

Toplum Sağlığı Çalışmaları eğitim ekibi 2011 yılı içerisinde eğitim amaçlı 128 oturum düzenlemiş bu oturumlara 8.365 kişi katılmıştır. 51’i Temel İlk Yardım (katılan kişi sayısı 2.968), 19 ‘u Hijyen (katılan kişi sayısı 2.127), 33 Anne ve Kadın Sağlığı (katılan kişi sayısı 1.677), 12 Ergenlik (katılan kişi sayısı 586), 9’u Kan ve Organ bağıışı (katılan kişi sayısı 476), 4’ü Kırım-Kongo Kanamalı Hastalığı (katılan kişi sayısı 531) dir.³¹⁴

Ayrıca, İBB’si “daha sağlıklı bir kent yaratmak” ve “refah seviyesini artırmak” için Dünya Sağlık Örgütü Sağlıklı Kentler Ağı kapsamında kurulan Türkiye Sağlıklı Kentler Birliği’ne üye olunmuştur. Çalışmalarının belirli bir disiplin ve işbirliği içerisinde uzman kadrolar tarafından ortak bir platformda yapılmasını sağlamak ve sağlıklı verilere ulaşılabilirliği kolaylaştırmak üzere İBB, İzmir Valiliği, Ege Üniversitesi, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir Yüksek Teknoloji Enstitüsü, Yaşar Üniversitesi ve İzmir Ekonomi Üniversitesi ile işbirliği protokolü imzalamıştır.

c. Konut

TÜİK 2007 yılı verilerine göre İzmir ilinde Ulusal Adres Veri Tabanı'na kayıtlı konut sayısı 1.523.915'tir. Bunun %80,60'ı kentsel alanda, %19,40'ı ise kırsal alanda yer almaktadır. Konutlar yoğunlukla Konak, Karşıyaka, Bornova ve Buca ilçelerinde yoğunlaşmaktadır.³¹⁵

İzmir ilinde genel konut biçimi olan apartmanların, 1999 yılına kadar ağılıkla bitişik nizam yapılaşma ile şekillendikleri görülmektedir. Ayrıca kent merkezlerinde yoğun konut yapılaşması, kentsel boşlukların, ortak kamusal alanların ve yeşil alanların yetersizliğine yol açmaktadır.³¹⁶

³¹³ Eşrefpaşa Hastanesi, <http://esrefpasahastanesi.izmir.bel.tr/Pages/BuAykiEgitimler.aspx>, (23.04.2013).

³¹⁴ <http://esrefpasahastanesi.izmir.bel.tr/Pages/BuAykiEgitimler.aspx>, (23.04.2013).

³¹⁵ İzmir Kent Sağlık Profili, s.125.

³¹⁶ İzmir Kent Sağlık Gelişim Planı, s. 40.

Elbette ki tüm Türkiye'de olduğu gibi İzmir ilinde de yaşanan hızlı kentleşme ve kente olan göç yapılaşma üzerinde nicelik ve nitelik olarak olumsuz etki bırakmıştır. Yoğun göçü karşılamak için gecekondular ve apartmanlardan oluşan yoğun bir yapılaşma ortaya çıkmıştır.

İzmir'de konut üretim ve sunum biçimleri; bireysel, yapsatçı, yapı kooperatiflerinin, özel toplu konut şirketlerinin, devlete ait toplu konut idaresinin ve yerel yönetimlerin konut üretimi, kaçak yapılaşma şeklinde sıralanabilir.³¹⁷

İzmir'de dar gelirli ve orta gelirli aileleri konut sahibi yapmak, bu şekilde kent içindeki kaçak yapılaşmayı önlemek ve imar planı uygulamalarının yapılmasını sağlamak amacıyla 1984 sonrası çok sayıda konutun bir arada üretildiği toplu konut alanları oluşturulmuştur. Başlangıçta çoğunlukla dar gelirli aileleri hedef almakla birlikte orta hatta yüksek gelirli gruplarına da farklı seçenekler sunan, İBB ve bazı ilçe belediyeleri öncülüğünde ya da İBB işbirliğinde gerçekleştirilen toplu konutların yanı sıra Oyak ve Emlak Bankası, TOKİ, Ege-Koop gibi kurum ve şirketler eliyle gerçekleştirilen çeşitli toplu konut uygulamaları bulunmaktadır.³¹⁸

Ancak İzmir'de yeni gelişmekte olan konut alanlarında üretilen konutların ağırlıklı olarak özel sektör tarafından üretildiği ve yüksek gelir grubuna hitap ettiği görülmektedir. Bu durum özellikle alt gelir gruplarının konut edinilebilirliğinin düşük olduğunu göstermektedir.

Kamuoyunda “Kentsel Dönüşüm Yasası” olarak bilinen ve 31 Mayıs 2012 tarihinde Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe giren “Afet Riski Altındaki Alanların Dönüştürülmesi Hakkında Kanun” ile birlikte ülkemizdeki çürük yapıların yeniden inşa edilmesi konusu gündeme gelmiştir.

İzmir açısından duruma bakıldığında; bölgenin deprem aktivitesinin en yoğun olduğu bölge olduğu görülmektedir. Araştırmalara göre; Batı Anadolu’da deprem merkez üstlerinin çoğunluğunun Ege Denizi’nde Karaburun-Sakız Adası, İzmir Körfezi-Midilli Adası ve Doğanbey-Sisam Adası arasında bulunduğu belirtilmektedir.³¹⁹

³¹⁷ İzmir Kent Sağlık Profili, s.130.

³¹⁸ İzmir Kent Sağlık Profili, s.134.

³¹⁹ Övgü Pınar, “Doğal Afetlere Hazırlık Yönünden Türkiye ve İzmir'de Kentsel Dönüşüm”, http://www.izto.org.tr/portals/0/argebulten/dogalafetkentseldonusum_ovgu.pdf, (04.04.2013), s.14.

İzmir Büyükşehir Belediyesi tarafından 2007 yılında yürürlüğe sokulan ve 2009 yılında revize edilen İzmir Kentsel Bölge Nazım İmar Planı ve Raporu'na göre; İzmir'de kent merkezinde toplam 9.525 hektar konut alanının 4.310 hektar alanı gecekondulu ve imar afları sonucuna göre gelişmiştir. Bu doğrultuda; belirtilen alanlarda sağlıklı, güvensiz ve standartlar açısından çok yetersiz yerleşim alanları yer almaktadır.³²⁰

Öyle ki İzmir'deki yapılaşmaya baktığımızda, (2011 yılı itibariyle) binaların yaklaşık yarısı 1990 ve öncesinde inşa edilmiştir. Bu oran İstanbul ve Ankara'dan yüksektir. Buna göre, İzmir'de binaların yarısından çoğu Yeni Deprem Yönetmeliği'ne uyumlu değildir.

Gecekondulu alanlarının ve gecekondulu nüfusun artarak İzmir'in sağlıklı-yaşanabilir kent dokusunu tehdit eder duruma gelmesi ve kentteki yoğun ancak çarpık yapılaşma modeli nedeniyle yeni yerleşim alanları yaratma konusunda karşılaşılan sorunlar, kentteki gecekondulu alanlarının planlı çalışmalarla yenilenerek kente kazandırılmasını zorunlu hale getirmiştir.³²¹ Yani, İzmirlilerin yaşam tercihlerine uygun bir yaklaşım ile hayata geçirilecek kentsel dönüşüm çalışmalarının önemi artmıştır.

İzmir'de yapılan analizler ile birlikte üst ölçekli plan kararları sonucu tespit edilen bölgeler de dahil olmak üzere toplam 4.700 hektar alanın "sağlıklaştırma ve yenilemeye" ihtiyacı olduğu belirlenmiştir.

"Kentsel Dönüşüm Proje Alanları"nın "Yeşildere Vadisi"ve "Uzundere Vadisi" projeleri olarak adlandırılmıştır.

Yeşildere Vadisi Kentsel Dönüşüm Projeleri; "Ballıkuyu Kentsel Dönüşüm ve Gelişim Proje Alanı" ve "Ege Mahallesi Kentsel Dönüşüm ve Gelişim Proje Alanı" ile birlikte, Kadifekale, Yeşildere, Gürçeşme gibi Afete Maruz Bölgelerde Gerçekleştirilen Projeleri"nin yer aldığı vadidir.

Uzundere Vadisi Kentsel Dönüşüm Projeleri Uzundere Vadisi; kentin çeperinde, Karabağlar ve Gaziemir ilçe sınırlarında yer alan, Çeşme-Aydın Otoyolu'na cephesi bulunan bölgedir. Cennetçeşme, Uzundere, Aktepe-Emrez

³²⁰ Övgü, s.15.

³²¹ Arife Karadağ, Güldana Mirioğlu, "Bayraklı Kentsel Dönüşüm Projesi Üzerine Coğrafi Değerlendirmeler", http://www.tcd.org.tr/TCD/TCDarsiv/TCD57/2011_57_03.pdf, (12.04.2013), s.25.

Kentsel dönüşüm ve Gelişim Alanları Uzundere vadisinde bulunmaktadır.

İBB Kentsel Dönüşüm Alanında yaptığı çalışmaları şu şekilde sıralayabiliriz;

- *Ballıkuyu Kentsel Dönüşüm ve Gelişim Proje Alanı :*

Yeşildere Caddesi'ne komşu konumdaki alanda uygulama imar planı, parselasyon planı tescilinin bir kısmı tamamlanmış, 10.09.2012 tarihli Bakanlar Kurulu'nun kararının 10.10.2012 tarihli Resmi Gazete'de yayınlanmasıyla, 48 hektarlık "Ballıkuyu Kentsel Dönüşüm ve Gelişim Alanı" olarak belirlenmiştir.³²²

Proje alanı için durum tespiti hizmet alımına ilişkin teknik şartname hazırlanarak, alana ait mevcut sosyo-ekonomik ve halihazır tespitine ilişkin verilerin toplanması planlanmaktadır.

- *Ege Mahallesi Kentsel Dönüşüm ve Gelişim Proje Alanı:*

Bölge, Alsancak Limanı'nın yakınında yer alan yaklaşık 7 hektarlık alanı kapsamaktadır.

İzmir'in eski yerleşim yerlerinden olan bu mahalle bugün, sosyal ve ekonomik koşulların beslediği sorunlar, bölgedeki kaçak ve sağlıksız yapılaşma, sosyal donatı eksikliği, kentsel altyapı hizmetlerinin yetersizliği gibi fiziksel etmenlerin yanı sıra; işsizlik, kent merkezinde yaşanılmasına rağmen sosyal etmenler nedeniyle, kentle bütünleşmede süreklilik sağlayamamaktadır.

Kent merkezinde bulunan bu bölgenin, fiziksel ve sosyal yapının bir bütün olarak ele alınmasıyla üretilecek projelerle kente kazandırılabilmesi için "Ege Mahallesi Kentsel Dönüşüm ve Gelişim Projesi" alan sınırı İBB Meclisince 16 Eylül 2012'de uygun bulunarak Bakanlar Kurulu onayına sunulmak üzere 18.10.2011 tarihinde İzmir Valiliği'ne gönderilmiş. Bakanlar Kurulu 22 Şubat 2013'te onayladığı proje, 14 Mart 2013 tarihli Resmi Gazete'de Proje, 7 hektarlık alanda, Ege Mahallesi sakinlerini yaşam alanlarından ayırmadan "yerinde dönüşümle" sağlıklı konutlar da yaşamlarını sağlayacak.³²³

Kentsel Dönüşüm ve Gelişim Alanında, arazi tespit ve zemin-zeminüstü envanter çalışmaları Temmuz 2011 tarihi itibarıyla tamamlanmıştır. Taşınmazlara ait

³²² İBB, Kentsel Dönüşüm, <http://www.izmir.bel.tr/projelerb.asp?pID=56&psID=0>, (01.05.2013).

³²³ <http://www.izmir.bel.tr/projelerb.asp?pID=56&psID=0>, (01.05.2013).

değerleme ve hak sahipliği tespiti çalışmaları sürmektedir.

- *Kadifekale Kentsel Dönüşüm Projesi:*

İlk olarak bölge 2003 yılında Bakanlar Kurulu Kararları ile “Afete Maruz Bölge” ilan edilmiştir.

İlk yıkım 2007 Eylül ayında gerçekleştirilmiştir. Uzundere Toplu Konutları'nın anahtar teslimleri ise 2010 yılı Nisan ayında yapılmıştır. Aynı yıl Kadikale'de yıkılan 1000'inci bina ile birlikte ağaçlandırma çalışmaları başlamıştır. 2013 yılında ise alandaki tüm yapıların yıkımı tamamlanmıştır.

Kadifekale heyelan bölgesinde yıkımı tamamlanan yapı sayısı 2011 yılı sonu itibariyle 1853'dür. 420 bin metrekarelik alanın 60 bin metrekarelik bölümü ağaçlandırılmıştır ve halen devam etmektedir.

- *Yeşildere Kentsel Dönüşüm Projesi:*

Yeşildere heyelan bölgesi olarak ilan edilmiştir. Yaklaşık olarak 2 hektarlık proje alanına ilişkin taşınmazların değerlemeye esas arazi tespit ve hak sahipliği belirleme çalışmaları tamamlanmıştır. Taşınmazlara ve hak sahiplerine ilişkin gerekli veriler sayısal ortama aktarılmış olup zemin-zeminüstü taşınmazların değerlendirme çalışmalarına başlanılmıştır.³²⁴

2012 yılı ve sonraki yıllarda Yeşildere heyelan bölgesine ilişkin tasfiye çalışmaları kapsamında uygulamaya yönelik faaliyetler sürdürülmektedir.

- *Gürçeşme Kentsel Dönüşüm ve Gelişim Projesi:*

Heyelan bölgesindeki 120 binadan neredeyse tamamı yıkılmıştır. Yıkımlar en kısa sürede tamamlanarak alan yeşillendirilecek.

- *Bayraklı Kentsel Dönüşüm ve Gelişim Projesi:*

Kuzeyinde; İzmir-Çanakkale Otoyolu, güneyinde; kent içi ana ulaşım akslarından biri olan “Altinyol”, batısında; Atatürk Ormanı ve Askeri Bölge bulunan yaklaşık 60 hektarlık alanı kapsamaktadır.

Fuat Edip Baksı, Cengizhan ve Alparslan Mahallelerinin bir kısmını içeren alan; Bayraklı Belediye Meclisi'nin 01.03.2010 tarih 10/46 sayılı kararı ve

³²⁴ İzmir Büyükşehir Belediyesi 2011 Faaliyet Raporu, s.146.

Büyükşehir Belediye Meclisi'nin 10.05.2010 tarih 01.718 sayılı kararı ile Kentsel Dönüşüm ve Gelişim Alanı olarak ilan edilmiştir. Üst ölçekli planlar ile Bayraklı İlçesinin büyük bölümü Sağlıklaştırma Yenileme Program alanı olarak belirlenmiştir. İlan edilen dönüşüm alanı bu alanın yaklaşık 1/5'ini kapsıyor. Proje alanının bir kısmında ve çevresinde eksik olan "Jeolojik-Jeoteknik Etüt" çalışmaları tamamlanarak "Kentsel Dönüşüm ve Gelişim Projesi" için hizmet alım ihalesi 2013 Haziran ayında sonuçlanacak ve öneri proje tanıtım ve bilgilendirme çalışmaları başlayacaktır.³²⁵

- *Cennetçeşme Kentsel Dönüşüm Projesi:*

Cennetçeşme Kentsel Dönüşüm ve Gelişim Alanı ve Çevresi; 6306 sayılı yasa kapsamında "Riskli Alan" olarak ilan edilen 540 hektarlık bölgeyi kapsamaktadır. İlgili kanun gereği alanda yürütülecek "Kentsel Dönüşüm" faaliyetleri yetkisi halen Çevre ve Şehircilik Bakanlığı'nda bulunuyor. Cennetçeşme Mahallesi, Universiade Olimpiyat Evleri, Uzundere Toplu Konutları, Yurtoğlu Mahallesi (Kon-Kent Toplu Konut Alanı) gibi yeni konut alanları arasında kalan Çeşme-Aydın Otoyolu kenarında plansız gelişmiş bir bölgedir.

Cennetçeşme Mahallesi için hazırlık çalışmaları sürdürülen dönüşüm projeleri, yurttaşların huzur ve refah içinde yaşayacakları kentsel dokuyu yaratmak ve mahalleyi bir çekim merkezi durumuna getirmek üzere mahalle halkı ile birlikte geliştirilmesi hedeflenmiştir.

Sağlıksız yapılaşma ve sosyoekonomik durumun geliştirilmesi ihtiyacı sebebiyle başlatılan projenin amacı, Karabağlar Belediyesi sınırları içinde yer alan gecekondular ve kaçak yapıların bulunduğu sağlıksız yapılaşmış Cennetçeşme Mahallesinde fiziksel çevrenin yenilenmesi ve sosyo-ekonomik durumun geliştirilerek bölgenin kente kazandırılmasıdır.³²⁶

- *Aktepe-Emrez Mahalleri Kentsel Dönüşüm ve Gelişim Projesi*

Proje, Aktepe - Emrez Mahalleri, İzmir'in güney aksında, batıda ve kuzeyde Karabağlar ilçe sınırı ile Emrez ve Aydın Mahalleleri sınırını, güneyde Aydın-Çeşme

³²⁵ <http://www.izmir.bel.tr/projelerb.asp?pID=56&psID=0>, (01.05.2013).

³²⁶ 2011 Faaliyet Raporu, s.147.

Otoyolu ile doğuda Polis Lojmanları ve Akçay Caddesini çevreleyen yaklaşık 121,7 hektarlık alanı kapsamaktadır.

Çevresel özellikleri, ulaşım bağlantıları gibi özelliklerinin yanında Çeşme-Aydın otoyolu üzerinde yer alan Cennetçeşme Kentsel Dönüşüm ve Gelişim Alanı, Uzundere Toplu Konut Alanı, Yeni Fuar alanı, Uzundere Rekreasyon alanlarının da içinde bulunduğu “Uzundere Vadisi Kuşağı'nın” içinde yer alması, kentsel dönüşüm projesi ile söz konusu aks üzerindeki uygulamaları tamamlayıcı nitelik taşıması, çevrede daha önce gerçekleştirilmiş uygulamaların bu bölgede yaşayan halkın bakış açısını, dönüşüm uygulamaları konusundaki tavrını ve beklentilerini etkilemiş olabileceği yönündeki varsayım da program alanları arasından Aktepe-Emrez Mahallelerinin tercih edilmesinin önemli bir nedeni olmuştur.

Yaklaşık 1.800 yapı ve 4.000 adet bağımsız bölüm bulunan alan için gerekli Bakanlar Kurulu kararı 16.07.2012 tarihinde alınmış ve 05.08.2012 tarihli Resmi Gazete de yayımlanarak yürürlüğe girmiş, alanı jeolojik etüdü tamamlanmış, ilgili kurumlara bilgilendirme yazıları yazılmış, Tapu Müdürlüğünde kayıtlar üzerine şerh konma işlemleri tamamlanmış, kamu mülkiyetindeki taşınmazların İBB adına devri için çalışmalara başlamıştır.

- *Uzundere Mahallesi Kentsel Dönüşüm ve Gelişim Projesi:*

Karabağlar İlçesi, Uzundere ve Yurtoğlu Mahalleleri sınırları içerisinde yer alan; batısında Yurtoğlu Mahallesi ve Uzundere Rekreasyon Alanı, güneyinde Aydın – Çeşme Otoyolu, doğusunda Eski İzmir caddesi ve bu yolu otoyola bağlayan bağlantı yolu ile kuzeyinde Yüzbaşı Şerafettin – Yurtoğlu Mahalleleri sınırı ile belirlenmiş olan bölgedir.

Yaklaşık 32 hektarlık alanda 497 Adet yapı, bin 293 adet bağımsız bölüm bulunmaktadır. Alan için gerekli olan Bakanlar Kurulu Kararı 24.07.2012 tarihinde alınmış ve 09.09.2012 tarihli Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe girmiş, ilgili kurumlara bilgilendirme yazıları yazılmış, Tapu Müdürlüğünde kayıtlar üzerine şerh konma işlemleri tamamlanmış, kamu mülkiyetindeki taşınmazların İBB adına devri için çalışmalara başlamıştır.

Zemin üstü ölçüm ve tespitler tamamlanmış, kentsel tasarım, mimari proje ve üç boyutlu modelleme çalışmaları sürmekte, alanda çeşitli dernekler aracılığıyla hak

sahibi bilgilendirme toplantılarına başlamış. Proje alanında hak sahipliği belirlemeye yönelik bilgi ve belgeler saptanmış, değerlendirme ve model belirleme çalışmaları sürüyor. Yakın zamanda uzlaşma görüşmeleri başlayacak. Alandaki iletişim merkezi, Uzundere Mahallesi 3962/1 Sokak No: 9 adresinde Şubat 2013'te hizmete girmiş bulunmaktadır.

- *Karşıyaka-Örnekköy Kentsel Dönüşüm ve Gelişim Projesi:*

Karşıyaka İlçesi, Örnekköy Mahallesiindeki “Kentsel Dönüşüm ve Gelişim Alanı”, Anadolu Caddesi, İzmir- Çanakkale Otoyolu ve Girne Caddesi arasında yer alan 18 hektarlık alanı kapsıyor.

Karşıyaka-Örnekköy Kentsel Dönüşüm ve Gelişim Alan Sınırı 10.09.2012 tarihli Bakanlar Kurulu Kararı 10.10.2012 tarihli Resmi Gazete de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Alana ilişkin fizibilite raporu hazırlanmış ve alanda kıymet takdir raporları için ölçüm ve tespit işlemleri sürmektedir.³²⁷

Ancak şüphesiz ki, kentsel dönüşüm projelerinin bir de sosyal boyutu vardır. Kentsel dönüşüm projelerinde yöre halkının ilgili konu hakkında bilgilendirilmesi, yerel halk ile işbirliğine gidilmesi, halkın katılımı projelerin başarıyla sonuçlanması bakımından son derece önemlidir.

İBB'nin bu konuda başlattığı çalışmalar, Cennetçeşme Kentli Merkezi, Aktepe Kentli Merkezi bölge halkı için bilgilendirmelerde bulunmakta ve çeşitli kurslar verilmektedir. Bayraklı kentsel dönüşüm alanında, vatandaşlara yerinde ve doğru bilgi verebilmek adına, iletişim merkezi hizmet vermektedir. Kentli merkezleri sosyal yapıyı anlayarak, yerinde ve alana özgü projeler üretmektedir.³²⁸

Ülkemizdeki kentsel dönüşüm uygulama süreçleri incelendiğinde, mevcut projelerin en büyük handikabı, uygulama sürecinde, artan rant kaygıları nedeniyle projenin başlangıçtaki hedeflerinden zaman zaman uzaklaşması, bu nedenle de arkasındaki kamuoyu desteğini yitirmesidir. Bu durum, gelecekteki kentsel dönüşüm projeleri açısından da güven kaybına yol açmaktadır.³²⁹

³²⁷ <http://www.izmir.bel.tr/projelerb.asp?pID=56&psID=0>, (01.05.2013).

³²⁸ <http://www.izmir.bel.tr/projelerb.asp?pID=56&psID=0>, (01.05.2013).

³²⁹ Karadağ, Miroğlu, s.31.

Bu projeler ile daha çağdaş bir kent olabilmek için yöre halkının yeterince ve zamanında bilgilendirilmesi aynı zamanda beklentilerinin dikkate alınması, projelerin başarılı olmasında önem taşımaktadır.

İzmir kentsel dönüşüm projeleri ile daha çağdaş bir kent olma yolunda gelişmektedir. Ancak, çağdaş kent olmanın temelinde, kente olduğu kadar kentte yaşayan insan kaynağına yönelik sosyal ve kültürel yatırımlara da gereken önemin verilmesi yatmaktadır.

C. İBB Çalışma İlişkileri

İBB diğer kamu kurumlarında olduğu gibi, ihtiyacı doğrultusunda, Devlet Personel Başkanlığına bildirimde bulunmakta ve ÖSYM (Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Merkezi) tarafından yapılan KPSS (Kamu Personeli Seçme Sınavı) sınavı sonucunda Devlet Personel Başkanlığı ve ÖSYM; devlet memuru atamalarını merkezi bir sistemle gerçekleştirmektedir. Ayrıca, Genel İdare Hizmetlerine bağlı olarak icra edilen büro faaliyetleri için açıktan atama ve naklen atama usulüyle personel ihtiyacını karşılanmakta, Sağlık Hizmetleri, Teknik Hizmetler, Avukatlık Hizmetleri ile ilgili personel ihtiyacını ise 5393 sayılı Belediye Kanununun 49.maddesinin 3.fikrasına göre mevcut Norm Kadro Standartları çerçevesinde boş kadro karşılığı tam zamanlı sözleşmeli olarak istihdam edilecek Sözleşmeli Personel ile sağlamaktadır.

İBB'nin 2011 yılı Aralık sonu itibariyle yapılan personel analizine göre istihdam edilen 3.392 personelden; 1.871 kişi memur, 622 kişi kadrolu işçi, 899 kişi sözleşmeli personel olarak görev yapmaktadır. Yüzdesel olarak incelendiğinde; personelin %55'i memur, %18'i kadrolu işçi, %27'si de sözleşmeli personeldir.

2012 Aralık sonu itibari ile 2.218'i kadrolu memur, 1.031'i sözleşmeli personel, 536'sı kadrolu işçi olmak üzere toplamda 3785 personel hizmet vermektedir. Yüzdesel olarak %59'u memur, %14'ü kadrolu işçi, %27'si ise sözleşmeli personeldir.

Ancak, 15.05.2013 tarihinde kurumdan alınan bilgiye göre, Toplam kamu görevlisi 3307, bunların 2280'i erkek ve 1027'si kadındır. Bu sayılara göre çalışan memurların üye oldukları sendikalar ve kişi sayıları aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 5: İBB Çalışanların Sendika Üyelik Bilgisi

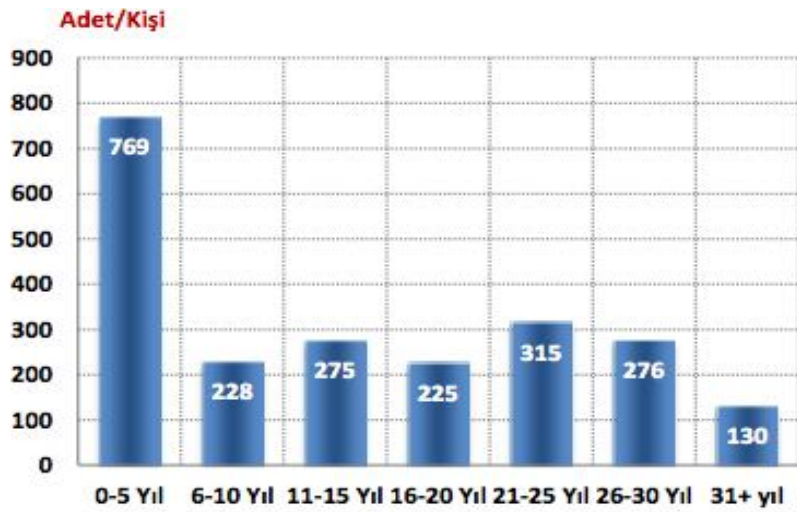
Sendika Adı	Sendikanın Erkek Üye Sayısı	Sendikanın Kadın Üye Sayısı	Sendikanın Toplam Üye Sayısı
TÜM BEL SEN	1211	700	1911
BEM BİR SEN	51	3	54
TÜRKYEREL HZ. SEN	440	94	534
YEREL İŞ SEN	205	86	291
BELBİR SEN	56	6	62
YEREL HAK SEN	6	1	7
GENEL TOPLAM	1969	890	2859

Kaynak: 4680 Sayılı Kamu Görevlileri Sendikaları Kanununun 30'uncu maddesinin 2/a bendi Gereğince Yapılan Toplantı Tutanağı Formu.

Kurumda çalışan kadrolu işçilerin tamamı da sendikaya üyedir.

2012 yılı için her bir grubu ayrı ayrı cinsiyet, çalışma süreleri ve eğitime analiz edersek eğer, toplam 2.218 kişi memur kadrosunda istihdam edilmektedir. Cinsiyetlerine göre incelendiğinde, memurların %78'si erkek, %24' i kadındır. Hizmet süreleri incelendiğinde Tablo 9'i incelediğimizde 769 personelin son 5 yılda göreve başladığı sonucuna ulaşılmıştır.

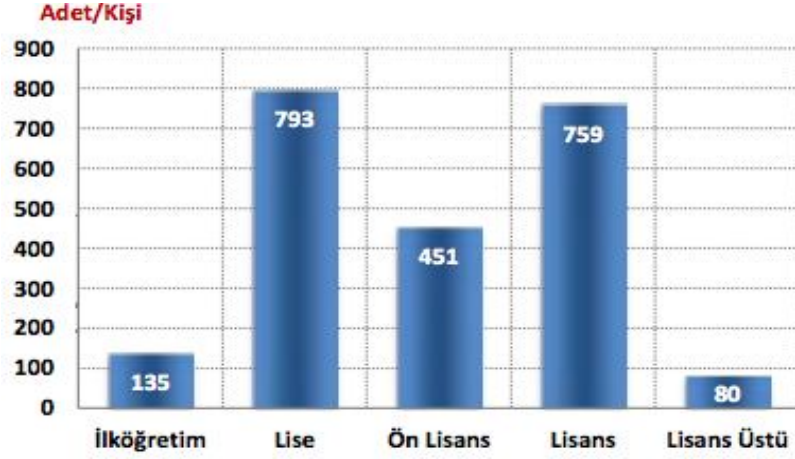
Şekil 3: Memur Personelin Kıdem Durumu



Kaynak: İzmir Büyükşehir Belediyesi 2012 Faaliyet Raporu, s.69.

Memurların eğitim durumuna bakıldığında yüksekokul ve lise ağırlıklı olduğu görülmektedir. 1.210'u yüksekokul, 793'ü lise, mezunudur. Yüzdesel olarak değerlendirildiğinde memurların %45'ü yüksekokul, %36'sının lise olduğu görülmektedir. Memurların eğitim durumlarına göre dağılımını gösteren grafik aşağıda yer almaktadır.

Şekil 4: Memur Personelin Eğitim Durumu

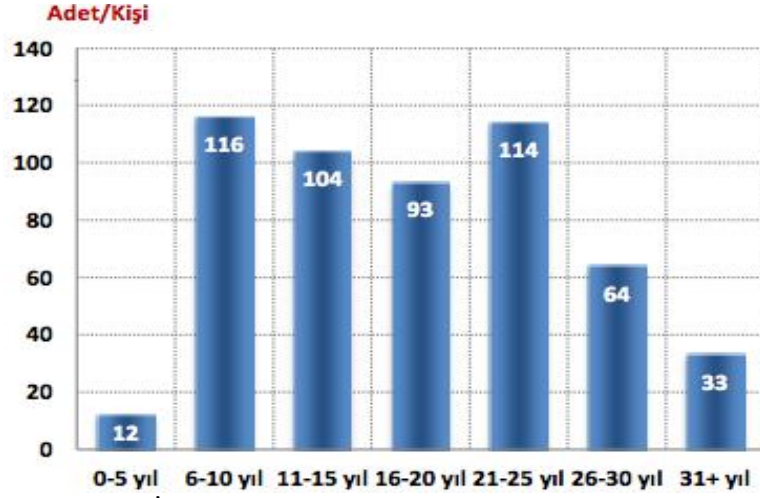


Kaynak: İzmir Büyükşehir Belediyesi 2012 Faaliyet Raporu, s.69.

İstihdam edilen memur personelin hizmet sınıflarına göre dağılımı incelendiğinde ise yoğunluğun 1.789 kişi ile Genel İdari Hizmetler sınıfında olduğu görülmektedir.

İBB'de toplam 536 kişi kadrolu işçi kadrosunda istihdam edilmektedir. Kadrolu işçilerin 21'i kadın, 515'i erkektir. Kadrolu işçi sayısında da yıllar itibariyle düşüş yaşanmaktadır. Kurumdaki işçi personelin hizmet sürelerini doldurarak emekli olmaları ve yerine istihdam edilen işçi sayısındaki artışın aynı oranlarda olmaması ve işçi eliyle yürütülen işlerin bir kısmının hizmet alımı yolu ile yapılması azalma nedenlerindedir. Çalışma sürelerine göre işçilerin dağılımını gösteren grafik aşağıda yer almaktadır.

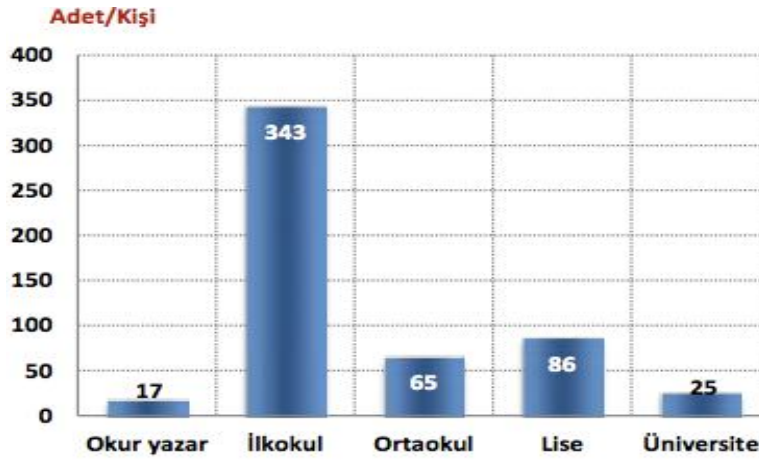
Şekil 5: Kadrolu İşçilerin Kıdem Durumu Dağılımı



Kaynak: İzmir Büyükşehir Belediyesi 2012 Faaliyet Raporu, s.69.

Kadrolu işçilerin %64'ü (343) ilkokul, %16'sı (86) lise, %12'i (65) ortaokul mezunudur. Eğitim durumuna göre dağılımını gösteren grafik aşağıda yer almaktadır.

Şekil 6: Kadrolu İşçilerin Eğitim Durumları



Kaynak: İzmir Büyükşehir Belediyesi 2012 Faaliyet Raporu s.70.

İzmir Büyükşehir Belediyesi kadrosunda 1031 adet sözleşmeli personel çalışmaktadır. Bu personelin 559'u erkek, 472'si kadındır. Sözleşmeli personel olarak çalışmakta olan 1031 personelin 816'sı yüksekokul, 215'i lise mezunudur.

SONUÇ

Sosyal politika insanla ilgili sorunları ele alan ve sorunları çözmeye çalışan sistemli uygulamalar bütünüdür. Hedef, insan mutluluğunu geliştirmek ve bunun için gereken ihtiyaçları karşılamanın araçlarında sürekliliği sağlamaktır. Sosyal sorunlar, insan topluluklarına özgüdür ve her insan topluluğu sorunların çözüm araçlarını bulma ve uygulama bakımından sistemini de kendisi oluşturmaktadır. Sürekli olarak değişen koşullara bağlı olarak da sosyal politika yaklaşımları gelişmektedir. Önceleri genellikle merkezi otorite tarafından yürütülen uygulamaların günümüzde değişen koşullara bağlı olarak, görev paylaşımı ile de yerel yönetimlerin görev alanlarına doğru kaydığı görülmektedir.

Sosyal politika, modern toplumlarda uygulanan ekonomik sistemin yarattığı tahribatı onarmaya yönelik ve merkezinde devletin yer aldığı sosyal sorunları çözmeye yönelik çabaların bütünüdür. Sosyal politikanın amaçları eşitlikten, korumadan ve dayanışmadan oluşur. Bu amaçların gerçekleşmesi için de; kamu müdahalesi, sendikalar ve uluslararası örgütler her zaman önemli birer araç olarak kullanılmıştır. Sosyal politikanın belirlenmesinde kamu otoritesi; yani merkezi yönetim bu üç aracın etkin kullanımını sağlayarak müdahalelerde bulunmuştur.

Sosyal politikalar temelde kamusal merkezlidir. Geçmişten günümüze bu politikanın sistemini ve uygulayıcı aracı olan organizasyonları genellikle merkezi yönetimler oluşturmuştur. Çoğu ülkede sosyal politikaların hukuki çerçevesi merkezi yönetimce çizilmiştir. Organizasyonların oluşumunda, görevlerinin yürütülmesinde yetki genellikle merkezi yönetimde olmuştur. Zaman zaman merkezi otorite bu politikaların gerçekleşmesine yönelik bazı uygulama alanlarını, yetkilerini ve kaynaklarını yine çerçeve ile kendi dışındaki denetim altında olan yönetimlere devretmiştir. Bu yönetimler yerel yönetimlerdir.

Elbetteki sosyal politikalar, temelde devletin toplumsal yaşama yönelik asli görevidir. Ancak hiçbir merkezi yönetim modeli, sadece merkezi yönetim kurumları ile en alt toplumsal birimlere ulaşabilme olanağına kolayca sahip değildir. Dolayısıyla merkezi yönetim erişilebilecek, hizmet sunabilecek, sorun tespit edebilecek, sosyal politikaları daha pratik zaman ve kaynak israfına neden olmayacak yöntemle uygulayabilecek yerindelik prensibine dayalı alt yönetimler/kurumlar oluşturur. Ancak günümüzde bu görev ve yetki devrinin giderek

tamamen yerel yönetimlere aktarılması yönündeki eğilimlerin arttığı dikkat çekmektedir ve sosyal politika giderek yerelleşme özelliği göstermektedir.

Sosyal politikanın yerelleşme gerekçeleri yapısaldır. Özellikle sanayileşme, üretim ile tüketimin yoğunlaşması kentleşme sürecini hızlandırmıştır. Siyasi merkezi yönetimlere bağlı olmasına karşın son yıllarda çok daha fazla tartışılan yerel yönetimler etkin bir yönetim olgusu haline gelmiştir. Sosyal ve ekonomik yapıyı düzenleyici yetkiye sahip günümüz modern ve sosyal devlet anlayışı sosyal politikaların yerel boyutu olan uygulamalarında yerel yönetimleri aktifleştirmiştir.

Sosyal politikaların yerelleşme gerekçelerinden bir diğeri de merkezi sosyal politikaların etkisizleşmesi olarak gösterilmektedir. Merkezi yönetimler artık en alt yerel topluluklara yönelik politikaların uygulanmasında zaman ve kaynak kayıpları yaşamaktadır. Bu nedenle merkezi yönetim yerel ölçekli sosyal sorunlar ve bunlara yönelik mikro politika uygulamalarında yerel yönetimleri görevlendirmeye başlamıştır. Çünkü yaşadığımız yüzyılın en belirgin özelliği toplumsal, ekonomik ve sosyal yapıların hızlı değişimi, genelde yönetim olgusunu ve bunun bir parçasını/tamamlayıcısını oluşturan yerel yönetimleri önemli ölçüde etkilemiş ve yerel yönetimler merkezi yönetimin yerel ayağını tamamlamışlardır.

Yeni dünya düzeninde, küreselleşmenin etkisiyle demokrasi ve yönetim anlayışına ilişkin yeni kavramlar da tartışılmaya başlanmıştır. Yönetimde saydamlık, bilgi paylaşımında açıklık, hesap verilebilirlik, sürdürülebilir kalkınma ve bunlara yönelik taleplerin karşılanması, sorgulanması ve değerlendirilmesi başlamıştır. Artık yeni yönetim anlayışı olarak kabul edilen yönetişim kavramı, devlet merkezli yönetimin yerine yerelde toplum merkezli yönetimi ikame etmektedir. Yönetişim, birlikte yönetim, birlikte denetim ilkesini esas alır. Sosyal politikaların yerelleşme gerekçelerinden birisi olan yönetişimin tutarlılık, sorumluluk, hesap verilebilirlik, adillik, saydamlık, katılımcılık, etkinlik, hukuka bağlılık, yerindelik ve ölçülülük temel ilkeleridir. Bu ilkelerin yerel düzeyde uygulanması, yerel yönetimlerde, yerel halkın en yakın yönetimine katılımının araçlarını da kapsamaktadır.

Ancak ülkemizde merkezi yönetimin yerel düzeyde sosyal politikaların yerinde uygulanabilmesini sağlamak amacıyla, sosyal politikalara katılım ve katılımın sosyal araçlarının yasal düzenlenmesine belediyelerimiz gereken önemi vermemişler ya da bu tür düzenlemelerin gereğini yerine getirememişlerdir. Merkezi

yönetimin bu amaçla oluşturduğu “Kent Konseylerinin” uygulamaya sokulması, etkinleştirilmesi, kurumsallaştırılması, yasal zorunluluk olmasına karşın belediye yönetimleri bu kurulları çalıştırmakta isteksiz olmuşlardır. Merkezi yönetim de kent konseyi uygulamasının denetleyici görevini yerine getirememektedir. Oysa oluşumu, organları, görevleri, ilkeleri ve amaçları açısından kent konseyleri; yerel yönetimleri, sosyal politikalar açısından izleyen ve halkın bu politikaların katılımını sağlayan en etkin araçlardır.

Belediyeler yerel yönetimler bağlamında sosyal politikaların uygulanmasında en önemli kurumlar durumundadır. Ancak Türkiye’de belediyelerin bu görev ve sorumluluklarını hangi ölçüde ve amaca yönelik olarak gerçekleştirdikleri sorgulanmalıdır. Belediyeler hâlihazırda gerçek görevlerini dahi yerine getirmekte yetersizken sosyal politikaların uygulanmasında, kent silüetlerinde, kentsel projelerin oluşturulmasında, kentlilik bilincinin geliştirilmesinde, sosyal politika aktivitelerinin yaygınlaştırılmasında, kent konseylerinin aktif çalışması için gerekli koşulları sağlamada hangi ölçüde başarı sağlayabilirler kuşkuludur.

Devlet tüzel kişiliği genel ve yerel yönetim uygulamaları ile sosyal, ekonomik ve siyasal yapılanmanın yasal düzenlemelerini yapma yetkisi ile donatılmıştır. Bu yasal düzenlemelerinin bir kesiti de sosyal politikaların yerelde uygulanabilecek özelliği olanların yerel yönetimlerce uygulanabilmesini sağlayan düzenlemelerdir.

Artık günümüzde küreselleşmenin de etkisiyle değişen sosyal, ekonomik ve diğer kamusal uygulamalarda belediye yönetimlerinin çocuklara, gençlere, yaşlılara, kadınlara, engellilere, yoksullara ve diğer dezavantajlı gruplara yönelik uygulamalarında daha esnek politika uygulamakta ve işlevselliklerini arttırmaktadırlar. Değişen şartlara göre devlet, bu yönetimlerin işlevselliklerini geliştirmeye yönelik daha kapsamlı ve esnek, kaynak israfına, yönetsel karmaşıklığa ve siyasi çatışmalara olanak oluşturmayacak yasal düzenlemelere daha fazla önem vermelidir.

Siyasi ve yasal kısıtlamalar olsa bile yerel yönetimler özellikle belediyeler yerel halkın sosyal, ekonomik ve kültürel ihtiyaçlarını ilk karşılayan yönetimler olduğunun farkındalığını hissetmeleri gerekir. Çalışmalara bu açıdan yaklaşınca, belediye yönetimlerinin kendilerini yerel halka tanıtmaları, halkla bütünleşmeleri için

bütün yerel halkın hemşerisi olduğunu hissettirmeleri gereklidir.

Güçlü yerel yönetim demek; kültürel, sosyal ve ekonomik yerel ihtiyaçları tespit eden, olanakları ölçüsünde bunlardan kaynaklanan sorunları çözen bir yerel yönetim modeline ulaşılması anlamına gelmektedir. Sosyal, kültürel, kentsel yaşamın iyileştirilmesine yönelik bütün faaliyetler yerinde uygulanmalı ve buna yönelik sorunlar yerinde çözülmelidir.

Türkiye’de yerel yönetimlerin sosyal politika fonksiyonları incelendiğinde, bu tür hizmetlerin, il özel idareleri ve köy yönetimlerine yeterli kaynak sağlanmaması ve yasalarda yer verilmemesi nedeniyle belediyeler tarafından yerine getirdiği görülmektedir. Ancak belediyelerin de bu görevi tam olarak yerine getirdiği söyleyemeyiz.

Yerel düzeyde sosyal politika uygulamalarını incelediğimiz İzmir Büyükşehir Belediyesi örneği bazı somut gerçekleri ortaya koymamızda bize yardımcı olmuştur. Günümüzde belediyeler sosyal sorunların çözümüne ilişkin ciddi bir maddi kaynak ayırmakta ve kullanmaktadırlar. Bu kaynaklar genellikle kültür, eğitim, sağlık, spor ve sosyal hizmetlere yönelik uygulamalarda kullanılmaktadır.

Ayrıca Belediyeler, sosyal projeler ve bünyesinde bulunan sosyal kurumları ile başta erişimi kısıtlı vatandaşlar ve dezavantajlı gruplar olmak üzere kentin birçok noktasındaki ihtiyaç sahibine ulaşmaya ve en azından bazı temel ihtiyaçları karşılamaya çalışmaktadırlar. Özellikle büyükşehir belediyeleri geniş kitlelere hizmet sunmakta ve belediyeçilik anlayışının değişmesinde önemli bir rol oynamaktadırlar. Böylece belediyeler tarafından sunulan hizmetler giderek kurumsallaşmakta ve bir hizmet standardı oluşmaya başlamıştır.

Belediyelerin yürüttüğü sosyal hizmetler ve projeler ile sosyal sorunlara yönelik çözüm önerileri ve sosyal politikaya katkıları en önemli performans ölçütleri haline gelmiştir.

Belediyelerin sosyal politika uygulamaları ekonomik ve mali olanaklarına göre yeterli görülse de bazı nakdi yardımların giderek artması yoksulluğun toplumda bir rutin alışkanlık yarattığı sonucuna doğurmuştur. Bu tür yardımları sürekli olmaktan çıkaracak sosyal yardım ve hizmetlere daha fazla yer verilmesi gerekmektedir. İşsiz bireylerin kendilerine ve topluma yararlı hale gelmesi, meslek edinmesi ve işgücüne katılmasını sağlayacak mesleki ve teknik eğitim programları,

özellikle kadınların ekonomiye katılımının desteklenmesi, belediyelerce kurulan çeşitli birimler aracılığı ile engellilere sağlanan olanaklar, çocuklar, gençler, kadınlar, ve yaşlılar için kurulan merkezler ve uygulanan sosyal hizmetler bireylerin topluma kazandırılmasında çok önemli yer tutmaktadır.

Türkiye’de belediyeler sosyal politika bağlamında hemşerilerine hizmetler sunmaktadır. Ancak belediyelerin kendi personellerine yaklaşımları da oldukça önemlidir. Belediyelerdeki işçi istihdamı parçalı bir yapıdadır. Belediye işçileri kadrolu ve sözleşmeli olarak ayrılırken, belediye şirketi ve taşeron işçileri de belediye hizmetlerindeki istihdamın diğer unsurlarıdır. Kadrolu belediye işçileri diğer işçilere göre daha kıdemli işçilerden oluşmaktadır ve bu işçilerin sayıları yıllar geçtikçe azalmaktadır. Bunun en önemli nedenlerinden birisi yıllardan beri devam eden kamu istihdamının azaltılmasına yönelik politikalar ve esnekleştirme bağlamında belediyelerin politika olarak ihtiyaç duyduğu işgücünü taşeronlar aracılığıyla sağlamayı benimsemiş olmasıdır.

İncelediğimiz belediye'deki kadrolu işçilerin tamamına yakınının sendikalı olduğu görülmektedir. Bu işçilerin toplu sözleşmeler ile çalışma koşullarını düzenli bir sisteme kavuşturduğu söylenebilir. Ücret bakımından da diğer gruptaki işçilerden daha yüksek ücret almaktadırlar.

Belediyelerde en az ücret alan ve çalışma koşulları kötü ve düzensiz olan grup ise taşeron işçilerdir. Belediyelerin düşük ücret, kötü ve düzensiz çalışma koşullarını getiren taşeronluk sistemine yönelmesi sosyal sorumluluklarını bir kenara bırakması anlamına gelmektedir.

Sonuç olarak, Türkiye’de belediyeler yeterli mali kaynağa sahip ise yerel düzeydeki sosyal politikaları başarılı bir şekilde yerine getirdiklerini söyleyebiliriz. Günümüzde de sosyal politikalardan sorumlu bir belediyeçilik anlayışının yaygınlık kazanmaya başladığı görülmektedir. Ayrıca yerel düzeydeki bu hizmetlerin sağlanmasında merkezi yönetimlere göre yerel yönetimlerin daha etkin olduğu görüşü, hem hükümet hem de halk tarafından daha fazla kabul görmeye başlamıştır.

KAYNAKÇA

Abla-Ağabey-Kardeş Projesi, <http://gonulluyum.izmir.bel.tr/2/biz-kimiz?>
(15.02.2013).

Aktan, Can. “Globalleşme, Bölgeselleşme, Yerelleşme” **Dış Ticaret Dergisi**,
Aktaran: Hürriyet Olgun, “Türkiye’de Büyükşehir Belediyelerinde Küre-Yerelleşme
(Globalization) ve Yerellik (Subsidiarity) Kavramları Çerçevesinde Bir Bakış”,
Sosyo Ekonomi Dergisi, Yıl:3, Sayı:5, 2007-1, ss.109-118.

Alcock, Cliff, Sarah Payne ve Michael Sullivan. **Introducing Social Policy**, Pearson
Education, US, 2004.

Altan, Ömer Zühtü. **Sosyal Politika Dersleri**. T.C. Anadolu Üniversitesi Yayını,
No:1744, Anadolu Üniversitesi, 1. Baskı, Eskişehir, 2007.

Andreotti, Alberta, Enzo Mingione ve Emanuele Polizzi. “Local Welfare Systems: A
Challenge for Social Cohesion”, **Urban Studies**, Cilt:49 Sayı:9, July 2012, Published
by SAGE, ss.1925-1940.

Artan, Taner. **Yerel Yönetimlerde Sosyal Hizmetler**, Sabev Yayınları, 2012.

Ateş, Hamza. “Sosyal Belediyecilik”, **Çerçeve Dergisi**, Ocak 2009, ss.88-95.

Avrupa Kentli Hakları Deklarasyonu, <http://www.mimarlarodasiankara.org/?id=964>,
(25.03.2013).

Aydın, Hakan. “Yerel Yönetimlerin Sosyal Sorumlulukları Çerçevesinde Çöküntü
Bölgesi ve Suç İlişkisi”, **Mahalli İdareler Aylık Mesleki ve Mevzuat Dergisi**,
http://www.mahalliidarelerdergisi.org/Hakan_AYDIN+Yerel_Yonetimlerin_Sosyal_Sorumluluklari_Cercevesinde_Cokuntu_Bolgesi_Ve_Suc_Iliskisi_yazi31.html,
(10.01.2013).

Aydın, Murat. **Yerel Yönetimler ve Sosyal Politika**, Yedirenk Yayınları, İstanbul 2008.

Bayraktar, Fulya, Faruk Sekmen. İzmir İli Potansiyel Yatırım Konuları Araştırması, http://www.izka.org.tr/files/2013/01/izka_kalkinmabankasi_web.pdf, (19.01.2013).

Bakır, Gönül. “Konut Hakkı ve İhlalleri: Kentli Haklarının Doğuşu”, <http://www.sosyalhaklar.net/2010/bildiri/balkir.pdf>, (26.03.2013).

Balcı, Asım. **Kamu Hizmetleri ve Yerinden Yönetim: Sağlık Hizmetleri Sunumunun Yeniden Yapılandırılması**, Nobel Basımevi, Ankara 2005.

Başaran, İsmail. “Sağlıklı Kentler Kavramının Gelişiminde Sağlıklı Kentler Projesi”, **Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, Cilt:9, Sayı:3, 2007, ss. 207-229.

Blakemore, Ken and Edwin Griggs. **Social Policy an Introduction**, 3th Edition, Open University Press, Buckingham, 2007.

Boğaziçi Üniversitesi Sosyal Politika Forumu, **Türkiye’de Çocuk Bakım Hizmetlerinin Yaygınlaştırılmasına Yönelik Bir Öneri, Mahalle Kreşleri**, Mart 2009, <http://www.aciktoplumvakfi.org.tr/pdf/turkiyede-cocuk-bakim-hizmetlerinin-yayginlastirilmesine-yonelik-bir-oneri.pdf>, (10.02.2013),

Buğra, Ayşe. **Kapitalizm, Yoksulluk ve Türkiye’de Sosyal Politika**, İletişim Yayınları, 2008.

Buğra, Ayşe ve Çağlar Keyder. “Sosyal Politika Nedir?”, **İktisat, İşletme ve Finans Dergisi**, Cilt:20, Sayı:227, 2005, ss. 5-33.

Chandler, J.A. **Local Government Today**, Manchester University Press, Third edition, 2002.

Çam, Esat. **Çağdaş Yerel Yönetim Sistemleri**, Der Yayınları, İstanbul, 2000.

Çelik, Ali. **Yerel Yönetimler**, T.C. Dokuz Eylül Üniversitesi Yayınları, İzmir 1995.

Çitçi, Oya. "Temsil, Katılma ve Yerel Demokrasi", **Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi**, Cilt:5, Sayı:16, Kasım 1996, ss. 5-14.

Çevikbaş, Rafet. "Sosyal Hizmetler Etkinliklerinde Belediyeler", **Yerel Siyaset Dergisi**, Sayı:36, Ocak 2010, ss. 26-33.

Daly, Guy and Howard Devis. "Yerel ve Bölgesel Yönetim, Yönetişim ve Sosyal Politika", **Sosyal Politika, Kuramlar ve Uygulamalar**, Der: Pete Alcock, Margaret May, Karen Rowlingson, Çev. Onur Can Taştan, Siyasal Kitabevi, 2011, ss.354-364.

Demirbilek, Sevda. **Sosyal Politika Bağlamında Sosyal Hizmet**, DEU Yayınları, İİBF İzmir, 2009.

Derdiman, Cengiz. **Yeni Düzenlemelere Göre Yerel Yönetimler**, Alfa Yayınları, İstanbul 2005.

Dileyici, Dilek ve Tarık Vural. **İdarelerarası Rekabet ve Mali Yerinden Yönetim**, Kamu Ekonomisi ve Kamu Politikaları, Seçkin Yayınları, Ankara, 2005.

Dollery, Brian ve Lorenzo Robotti. "Local government and the economics of Federalism", **The Theory and Practice of Local Government Reform**, (Ed: Brian Dollery, Lorenzo Robotti), Edward Elgar Publishing, Cheltenham, UK-Northampton, MA, USA 2009, ss.9-27.

DPT, **Türkiye'de Yaşlıların Durumu ve Yaşlanma Ulusal Eylem Planı**, Sosyal Sektörler ve Koordinasyon Genel Müdürlüğü, Yayın No DPT: 2741, 2007.

DPT; **Kamuda İyi Yönetişim Özel İhtisas Komisyonu Raporu**, Dokuzuncu Kalkınma Planı 2007-2003, T.C. Başbakanlık, Devlet Planlama Teşkilatı, Yayın No: DPT: 27-ÖİK: 674, Ankara, 2007.

DPT, http://www.dpb.gov.tr/bsehr_kanun.pdf (4. 10. 2012).

Erdut, Zeki. **Küreselleşme Bağlamında Uluslararası Sosyal Politika ve Türkiye**, Dokuz Eylül Yayınları, 2002.

Ersöz, Halis Yunus, **Sosyal Politikada Yerelleşme**, Yayın no:2010-99, İstanbul Ticaret Odası Yayınları, İstanbul, 2011.

Ersöz, Halis Yunus. “Doğuşundan Günümüze Sosyal Politika Anlayışı ve Sosyal Politika Kurumlarının Değişen Rolü”, **İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası**, Cilt:53, Sayı:2, ss.119-144.

Ersöz, Halis Yunus. “Türkiye'de Belediyelerin Sosyal Politika Alanındaki Rolü ve Yeni Belediyecilik Anlayışının Esasları”, **Kamuda Sosyal Politika, Yerel Yönetimler ve Sosyal Politika**, Sayı-No:9, Yıl:2009-2, Memur-Sen, ss.38-47.

Eşrefpaşa Hastanesi,

<http://esrefpasahastanesi.izmir.bel.tr/Pages/BuAykiEgitimler.aspx>, (23.04.2013).

Eryılmaz, Bilal. **Kamu Yönetimi, Düşünceler, Yapılar, Fonksiyonlar, Politikalar**, Okutman Yayınları, 4. Baskı, Ankara, 2011.

Eryılmaz, Bilal. “Sosyal Belediyecilik”, **Sosyal Politikalar Dergisi**, <http://sosyalpolitikalar.com.tr/kapak-soruturmasi/35-kapak-soruturmas-qsosyal-belediyecilikq.html>, (03.10.2013).

Genç, Yusuf. “Yerel Yönetimler ve Sosyal Hizmet Uygulamaları”, **Kamuda Sosyal Politika, Yerel Yönetimler ve Sosyal Politika**, Sayı-No: 9, Yıl:2009-2, Memur-Sen, ss.60-67.

Geray, Cevat. “Yerel Yönetimlerin Eğitim ve Kültür İşlevleri”, **Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi**, Cilt:3, Sayı:6, Kasım 1994, ss.3-14.

Geray, Cevat. “Konutta Kooperatif ve Belediye İşbirliği”, **Çağdaş Yerel Yönetimler**, Cilt:3, Sayı:1, Ocak 1994, ss.39-45.

Giritli, İsmet, Pertev Bilgen ve Tayfun Akgüner. **İdare Hukuku**, Der yayınları. İstanbul, 2001.

Glaeser, Edward L. ve Jordan Rappoport. “Cities and Governments”, Publishers: Shahid Yusuf, Simon Evenett, Weiping Wu, **Facets of Globalization, International and Local Dimension of Development**, World Bank Discussion Paper No:415, ss.121-146.

Görmez, Kemal. **Yerel Demokrasi ve Türkiye**, Vadi Yayınları, Ankara 1997.

Göymen, Korel. “Türkiye’de Yerel Yönetimler ve Yönetişim: Gereksinimler, Önermeler ve Yönelimler”, **Çağdaş Yerel Yönetimler**, Cilt:9, Sayı:2, Nisan, 2000, ss.3-13.

Göymen, Korel. “Yerel Kalkınma Önderi ve Paydaşı Olarak Belediyeler”, **Yerel Kalkınmada Belediyelerin Rolü**, Pendik Belediyesi Kültür Yayınları, İstanbul, 2004, ss.49-65.

Grindle, Merilee S. ”Good Enough Governance: Poverty Reduction and Reform in Developing Countries”, **Governance : An International Journal of Policy, Administration, and Institutions**, Cilt:17, Sayı:4, Blackwell Publishing, October 2004, ss.525-548.

Güleç, Sertaç. “1945-1980 Yılları Arasında Türkiye'de Refah Devleti”, **Yerel Siyaset Dergisi**, Temmuz 2008, ss.48-55.

Güler, Birgül Ayman. “Yerel Yönetimlerde Reform Sorunu”, **Çağdaş Yerel Yönetimler**, Cilt:10, Sayı:3, 2011, ss.7-12.

Güven, Sami. **Sosyal Politikanın Temelleri**, Ezgi Kitabevi, Bursa, 2009.

Hall, Anthony ve James Midgley. **Social Policy for Development**, Sage Publications, Los Angeles, London, New Delhi, Singapore 2008.

Haktankaçmaz, İlker. “Türk Kamu Yönetiminde Yönetişimin Uygulanabilirliği”, **Amme İdaresi Dergisi**, Cilt:37, Sayı:1, 2004, ss.45-62.

Haktankaçmaz, İlker. “Yerel Yönetimler Neden Kadına Yönelik Koruma Hizmetlerinin Sunumunda Temel Aktör Olamazlar?”, **İdarecinin Sesi**, Ocak-Şubat 2012,

http://www.tid.web.tr/ortak_icerik/tid.web/149/11%20M.%20ilker%20haktan%20kaçmaz.pdf, (11.01.2013),

Hanbay Çakır, Ebru. “Kadın İstihdamında Yerel Yönetimlerin Rolü, Görevleri ve Sorun Alanları”, Amasya'da Kadın İstihdamının Arttırılmasına Destek Projesi(KADES), KADIN EMEĞİ KONFERANSI, **Kadın İstihdam ve Sorun Alanları, Bildiri Kitabı**, Türkiye Ekonomi ve Araştırma Vakfı (TEPAV), Ankara, 2011, ss.75-86.

İzmir Büyükşehir Belediyesi, Çevre Koruma ve Koordinasyon Daire Başkanlığı, Sağlıklı Kentler Proje Koordinatörlüğü, **İzmir Kent Sağlık Gelişim Planı 2009-2013**, 1. Baskı, İzmir, Aralık 2011.

İzmir Büyükşehir Belediyesi, Çevre Koruma ve Koordinasyon Daire Başkanlığı, Sağlıklı Kentler Proje Koordinatörlüğü, **İzmir Kent Sağlık Profili**, İzmir, 2009.

İzmir Büyükşehir Belediyesi, **2011 Faaliyet Raporu**,

<http://www.izmir.bel.tr/UploadedPics/FaaliyetRaporlari/2011/2011FaaliyetRaporu.pdf>, (15.01.2013).

İzmir Büyükşehir Belediyesi, **2012 Faaliyet Raporu**,

<http://www.izmir.bel.tr/UploadedPics/FaaliyetRaporlari/2012/2012FAALİYETRAPORU.pdf>, (01.05.2013).

İBB, <http://gonulluyum.izmir.bel.tr/Haberler/21> (15.02.2013).

İBB, <http://www.izmir.bel.tr/projelerb.asp?pID=6&psID=0> , (04.03.2013).

İBB, <http://www.izmir.bel.tr/projelerb.asp?pID=8&psID=0>, (15.02.2013).

İBB, <http://www.izmir.bel.tr/projelerb.asp?pID=9&psID=0> (15.02.2013).

İBB, <http://www.izmir.bel.tr/projelerb.asp?pID=10&psID=0>, (04.03.2013).

İBB, <http://www.izmir.bel.tr/projelerb.asp?pID=60&psID=0>, (22.04.2013).

İBB, <http://www.izmir.bel.tr/projelerb.asp?pID=94&psID=0>, (15.02.2013).

İBB, Çocuk ve Gençlik Merkezi,

<http://www.izmir.bel.tr/StandartPages.asp?menuID=1992>, (11.02.2013).

İBB, Kadın Danışma Merkezi ve Sığınmaevi,

<http://www.izmir.bel.tr/projelerb.asp?pID=7&psID=0>, (18.02.2013).

İBB, Kentsel Dönüşüm, <http://www.izmir.bel.tr/projelerb.asp?pID=56&psID=0>, (01.05.2013).

İLO, http://www.ilo.org/public/turkish/region/eurpro/ankara/about/ilo_pol.htm, (05.05.2012).

İzmir Kalkınma Ajansı, **İzmir Bölge Planı 2010-2013**, Ekim 2010, http://izka.org.tr/files/planlama/2_bolge_plani_dokumanlari/2010_2013/20102013_Izmir_Bolge_Planı.pdf, (10.02.2013).

Kadın Danışma Merkezi, <http://kadindanisma.izmir.bel.tr/Pages/Bagimsiz.aspx?id=1>, (18.02.2013).

Kadın Danışma Merkezi, <http://kadindanisma.izmir.bel.tr/pages/bagimsiz.aspx?id=11>, (18.02.2013).

Kadın Danışma Merkezi,
<http://kadindanisma.izmir.bel.tr/Pages/EtkinlikDetay.aspx?Id=23>, (20.02.2013).

Karakurt, Tosun. Elif. “Türkiye’de Sağlıklı Şehirler Planlama Çalışmaları”, **Ekonomi, Sosyoloji ve Politika Dergisi**, Yıl:4, Sayı:1, Ocak 2008, s.1-8.

Kalabalık, Halil. “Yerinden Yönetim Türleri ve Yerinden Yönetim Geçiş Sürecinde Kullanılan Teknikler”, **Kamu Yönetiminde Kalite I. Ulusal Kongresi**. TODAİE Yayınları No:289. Ankara, 1999. ss. 46-54.

Kamuda İyi Yönetişim Özel İhtisas Raporu, **Dokuzuncu Kalkınma Planı 2007-2003**, T.C. Başbakanlık, Devlet Planlama Teşkilatı, Yayın No: DPT: 27-ÖİK: 674, Ankara, 2007.

Karasu, Mithat Arman. “Türkiye’de Konut Sorununun Çözümünde Farklı Bir Yaklaşım; Belediye-Toplu Konut İdaresi-Konut Kooperatifleri İşbirliği Modeli”, **Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi**, Güz 2005, ss.56-87.

Karasu, Mithat Arman. “Devletin Değişim Sürecinde Belediyelerin Konut Politikalarında Farklılaşan Rolü”, Süleyman Demirel Üniversitesi, **İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, Cilt:14, Sayı:3, Yıl:2009, ss.245-264.

Karataş, Süleyman. **Kamu İşletmeleri ve Yerel Yönetimler**, Veli Yayınları, İstanbul, 1992.

Kaya, Erol. **Yerel Yönetimler Reformu ve Belediyelerde Yeniden Yapılanma**, Kent Yönetimi Dizisi, İstanbul, 2003.

Keleş, Ruşen. **Kentleşme Politikası**, İmge Kitapevi, 9.Baskı, Ankara 2006.

Keleş, Ruşen. **Yerinden Yönetim ve Siyaset**, Cem Yayınevi, 4. Baskı, 2000.

Keleş, Ruşen ve Fehmi Yavuz. **Yerel Yönetimler**, Ankara, Turhan, 1983.

Keskin, Bedrettin. “Kentsel Yoksulluğa Yönelik Yerde ve Yerel Müdahale: Sosyal Belediyecilik”, **Süleyman Demirel Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi**, Sayı:26, Ağustos, 2012, ss.169-180.

Koray, Meryem. **Sosyal Politika**, İmge Kitabevi, 2. Baskı, Kasım, 2005.

Köse, Ömer. “Yerel Yönetim Olgusu ve Küreselleşme Sürecindeki Yükseliş”, **Sayıştay Dergisi**, Sayı:52, <http://dergi.sayistay.gov.tr/icerik/der52m1.pdf>, (05.02.2013).

Köseoğlu, Özer. “Yeni Belediye Kanunda Yerel Demokrasiye İlişkin Gelişmeler”, <http://www.yerelsiyaset.com/v4/sayfalar.php?goster=ayrinti&id=294>, (15.02.2013).

Karadağ, Arife ve Güldana Mirioğlu, “Bayraklı Kentsel Dönüşüm Projesi Üzerine Coğrafi Değerlendirmeler”, http://www.tcd.org.tr/TCD/TCDarsiv/TCD57/2011_57_03.pdf, (12.04.2013).

Metin, Onur. “Sosyal Politika Açısından AKP Dönemi: Sosyal Yardım Alanında Yaşananlar”, **Çalışma ve Toplum Dergisi**, 2011-1, ss.179-200.

Nadaroğlu, Halil. **Mahalli İdareler**, Beta Basım Dağıtım, 6. Baskı, İstanbul, 1998.

Ökmen, Mustafa. “Globalleşme-Yerelleşme Dinamikleri ve Bir İnsan Hakkı Olarak Yerel Yönetimler”, **Yerel ve Kentsel Politikalar**, Ed. Akif Çukurçayır-Ayşe Tekel, Çizgi Kitabevi, Konya 2003, ss.17-63.

Önen, Mustafa. “Yerel Yönetimlerin Yoksullukla Mücadelesi: Malatya Belediyesi Örneği”, **Sayıştay Dergisi**, Sayı:79, ss.63-95.

Önder, Fahrettin. “Yoksullukla Mücadelede Belediyelere Düşen Görevler”, **Yerel Siyaset Aylık Bilimsel Dergi**, Sayı:13, Ocak 2007, <http://www.yerelsiyaset.com/v4/sayfalar.phpgoster=ayrinti&id=578>, (13.03.2013).

Örnek, Acar. **Kamu Yönetimi**, Meram Yayın, İstanbul, 1989.

Övgü Pınar, “Doğal Afetlere Hazırlık Yönünden Türkiye ve İzmir'de Kentsel Dönüşüm”,
http://www.izto.org.tr/portals/0/argebulten/dogalafetkentseldonusum_ovgu.pdf,
(04.04.2013),

Özberk, Ebru. **Şiddete Maruz Kalan Kadınlara Sunulan Hizmetler**, T.C. Başbakanlık Kadın Statüsü Genel Müdürlüğü, Ekim 2008.

Özbek, Nadir. “Osmanlı'dan Günümüze Türkiye'de Sosyal Devlet”
,http://www.ata.boun.edu.tr/htr/Kaynakca/312/Ozbek_Osmanlidan%20Gunumuze%20OSosyal%20Devlet.pdf, (03.02.2013).

Özdemir, Murat. “Eğitim Yönetiminde Yerelleşme Siyasaları”, **Amme İdaresi Dergisi**, Cilt:41, Sayı:3, Eylül 2008, ss.153-168.

Öztürk, Azim. **21. Yüzyıl Türkiye'si İçin Yerel Yönetim Modeli**, Ümraniye Belediyesi Kültür Yayınları, İstanbul, 1997.

Özşuca, Şerife Türcan. “Sosyal Politikanın Gelişimi”,
<http://iyh.istabip.org.tr/sirer/sp/7.pdf>, (04.05.2013).

Parlak, Bekir. “Avrupa Birliği Perspektifinden Merkezi Yönetim – Yerel Yönetim İlişkileri”, **Avrupa Birliğiyle Bütünleşme Sürecinde Türkiye'de Yerel Yönetimler**, Ed. Bekir Parlak ve Hüseyin Özgür, Alfa Yayınevi, İstanbul, 2002, ss.39-72.

Palabıyık, Hamit. “Yönetimden Yönetişime Geçiş ve Ötesi Üzerine Kavramsal Açıklamalar”, **Amme İdaresi Dergisi**, Cilt 37, Sayı 1 Mart 2004, ss.63-85.

Sellers, Jefferey M. ve Anders Lidström. “Decentralization, Local Government, and the Welfare State”, **Governance: An International Journal of Policy, Administration, and Institutions**, Cilt.:20, Sayı:4, October 2007, ss.609-632.

Sezer, Özcan ve Tarık Vural. “Kamu Hizmetlerinin Sunumunda Devletin Değişen Rolü ve Merkezi Yönetim ile Yerel Yönetim Arasındaki Yetki ve Görev Paylaşımı”, **Maliye Dergisi**, Sayı:159, Temmuz-Aralık 2010, ss.203-219.

Shad, Anwar ve Furhawn Shad. “Citizen-Centred Local Governance: Strategies to Combat Democratic Deficits”, **Society for International Development**, Cilt:50, Sayı:1, 2007, ss.72-80.

Sosyal Güvenlik Kurumu Rehberi, <http://sgkrehberi.com/haber/11037/>, (07.04.2013).

Şenkal, Abdülkadir. **Küreselleşme Sürecinde Sosyal Politika**, Alfa Yayınları, İstanbul 2005.

Şengül, Tarık. “İkinci Dünya Savaşı Sonrasında Kentsel Gelişim ve Yönetim Paradigmalarında Yaşanan Dönüşüm Üzerinde Bir Değerlendirme”, **Kentsel Ekonomik Araştırma Sempozyumu**, Cilt:2, Devlet Planlama Teşkilatı, Mart 2004, ss.218-231.

Şenses, Fikret. “Neoliberal Küreselleşme Kalkınma için Bir Fırsat mı, Engel mi?”, **Economic Research Center, Middle East Technical Universty**, <http://erc.metu.edu/menu/series04/0409.pdf>, (03.01.2013).

Talas, Cahit. **Türkiye'nin Açıklamalı Sosyal Politika Tarihi**, Bilgi Yayınevi, Birinci Basım, 1992.

Taşçı, Faruk. “Yaşlılara Yönelik Sosyal Politikalar: İsveç, Almanya, İngiltere ve İtalya Örnekleri” **Çalışma ve Toplum Dergisi**, 2010/1, <http://calismatoplum.org/sayi24/tasci.pdf>, (10.01.2013).

T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, **Kadın Statüsü Genel Müdürlüğü, Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Ulusal Eylem Planı 2012-2015**, Ankara, 2012.

TEPAV, Sosyal Hizmetlerin Sunumunda Kademelenme, http://www.tepav.org.tr/upload/files/12853293791.Sosyal_Hizmetlerde_Kademelem.pdf, (02.03.2013).

Titmuss, Richard. “What is social policy?”, (Ed: Brian Abel-Smith, Kay Titmuss), **Social Policy: An Introduction**, Chapter 2, New York, NY, Pantheon Books, A Division of Random House, 1974, **Welfare States: Construction, Deconstruction, Reconstruction, Volume 1**, Ed. Stephan Leibfried and Steffen Mau, Edward Elgar Publishing Ltd., 2008, ss.138-147.

Tokol, Aysen. **Uluslararası Sosyal Politika**, Ezgi Kitapevi, Bursa 1995.

Tokol, Aysen. **Sosyal Politika**, 2. Baskı, Vipaş Yayınları, Ankara, 2004.

Topçuoğlu, Alper. **Sosyal Politika**, Karınca Matbaacılık, İzmir 1987.

Toprak, Zerrin. **Yerel Yönetimler**, Birleşik Matbaacılık, 8. Baskı, İzmir, 2010.

Toprak, Zerrin. “Yönetim Stratejilerindeki Gelişmeler”, **Türk İdare Dergisi**, Yıl:72, Sayı:426, 2000, ss.37-53’dan aktaran Hamit Palabıyık, “Yönetimden Yönetişime Geçiş ve Ötesi Üzerine Kavramsal Açıklamalar”, **Amme İdaresi Dergisi**, Cilt: 37, Sayı:1, 2004, ss.63-85.

Toksöz, Fikret. **İyi Yönetişim El Kitabı**, 1.Baskı, Tesev Yayınları, İstanbul, 2008.

Tortop, Nuri. **Mahalli İdareler**, Yargı Yayınları, 6. Baskı, Ankara, 1999.

Tortop, Nuri, Burhan Aykaç, Hüseyin Yayman. **Mahalli İdareler**, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara, 2006.

TOKİ, **Konut Edindirme Rehberi**, Bilkent Plaza, Ankara 2006.

Tuna, Orhan ve Nevzat Yalçıntaş. **Sosyal Siyaset**, Filiz Kitapevi, İstanbul 1991.

TÜİK, **2011 Yılı Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi**, TÜİK matbaası, Mart, 2012.

TÜİK, **Özürülülerin Sorun ve Beklentileri Araştırması 2010**, Ankara, Kasım 2011.

TÜİK, **Bölgesel Göstergeler 2010, TR31 İzmir**, TÜİK Matbaası, Ankara, Mayıs, 2011.

TÜİK İzmir Bölge Müdürlüğü,

http://izka.org.tr/files/planlama/5_bolgesel_istatistikler/SayilarlaTurkiyeizmir_Haziran.pdf, (10.02.2013).

TÜİK, <http://www.tuik.gov.tr/Gosterge.do?id=3712&metod=IlgiliGosterge>, (16.02.2013).

UNESCAP, What is Good Governance,
<http://www.unescap.org/pdd/prs/ProjectActivities/Ongoing/gg/governance.asp>,
(08.10.2012).

UNDP, Demokratik Yönetişim
<http://www.undp.org.tr/GoZlem2.aspx?WebSayfaNo=3310>, (15.12.2012)

Ulusoy, Ahmet ve Tekin Akdemir. **Mahalli İdareler**, Seçkin Yayınları, Ankara 2001.

Yalçındağ, Selçuk. **Belediyelerimiz ve Halka İlişkiler**, TODİE Yayınları, Yayın No:
275, Ankara, 1996.

Yazgan, Turan. **İktisatçılar İçin Sosyal Güvenlik Ders Notları**, Türk Dünyası
Araştırmaları Vakfı, 1992.

Yazıcı, Erdinç. **Sendikal Hareketler ve Yeni Misyon Arayışları**, Şeker-iş Yayını,
Ankara, 1999.

Yıldırım, Ferzan. “Yerel Demokrasi ve Kentteki Gençlik”, **Gençlik ve Kent
Yönetimi**, Ed. Ferzan Yıldırım, Demokrasi Kitaplığı, İstanbul 2002, ss.11-37.

Yüksel, Fatih. “Sosyal Devletin Dönüşüm Sürecinde Yerel Yönetimlerin Yeni
İşlevleri”, **Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Fakültesi Dergisi**, Sayı:62-1,
Ocak-Mart, 2007, ss.280-298.